

Ю. И. АБУЛАДЗЕ

УЧЕБНИК ПЕРСИДСКОГО ЯЗЫКА

(ГРАММАТИКА, ХРЕСТОМАТИЯ, СЛОВАРЬ)

Издательство Тбилисского государственного университета
имени И. В. Сталина

იუსჯინა აბუღაძე

სპარსული ენის სახელმძღვანელო

(გრამატიკა, ქვესვრები, დექლინატიონი)

სტალინის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა

რედაქტორი ალ. ბარამიძე

კორექტორები { რ. კიკნაძე
მ. თოდუა

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 18/VII 1953 წ.
ქალაქი 60 X 92¹/₁₆, ანაწყოების ზომა 6,5 X 10,5.
ტირაჟი 500. უფ. 05332. შეკვ. № 8.

ფორმათა რაოდენობა: ნაბეჭდი — 17, 12. საალ-
რიცხვო-საგამომცემლო 13, 39. საერთო 12, 99.

სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის გამომცემლობის სტამბა-ლითო-
გრაფია, უნივერსიტეტის ქ., 1.

ფასი 6 მანეთი

ს ა რ ჩ ე ვ ი

გვ.

მეორე გამოცემის წინასიტყვაობა	V
ირანელთა ძველ და ახალ დაწერილობათა შესახებ	1
სპარსული ანბანის ასოები და მათი გამოთქმა	3
წერის შესახებ	4
სპარსული ანბანი	7
ხმოვანთა წაკითხვის ნიშნები	10
წაკითხვის სხვა ნიშნები	11
ხმოვანთა გამოთქმა	12
რიცხვი	13
წასაკითხავი მაგალითები	13

მორწმუნეობა

სქესი	16
ბრუნება	17
ნათესაობითი ბრუნვა	17
წოდებითი ბრუნვა	20
ბრუნების საერთო სურათი	20
მრავლობითი რიცხვი	23
იზაფეთის დანარჩენი ფუნქციები	31
იზაფეთის გამოვარდნა	32
განუსაზღვრელი ნაწევარი	34
განსაზღვრული ნაწევარი	34
ზედსართავი სახელი	35
საზღვრულისა და მსაზღვრელის შეუღლება	36
იზაფეთების ძეწკვი	37
ხარისხი	37
განურჩეველი აღმატებითი ხარისხი	39
რიცხვითი სახელი	39
რიგითი რიცხვითი სახელი	40
გაყოფადი ანუ გასაყოფი რიცხვითი სახელი	41
გამრავლებადი ანუ სამრავლი რიცხვითი სახელი	41
წილადი რიცხვითი სახელები	41
ზმნიხედისეული რიცხვითი სახელი	42
ნაცვალსახელი	42
პირის სახელები	42
კუთვნილებითი გენეტივი	43

ნაცვალსახელობითი სუფიქსები	44
ჯუჯუკეთი ნაცვალსახელი	45
მითითებითი ნაცვალსახელი	46
კითხვითი ნაცვალსახელი	47
მიმართებითი ნაცვალსახელი	47
განუსაზღვრელი ნაცვალსახელი	48
სახელზნა. ორი მთავარი ფუძე	49
✓ზნის ფორმების წარმოება	54
პირთა დაბოლოებანი	55
უღლება	56
უარყოფა ზმნებში	62
ნაწილაკები	63
მოთხრობის (მოყოლის) ى	64
الف اشباع — გულდასმით გამოსათქმელი ალფი	65
კაუნატივი	65
უპირო ზმნები	66
ნასახელარი ზმნები	67
მეწველი ზმნები	67
ზმნების პარადიგმები	69
ზმნების ფუძეები და მათზე აგებული მარტივი ფორმები	69
ნამყო დროის ფუძეზე აგებული ფორმების ნიმუშები	73
მყოფადი დრო	75
მოქმედებითი და საშუალო ზმნების სამი მთავარი დროის ფორმების გამო- ხატვის ნიმუშები	77
მეწველი ზმნების შემზევობით წარმოებული ფორმები	81
ალწერილობითი წარმოებანი და ზმნათა რთული ფორმები	81
ზმნების რთული ფორმები	82
ენებითი გვარი	84
წედგენილი ზმნები	85
დამოუკიდებელ ზმნიზედათა და წინდებულთა შეერთება ზმნებთან	85
ფრაზეოლოგიური ზმნები	86
წინდებულნი	87
ზმნიზედა	89
ზმნიზედათა შესადგენი სუფიქსები	90
კიდევ ნამდვილი ზმნიზედები	90
კავშირი	91
შორისდებული	92
სიტყვათ-წედგენა	93
გარკვეულ ბრუნვით დამოკიდებულებაში მყოფი რთული სახელები	94
სიტყვათ-წარმოება	96
ახალი სუფიქსები	96
ძველი სუფიქსები	98
სპარსული ზმნის უღლების მოკლე სქემა	103

სინტაქსი

სიტყვების განლაგება სპარსულ წინადადებაში	104
პირობითი წინადადება	106

პირველი სახის, ანუ შეუძლებელი პირობითი წინადადება	106
მეორე სახის პირობითი წინადადება	107
დათმობითი წინადადება	108
სიტყვის საქცევების ხმარება სპარსულ დამოკიდებულ წინადადებაში	109
ზოგიერთი პრაქტიკული მითითება სპარსული ლექსთ-წყობის ზომათა წაკითხვის ასათვისებლად	110
ლიტერატურა	124
ბეჭდები	127
ლექსიკონი	208

მეორე გამოცემის წინასიტყვაობა

ჩვენ მიერ შედგენილი სპარსული ენის სახელმძღვანელო, რომელიც განკუთვნილი იყო ფილოლოგიის ფაკულტეტის სტუდენტთათვის, პირველად ლითონგრაფიული წესით დაიბეჭდა 1933 წ.

წინამდებარე მეორე გამოცემა შესწორებული და შევსებულია. იგი წარმოადგენს პირველდაწყებულ წიგნს, და შედგენილია იმ პროგრამის მიხედვით, რომლითაც სპარსულ ენას სწავლობენ სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტის სპარსული განყოფილების სტუდენტები.

სახელმძღვანელო შედგება სამი ნაწილისაგან:

ა) სპარსული ენის გრამატიკა, რომელშიც მოცემულია ენის შესასწავლი წინასწარი ცნობები და სისტემატურად დალაგებული გრამატიკის წესები.

ბ) ქრესტომათია, რომელიც შეიცავს სპარსული ენის ასათვისებლად საჭირო მასალას.

გ) სპარსულ-ქართული ლექსიკონი, რომელიც ძირითადად განკუთვნილია ამ სახელმძღვანელოს ქრესტომათიის ნაწილში მოცემული ნიმუშების ერთი ნაწილისათვის 184 გვერდადის.

სახელმძღვანელოს პირველი გამოცემის შემდეგ ჩვენს სამეცნიერო ცხოვრებაში დიდი მნიშვნელობის მოვლენა მოხდა, გამოვიდა ი. ბ. სტალინის გენიალური შრომა — „მარქსიზმი და ენათმეცნიერების საკითხები“.

ავტორს, ამ შრომის გამოსვლასთან დაკავშირებით, მოუხდა წიგნის საფუძვლიანად გადამუშავება. კერძოდ, დიდი ცვლილებები იქნა შეტანილი სახელმძღვანელოს გრამატიკის ნაწილში.

განსაკუთრებული ყურადღება მივაქციეთ სპარსული ენის თავისებურებათა ახსნა-განმარტებას, როგორცაა: იზაფეთი, კუთვნილებითი ნაცვალსახელები და ნაწილაკები.

საჭიროდ ვცანით წიგნში შეგვეტანა დიდი რუსი ირანისტების — ახალი სპარსული ენის გრამატიკის ფუძემდებლების — კ. ზალემანისა და ვ. ჟუკოვსკის სახელმძღვანელოებიდან* გრამატიკის წესები, დამახასიათებელი მაგალითებით, იმ განსხვავებით, რომ ზოგი მოვლენა, როგორც

* იხ. Краткая грамматика новоперсидского языка с приложением метрики и синбографии. Составили К. Г. Залеман и В. А. Жуковский. СПб. 1890 г.

ცაა: ბგერათა ცხრილები, იზაფეთი, თანდებულები და ზმნისზედის საკითხები გაწუქებული იქნა ქართული ენის თანაბარ მოვლენებთან შედარების გზით.

სახელმძღვანელოში პირველად წეგვაქვს სინტაქსი. ამ განყოფილებას ახლავს ვრცელი ცნობები სპარსული ლექსთწყობის შესახებ. ამასთან, გრანატკული წესების უკეთ ათვისების მიზნით, წიგნის გრანატიკის ნაწილში შეტანილია ენაში სავარჯიშო ნიმუშები.

სახელმძღვანელოს ქრესტომათიის ნაწილში წარმოდგენილია სპარსული ენის თავისებურებათა დასაძლევი საკითხავი მასალები, სისტემატურად დალაგებული სპარსული პროზისა და პოეზიის ნიმუშები, როგორიცაა:

„თუთი-ნამე“, „ჯანგ-ე-ჯამ ვა ყალიან“, ამონაკრებები საადის „გოლესტან“-იდან და „ბოსტან“-იდან, ფოლკლორული ხასიათის ლექსითი ნაწყვეტები, რომლებიც მიეწერება ამა თუ იმ ლეგენდარულ პირს, მაგალითად: ბარამ გურისა და დილარამ ჩანგის სიტყვა-პასუხი, კასრი შირინის წარწერა, ლექსიკოლოგის აბუ ჰაფსი სოლდელის სახელით ცნობილი ნაწყვეტი და სხვა. ამავე ნაწილში შეტანილია პოეზიის სხვადასხვა ჟანრის ნიმუშები.

ამასთან უნდა აღინიშნოს, რომ ქრესტომათიაში შეტანილი ტექსტების ავტორები (რუდეგი, ფირდოუსი და სხვ.) იყვნენ ტაჯიკები. ტაჯიკური და სპარსული ენები ეკუთვნის ირანული ენების ჯგუფს.

ავტორი ფიქრობს, რომ სპარსული ენის ეს სახელმძღვანელო ერთგვარ დახმარებას გაუწევს, როგორც სპარსული ენის შესწავლისათვის მოწოდებულ უნივერსიტეტის სტუდენტობას, ისე იმათაც, ვინც მოიწადინებს სპარსული ენის დაუფლებას პრაქტიკული მიზნებისათვის.

დასასრულ, მადლობას ვუხდის წიგნის რედაქტორს პროფესორ ალ. ბარამიძეს, კორექტორებს ლაბორანტ მ. თოდუას და ასპირანტ რ. კიკნაძეს, აგრეთვე ასოთამწყობ ეკ. გულიანოვას, რომლებმაც არ დაიშურეს ენერგია ამ სახელმძღვანელოს გამოცემისათვის.

ის სიძნელე, რომელიც ამ წიგნის გამოცემას ახლდა, გადალახული იქნა სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტანბაში, სადაც შექმნილია სპარსული ტექსტის პოლიგრაფიული ბაზა.

იუსტინე აბულაძე

25. VI. 1953 წ.

ქ თბილისი

ირანელთა ძველ და ახალ დაწერილობათა შესახებ

ირანელებს უხსოვარი დროიდან ჰქონიათ ორნაირი დაწერილობა. ერთიც და იუორეც შემოუნახავს ჩვენთვის ორ ზთავარ ძეგლს: ა) აქემენიდების ლურსმულ წარწერებს მე-VI -- IV ს.ს. ჩვენს ერამდის (კიროსის, დარაიაუაუშ ვიშთასპას და სხვათა შესახებ) ძველ სპარსულ მდივანმწიგნობრულ ენაზე, და ბ) ავესტას ანუ ირანელთა საღმრთო წიგნების კრებულს. რომლის უძველესი და მცირედი ნაწილის (ე. წ. გათების) დაწერა წინასწარმეტყველ ზარათუშტრას (ზარდუშტს) მიეწერება და, მაშასადამე, მისი წარმოშობაც აგრევე უხსოვარ დროს ეკუთვნის. ალექსანდრე მაკედონელის მიერ აქემენიდთა წინააღმდეგ სამი წლის განმავლობაში წარმოებული ომების შედეგად, თავისი ამალის მიერ მოკლულ იქნა უკანასკნელი აქემენიდი დარიოს III კოდომანი და მასთან ერთად დაეზო აქემენიდების მონარქიაც 331 წელს ჩვენს ერამდის.

აქემენიდების ადგილი ირანის ტერიტორიაზე, ალექსანდრე მაკედონელის შემდეგ, დაიკავეს ჯერ სელევკიდებმა, რომელთაც ეპყრათ ირანი დაახლოებით 100 წელი, შემდეგ კი არსაკიდებმა (პართებმა). რომელთა ეპოქა გაგრძელდა ოთხ საუკუნე ნახევარზე მეტ ხანს (258 წლიდან ჩვენს ერამდის, 224 წლამდე ჩვენს ერაში).

არსაკიდების დაწერილობის შეეახებ არ მოიპოვება არავითარი წერილობითი საბუთი. ძველ კლასიკურ (ბერძნულ და რომაულ) მწერლობაში დაცული ზოგიერთი საკუთარი სახელებისა და სათაურების გარდა.

არსაკიდების ეპოქის დასასრული უწევს III საუკუნის I მეოთხედის გასულს, ე. ი. იმ დროს, როდესაც უკანასკნელი არსაკიდი არტავანი მოკლულ იქმნა არდაშირ პაპაკანის ხელით. ამ უკანასკნელის ტახტზე ასვლით, არტაქსერსე I-ლის სახელით, დაიწყო სასანიდთა დინასტია 224 წელს ჩვენს ერაში. სასანიდების პირველი დროიდან ჩვენ გვაქვს წარწერები ფულებსა, ქვის ძვირფას ჩუქურთმებსა და სამეფო კურკლებზე, მაგრამ მათი დათარიღება ჯერ კიდევ მოკლებულია სათანადო სიზუსტეს. იგივე ითქმის იმ პაპირუსის ფრაგმენტებზედაც, რომლებიც მეცხრამეტე საუკუნის უკანასკნელ წლებში იპოვეს ეგვიპტეში და გადმოიტანეს ევროპაში. როგორც გამოირკვა, ეს უკანასკნელებიც სასანიდების მომდევნო დროისაა და, მაშასადამე, მათი წარმოშობაც არ უნდა უსწრებდეს VIII საუკუნეს ჩვენს ერაში.

სასანიდების სამეფოში გაჩნდა და აყვავდა საშუალო სპარსული ანუ ფალაური მწერლობა.

სასანიდთა, როგორც დასახელებული ადრინდელი ეპიგრაფიკული, ისე მწიგნობრული კრიპტოგრაფიული ხასიათის სამწერლო ძეგლებისათვის გამოყენებულია ერთადერთი დაწერილობა, რომელიც გვიანდერძა ზოროასტრელების მიერ დაცულმა ავესტამ, და რომელსაც, ყველა მისი ნიშანდობლივი თვისების მიხედვით, აშკარა გენეტური კავშირი აქვს არამეულ დაწერილობასთან. ყოველ შემთხვევაში, როგორც ქალდური, ისე სასანური ფალაური დაწერილობა წმინდა არამეულ-სემეური წარმოშობისაა.*

სასანიდების ეპოქა დაბოლოვდა 651 წელს ირანის არაბთაგან დაპყრობით, როდესაც მოკლულ იქმნა უკანასკნელი სასანიდი იეზდიგერდ III. ამ დროიდან ირანელები მოექცნენ არაბთა უღელს ქვეშ, რასაც შედეგად მოჰყვა ირანელთა არაბიზაცია და ისლამიზაცია: ირანელებს *volens-nolens* უნდა შეეთვისებინათ, როგორც ისლამი და არაბული ენა, ისე არაბული წერა-კითხვა. რადგან ამას მათგან, როგორც მართლმორწმუნე მუსლიმანებისაგან, მოითხოვდა ყურანი. ხოლო ირანის არაბთაგან დაპყრობას და მის ისლამიზაციას თავისთავად უაღრესი მნიშვნელობა ჰქონდა ახალი სპარსული ენისა და მწერლობის შექმნისათვის. ხალიფათის ძალმომრეობამ, რომელსაც იგი იჩენდა ჩვეულებრივ ყველა მის მიერ დაპყრობილ ხალხზე, ხელი შეუწყო მონობის უღელს ქვეშ მყოფ ირანელთა ვულში დამარბული ეროვნული დამოუკიდებლობის გრძნობის გაღვივებას, რამაც განსაკუთრებით იჩინა თავი ხალიფათის ჯერ შესუსტებისა და მერე სრული დაცემის მომენტებში. დასახელებულ გარემოებებს უნდა მიეწეროს ის აშკარა ფაქტი, რომ ირანელებში, — მათი არაბიზაციასა და ისლამიზაციას დაქვემდებარებისთანავე, — ჩნდება მისწრაფება საკუთარი ნწერლობისა და ანბანის შექმნისადმი და ამ უკანასკნელის შესაქმნელად კი საცესებით გამოყენებულია არაბული ანბანი.

მაგრამ 28 არაბული ასო საკმარისი არ იყო სპარსული ენისათვის, რომელსაც ჰქონდა კიდევ 4 ზედმეტი ბგერა, როგორიცაა: ფ (ფ), ც (ჩ), ჯ = ჯ (ჯ) და გ (გ). ამიტომ სპარსელებმა აიღეს იმავე არაბული ანბანიდან ამ 4 ბგერის მომიჯნავე ბგერების გამომსატყველი არაბული ასოები და. ამ უკანასკნელებისათვის დიაკრიტული ნიშნების ანუ სამ-სამი წერტილის (. . .) მიხმარებით, ასოს ქვემოდან და ზემოდან, შეადგინეს 4 წმინდა სპარსული ასო: სახელდობრ: ა) ბ - საგან — پ (ფ, ფ); ბ) ჯ - ისაგან — چ (ც, ჩ) გ) ჯ - საგან — گ (გ, გ) და კ - საგან — ک (გ, გ).

* ძველი ლურსმული, ანუ უფრო სწორად, სოლებრივი წარწერები გამოჩნუშავდა იეროვლადეზადან ჯამომდიხარე რებუსისებური წერიდან, ჯერ სილაბური წერის სახით. ჩნდნენ კი ძველ ირანში იგი იქცა თითქმის იმ ნამდვილ ბგერებრივ წერად ანუ ანბანად, რომლითაც უკვე სარგებლობს ავესტა. ამის შესახებ იხ. Olshauen. Erläuterungen zur Geschichte der Pahlavi-schrift. Monatsber. Berl. Ak. d. W. 1880, S. 597 und folgende.

ყოველ შემთხვევაში, ძალიან მცირედი დრო, — ერთი საუკუნე, სრულიად საკმარისი აღმოჩნდა ირანელისათვის, რომელსაც, ისლამის მიღებასთან ერთად, შეთვისებული ჰქონდა არაბული ენა და წერა, რომ მას თავისი საკუთარი ენისა და ლიტერატურისათვის გამოყენებინა არაბული ანბანი. ასე მაგალითად, სოლდიანაში ჯერ კიდევ VIII საუკუნეში ახალ სპარსულ ენაზე ლექსებს სწერდა ლექსიკოგრაფი აბუ ჰაფსი; ტაჰირიდთა დროს — ნიშაბურში, ვინმე ჰანაალა, ხოლო სისტანში საფარიდების კარზე — ვარაყ ჰერათელი, ფირუზ მაშრიყელი და აბუსალიქ გორგანელი.

მაშასადამე, ჩვენ გვაქვს VIII საუკუნიდანვე ლიტერატურული შემოქმედების პირველი ცდები ახალ სპარსულად: ე. ი. არაბულ-სპარსული ანბანის ასოებით დაწერილ ენაზე*. ამნაირად, დაწერილობის ისტორიაში მკაფიოდ აღინიშნება მისი განვითარების სამი ფაზა:

ა) ლურსმული ანუ სოლებრი დაწერილობისა, უხსოვარი დროიდან III საუკუნის მე-2-ე ნახევარამდე ძველი წელთაღრიცხვით.

ბ) ავესტის ანუ ძველი სპარსული ენის ანბანი და მისგანვე გამომდინარე ფალაური (ფაჰლავი) ანუ არამეულ-ირანული კრიპტოგრაფიული ხასიათის ლიტერატურული ნაანდერძევი დაწერილობა.

გ) არაბულ-ახალსპარსული ანბანი, რომლითაც დაწერილია მეტისმეტად ნიშნადარი ახალი სპარსული ლიტერატურა.

სპარსული ანბანის ასოები და მათი გამოთქმა

ამნაირად, ირანელებს VIII საუკუნის მეორე ნახევრიდან ხმარებაში აქვთ არაბული ანბანი. არაბები წერენ და კითხულობენ მარჯვნიდან მარცხნივ, ამისათვის ხმარობენ 28 ასოს, მაგრამ, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ირანელებს, არაბებთან შედარებით, აქვთ კიდევ 4 ზედმეტი ბგერა, რომლებსთვისაც მათ ისესხეს მოხაზულობანი ამავე არაბული ანბანიდან და ზედმეტი დიაკრიტული ნიშნების საშუალებით შეადგინეს ეს მათთვის საკირო 4 ასო.

ამ ცხრილში 4 ასო, რიგით 3, 7, 14 და 26, წმინდა სპარსული ბგერების აღქმადი ასოებია; ამ ოთხ ასოს სპარსულში რიცხვითი მნიშვნელობა არ გააჩნია.

* აუთოს თებუოეთი ნაანდერძევი ტრადიციული ცნობით. სპარსული პოეზიის ყველაზე ძველ ნიმუშად ითვლება ვინმე აბას მარაჯლიას ყასიდა. რომელიც პოეტს წარმოუთქვამს ჰაოჯ-არ-რაშიდის ძია მასუნია. როგორც მორწმუნეთა მომავალი მბრძანებლის, მერუჰ მისკლის გამო. ყასიდა დათარიღებულია 809 წლით. ედუარდ ბრაუნის აზრით. ეს ცნობა ყოველ საფუძველს მოკლებულია, რადგან დასაბუთებულ დროს ასეთი გამართული ლექსი სტილის და ტექნიკის მხრით შეუძლებელი იქნებოდა; მას უფრო მოსაღებად მიიჩნია დე ბიბერშტეინ კაზიმირსკის უკიდურესი სკეპტიციზმი ვიდრე ასეთი სკოლის მოწადის მაგვარი აზრი. იხ Edw. Browne, A Literary History of Persia, V. I. pp. 340-341. მაგრამ ამ საკითხს სხვა დროს შევხებით.

1	პ	ქართული:	ფ
2	ჯ	"	ჩ
3	ჭ	"	ც
4	კ	"	ძ

ამათში ბილაბიალი პ წარმოადგენს ბ-ს გადაბგერებას და როგორც ამ უკანასკნელის მომიჯნავე, ანბანში მოთავსებულია ამისავე შემდეგ; ამგვარსავე დამოკიდებულებაშია სასისმიერი ჯ - (ჩ) ჟ - (ც) მიმართ, რომელიც მისდევს ამ უკანასკნელს. ამგვარსავე დამოკიდებულებაშია ჯ (ქ) - ჯ - ს (ზ) მიმართ, რომელიც მისდევს ამ უკანასკნელს, და დასასრულს, კ (გ) - კ - ს (ქ) მიმართ.

ამნაირად, სპარსულში გვაქვს სულ 32 ასო, რომლების თანამიმდევრობა ასეთია:

ა ბ პ თ ტ ჯ ჟ ხ დ ზ რ ' ز ژ .
 ს ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك گ [ح]
 ل م ن و ه ی

ყველა აქ წარმოდგენილი ასო თანხმოვანი ანუ კონსონანტია, გარდა სამისა (ნახევარხმოვანი ასოებისა), რომლებსაც *matres lectionis*, ე. ი. წაკითხვის დედეგი ეწოდებათ, რადგან ზათივის მიხმარებული წაკითხვის ნიშნების საშუალებით შესაძლებელი ხდება ენის ბუნებაში არსებული ყველა ხმოვნის გამოსახვა.

წერის შესახებ

არაბები და. ნაშასადამე, ირანელებიც, წერენ და კითხულობენ მარჯვნიდან მარცხნივ და, უმეტეს შემთხვევებში, აერთებენ ერთ ასოს მეორესთან ისე რომ, გეგონება, სიტყვა ერთი განუწყვეტელი ძეწყვით არისო დაწერილი.

მაგალითები: حب - ფოსარ; سر - მოშთ; بلب - ბოლბოლ; خاسب; ملكت - მამლაქათ; طلب - ტაღაბ; مستقيم - მოსთაყიმ; سوسست - მოსთამლიქათ; بخت - ბახთ; تخت - თახთ; شكت - შექასთ და სხ.

აქვე აღსანიშნავია 7 ასო — و ز ر ز د ا , რომლებიც უერთდებიან მხოლოდ მათ წინა ასოებს, მათ მომდევნო ასოებს კი არასოდეს. მაგალითები:

ابر - საბირ; جديد - ჯადიდ; هذا - ჰაზა; آدم - ადამ; خرد - ხირად; دزد - დოზდ; نور - ნავარდ.

არაბულ-სპარსული ანბანის უფრო ადვილად გასაცნობად და შეათვისებლად, საჭიროა ჯერ შეთვისებულ იქნას ერთი წყება ასოები, როგორიცაა:

ص	ف	ع	س	ط	ر	د	ح	ب
ს	ფ	ე	ს	ტ	რ	დ	ჰ	ბ

ამათში ორ მოხაზულობას — ა და რ (ამავე მოხაზულობათაგან დი-აკრიტული ნიშნების საშუალებით კიდევ სამს — ჰ, ჯ, ზ) აქვს მხოლოდ 2 სახეობა, რადგან ეს ასოები სიტყვაში მიეზმიან მხოლოდ თავის წინა ასოებს, უკანა ასოებს კი. არასოდეს; ხოლო ყველა დანარჩენ ასოს აქვს 4 სახეობა, რადგან ისინი მიეზმიან, როგორც თავის წინა, ისე უკანა ასოებს.

მაგალითები:

بد	حد	بدر	در	بر	طرب	سر	فر
ბად	ჰად	ბადრ	დარ	ბარ	ტარაბ	სერ	ფერ
صبر	صدر	كفر	بعد	بست	سطر	بحر	
საბრ	სადრ	ქუფარ	ბა'დ	ბესთ	სატრ	ბაჰრ	

მეორე წყება:

ا	ك	ل	م	ه	و	ت	ي
ა	კ	ლ	მ	ჰ	ვ	ტ	ი

ამათში მხოლოდ ორ მოხაზულობას — ა და ვ აქვს ორი სახეობა, რადგან ისინი მიეზმიან მხოლოდ თავის წინა ასოებს, მომდევნო ასოებს კი — არასოდეს. დანარჩენებს ოთხ-ოთხი სახე აქვთ, რადგან მიეზმიან. როგორც თავის წინა, ისე თავის უკანა ასოებს;

მაგალითები:

ای	وام	هوا	مال	کلام	اکل	اک
აე	ვამ	ჰავა	მალ	ქელამ	აქლ	აქ

کلان	ماد	من	ممنون	می	هم
ქალან	მაძ	მან	მამნუნ	მეე	ჰამ

აქედან ნათლად ჩანს, რომ პირველ 4 მოხაზულობას მხოლოდ წინა ასოებთან შესაერთებელი კავები აქვს و, ا, ر, ل — ყველა სხვას კი, — როგორც წინა, ისე უკანა ასოებთან შესაერთებელი ორ-ორი კავი აქვს, ამიტომაც, თითოეული შუაში მოქცეული ამ ასო-თაგანი, იმ შემთხვევაში, როდესაც მათ მარჯვნიდანაც ამავე მოხაზულობის ასოები ხედება ამათუიმ სიტყვაში, ასეთ სახეს მიიღებს ხოლმე:

:	≈	ط	—	٤	٤	ح
ბ	ჰ	ტ	ს	ლ	ფ	ს

:	٤	٤	٤	ل	ك
ი	ნ	ჰ	მ	ლ	ქ

აი შეერთების ნიმუშებიც:

سفر	مغرب	قصر	سطر	بحر	سبد	آب	با	در	بر
ბარ	დარ	ბა	აბ	საბად	ბაჰრ	სატრ	ყასრ	მალრიბ	საფარ

عصر	میز	نهاز	منزل	کمر	کلک	صلاح	دهان	حاسد
ასრ	მიზ	ნეჰან	ქამარ	მანზელ	ქელქ	სელაჰ	დეჰან	ჰასედ

ყველა გადამბული და გადაუბმელი ასოების ფორმებს იძლევა შემდეგი ცხრილი:

სპარსული ანბანი

№	სპარსული წილობა	ცალკე მდგარი ასოები	გ ა ლ ა ზ უ ლ ი			ტრანსკრიფცია		რიცხვითი მნიშვნე- ლობა
			მარცხნივ	მარჯვნივ	ორივე მხრივ	ქართული	ლათინ- ური	
1	ალუფ	ا	...	ا	...	ა, აე, ი, თ, უ	ā, āe, ī, o, u	1
2	ბა	ب	ب	ب	ب	ბ	b	2
3	ფა	پ	پ	پ	پ	ფ	f	
4	თა(ტა)	ت	ت	ت	ت	თ (ტ)	t	400
5	სა	ث	ث	ث	ث	ს	s	500
6	ჯიმ	ج	ج	ج	ج	ჯ	g	3
7	ჩიმ	چ	چ	چ	چ	ჩ	c	
8	ჰა	ح	ح	ح	ح	ჰ	h	8
9	ხა	خ	خ	خ	خ	ხ	x	600
10	ღაღ	د	...	د	...	ღ	d	4
11	ზაღ	ذ	...	ذ	...	ზ	z	700
12	რა	ر	...	ر	...	რ	r	200
13	ვა	ز	...	ز	...	ზ	z	7
14	ჟა	ژ	...	ژ	...	ჟ	ž	
15	სინ	س	س	س	س	ს	s	60
16	შინ	ش	ش	ش	ش	შ	š	300
17	ხაღ	ص	ص	ص	ص	ს	s	90

№	სადა საქონელი არსებობს	ცალკე მდგარი ანაკრები	გ ა ლ ა მ ე ლ ი			ტრანსკრიფცია		რიცხვითი მნიშვნე- ლობა
			მარცხნივ	მარჯვნივ	ორივე მხრივ	ქართული	ლათინ- ური	
18	გაღ	𐌕𐌇	𐌕	𐌕	𐌕	გ	z	800
19	ტაუ	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	ტ	t	9
20	გაუ	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	გ	z	900
21	ღაღ	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	ღ	g	70
22	ღაღ	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	ღ	g	1000
23	ჭა	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	ჭ	f	80
24	ჭაჭ	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	ჭ	q	100
25	ქაჭ	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	ქ	k	20
26	გაჭ	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	გ	g	
27	ღაჭ	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	ღ	l	30
28	მამ	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	მ	m	40
29	ნუნ	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	ნ	n	50
30	ვაგ	𐌕	...	𐌕	...	ვ (უ)	v	6
31	ქამ	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	ქ	h	5
32	ღამ	𐌕	𐌕	𐌕	𐌕	ღ (ი)	j	10

ამნაირად, ეს ცხრილი წარმოგვიდგენს: 1) 25 ასოს, რომლებიც ვადაბმის დროს 4 სხვადასხვა ფორმას იღებენ და 2) დანარჩენ 7 ასოს, რომლებსაც მხოლოდ 2 სხვადასხვა ფორმა აქვს. ამ სხვადასხვა ფორმებისათვის არსებობს შემდეგი ვადაბმის წესები:

I ასოები, რომლებსაც 4 სხვადასხვა ფორმა აქვს:

1. პირველ სვეტში მოთავსებულია ფორმები იმ შემთხვევისათვის როდესაც:

ა) ასოები ცალ-ცალკეა, ყოველგვარი ვადაბმის გარეშე.

ბ) ასოები სიტყვის ბოლოშია მოქცეული და მათ ერთ-ერთი 7 ორფორმიან ასოთაგანი წინაუძღვის. როგორც მაგალითად: خراب xarab -- დაშლა; قاذق qadali -- კათხა, თასი; كاذق kazah -- სიცრუე; آب āb -- წყალი; داف daf -- დაფა; كاذق kadhā -- მათხოვარი;

2. მეორე სვეტში მოთავსებულია ფორმები იმ შემთხვევებისათვის, როდესაც:

ა) ასოები სიტყვის დასაწყისშია. როგორც მაგ. تر, بد, نر;

ბ) როდესაც ასოები სიტყვის შუაშია, და წინ მათ ერთ-ერთი 7 ორფორმიან ასოთაგანი უძღვის, როგორც მაგ. رحم rahm; رخت raxt; زخم zaxm; ربت rabt; رخش raxš;

3. მესამე სვეტში მოთავსებულია ფორმები იმ შემთხვევებისათვის, როდესაც ასოები სიტყვის ბოლოშია, და როდესაც მათ არ წინაუძღვის ერთ-ერთი 7 ორფორმიან ასოთაგანი, როგორც მაგ. جا dā; بخت baxt; تخت taxt; اسل asāl და სხვ.

4. მეოთხე სვეტში მოთავსებულია ფორმები იმ შემთხვევებისათვის, როდესაც ასოები სიტყვის შუაშია, და მათ არ წინაუძღვის ერთ-ერთი 7 ორფორმიან ასოთაგანი, როგ. მაგ.: بابر babr; بولبول bolbol; بخت baxt; تخت taxt, მაგრამ داف daf, رجل rič, دخت doxt.

II ასოები, რომლებსაც ორი სხვადასხვა ფორმა აქვთ:

1. პირველ სვეტში მოთავსებულია ფორმები იმ შემთხვევებისათვის, როდესაც:

ა) ასოები სიტყვის დასაწყისშია, როგორც მაგ., آب āb; دا dā; داف daf; زخم zaxm.

ბ) ასოები სიტყვის შუაში და ბოლოშია და მათ ერთ-ერთი ორფორმიან ასოთაგანი მისდევს, როგორც მაგ. دارد dard; بدر badr.

2. მესამე სვეტში მოთავსებულია ფორმები იმ შემთხვევებისათვის, როდესაც ასოები სიტყვის ბოლოსა და შუაშია და როდესაც მათ ერთ-ერთი 7 ორფორმიან ასოთაგანი არ წინაუძღვის, როგორც მაგ.: سبز sahz; (მაგრამ لزر-larz; بدر-bard).

შენიშვნა 1. ასო ა (ჰ) იმ შემთხვევაში, როცა მას აზის ორი წერტილი : გამოითქმის ხშულ თ-სავეთ და ხშირად სრულიად იგივეა, რაც ბერძნული ჰ ან ქართული თანი.

შენიშვნა 2. | ასო ქ-ის შემდეგ იწერება შემდეგი სახით: ႁ ან ႁ და გამოითქმის ლა-დ.

შენიშვნა 3. სპარსულში არაბული სიტყვების წასაკითხად საჭიროა ე. წ. „მზის ასოების“ ცოდნა; არსებობს შემდეგი „მზის ასოები“:

ز ل ظ ط ض ص ش س ز ر ذ د ث ت

დანარჩენებს კი მთავრის ასოები ეწოდებათ.

ხმოვანთა წაკითხვის ნიშნები

ზემოთ ნარმოდგენილი არაბულ-სპარსული ანბანის ასოები თითქმის ყველა თანხმოვნებია, მხოლოდ სამი მათგანი— و | (ალეფი, ვაფი და იაფ) უდრის ნახევარხმოვნებს. ამ უკანასკნელებს უწოდებენ წაკითხვის დედებს (matres lectionis), რადგან, მათთვის მიხმარებული წაკითხვის ნიშნების საშუალებით, შესაძლებელი ხდება ენის ბუნებაში არსებული გრძელი ხმოვანი ბგერების გამოსახვა. წაკითხვის ამგვარ ნიშნების საშუალებით ხერხდება მოკლე ხმოვნების განოსახვაც.

სპარსულში არსებობს სულ სამი მოკლე ხმოვანი: a, e, i (u) და სამივე გრძელი ხმოვანი: ā, ī და ū; ამათგან სამი პირველი არ იწერება, წერენ მხოლოდ თანხმოვნებს და მკითხველის საქმეა, გამოთქმის დროს მოკლე ხმოვნების გამოცნობა, როგორც მაგ. دار-dār, داس-sar; მაგრამ, სწორი წაკითხვის მისაჩვენად, გრამატიკაში და ლექსიკონებშიც ნახმარია ე. წ. ხმოვნის ნიშნები. წაკითხვის მიჩვევის შემდეგ ამ ნიშნების ხმარებაც ზედმეტია.

მოვუკვეს ხმოვნის სამი მთავარი ნიშანი, რომლებიც იხმარება ყველა გრძელი და მოკლე ხმოვნის გამოსახატავად:

ნიშანი	ადგილი	სპარსული სახელწ.	არაბული სახელწ.
ا a მოკლე a	ასოს ზემოდან	زبر zahar	fatha
ـ e „ i	ასოს ქვემოდან	زير zir	kasra
و u ან u	წინ ანუ პირდაპირ	پیش φis	damma

ხმოვნის ეს ნიშნები თანხმოვანს შემდეგ იძლევიან მოკლე ხმოვნებს.

მაგ., ب-ba; ب-bi; ب-bo;

ზაბარის ანუ მოკლე „ა“-ს მაგალითები: *dar* -دار, *last* -لاست, *dash* -دا-და—*lah*; *gil* -گل, *ghil* -گل, წაკითხვით: *gel*.

ხმოვნის ნიშანი ნახევარხმოვნის, ანუ ამათუიმ *mater lectionis* შენდებ, იძლევა გრძელ ხმოვანს: მაგ.: *bad* -باد -*bād*, *bid* -بید -*bīd*, *bud* -بود -*būd*.

წაკითხვის სხვა ნიშნები

1. *جزم*—*ǧazm* ანუ *سكون* *sokun* შესვენება * ნიშანი, რომელიც დაისმის მარცვლის დამაბოლოებელ თანხმოვანზე და აღნიშნავს შედგომას ანუ შესვენებას მარცვალზე, შეად. რუს. „—მაგარი ნიშანი. მაგალითები:

من *man*-მე

بلبل *bolbol*-ბულბული

كرم *kirm*-მატლი

سرداب *sardab*-სარდაფი

2. *تشديد*—*tašdid* . ნიშანი, რომელიც აღნიშნავს ბგერის ვაძლიერებას და გამოხატავს სიტყვაში თანხმოვნის გაორებას: მაგალითად: *zar* *ოქრო*—ზედსართავი სახელი *زین*—*zīn* სუფიქსის მიმატებით იძლევა ფორმას *زَرَّين* *zarrin*-ოქროსი, სადაც *ر* (*ra*) არის თეშდიდით და სიტყვაც, მაშასადამე, გამოითქმის როგორც: ზარრინ, რაც ნიშნავს „ოქროსი“ ან „ოქროსფერი“:

3. *همزة*—*hamza* . არის ნიშანი, რომელიც აღნიშნავს თავდაპირველ ალფეს, დაისმის ასოებზე *ا*, *و*, *ي* და განაპირა ყრუ ჰამ-ზე, თუმცა ზოგჯერ ცალკეც იხმარება და აღნიშნავს გამოშვებულ ალფეს. იხმარება ჰამზა, მეტწილად, არაბულიდან შემოსულ სიტყვებში, როგორიცაა: *رأس* *ra's*; *مؤمن* *mu'min*; *جزء* *ǧuz'*; *سؤال* *su'al*; *أمر* *amr*; *علماء* *ulama'*; იხ. აგრეთვე ქვემოთ ჩამოხა-იზაფეთი.

4. *Madda* — არის ნიშანი, რომელიც გამოხატავს დაგრძელებას და ალფეზე დასმით გრძელ ფათჰას. მაგალითები *آسمان* *āsmān*, *آب* *āb*.

5. *وصله*-*wasla* შეერთება . ნიშანი, რომელიც აერთებს ალფეს მის წინ მდგარ ასოზე დასმულ ხმოვან ნიშანთან. მაგ.: *بسم الله الرحمن الرحيم* *bism-i-llah-i-rrahman-i-rrahimi*; *قلب الملك* *qalb-ul-maliki*; *نظام الملك* *uizām-ul-mulk*.

შენიშვნა: ასო *ل*-არაბულ ნაწევარში: *ال* —არ გამოითქმის მზის ასოების წინ, რომლებიც ამ შემთხვევაში მიიღებენ ხოლმე თეშდიდს. მაგალითები:

الرجل - ar-raḡulu-აკი;

الصوت - as-savtu-ხმა;

النار - an-naru-ცეცხლი;

نور الدين - nur-ad-din-ნათელი სარ-
შუენოებისა;

სპარსულ თანხმოდანთა ცხრილი

გამოთქმის ადგილი	მეღერები		წამიერები		ხანგრძლი- ვები		აფრიკატები	
	ნარნა- რები	ნახა- ლები	ყრუნი	ხმიერ- ნი	ყრუნი	ხმიერ- ნი	ყრუნი	ხმიერ- ნი
ზაგისნიერნი		მ-მ	პ-ფ	ბ-ბ	ფ-(ი)	ვ-ვ		
ჯილისნიერნი	ك-ل ر-ز	ნ-ნ	თ-თ	დ-დ	ს-ს	ზ-ზ		
წინასასისნიერნი		კ-კ		გ-გ	შ-შ	ჟ-ჟ	ჯ-ჩ	ჯ-ჯ
უკანასასისნიერნი		ყ-ყ			ხ-ხ	ღ-ღ		
ხორხისნიერნი		ე-ე			ჰ-ჰ			
გლოტალები					ჰ-ჰ			

კბილბაგისმიერ ფ-ს და ხორხისმიერ ღ-ს გარდა, დანარჩენი
პეგოები სავსებით შეესაბამება ქართულს: მ (m) იგივეა, რაც ქართ.
მანი: პ (p) იგივეა, რაც ფარი, ბ (b) რაც ბანი და ა. შ.

სპარსულ ხმოვანთა და ლიფთონგთა ცხრილი

მოკლე ხმოვნები	ا a (e) — ა ან ე; ე e — ე; ი o (ო);
გრძელი ხმოვნები	آ ā — ა; اḡ ან اى — ი-ი; اُ u — უ;
ლიფთონგები	ای — ey-ეჲ; ī; او ow — ოჲ;

ხმოვანთა გამოთქმა

კრძელი ხმოვნები განსხვავდება მოკლე ხმოვნებისაგან არა მარტო
მოკლე, არამედ ბგერის აკუსტიკური ხასიათითაც: ყოველთვის გრძელ-

ლია $\bar{\Gamma}$, $\bar{\epsilon}$ და $\bar{\alpha}$, აგრეთვე ყოველთვის მოკლეა: $\bar{\epsilon}$, $\bar{\alpha}$, $\bar{\epsilon}$ (წაიკითხეთ თანხმოვნებზე დასმული ნიშნები, როგორც: $\bar{\alpha}$, $\bar{\epsilon}$ და $\bar{\alpha}$).

$\bar{\alpha}$ ($\bar{\Gamma}$ ან $\bar{\epsilon}$ თანხმოვანზე) გამოითქმის, როგორც ძალიან ფართოდ გაღებული $\bar{\alpha}$ ინგლისურ სიტყვებში: bad, man ე. ი. bəd. mæn; $\bar{\epsilon}$ $\bar{\alpha}$ ან $\bar{\epsilon}$ (ი), როგორც დახურული რუსული- $\bar{\alpha}$.

ი ($\bar{\epsilon}$) გამოითქმის, როგორც დახურული ი;

გრძელი $\bar{\alpha}$ ($\bar{\Gamma}$) ყოველთვის გრძელია და დახურული და გამოთქმაში სრულიად იხრება $\bar{\alpha}$ -საკენ, განსაკუთრებით ნაზალთან—ხმოვნების: $\bar{\alpha}$ და $\bar{\alpha}$ -ს წინ, ან ბაგისმიერთა $\bar{\Gamma}$, $\bar{\alpha}$, $\bar{\alpha}$ -ს წინ;

გრძელი $\bar{\Gamma}$ ($\bar{\epsilon}$) ყოველთვის გრძელია.

გრძელი $\bar{\alpha}$ ($\bar{\alpha}$) ყოველთვის გრძელია და სრულიად იგივეა, რაც წმინდა ქართული უნი.

$\bar{\alpha}$ — $\bar{\alpha}$ გამოითქმის, როგორც ქართული $\bar{\alpha}$ და გამოთქმაში იცვლება და მარტივდება ისევე, როგორც ეს უკანასკნელი, ხან უნად, ხან ონად, დასასრულ იქცევა ვინადაც, და ყველა ეს სხვაობა პოულობს წყაფიო გამოხატულებას სპარსულ სალიტერატურო ძეგლებში.

რიცხვი

რიცხვთა აღსანიშნავად ირანელებმა არაბებისაგან გადმოიღეს უკანასკნელების მიერ ინდოელებისაგან შეთვისებული დაწერილობა:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	15	17
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

თუმცა არაბები წერენ მარჯვნიდან მარცხნივ, მაგრამ ციფრებს წერენ და კითხულობენ ისევე, როგორც ევროპელები: მარცხნიდან მარჯვნივ.

ამნაირად: $\bar{\alpha}$ ნიშნავს 25 და არა 52-ს: $\bar{\Gamma}$ 62; $\bar{\alpha}$ 1—751; $\bar{\alpha}$ 9—209; $\bar{\Gamma}$ 9—1469 და სხვ.

წახაკითხავი მაგალითები

جا	آج	آز	این	ابا	با	آب
gā	āc	āz	īn	abā	bā	āb
ადგილი	მწარე	ის	ეს	„თან“	„თან“	წყალი

زار	آزار	از	آز	ارث	اذن	ادا
zār	āzār	az	āz	irs	izn	adā
ნაწილაკი	შეურაცხება	გან	სურვილი	მემკვიდრე-ობა	ნებართვა	შესრუ-ლება

شير	شاد	ساج	ساد	زاري
šir	šād	sāc	sād	zārī
რძე-ლომი	მხიარული	ინდური მუხა	უბრალო, ბრტყელი, სწორი	ზარი ტირილი

بود	بینی	بار	بر	شال	شاعر	شور
bud	bīnī	bār	bar	šāl	ša'r	šavr
იყო	ცხვირი	ტვირთი, ნაყოფი	ზედ	შალი	პოეტი	თათბირი

درد	بلبل	پر	کار	که	لب	اکل	آک
dard	bolbol	por	kār	ke	lab	akl	āk
ტკივილი	ბუღბუღ-ლი	სავსე	საქმე	ვინ, რომელი	ბაგე, ტუჩი	საზრდო, საკმელი	შეცთობა

صد	دیر	دارم	داری	دارد	دار	دور
sad	dīr	dāram	dārī	dārad	dār	dūr
ასი	გვიან	მაქვს	გაქვს	აქვს	მქონე	შორს

دیوار	پنجان	زر	بد	باد	صالح	صاف
dīvār	pinčān	zar	bad	bād	sālih	sāf
კედელი	ფინჯანი	ოქრო	ცუდი	ქარი	მართალი	სუფთა

او	تو	من	سرداب	بازار	در	پنجاره
ū	tu	man	sardab	bāzār	dar	pančāra
ის	შენ	მე	სარდაფი	ბაზარი	კარი	ფანჯარა

ما	شما	ایشان	آن	آنها	این	مو
mā	šomā	īšān	ān	ānhā	īn	mū
ჩვენი	თქვენ	ისინი	ის	ისინი	ეს	თმა

است	سفید	سیاه	سرخ	سبز	است
ast	safīd	sījāh	sorx	sabz	ast
არის	თეთრი, სპეტაკი	შავი	წითელი	მწვანე	არის

دیگر	بود	بودی	بودم	باغ	باغچه
dīgar	bud	budī	budam	bāḡ	bāḡca
სხვა, მეორე	იყო	იყავი	იყავი	ბაღი	ბაღჩა

چه	خر	خار	حرف	حرکت	حرام
ce	xar	xar	harf	harakat	harām
რა	ვირი	ეკალი	ასო, სიტყვა	ჰარაკათი	არამი, აკრძალული

ست	من ست ام	تو ست ای	سفید است
sost	man sost am	tū sost ī	safīd ast
სუსტი	მე სუსტი ვარ	შენ სუსტი ხარ	თეთრი არის

او ست است	این پول	پول سفید	پول سیاه
u sost ast	īn pul	pul-i-safīd	pul-i-sījāh
ის სუსტი არის	ეს ფული	თეთრი ფული	შავი ფული

این پول سفید است و آن دیگری سرخ

īn pul safīd ast va ān dīgarī sorx
ეს ფული თეთრია და ის მეორე კი წითელი

من پول سفید دارم

man pul-i safīd dāram
მე თეთრი ფული მაქვს

* *

მორფოლოგია

ს ქ ე ს ი

სპარსულში არ არსებობს გრანტიკული სქესი. ამათუიმ ცხოველის მდებრობითი და მამრობითი სქესის აღსანიშნავად იხმარება სიტყვები: خروس xorus—მამალი; ماکیان makijān—დედალი (ქათამი); اسب asb—ცხენი; نریان narijān—ვაყა. ულაყი; مادیان mādiyān ჭაკი; ან სახელები, რომლებიც იზაფეთით შეერთებულნი, აღნიშნავენ დედალ-მამალს.

მაგალითად:

نر nar ან نره nara — მამალი. ماده mada—დედალი.

شیر fir-i-nar—ხვადი ლომი; ماده شیر fir-i-māda—ძუ ლომი;

ან წინ წამდღვარებულნი უიზაფეთოდ.

მაგალითად:

نره شیر narra fir- ხვადი ლომი ماده شیر mada fir—ძუ ლომი.

نرگاو nargāw—ხარი

ماده گاو mādagāw—ძროხა

აგრეთვე ხმარობენ ადამიანთა სქესისათვის სიტყვებს:

مرد mard—მამაკაცი

زن zan—დედაკაცი

მაგალითები:

پيرمارد pīremard — მოხუცი, ბერიკაცი;

پيرز pīr-i zan; ან: پيرزان pīrezan — დედაბერი:

ბ რ უ ნ ე ბ ა

სპარსული სიტყვა ბოლოვდება:

1. ყოველ თანხმოვანზე; 2. გრძელ ხმოვანზე და 3. მოკლე ხმოვან ა-ზე (•);

ბრუნებათა დაბოლოებანი:

I პირდაპირს ანუ სახელობით ბრუნებაში სიტყვა რჩება უცვლელად.

II ირიბი ბრუნების — მიცემითის და შემასმენლობითის გამოსახატავად იხმარება ۱ ნაწილაკი, რომელიც სიტყვას ბოლოში მოჟდის.

ნათესაობითი ბრუნვა

სპარსულში ნათესაობითი ბრუნვა ანუ გენეტივი გამოიხატება სამნაირად:

1. სიტყვათა ისეთი წყობით, როდესაც საზღვრული წინ მიუძღვის მსაზღვრელს და შინაგანი კავშერი მათ შორის აღინიშნება საზღვრული-სათვის მოკლე i-ს მიწერით განაპირა ასოს ქვეშ ტირეს (სპარს. ზირ-ის-ებრ) სახით, რომელსაც ეწოდება: status constructus ანუ არაბ. اضافة - იზაფეთი. ეს i წარმომდგარია ძველად არსებულ ნაცვალსახელ „ixj“-საგან და გამოითქმის საზღვრულთან შეერთებით. იმისდა მიხედვით, თუ როგორია მისი დაწერილობა, სხვადასხვაა მისი აღვილმდებარეობაც. ეს დაწერილობანი შემდეგია: اى, ۱, ۱ = (اى, اضافة) (كرد, همزه, اى, اضافة)

იზაფეთის გამოხატვა ۱-ის საშუალებით შეიძლება მხოლოდ საზღვრული სიტყვის ბოლო ۱ და و — ხმოვნების შემდეგ; ۱-ისა და მუნჯი ۱-ს შემდეგ, ზოგჯერ, სურვილისამებრ ۱-ის შემდეგაც ۱ (hiāmza)-ს საშუალებით; თუ საზღვრული სიტყვა ბოლოვდება თანხმოვნით, იზაფეთი მიეწერება ქვეშ საზღვრული სიტყვის ბოლო თანხმოვანს ზირ-ის (۱) სახით.

იზაფეთი არის ახალ-სპარსული გენეტივის ერთერთი ყველაზე გავრცელებული ფორმა.

2. იშვიათად ისეთი წყობით, როდესაც მსაზღვრელი წინ უძღვის საზღვრულს, ისე როგორც ეს ხალხურ ქართულში გვაქვს. ამგვარი სახის გენეტივს იზაფეთთან ანუ „პირდაპირ დამოკიდებულებასთან და

პირისპირებით ეწოდება სპარსულად *اضافت مقلوب*—უქუქცევითი დამოკიდებულება. ამ წყობის დროს მსაზღვრელსა და საზღვრულს შორის არსებული დამოკიდებულებისათვის არავითარი ნიშანი, არც ბგერა საჭირო აღარ არის. მსაზღვრელი უცვლელად უძღვის წინ საზღვრულს.

თუ *status constructus*-ის ანუ ნამდვილი იზაფეთის მაგალითი გვაქვს ფორმაში: *سپاه ایران*—ლაშქარი ირანისა, სადაც საზღვრული წინ უძღვის მსაზღვრელს და მათ შორის შინაგანი კავშირი აღნიშნულია მოკლე ინიტ, იზაფეთ-ი მაყლუბში (*اضافت مقلوب*) ანუ უქუქცევითს ფორმაში, პირიქით: მსაზღვრელი წინ უძღვის საზღვრულს სრულიად უნიშნოდ და ამნაირად, ამ მეორე გენეტივის სახე ასეთია: *ایران سپاه*—ირანის ლაშქარი. ეს უკანასკნელი ფორმა სპარსული გენეტივისა, რომელიც ჩვეულებრივ იხმარებოდა ძველად და წმინდად შენახულა საშუალო სპარსულში ანუ ფალაურში და დღეს თანდათან ქრება, კლასიკურ ახალ სპარსულში ითვლება რთულ სიტყვად. მაგრამ ფირდოუსისთან ხშირად გვხვდება ისეთი ფორმები, როგორიცაა: *ایران زمین*—ირანის მიწა; *ایران شهر*—ირანის ქალაქი; *مرغان شمار*—ფრინველთა რიცხვი;

ამ იზაფეთ-ი მაყლუბის საშუალებით სპარსულ ენას შეუქმნია უამრავი ე. წ. *composita determinativa*, ანუ ისეთი რთული სიტყვების ჯგუფი, რომლებშიც პირველი წევრი დამოკიდებულია მეორეზე ანუ ყველაზე ახლო მარტავს მას მისართის სახით. ამნაირად გვაქვს აუარებელი ისეთი მაგალითები, როგორიცაა:

ایران دخت—ირანდუხტი, ირანის ასული (საქ. სახელია); *زمین ایران*—ირანის მიწაწყალი; *وطن گاه*—სამშობლო კუთხე; *داریاد*—ზღვის გული, ზღვაგული; გულუხვი, დიდსულოვანი; *گل اندام*—ვარდის სახე, გულანდამი (საქ. სახელი, მდედ.); *لنگار گاه*—ლუზის სადგური; *کمینگاه*—ბუსუნის, საფარის; *دندان مزد*—კბილების მოზდი, სამოწყალო, რომელიც ეძლევა ლატაკებს რამაზანობის სადილს შემდეგ; *گلبن*—ვარდის ბუჩქი; *گورخانه*—გორხანა, სასაფლაო; *شیردل*—ლომგული, გულადი; *سحرگاه*—საარის ჟამი, განთიადი; *فرجام گاه*—ვარდის ლოყა, ვარდლოყა (სიტყვა-სიტყვით); *گل رخ* (საქ. ს.)—საბოლოო ადგილი, სამარე; *پناه گاه*—თავდაცვის ადგილი; *شکار گاه*—სანადირო ადგილი; *صبح گاه*—(შეად. *سحرگاه*) დილის ჟამი; *شکر آب*—შაქრის წყალი; *شکرلب*—„შაქარლაბ“, შაქარბაგე (საქ. სახელი ქალისა); *می کدم*—ლვინის სახლი, სამიკიტნო და სხ.

اسب تنها مال من است برادر هم میگفت که اسب
 از آن مال من است مادرشان صدای غوغای آنانرا
 شنیده آمد و اسبرا از دستشان گرفت دیگر اسب
 نه مال خواهر شد نه از آن برادر

წოდებითი ბრუნვა

წოდებითი ბრუნვა გამოიხატება ან სიტყვის წინ დასმული ნაწილა-
 კებით: აი-aj ან აი-aj და არაბ. ა--ანდა სიტყვის ბოლოში დართული
 უმახვილო ალფით (ā), რომლის წინაც ა-სა და ი-ს შემდეგ ჩნდება ა-

მაგალითად:

برادر ای — aj barādar — ძმაო! ჰე ძმობილო!

دلا — გულო! ჰე გულო!

شاه — šāh — ხელმწიფეო!

خداوند — xodāvandā! უფალო!

ეს მოწოდების ალფი, ე. წ. الف — „ალფ-ე ნიდა“, გამოყენებუ-
 ლია აგრეთვე შორისდებულისათვისაც: دارا — dārā — ვაჟ უბედურებას!
 შეად. იმის ფორმებთან ხმარებული ამგვარივე ალფი: گفت — goftā — მან
 თქვა; پرسد — porsadā — ჰკითხოს! باد — bādā! — იყოს! ღმერთმა ქმნას! بادا
 badā! ნუ იქმნას! ღმერთმა ნუ ქმნას! ნუ იქმნების!

ბრუნების საერთო სურათი

ამგვარად, სპარსული არსებითი სახელი შემდეგი ნიმუშის მსგავსად
 იბრუნვის:

مرد — კაცი

სახელობითი: مرد mard — კაცი

ნათესაობითი: مرد mard — კაცის

მიცემითი: مردرا mardra ან بمرd — კაცს

შემასმენლობითი: مردرا mardra — კაცი ან კაცს

მოქმედებითი: بامرد bāward — კაცით

წოდებითი: { ay mard ای مرد { კაცი
mardā مردا

შენიშვნა 1. ნათესაობითს აქვს იგივე ფორმა, რაც სახელობითს, იმ განსხვავებით, რომ არსებით სახელს, რომელიც მართავს გენეტიკს, ემატება მოკლე i, როგორც მაგ. مرد اسپ — asf-i-mard — ცხენი კაცისა. თუ სიტყვას აქვს მახვილიანი წაკითხვის დელთაგანი (ე. წ. mater lectionis), ا, و და ی (ā, u, ī), იმ შემთხვევაში ჩნდება -ის და -ის შემდეგ ი იზაფეთი ან ² იზაფეთი, იუნჯი • ჰევესის შემდეგ კი მხოლოდ ² იზაფეთი, სწორედ ისევე, როგორც საზღვრულის როლში მყოფ არსებით სახელთა შემდეგ.

შენიშვნა 2. მიცემითი مردرا შეიძლება იყოს მიცემითიც და შემასმენლობითიც, بامرد bāward კი მხოლოდ მიცემითია და ისიც მეტწილად ზმნების: گفتن goftan — თქმა, თხრობა და دادن dādan — მიცემა-ს შემდეგ. დაბოლოება რ შეიძლება, — იმ შემთხვევაში, თუ მას წინ უძღვის გადასაბმელი ასოთი დაბოლოებული სიტყვა, — წაებას მას, როგორც მაგ.: عروسترا, مسترا მაგრამ: مردرا پسررا, دررا;

* مرد = بمرd პრეფიქსს მისი სახელთან შეერთების შემთხვევაში მოვარდება ا და ي სახით მიერთვის სახელს;

შენიშვნა 3. არ უნდა ავუროთ ერთმანეთში: ساگرد — სკოლის შეგირდი ან სკოლის შეგირდს (შემასმენლობითი) ან და: სკოლის შეგირდს (მიცემითი ბრ.); پسر خوبرا — კარგი შეილი ან კარგს შეილს (შემასმენ.) და კარგ შეილს (მიც.); شير و پلنگرا — ლომი და ვეფხვი ან ლომს და ვეფხვს (შემ.) და ლომს და ვეფხვს (მიც.); ყველა ამ შეერთებაში დაბოლოება რ ემატება მხოლოდ მეორე სიტყვას.

შენიშვნა 4. თუ არსებითი სახელი განუსაზღვრელია, შემასმენლობითის დაბოლოება რ და მიცემითის დაბოლოება ბ გამოითრევა, როგ. მაგ., آب-آب bijar — წყალი მოიტანე; میخورم — მაჯ მიჯურამ — ღვინოს ვსვამ; می را میخورم — მაჯრა მიჯურამ კე — ღვინოს ვსვამ, რომელიც: خانه-შინ წადი! من — მოიტა (მომე);

შენიშვნა 5. მიცემითს ბრუნვაში ვხვდებით სპარსულში აგრეთვე ქვემდებარესაც ისე, როგორც ამას ადგილი აქვს ქართულშიც;

მაგალითები:

1. ერთს კაცს ორი შეილი ჰყავდა مردی را دو پسر بود
2. მას დიდი ქონება ჰქონდა اورا مال بسیاری بود
3. მე გამიცვთა და ჩამცვივდა, რაც კბილი მქონდა (რუდგია)

ما بسود و فرو ریخت هرچه دنداز بود

ცხადია, რომ აქ მოტანილი მაგალითების მიხედვით, ლოგიკური ქვემდებარეობია: ერთს კაცს, მას და მე (مردی را — مرا — اورا), რომლებიც ყველა მიცემითს ბრუნვაშია.

შენიშვნა 6. ბ. თავსართიან მიცემითს ბრუნვაში დაისმის წინადადებაში სადგომი ადგილის აღმნიშვნელი სიტყვა, რომელსაც დაერთვის ბოლოში სპარსული წინდებული დანუ اندر! (შინა, შიგ ანუ შიგან), როგორც თანდებულის ან ზმნიზედის ფუნქციის მატარებელი.

მაგალითები:

شهر اندر ზღვასა შიგან; بر اندر ღრუბელსა შიგან; در

ქალაქსა შიგან; بخش اندر ლხინსა შიგან; აწ კი: ზღვაში, ღრუბელში, ქალაქში, ლხინში და ა. შ.

მიცემითი ბრუნვა იხმარება აგრეთვე რისავე სახურავ, საცვამ ან სადგომ ადგილზე მისათითებლადაც, რის დროსაც ადგილის მიცემითს ბრუნვას დაერთვის ბოლოში წინდებული بر ზმნიზედის ან თანდებულის ფუნქციით.

მაგალითები:

(افسر) بر —თავსა ზედან (დიადენა).

(زيور) بر —ტანსა ზედან (მორთულობა, სამკაული).

بر —მთასა ზედან; بر —ხმელსა ზედან.*

შეადარე ყველა ამას „ვეფხისტყაოსნის“ ახალი, 1951 წლის გამოცემის 130 გვერდზე 623 სტროფის მე-2 და მე-3 სტრიქონები „ფრიდონისაგან ნესტანდარეჯანის ამბის მბობიდან“:

მე ვჭკითხევდი, ფრიდონ მეტყვის მართ ამბავსა ესოდენსა:

დღე ერთ მწადადა ნადირობა, შევეჯე ამა ჩემსა ცხენსა,

ზღუთა** შიგან იხესა ჰგვანდა, ხმელთა*** ზედა შეაერდენსა.

მრავლობითი რიცხვი

მრავლობით რიცხვში მოცემული სიტყვა იმგვარადვე იბრუნვის, როგორც მხოლობითში; სულ ერთია, იქნება იგი სპარსული მრავლობითის ფორმა ან-ზე ან ლ-ზე, თუ არაბულისა, რადგან ფუძედ, ამ შემთხვევაში მცირეოდენი გამონაკლისით მიღებულია მრავლობითი რიცხვის სახელობითი ბრუნვა.

მრავლობით რიცხვში სიტყვის ნამდვილი სპარსული დაბოლოება ორგვარია: ა) ان —an და ბ) ل —la;

1. პირველი, ან ემატება სულიერი საგნების სახელებს; მაგალითად:

* შტრ. К. Г. Заземан и В. А. Жуковский. Краткая грамматика ново-иранского языка. СПб. 1890. § 70, სადაც ადგილის მიცემითის 4 გაგებულება, როგორც წინდებული. თანდებულებად ხმარებული რ და კი, როგორც ზმნიზებად მდგარი იმ სიტყვის შემდეგ, რომელიც განსახლავრელია ძეოვრე წინდებულით 4-თი და არა, როგორც მიცემითის თავსართი.

** ვარიანტი „ზღვასა შიგან“.

*** ვარიანტი „ხმელსა ზედა“.

اسپ — asp - ცხენი

მრ. რ. اسپان — asfān

زن — zan - ქალი

„ „ زنان — zānān

معلم — moallem - მასწავლებელი

„ „ معلمان — moallemān;

სხეულის ნაწილების სახელები და ხე აგრეთვე სულიერ საგნებს განეკუთვნება.

چشم — cašm - თვალი

მრ. რ. چشمان — cašmān

لب — lab - ბაგე

„ „ لبان — labān

არის ამ ან-ზე დაბოლოების ისეთი შემთხვევები, როდესაც იცვლება სიტყვის ძირითადი ფორმა; მაგალითად, სიტყვები დაბოლოებით: $\text{ی} - \text{I}$, $\text{و} - \text{ū}$, $\text{ی} - \text{aj}$ და $\text{و} - \text{av}$ შლიან თავიანთ დაბოლოებებს მრავლობითი რიცხვის დაბოლოების ან-ის წინ ბგერებად: $\text{ی} - \text{ij}$, $\text{و} - \text{uv}$, $\text{ی} - \text{aj}$, $\text{و} - \text{av}$;

მაგალითად:

ایرانی Iranī - ირანელი

მრ. რ. ایرانیان Iranijān

زانو zanū - მუხლი

„ „ زانوان zānuvān

بازو bazū - მკლავი

„ „ بازوان bazuvān

کجی kaj - მუფე

„ „ کجیان kajān

پیشرو fišrav - წინამორბედი

„ „ پیشروان fišravān

სიტყვები $\text{ا} - \text{e}$ და $\text{و} - \text{v}$ ზე დაბოლოების წინ, ჩაირთავენ ხოლმე $\text{ی} - \text{i}$.

მაგალითად:

گدا — gada - მათხოვარი

მრ. რ. گدایان

دانا — dana - ბრძენი

„ „ دانایان

آشنا-ნაცნობი

آشنايان შრ. რ. ანაიან

هندو-ინდოელი

هندويان „ ინდიელი

ამ კატეგორიას განეკუთვნებიან: „თევზი“, რომელიც სპარსულში კრძელ ც-ზე ბოლოვდება: ماهی—მრ. რ. ماهيان; სიტყვა سال — წელიწადი, რომლისგანაც ზოგჯერ გვხვდება მრ. რ. ساليان და ზმნისზედა ساليد — ყოველწლივ, ყოველწლიურად; წმინდა სპარსული წარმოშობის სიტყვები ა-ზე, რომელიც უდრის ძველებურ სპარსულ ak (აგ)-ს მოკლე a-თი, იძლევიან ხმოვანთა შორის „გახშიერების“ დროს gān დაბოლოებას.

მაგალითად:

بند bandā (ძვ. bandak-
ისაგან)-მონა

بندگان bandagān შრ. რ.

نویسند nevīsaudā-მწერალი

نویسندگان nevīsandagāu „ „

აგრეთვე სიტყვა: مرد mordā—მკვდარი, თუმცა უსულო საგანია, მაგრამ მრავლობითში აქვს مردگان mordagān ფორმა. აღსანიშნავია, რომ ბგერა—ა-ჭევისი წერაში ქრება ხოლმე.

2. მეორე მრავლობითი რიცხვის დაბოლოება ჰ-ჰა ადრეულ-ლიტერატურულ ენაში იხმარებოდა უსულო საგნების სახელებისათვის, მაგრამ როგორც ახალს, ისე სასაუბრო ენაში იგი ჰპოულობს სულ მეტ დამეტ გასაქანს, ან დაბოლოება კი იხმარება მხოლოდ იშვიათად სულიერი საგნების აღსანიშნავად, მაგრამ იგი თანდათან გამოდის ხმარებიდან და დღევანდელ ენაში უკვე თითქმის ყველა სულიერ თუ უსულო სახელთა დაბოლოებაა ჰ:

მაგალითები:

1. წმინდა სპარსული წარმოშობის სახელები:

دار dar-კარი

دارها darhā შრ. რ.

داشت dašt-ველი

داشتها daštā „ „

دشمن došmān-მტერი

دشمنان došmānā „ „

زن zan-ქალი, ცოლი	მრ. რ.	زنها zanhā
مرد mard-კაცი	" "	مردها mardhā
شاگرد šagird-შეგირდი	" "	شاگردها šagirdhā

2. არაბულიდან ნასესხები სახელები:

كتاب kitāb-წიგნი	მრ. რ.	کتابها kitabhā
مدیر mudīr-რექტორი, გამგე.	" "	مدیرها mudirhā
معلم mo'alleṃ-მასწავლებელი	" "	معلمها mo'allebhā

3. სახელები ხმოვან ჰ-ზე:

خانه xāna-სახლი. მრ. რ. خانهها xanahā, ანდა — خانه‌ها — ის შე-
ნარჩუნებით.

یشه biṣā-ტყე; " " بیشها biṣahā ან — يشه‌ها

4. გრძელ ხმოვანზე:

صدا sadā—ხმა. მრ. რ. صداها sadāhā; سینی sīnī—ლამბაქი, მრ. რ. سینیا
sīnihā; گردو gerdu — ნიგოზი, კაკალი; მრ. რ. گردوها gerduhā.

5. სახელებს -ი-სა და -ო-ზე ორნაირი ფორმა აქვს:

پا pa (پای)-ფეხი; მრ. რ. پاها pahā ან ჩასართავი — پاها
pahā; مو mū-თმა; მრ. რ. موها muhā და مویها mujha-

6. ფესვი გაიდგა სპარსულში აგრეთვე •- ზე დაბოლოებულ მდებ-
რობითი სქესის სახელების სწორმა დაბოლოებამ: ات—āt;

მაგალითები:

معلم-მასწავლებელი ქალი. შრ. რ. معلمات mo'allemāt; کلمه kalama-
სიტყვა; შრ. რ. کلمات kalamāt;

ამავე დაბოლოებას ირთავს ბევრი სხვა არაბული სახელი, რომე-
ლიც •- ზე არ ბოლოვდება.

მაგალითები:

حيوان hajvan-ცხოველი, პირუტყვი. შრ. რ. حيوانات hajvanāt;
خيال xijal-ოცნება, სიზმარი, შრ. რ. خيالات xijalāt; تضرع tazarro'-
მუდარა. შრ. რ. تضرعات tazarro'at; محصول mahsul, შრ. რ. محصولات
mahsulāt-პროდუქტები, ნაწარმები;

ანალოგიით ესევე დაბოლოება āt დაერთვის ბევრ წმინდა სპარ-
სულ სიტყვასაც;

მაგალითები:

فرمایش fermājš-ბრძანება შრ. რ. فرمايشات -fermajšāt

ده deh-სოფელი

دهات-dehāt

باغ bāğ-ბაღი

باغات-bāğāt

მრავლობითი რიცხვის არაბული უკანონო ფორმები იმატებენ
ამავე ات დაბოლოებას და აღნიშნავენ მრავლობითობის აზრს ორგზის.

მაგალითად:

احوال ahvāl მდგომარეობა, არაბ. შრ. რ. احوال ahvāl; ორმაგი მრავლო-
ბითი: احوالات ahvā lāt; جواهر çavhar; არაბ. შრ. რ. جواهرات çavāhirat.

წმინდა სპარსული სახელები მოკლე ხშოვან ა-ზე (ა) მიიღებენ ამ დაბოლოებას *جات* -ის სახით, რაც იმას მოწმობს, რომ ამ სახელებში, რომლებიც ბოლოვდებოდა *ak*-ზე, მომხდარა გამჭრალი *k*-ს გახშიერება *ჟ*-დ (შეად. ზემორე ნაჩვენები დაბოლოება *غام* ამავე მოკლე *ა*-ს შემდეგ); რონელიც არაბულში ყოველთვის შეესატყვისება *ჟ* ბგერას (არაბ. ააჯად-შიაც *ج* შეესატყვისება *გ*-ს).

მაგალითები:

ميو *mīva*-ხილი, *მრ. რ. ميوجات* *mīvačāt*; ან *قلعه* *qal'a* ციხე-ქალაქი, *მრ. რ. قلعات* *qal'ačāt*; *کارخانه* *kārxana*-ქარხანა, *მრ. რ. کارخانجات* *kārxanačāt*; *روزنامه* *ruznāma*-გაზეთი, *მრ. რ. روزنامجات* *rūznamačāt*; *عمله* *'amala*-მუშა, *მრ. რ. عملجات* *'amalačāt* და სხ.

ასევე *čāt* გვხვდება ისეთი სიტყვების დაბოლოებად, რომლებიც *ჟ* (ა)-ზე არ ბოლოვდებიან;

მაგალითები:

کاغذ *kāğaz*-ქალაღი. *کاغذجات* *kāğazčāt*

პირიქით, ვხვდებით, თუმცა იშვიათად, *āt* დაბოლოებას *ა*(ა)-ზე დაბოლოებულ სიტყვის შემდეგაც:

მაგალითები:

سبز *sabza*-მწვანელი *მრ. რ. سبزوات* *sabzavāt*

უცვლელად არიან შემოსული მრავლობითი რიცხვის ე. წ. „უკანონო“ ანუ მსხერეული ფორმები. მათგან ყოველთვის იწარმოება მრავლობითი რიცხვი *ha*-ზე;

მაგალითები:

کتاب *kitab*-წიგნი, *მრ. რ. کتابها* *kitabhā*. არაბ. *کتاب* *kutub*; *ملت* *millat*-ერო, ნაცია. *მრ. რ. ملثها* *millathā*. არაბ. *ملل* *bahr*-ზღვა; *მრ. რ.*

بحرها bahrhā. არაბ. بحار bahār: حد hadd-საზღვარი. მრ. რ. حدود hodud; تاجير tāġīr-ვაჭარი. მრ. რ. تجار tuġċār; خادم xādīm-მსახური. მრ. რ. خدمه xadama; وزير vazīr-მინისტრი. მრ. რ. وزراء vuzarā: مكتب maktab-სასწავლებელი, მრ. რ. مكاتب makātib; خبر xabar-ცნობა. მრ. რ. اخبار axbār: مدرسه madrasa-უმაღლესი სასწავლებელი. მრ. რ. مدارس madāris; فائدة fajda-სარგებლობა, მრ. რ. فوائده favajid; طبيب tabib-მკურნალი. اطباء atibbā; مشهور maṣḥur-გამოჩენილი, მრ. რ. مشاهير maṣāhīr; فيلسوف fejlāsuf-ფილოსოფოსი; فلسفه falāsefa;

ასეთივე მრავლობითი რიცხვი იხმარება ხშირად ტომობრივ სახელწოდებებში;

მაგალითად:

لور lur მრ. რ. الوار alvar-ლურები; كرد kurd მრ. რ. اكرد kurd-ქუთღები; ترك turk მრ. რ. اتراك atrāk-თურქები; ارمانه armana მრ. რ. ارامنه arāmina-სომხები;

ზოგჯერ ამგვარ ფორმებში მრავლობითობის გაგება სრულიად იკარგება და იხმარებიან ისინი ისე, როგორც ჩვეულებრივი სახელები მხოლოდით რიცხვში;

მაგალითად:

حور hur-ქაჯი (ჰური)-სამოთხის ქალწული მრ. რ.; მს. რ. احور ორგვალა: ارباب-მემაბულე; მს. რ. ر rabb-ბატონი; كسبه kasaba-ხელოსანი. მს. რ. كاسب მშოვნელი; ملايك malājk-ანგელოზი, მს. რ. ملك

მრავლობითი რიცხვი გამოიხატება ერთ-ერთი არაბული ტიპის მიხედვით, სიტყვის შიგნით ხმოვანთა ცვალების საშუალებით.

ნაგალითები:

دهقان dēhquān-გლეხი, სოფელის; შრ. რ. دهاقين dehaqin; فرمان farman-პრძინება; შრ. რ. فرامين faramin; رخت raxt-სამოსელი, შრ. რ. رخوت ruxūt; خان xān-ხანი; შრ. რ. خوانين xavānin;

გონიერ პირთა აღმნიშვნელი მაწრ. სქესის არაბ. სახელები, რომლებიც აწარმოებენ შრ. რიცხვს ხმოვანთა უცვალელად—სიტყვის შიგნით დაბოლოების მიმატებით, სპარსულში შემოსვლის შემდეგაც პავსებიან ინარჩუნებენ მრავლობითი რიცხვის ხსენებულ ფორმებს;

ნაგალითად:

معلم mo'alleṃ-მასწავლებელი. შრ. რ. معلمين mo'allemin; واعظ va'iz-ჰედაგებელი; შრ. რ. واعظين va'izīn.

ერთსადაინავე სახელს მრავლობითი რიცხვის სხვადასხვა ფორმა აქვს: სახელდობრ, მრავლობითი რიცხვის წმინდა სპარსული დაბოლოებების ان და ها-ს გვერდით, ერთიდაიგივე სახელი ირთავს მრავლობითი რიცხვის არაბულ ფორმებსაც;

ნაგალითად:

1. شرط ṣart-პირობა.	შრ. რ.	{	شرطها ṣarthā
			شروط ṣurūt
2. معلم mo'allema მასწ. ქალი.	შრ. რ.	{	معلمها mo'allemaḥā
			معلمها
			معلمات mo'allemaṭ
3. معلم mo'alleṃ. მასწავლებელი. შრ. რ.		{	معلمها mo'allemaḥā
			معلمان mo'allemaṇ
			معلمين mo'allemin

ამრიგად: 1. აღრეულ სპარსულ კლასიკურ მწერლობაში იხმარებოდა პრავლობითი რიცხვის ორგვარი დაბოლოება: ან და ხა. ამათგან პირველი იხმარებოდა მხოლოდ სულიერ საგანთა სახელებისათვის, მაგრამ იგი თანდათან უთმობს ადგილს მეორეს, ე. ი. ჰა დაბოლოებას, რომელიც ახალ სპარსულში იყო და არის უსულო საგნების სახელების აღმნიშვნელი, და დღეს მას ირთავს განურჩევლად თითქმის ყველა არსებითი სახელი.

2. ან დაბოლოება გააჩნია სულიერ საგნებს და თითო-ოროლა უსულოსაც.

3. -ით ბოლოვდებიან -სა და -ზე მოთავებული სახელები.

4. گان დაბოლოება აქვთ -ზე დაბოლოებულ სახელებს (ძვ. სპარს. :ak-ზე).

5. ات არაბ. სახელების -ზე, და ბევრი სხვა სახელების დაბოლოებაა.

6. -ით ბოლოვდება სპარსული და ზოგიერთი არაბული სახელიც, რომელიც ბოლოვდება -ჰევესზე.

7. -ით ბოლოვდება მამაკაცთა აღმნიშვნელი არაბული სიტყვები.

8. არსებობს არაბული მრავლობითი რიცხვის უცვლელად შემოსული ფორმებიც.

იზაფეთის დანარჩენი ფუნქციები

როგორც ზევით დავინახეთ, იზაფეთი სპარსული გენეტივის ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული და ჩვეულებრივი ფორმატანია, მაგრამ იზაფეთის ფუნქცია მხოლოდ გენეტივის გამოხატვით არ განისაზღვრება. იგი აგრეთვე გამოხატავს:

1. საერთოდ საკუთრების მაჩვენებელ გენეტიკს:

ا دفتر برادر من - ჩემი წიგნი; خانه من - ჩემი სახლი; دفتر برادر من - ჩემი ძმის რვეული;

باغ من - ჩემი ბაღი; روی تو - შენი პირის სახე.

آمدن فریدون - ფერიდუნის მოსვლა. وقت رفتن - წასვლის დრო.

ბ) აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ იზაფეთით გამოიხატება აგრეთვე ნათესაობრივი კავშირის გამოხატველი გენეტივის ისეთი შემთხვევები, როდესაც სიტყვები پدر - ან پسر - ძე, შვილი, გამოტოვებულია.

მაგალითად:

مسعود بن - ნაცვლად-مسعود سعد سلمان; ზაალის ძე; როსტომ-როსტმ زال
 سعد بن سلمان-იმგვარადვეა, როგორც Miltiades Cimonis.

გ) აგრეთვე მთელა წყება წინდებულებისა მოითხოვს იზაფეთს:
 بر-გვერდი; پیش-წინ; تاز-თან და სხ.

2. დამატების მაჩვენებელ გენეტიკს ნაზმნარი სახელების შემდეგ.

მაგალითად:

فریفتن دلهა და فریتار دلهა - გულთა მოღორეება; فریئده دلهა - გულ-
 თა მომალორებელი.

3. იზაფეთი გამოხატავს აგრეთვე მსაზღვრელ-საზღვრულის დამო-
 კიდებულებას:

ა) არსებითი სახელის არსებითი სახელისათვის მირთვას ერთსა-
 დაიმავე ბრუნვაში.

მაგალითები:

شهر طفلس - შირ-ტაქროს გვირგვინი; زر - ზეაღი ლომი; شیر - შირ-
 ნ.

ქ. თბილისი; لعل - ლენი ლალის ბაგე.

ამგვარი შეერთებები გვხვდება პოეზიაში.

ბ) არსებითი სახელისა და ზედსართავის დამოკიდებულებას. უკა-
 ნასკნელი ყოველთვის მეორე ადგილზეა.

მაგალითად:

می ناب - ანკარა-წყალისა წმინდა آب پاک; کارد خوب - კარგი კაცი; ساکن
 من - მე საწყალი.

იზაფეთის გაშთვარდნა •

ზოგიერთ ხშირად ხმარებულ გამოთქმებში იზაფეთი გამოვარდება
 ხოლმე.

სე დანე კისე - სოფელი; ცამეტიოდ სიზად-პარა და ხელი ნიშანი;

სამი ხელი ქისა; پنج عراده თობ - ხუთი ცალი ზარბაზანი.

სახელითა სანამიზად ან ბნამ აიზად: წინ-სიტყვის სინ-ლმერთი-აიზად ე) ლმერთისათა; სპასრაიზად - ქება-დიდება ლმერთსა.

განუსაზღვრელი ნაწევარი

სპარსულში, ისე როგორც ქართულშიც, არ არსებობს არავითარი ნაწევარი. ასე მაგ., ასპ აფ-ცხენი -- არ საჭიროებს კიდეც განსაზღვრულობის ან განუსაზღვრელობის მაჩვენებელ რაიმე ნაწევარს. განუსაზღვრელი ნაწევრის მაგიერობას კი (მსგავსად: გერმ. ფრანგ. და სხ. ენებისა) ასრულებს იგავ-არაკებსა და ჰაქიებში ე. წ. „ე ვაჰდათი“ ანუ ერთი ვინ-მეობის ან ერთი რამეობის ე: ეს არის უმახვილო ე, რომელსაც مجهول ეწოდება, და რომელიც ემატება ამა თუ იმ სახელს: مردی mardī-ერთი კაცი (=კაცი ვინმე); مردی را دو پسر بود mardī-ra do fosar bud-ერთ კაცს ორი ვაჟი ჰყავდა; کسفندی - ერთი ცხვარი; اسبی - ერთი ცხენი; گدائی - ერთი გლახაკი; نامی ან نام - ერთი წიგნი.

აგრეთვე, თუ განუსაზღვრელ სიტყვას ახლავს შემასმენელი است, განუსაზღვრელობის ნიშანი ე-ის შემდეგ იწერება ამ სახით: اینست - წიგნი არის. განუსაზღვრელ ნაწევარს ხშირად მისდევს მისართები: تنی - რანდენი; კაცი; روزی დოსე - ორი სამი დღე.

განსაზღვრული ნაწევარი

განსაზღვრული ნაწევარი არის ჩვენებითი ای اشاره: ანუ تعرف: ეს განსაზღვრელი ე. იგივე ძველ-სპარსული aiva, განსხვავდება განუსაზღვრელ ე-სგან მით, რომ იგი დაისმის ხოლმე მრავლობითი რიცხვის შემდეგაც და აუცილებლად მოითხოვს თავის შემდეგ მითითებით ნაცვალ-სახელს - که: ამ უკანასკნელს ადგილი არა აქვს მხოლოდ ორ შემთხვევაში: یکی - ის ერთი, და دیگری - მეორეც, მეორეც ის...

თუ სიტყვა, რომელსაც ერთი ამ ორ ე-თავანი აქვს, ლებულობს განსაზღვრებას, ეს უკანასკნელი არ შეიძლება მას წინ წამოვდაროს, თუ ის ზედსართავია, ან უკან ახლდეს უიზაფეთოდ; უკეთუ იგი მისდევს მას

იზაფეთით შეერთებული, მაშინ თვით მან უნდა მიიღოს იმ სიტყვის ნაცვლად, რომელსაც იგი განსაზღვრავს.

მაგალითები:

1. განსაზღვრება წინ უძღვის სიტყვას ი-თ:

کتابی - ერთი კარგი წიგნი; زورور مردی - ერთი ძაღოვანი კაცი; نامور پهلوانی - ერთი სახელოვანი ფალავანი; نادان دوستی - ერთი უშიშარი მეგობარი;

2. განსაზღვრება უკან მისდევს ი-თ:

گناهی گران - ერთი მძიმე დანაშაული; مردی نافرمان - ერთი ურჩი კაცი; کتابی خوب - ერთი კარგი წიგნი;

3. განსაზღვრება უკან მისდევს სიტყვას და იზაფეთით არის შეერთებული:

زن جیلے - ერთი ლამაზი ქალი. ან: مرد نافرمانی - ერთი ურჩი კაცი; ჯილے - ერთი ლამაზი ქალი. ან: ჟეანასკნელ შემთხვევაში საზღვრული შეიძლება მრ. რიცხვშიც იდგეს: مردمان خوبی - კარგი ადამიანები.

ზედსართავი სახელი

ზედსართავი სახელი, ხმარებული როგორც განმარტება, რჩება უცვლელად და დაისმის ან არსებითი სახელების წინ: خوب مرد — ან მისდევს მას იზაფეთით შეერთებული: خوب مرد - კარგი კაცი. ამ ჟეანასკნელი სახით შემდგარი სიტყვების მთელი ჯგუფი სინტაქსურად ითვლება ერთ მთლიან ერთეულად: نامور و رشید - გულადი და სახელოვანი ადამიანისთვის; دوست عزیز - ჰოფ, ძვირფასო მეგობარო! دخترکی شیرین زبانرا - ერთს ენაწყლიან პატარა ქალს. სხვებზე კი ყოველი თვისებითი სახელი შეიძლება ეხმაროდ იდგეს, როგორც არსებითი სახელი: بد و نیک - კეთილი და ბოროტი, აკარგი; بزرگ - დიდებული.

საზღვრულისა და მსაზღვრელის შეუღლება

საზღვრულისა და მსაზღვრელის შეუღლება ხდება ე. წ. იზაფეთის საშუალებით (იზაფეთი არაბულად „მირთვას“ ნიშნავს). ანგვარ შეუღლებაში საზღვრულის და მსაზღვრელის ადგილები რჩება უცვლელადვე. სახელდობრ, საზღვრულის ადგილი წინ არის. მსაზღვრელისა კი, მის უკან და ეს აღინიშნება, დროებით მისაჩვენად, მოკლე ტირეს საშუალებით, რომელიც დაისმის ხოლმე საზღვრულის განაპირა ასოს ქვეშ (ქესრას ანუ ზირის სახით); კითხვის შესწავლის შემდეგ მისი ხმარებაც მეტია;

მაგალითები:

საზღვრული—مشت most-მუშტი;

მსაზღვრელი—سست sost-სუსტი;

დავსვით წინ საზღვრული, დაეუსვით ბოლოში იზაფეთი და შემდეგ ზედ მივყავართ მსაზღვრელი. მივიღებთ:

مشت سست-most-i-sost-სუსტი მუშტი.

ასევე, საზღვრული—باغ-ბალი; მსაზღვრელი—خوش-საამო. აქედან, خوش باغ bağ-i-xoš-საამო ბალი; კიდევ მაგალითი: საზღვრული—بلبل-ბულბული; მსაზღვრელი—خوانده xānīdī-მგალობელი; მივიღებთ: بلبل خوانده bolbol-i-xānīdī-მგალობელი ბულბული.

მსაზღვრელის როლში იზაფეთის შემდეგ
შეიძლება იყოს:

1. ზედსართავი სახელი ან მიმღეობა (ნახე ზემორე მოყვანილი მაგალითები).

2. არსებითი სახელები გენეტივის მნიშვნელობით.

მაგალითად:

بلبل باغبان bolbol-i-bāğbān-მეზღერის ბულბული.

مشت پهلوان most-i-pahlavān-ფალავნის მუშტი.

مشتهای پهلوان moštahj-i-pahlavānān - ფალავნების მუშტები.

3. საზღვრულის როლში მეოფი პირის ნაცვალსახელები, რომლებიც ამ შემთხვევაში კუთვნილებითს ნაცვალსახელებს წარმოადგენენ.

მაგალითები:

بلبل bolbol-i-man - ჩემი ბულბული;

بلبلان bolbolān-i-man - ჩემი ბულბულები;

4. მისართები: شهر تیلیسی ṣahr-i-Tbīlīsī - ქალაქი თბილისი, ანუ თბილისის ქალაქი.

ახალ ენაში ხშირად სათაურების სახით, ან ჩვეულებრივ ლაპარაკში, იხმარება: مال دلپسندترین - ელმ-ო-დანაი მალ-ე დელფ-სანდთარინ—„სწავლა და ცოდნა ყველაზე მოსაწონი ქონებაა.“

იზაფეთების ძეწკვი

მთელი წყება ზედიზედ მიყოლებული განსაზღვრებები გამოიხატება იზაფეთების ძეწკვით. მაგ.: ميز سیاه مادر رفیق من - miz-i sījah-i-mādar-i-rafiq-i-man—„მაგიდა შავი—დედისა ამხანაგისა ჩემისა“, რომელიც ახალ-ქართული წყობით იქნება ასე: ჩემი ამხანაგის დედის შავი-მაგიდა.

ხ ა რ ი ს ხ ი

ახალ სპარსულში ყოველ ზედსართავ სახელს აქვს ხ ა რ ი ს ხ ი.

1. შედარებით ხარისხში სახელს ერთვის تر tar დაბოლოება.

2. აღმატებით ხარისხში კი—ترین tarīn დაბოლოება.

მაგალითები:

گرم garm-თბილი, ცხელი: گرمتر garmtar-უცხელესი.

گرمترین garmtarīn-ყველაზე ცხელი, ძალიან ცხელი.

შედარებითი ხარისხის მნიშვნელობით ხმარებული ქართული „ზე“ თანდებულიანი მიცემითი უდრის შემდეგს სპარსულ წინდებულებს: از az-გან (=ძვ. ქართ. „მისგან კიდე“) ან که-ვიდრე, ხოლო ქართულ „უფრო“-ს ან „ვიდრე“-ს შეესაბამება სპარსული—از باز -bāz az ანდა از دیگەر-diğar az;

მაგალითები:

ფირდოუსი, 139, 130: وليکن ترا آن ازین بهتر است -- „მაგრამ შენ-
თვის ის უკეთესია, ვიდრე ეს (ამაზე)“; -- II az man
bozorgtar ast — „ის ჩემზე უფროსია (უფრო დიდია)“; „პدر აზ პسر جاهلتر است --
„მამა შეილზე რეგვენია“: مادر از جوانتر است -- „მამა ახალგაზ-
რდაა დედაზე“: خال من باز جوانتر است -- „ბიძა ჩემი კიდევ უფრო ახალ-
გაზრდაა“: فارسی آسانتر از عربی است -- „სპარსული უფრო ადვილია არა-
ბულზე“; هند از انگلستان گرمتر است -- „ინდოეთი ინგლისზე უფრო ცხელია“; ارمنستان گرمتر از گرجستان است -- „სომხეთი საქართვე-
ლოზე ცხელია“.

კიდევ უფრო ვიდრე... — باز از

მაგალითად:

შენი ძმა უფრო კვიანია ვიდრე
მისი ძმა;

უფრო ვიდრე, -ზე;

მაგალითად:

მცოდნე მტერი უმჯობესია ვიდრე
უეცო მეგობარი (უეცო მეგობარზე);

თუ აღმატებით ხარისხში მყოფი სიტყვა მოხვდება მრავლობით
რიცხვში დასმული სახელის წინ, იგი მას შეუერთდება იზაფეთით. იგივე
სიტყვა მხოლოდით რიცხვში მდგარი სახელის წინ უიზაფეთოდაა წარ-
მოდგენილი.

მაგალითები:

1. იზაფეთით:

شیرینترین میوها -- „საუკეთესო ბედნიერებათაგანი“;
بهترین صفتها -- „უკეთესი ხილთაგანი ყურძენია“; -- انگور است
دانشی بهترین -- „საუკეთესო თვისებათაგანი ერთგულებაა“; -- وفاست
گنجها است -- „მეცნიერება (ცოდნა) საუკეთესო საუნჯეთაგანია“.

2. უიზაფეთოდ:

بهترین سعادت است -- „საუკეთესო ბედნიერებაა“;

بهترین رفیقان -- „საუკეთესო მეგობართაგანი“;

აზ-ის საშუალებით:

از رفیقان بہترین از رفیقان; მაგრამ ამის ნაცვლად იხმარება აგრეთვე, ისე როგორც ქართულში: از بہترین رفیقان است. აზ-ის უკეთესთა უკეთესია“.

განუჩრეველი აღმატებითი ხარისხი

განუჩრეველი აღმატებითი ხარისხი გამოიხატება სიტყვებით: بسیار, خیلی - ბევრი, ფრიალ; بہ - ნიკ - ფრიალ; سخت - ძლიერ, ძალიან; خیلی - ძალიან, მრავლად, მრავალი; არაბ.: بغایت - უაღრესად, მეტისმეტად, უკიდურესად. ყველა ეს სიტყვა შეიძლება იდგეს ამათუიმ ხარისხში მყოფ სიტყვასთან: خیلی خوب - ძალიან კარგი; خیلی سرد - ძალიან ცივი; بسیار بہتر - ბევრად უკეთესია;

რიცხვითი სახელი

რიცხვითი სახელი:

1	یک	16	شانزدہ	200	دویست
2	دو	17	ہفدہ	300	سیصد
3	سہ	18	ہزردہ	400	چہار صد
4	چہار	19	نوزدہ	500	پانچ صد
5	پنج	20	یست	600	شش صد
6	شش	21	یست و یک	700	ہفصد
7	ہفت	22	یست و دو	800	ہشت صد
8	ہشت	30	سی	900	نہصد
9	نہ	40	چہل	1000	ہزار
10	دہ *	50	پنچاد	2000	دو ہزار
11	بازدہ	60	شست **	3000	سہ ہزار
12	دوازدہ	70	ہفتاد	10000	نومان ***
13	سیزدہ	80	ہشتاد	500000	کروڑ
14	چہاردہ	90	نود	1 000 000	میلیون
15	بانزدہ	100	صد		

* პოეზიაში 10-სათვის იხმარება აძ-იც;

** شست || شصت;

*** بیور მონღოლურია. მის ნაცვლად ძველად იხმარებოდა სპარსული შუბ. ქართ. „ბევრი“ (აწ უკვე მოძველებული);

შენიშვნა 1. არაბული ციფრები იწერება და იკითხება ისევე, როგორც ჩვენი, ე. ი. მარჯვნიდან მარცხნივ.

მაგალითად:

1952—1952 დაიწერება ასე—**يک هزار و نه صد و سی و پنجاه و دو**—

შენიშვნა 2. რაოდენობით რიცხვით სახელთაგან იცვლება მხოლოდ **او** და **هزار**, რომელთაც აქვთ მრავლობითი რიცხვი; მაგ., **او**—ორი; **دوان**—ორნი; **هردوان**—ორივე, ორთავე; **هزار**—ათასი; **هزاران**—ათასები.

შენიშვნა 3. სპარსულ რიცხვით სახელში სქესი გარჩეული არაა; ამით იგი განსხვავდება არაბული რიცხვითი სახელისგან.

დასათვლელი საგნები რიცხვით სახელს უოველთვის მხოლოდობით რიცხვში მისდევენ

მაგალითად:

اوگاو—ორი ხარი; (**دو اسبان**—ორი ცხენი); დაახლოებითი თელი-სათვის რიცხვი დაისმის განუსაზღვრელი სახელის შემდეგ: **دو سالی**—ორიოდე წელი; **روزی پنج**—ხუთიოდე დღე.

რიგითი რიცხვითი სახელი

რიგითი რიცხვითი სახელი მიიღება რაოდენობითი რიცხვითი სახელისათვის **۱** იმ სუფიქსის დართვით;

მაგალითად:

پنجم—მეოთხე; **پنجم**—მეხუთე; **هفتم**—მეოცე; **پنجم**—ოცდა-მეხუთე.

გამონაკლისს შეადგენს მხოლოდ პირველი სამი. ასე მაგ., „პირველი“ თითქმის უოველთვის აღინიშნება არაბული **اول**-ით; „მეორეს“ აღსანიშნავად არსებობს ორი ფორმა: **دوم** და **دویم**; „მესამე“-სათვისაც ორი ფორმაა: **سوم** და **سیم**;

۱ იმ სუფიქსის პარალელურად არსებობს აგრეთვე სუფიქსი **مین** **۱** იმ; მაგალითად: **دوم** ან **دویم**-ის გვერდით იხმარება: **دویمین** ან **سیمین**; აგრეთვე: **سوم** ან **سیم**! **سیمین**; შეად. ამას

30-ე — چل و يك — მეორმოცე; چيلم — ე. 31- სი ويكم; سي ام³ — 30-ე — 41-ე; يك — ასმეოთხე; خدو چهارم — ასპირველი; صد و يك — 41-ე;

შენიშვნა. პირველისათვის يك — ის ნაცვლად ხმარობენ კიდევ: نخستين, نخست — და არაბ. اولي და اولين — ს; მეორისათვის — დომ — ის ნაცვლად იხმარება ديگر ან گدر; ზესამისთვის არსებობს მოძველებული ფორმა ديگر ან ديگر;

გაყოფადი ანუ გასაყოფი რიცხვითი სახელი

გაყოფადი ანუ გასაყოფი რიცხვითი სახელი გამოიხატება:

ა) გამეორების საშუალებით: يك — თითო-თითოდ; سه تا سه — სამ-სამი; აგრეთვე მრავლობითად: چهاران — ოთხ-ოთხი.

ბ) შედგენის საშუალებით: يكايك;

გ) يگان (ს-კ) და گدگان, دوگان (ს-კ) სუფიქსის მეოხებით: ვაშოვარდნით). ეს უკანასკნელი დაბოლოება გამოყენებულია აგრეთვე „დაახლოებით“-ის აღსანიშნავად: از جوز دهگان — „დაახლოებით ათი ნიგეზისაგან“ ან „ათიოდე ნიგეზისაგან“;

გამრავლებადი ანუ სამრავლი რიცხვითი სახელი

გამრავლებადი ანუ სამრავლი რიცხვითი სახელი გამოისახება:

ت, لا, لاى, ك — და სუფიქსების საშუალებით. ამათგან უკანასკნელი წარმოადგენს III პირის ნაცვალსახელის ირიბ ბრუნვას.

წილადი რიცხვითი სახელები

წილადი რიცხვითი სახელები შემდეგნაირად გამოიხატება:

1. როდესაც მრიცხველი ერთია, მის წინ მნიშვნელის დასმის საშუალებით. 1/3 — 1/3. ო. „სამის ერთი“, სადაც „სამის“ წარმოადგენს ძველ გენეტივს (შეად. „იზაფეთ-ე მაყლუბ“). ამგვარივეა: چار يك ან چار يك (შეად. ქართ. სწორი წაკითხვა — ჩარექი-1/4); هفت يك — 7/1;

2. აღწერით აზ-ის დახმარებით. მაგ., از یکی - jakī az sa—^{1/3}; دوازده - di as sa—^{2/3}; ^{3/4} აღნიშნება სიტყვებით: از چهار - sa az cahar;

შენიშვნა. نیم nim-ნახევარი არ ღებულობს იზაფეთს.

ზმნიზედისეული რიცხვითი სახელები

ზმნიზედისეული რიცხვითი სახელები იწარმოება სიტყვების بار -ჯერ ან მისი არაბული სინონიმების کرد , مرد , مرتبه , نوبت და სხვა-თა მიმატებით;

გამრავლების დროს ხმარობენ ნაწილაკებს در , اندر -შინა, შიგა; მაგ., چهار اندر -sa andar cahar—სამჯერ ოთხი; نه در -noli dar noh—ცხრაჯერ ცხრა.

შენიშვნა. چندان candān (ამდენივე) -სიტყვას, ისე როგორც ქართულში, წინ დაუსვამენ ხოლმე უბრალო რიცხვს, მაგ., چندان -სამი ამდენივე, სამჯერ მეტი.

ნ ა ც ვ ა ლ ხ ა ხ ე ლ ი

პირის სახელები

ბრუნვა	რიცხვი	I პირი	II პირი	III პირი
პირდაპირი	მხოლოდითი	من - მე	تو - შენ	وی او იგი
ირიბი		ما	(تو را) ترا	وی او را
პირდაპირი	მრავლობითი	ما	شما	آنها ایشان
ირიბი		ما را	شمارا	ایشانرا

პირის სახელები იბრუნვიან სრულიად იმგვარადვე, როგორც არსებითი სახელები, მხოლოდ უნდა აღინიშნოს შემდეგი:

ა) *من* -ისაგან მიცემითსა და შემასმენლობითში *را* -ს ნაცვლად გვაქვს *ما* (ე. ი. *ن* -ს გამოვარდნით და *را* -ს შეერთებით მიღებული ფორმა);

აგრეთვე:

ترا -ის ნაცვლად *س-تورا*;

ورا || *ویرا* || *اورا* -საგან გვაქვს *او*;

ბ) მრავლობით რიცხვს *ما*, *شما* და *ایشان* აწარმოებენ ორგვარად (პარალელური ფორმებით).

მაგალითად:

ماها || *مایان* -საგან;

شماها || *شمایان* -საგან;

ایشانها || *ایشانان* -ისაგან;

გ) ცოცხალ მეტყველებაში *ایشان* -ის ნაცვლად ხმარობენ *آنها* -ს; ნაცვლად ფორმებისა: *باو* და *باایشان* იხმარება აგრეთვე — *بدو* და *بدایشان*;

კუთვნილებითი გენეტივი

კუთვნილებითი გენეტივი გამოიხატება იზაფეთის საშუალებით.

من پدر *padar-i-man* — „მამაჩემი“. აქედან მიცემითი და შემასმენლობითი: *ما پدر* *padar-i-mā*; წოდებითი: *من پدر* *padar-i-manā*;

او برادر *barādar-i-ū* — „მისი ძმა“; და *او* შეიძლება თვითიდგნენ იზაფეთით: *من بچه* *man-i-bičāra* — „მე უმწეო“; *توی بند* *tuj-i-banda* — „შენ მონა“;

او და *تو* უერთდებიან *است* ფორმას, ან უკანასკნელისაგან *ا-ის* ჩამოცილებით: *اوست*, *تست*;

ა-ს გვერდით ახალ ენაში ჩვეულებრივ იხმარება უსულო საგნებისათვის آ—იგი; განსაკუთრებით, მესამე პირის ნაცვლად—آ اხლა უკუღან იხმარება آ—ისინი;

ნაცვალსახელობითი სუფიქსები

პირის ნაცვალსახელებისგან მიიღება აგრეთვე ნაცვალსახელობითი სუფიქსები, რომლებიც არ იღებენ მახეილს, თუმცა იწერებიან მის წინა სიტყვასთან შეერთებით. ამგვარად, ისინი წარმოადგენენ ენკლიტიკებს და უერთებიან სიტყვებს „ზაბარის“ ან „ზირის“ საშუალებით. ესენია:

	I პირი	II პირი	III პირი
მხ. რ.	مـ	تـ	شـ
მრ. რ.	مانـ	تانـ	شانـ

მაგალითები:

مـ (= پدر) — „მამაჩემი“; آ — „შენი ძმა“; آ — „დედამისი“; آ — „დედაჩემი“; آ — „დედათქვენი“; آ — „დედამათი“.

ამგვარად, კუთვნილებითი ნაცვალსახელების მისაღებად გამოყენებულია პირის ნაცვალსახელები ან მათგან მიღებული ნაცვალსახელობითი სუფიქსები.

იგივე სუფიქსები იხმარება ნაცვალსახელების ირიბი ბრუნვებისთვისაც.

მაგალითები:

مـ — ვუთხარი მე მას (მიც.); آ — შენ მოკალი იგი (შემ.); آ — თქვენ შმა კشتიდშ (შემას.); آ — ვინ გამოგზავნა შენ (შემას.); آ — მა ჩერშ დაიმ — მე ის დავინახე; آ — ჩვენ მას ვაცნობეთ (მიც.); آ — დედამ წყალი და პური მოგიტანა შენ (მიც.); آ — მათხრა მე (მიც.); آ — ხორდაშ (შემას.); آ — გეტ მარა, — გეტმ (შემას.); آ —

შეკამა იგი (შემ.); بگرفتني — წაიღო იგი; بود امید فرزند از آن ماهش — იმ მთვარისაგან მას შეიღის ყოლის იმედი ჰქონდა.

პოეზიაში ზოგჯერ ეს სუფიქსები გვხვდება დამოუკიდებლადაც.

მაგალითად:

ما ت زتنها جدا — მათ ყველას თავს ტანებზე მო-
ვაცილებდნენ.

ძველს პოეზიაში, განსაკუთრებით ფირდოუსისთან, გვხვდება შემოკლება-შეერთება: كوت = كه ات = كت: آن چه اش = آنچش: چت = چات და სხვ.

დღევანდელს სასაუბრო ენაში აფიქსი ხშირად მიეზმის ზოგიერთ სიტყვას ისეთ შემთხვევებში, როდესაც არაა თვალწინ სიტყვა, რომელთანაც მას ჰქონდეს პირდაპირი დამოკიდებულება: آخرش آمد — დაბოლოს ისიც მოვიდა. همش برد — ყველაფერი მან წაიღო.

თუ სუფიქსების მიმღები სიტყვა ბოლოვდება -ით, მხოლოდითს რიცხვში ნაცვალსახელობით სუფიქსებს ემატება „i“: მაგ., نام-ჩემი წერილი; گریه-მისი კატა. მაგრამ მრავლობითს რიცხვში: نامان — ჩვენი წერილი; گریه-მათი კატა.

თუ სიტყვა ბოლოვდება -ზე, მაშინ ეს გრძელი ი იშლება ასე: ხმოვანი + ნახევარ ხმოვანი, ე. ი. $i = i + j$; მაგ.: ماهیم — mahijani — ჩენი თევზი; بینیت — შენი ცხვირი.

უკუქცევითი ნაცვალსახელო

ზედსართავის მნიშვნელობით იხმარება „თვისი“; „საკუთარი“; არსებითი სახელის მნიშვნელობით კი — თვით (თავად) და „ხო-“; „თვით (თავად) და — خود — თვით (თავად) და — خويشتن — საკუთარი ტანი (თავი).

1. როგორც არსებითი სახელი خود დაისმის პირის ნაცვალსახელის შემდეგ: خود — თვით მე; ایشان — თვით ისინი, მაგრამ მეტწილად მიეზმის მათ შესაბამი აფიქსი: خود — თვით მე; خودتان — თვით შენ; ایشان — თვით ისინი.

خويشتن-ყველა პირებისა და რიცხვებისათვის რჩება უცვლელად და იხმარება უმთავრესად, როგორც ირიბი ბრუნვა.

ნ ა გ ა ლ ი თ ე ბ ი :

شما قدر خويشتن را بکشت — მან თავი მოიკლა; ანდა — خويشتن — თქვენ საკუთარი თავის ყადრი არ იცით; ან კიდევ ასეთი ნაგალითი: را نمیدانید — აბა خويشتن — წაიღე თან ჩემი ერთი ფრთა.

2. როგორც ზედსართავი. დაისმის ცალკე خود ან خود (ეს ჯეჰანასენელი აფიქსით და უაფიქსოდაც); ორივე შეერთებულია თავის საზღვრულთან იზაფეთით.

ნ ა გ ა ლ ი თ ა დ :

زسهم وی و بویۀ پور خویش * حرد در سرم جای نگرفت بیش — მისი შიშისაგან და ჩემი შვილის დარდისაგან ქკუას აღარ ეკავა ადგილი ჩემს თავში. აგრეთვე ამბობენ: خانه خودم — ჩემი სახლია; برادر من کار خود را — მისი ქონება (საკუთრება); ან — مال خودش — ჩემი ძმა თავის საქმეს კარგად აკეთებს.

მითითებითი ნაცვალსახელი

ახლო საგნებისათვის იხმარება این-„ეს“, შორეულთათვის კი آن-„იგი“. ერთიცა და მეორეც დაისმის განსამარტებელი საგნის წინ რიცხვის შეუცვლელად: این-ეს კარია; آن-ის თანჯრები; این-საოდაფები; آن-ის ბულბულები.

آن-ის მრავლობითი რიცხვი — آنها იხმარება პირის ნაცვალსახელის ს-ისინი-ის ნაცვლად.

ნაწილაკთან შეერთებით ეს ნაცვალსახელები იძლევიან შემდეგ ფორმებს:

همین-იგივე; همان (آن)-ესევე; همین (این)-ესევე;

چون-„როგორც, ვით“ ნაწილაკთან შეერთებით: چون-როგორც ის; چنان (چون این)-ასეთი; چنان (آن)-ისეთი;

ის-შეერთებით: چون და هم

همچنین-ნამდვილ ასეთივე; همچنان-ნამდვილ ისეთივე;

چند (چندین)-თან შეერთებით:

چندین, چندان, چندین.

შენიშვნა. ძველს ენაში შენახულია این-ნაცვალსახე-
ლის ძველი სახე: امروز-imruz-დღეს = این روز-in ruz; امشب-im-
shab-ამაღამ= این شب-Inshab; امسال-imšal-წლეულს = این سال-in šal.

კითხვითი ნაცვალსახელი

ა) სულიერ საგანთათვის ხმარობენ კ-ს (გამოითქმის kī), უსუ-
ლოთათვის ჟე—რომელი? ვინ? მიცემ. და შემასმ.-كرا, چرا და იშ-
ვითად მრ. რიცხვით: كيان (კიჲ), და ჟე-ნიეთთა შესახებ. არ-
სებობს პარალელი ფორმები: چي და كي (შეერთებით ზოგჯერ چي-
او-ვინ او كيست? ვინ ხარ შენ? تو كيستی? ვინ ვარ მე? من كي-
م دختر كرا گرفتہ? ვინ ნახე? كرا دیدی? ეს რაა—این چیست?
ვისი ასული მოიყვანა მან (ცოლად)? چي گفتی? რა თქვი? چي
راستاست? რასა შვრები? چي راستاست? ის, ვინც; چي-ის, რაც...; چرا-რატომ, რისთვის?

აგრეთვე იხმარება ჟე და ჟე-იგივე მნიშვნელობით.

ბ) როგორც ზედსართავი სახელი იხმარება ჟე-რა-ს ან რაგვა-
რი-ს აზრით; چي چي است-ეს რა (რაგვარი) ნიეთია? چي مرد
آن است-ის რა (რაგვარი) კაცია?

გ) „რომელი“-ს და აგრეთვე რა, რაგვარი-ს მნიშვნელობითაც
ხმარობენ: کدام و كدامي, كدامي و كدامي, كدامي و كدامي
და როგორც მხოლოდ ზედსართავი კიდევ: کدامي-რომელი?

მიმართებითი ნაცვალსახელი

არსებობს მხოლოდ ერთი მიმართებითი ნაწილაკი კე (ან მის ნაც-
ვლად, უფრო ძველს პოეზიაში -- کج-სად?). არსებითი სახელი,
რომელიც განიმარტება მიმართებითი ნაცვალსახელით, უსათუოდ საჟი-
როებს კიდევ დაახლოებით განსაზღვრას ჩვენებითი این და این-ის
ანდა اشارت-ის ან მისართის საშუალებით (ნათ. ბრ. ზედსარ-
თისაგან). გრამატიკული დამოკიდებულება მიმართებითი ნაცვალსა-
ხელისა განიხილება მის შემდეგ მდგარ ნაცვალსახელში (მეტწი-
ლად: enclitica): چي-მე რომელიც; چي-ის, რომელიც; چي-
او-ერთი ვინმე, რომელსაც; چي-მე, რომლის შვი-
ლისაგანაც...;

მაგრამ კაზმუ ოსიტყვაობაში, როცა რა და აგრეთვე წინდებულები, მი-
მატება უკვე გარკვეულ სიტყვას, წინდებული სრულიად შეიძლება გამო-

ტოვებულ იქნას: ترزد دست -შენ, რომელსაც ხელი გიკანკალებს.

که یزدان کسرا که دارد پناه * زگرما و سرما نگردد تباه
-ნიმითომ, რომ ღმერთი ვისაც ფარავს. ის არ დაიღუპება სიც-
ხისა და ყინვისაგან-.

هر گز نرسد بازروی دل خویش * آنرا که اجل ز پس بود عمر زیش
-თავის ღღეში ვერ მიაღწევს თავის გულის საწადელს ის, ვი-
საც რომ (რომელსაც) სიკვდილი უკან ეკნება, სიცოცხლე კი წინ.
جای که می نشینی -ადგილი, რომელზედაც შენ ზიხარ, და სხვა.
მხოლოდ ნაცვალსახელებს: آنکه -ის, რომელიც; هر که - ყველა;
ყოველი, რომელიც, ვინც... და მათ პარალელებს آنچه -ის, რაც, هر چه -
ყველა რაც; ان და آنچه - ყველა ის, რაც... - ნაწილაკი რა შეიძ-
ლება მიემატოს პირდაპირ: هر که და სხვ.

განუსაზღვრელი ნაცვალსახელი

ა) کی -ერთი ვინმე; ვილაც. მრ. რ. کسان ადამიანები
(აგრეთვე არაბ. شخص, ანდა شخصی). هج (უფრ. ძე. ایچ) -რაღაც,
ერთი რამე, ან უარყოფითად (უარყოფა შეიძლება არც კი იყო გამო.
ხატული): არაფერი, არაფერი, არაფითარი. აგრეთვე کس هج,
کدام هج, چيز هج; აწ იხმარება თითქმის მხოლოდ უარყოფითი
მნიშვნელობით, მაშინ, როდესაც დადებით ზმნასთან ის შეიძლება ითვ-
ლებოდეს უბრალო კითხვით ნაწილაკად: شنید هج -განა შენ გაი-
გონე? هج -განა შენ შეგიძლია თქვა?

ბ) هر -„ყოველი“, როგორც არსებითი სახელი და ზედსართავი.
هر کدام, هر شخص, هر یک, هر کس, هج -შეერთებანი: هر که და هر چه,
هر چه -ორივე, ორთავე; هر که -ყველა რაც; هر چه -ყველა სამი, სამივე. სამთავენი.

გ) یکی -ერთი ვინმე, რომელიმე; აგრეთვე მოძველებული
فلان کی, فلانی, فلان -რომელთა ნაცვლადაც აწ იხმარება არაბ. -
باستار

დ) همه -ყველა, სრულად. სულყველა, შემთავრესად როგორც
ზედსართავი: همه کی და, როგორც ამგვარი, დაისმის ძველს
ენაში აგრეთვე არსებითი სახელის შემდეგაც: هج -ყველა მხედ-
რები (ცხენოსნები); ყველა ცხენოსანი; აგრეთვე هج -
همگی, هج -სულყველა, ყველანი, აქვე უნდა
მივკუთვნოთ არაბ. کل და تمام -რომლების შემდეგ მდგარი არსებითი
სახელი მოითხოვს იზაფეთს, რასაც ადგილი აქვს აგრეთვე همه -ს შემ-

დეგაც, როგორც უფრო ძველს ისე ხალხურ ენაშიაც, და არაბ. جمله; მაგალითად, تمام عالم - ყველაფერი რაც ქვეყანაზეა, მთელი ქვეყანა, სრული ქვეყანა; همه مردم - ყველა ადამიანი, ხალხი.

ე) ديگر - „მეორე, სხვა.“ იხმარება, როგორც ზედსართავი, ხოლო, ديگرى - ვინმე, მეორე, სხვა ადამიანი, — როგორც არსებითი სახელი; მრ. რ. ديگران (ديگرها); يکى ديگر - მეორე; يکديگر - ერთმანეთს, ერთი მეორეს, ურთიერთს. გვხვდება ხშირად გამარტივებული გრძელმოკლე პირველი მარცვლით.

ვ) چند - „რამდენიმე,“ ჩვეულებრივ დგას სიტყვის წინ: چند روز - ან چند روزى, ანდა უკან: يى تعريف (იხაფეთით განმარტება) მაგ.: هر چند سعى - რამდენი არ; هر چند - რამდენი არ ეცადა.

აწ მოძველებული واند - ისაგან — „და კიდევ მეტად“ — გვაქვს კინიზიკით انك - მცირედი, ცოტა; შეად. ხმარებული ფრაზაში: نيكوتر - მზეზე ულამაზესი ასჯერ და კიდევ მეტადაც.

რთული: چندان და چندي - ანდენი.

ზ მ ნ ა

სახელზმნა. ორი მთავარი ფუძე

მოქმედების აღმნიშვნელი სპარსული სახელზმნა, რომელიც უდრის ინფინიტივს ანუ მოქმედების განუსაზღვრელ ფორმას, ბოლოვდება ან dan-ზე (ხმოვნების, ხშიერი თანხმოვნების რ და კ-ის შემდეგ) ან تن tan-ზე (ყრუ ბგერათა შემდეგ);

მაგალითები dan-ზე:

کردن - ქმნა, კეთება: بودن - ყოფნა; بردن - წაღება; ჩვენება; خوردن - ჭამა, სმა; دادن - ცემა, დარტყმა, დაკვრა; دادن - დარჩომა, დარჩენა და სხვ.

ყოველ სახელზმნას ორი მთავარი ფუძე აქვს:

ა) ნამყო დროის ფუძე, რომელიც მიიღება განუსაზღვრელი ფორმისათვის განაპირა ان - an მარცვლის ჩამოშორებით.

მიგალითად:

کشت-کشتن ; ماند-ماندن ; زد-زدن ; خورد-خوردن ; نمود

შ ა გ ა ლ ი თ ე ბ ი :

گزین - گزیدن; (شکس دہاد دہ) شکن - شکستن; (رف دہاد دہ)

I ჯგუფი.

ეს დაბოლოება ნარნარა ბგერების ნარისა და ლასის და აგრეთ-
ვე • და • ხმოვნების შემდეგ მოვარდება ხოლმე.

მაგალიტები:

(აგებულება) აგინ — აგნდნ (მხოლოდ: სხვა და სხვა) — კნ — კნდნ

პრორ — პრორ — ზრდა, აღზრდა, მოყვანა (მოხაელისა); خور — خور — ჭამა, სმა; گزار — گزار — შესრულება და სხ.

მაგალითად:

ბრ-ბრ-წაღება, წატანა, ზიდვა, წევა, მოტაცება, მოპარვა; آوردن — ან ჩვეულებრივ, შემოკლებით — მოტანა, მოყვანა, თან წაყვანა; سپردن — უფრო ხშირად — გადაცემა, მიბარება, მინდობა; شمار — აგრეთვე — თელა; فشردن — (افشردن) — დაწოლა, დაჭირება, წნევა, წნეხვა; მაგრამ, مردان — მირ — კედონა; کردن — კეთება, შესრულება, ქმნა, ფუძეშეცვლილია.

დ) ის-ის შემდეგ ზმნებში: بودن — ყოფნა, პოეტ. — და აგრეთვე: ზო-ზონოდ (ი-ს ან ი-ს ად) ქცევით: درودن — დრო-მეც; زودن — ღმუილი, კიხვინი; شنودن — სმენა, გაგონება; غنودن — თვლება, და شدن (شودن) — წასვლა, ქცევა, გახდომა, ყოფნა რად-მე, მთხვევა.

ე) ის-ისა და ყველა სხვების და-და-და-ზე დაბოლოებულების შემდეგ ი-ი იცვლება ი-ით. (საკუთრივ ი და ჩანართი ი).

მაგალითად:

آمان — ამა-მზადება; زای — ზობა, ბადება; آسودن — სვენება, დამწვინება, დამყარება; آلودن — გასვრა, გამურვა, გათხუპვნა; پیمودن — გამოზომვა, გაზომვა და სხ.

ვ) შემდეგი 4 სახელზმნა კარგავს ან დაბოლოებასთან ერთად ამ დაბოლოების წინ მღგარ ი-საც:

მაგალითად:

افتادن — (افت, افت) — ფარდნა, ცვენა; فرستادن — (فرست, فرست) — დგომა; ایستادن — (ایست, ایستادن) — სვენება, დამწვინება, დამყარება; نهادن — (نه, نهادن) — ამათში გამონაკლისს შეადგენს მიცემა, მინიჭება, ჩუქება, ბოძება, რომელიც იცვლის ფუძეს და-დე-ად.

ზ) ზე დაბოლოებულ სამ ზმნაში იცვლება ფუძე: آمدن — მოსვლა; ستان — (است, ستان) — დგომა, წაღება; آید — (آ, آید) — წაღება.

თ) შემდეგს ზმნებში: رفتن — (رفت, رفتن) — დაბოლოების წინ ძირისეულ ი-ს ემატება ნ;

მაგალითად:

آفریدن — (آفر, آفریدن) — გაჩენა რისამე; خریدن — (خر, خریدن) — გლეჯა; گزیدن — (گز, گزیدن) — ამორჩევა; آفریدن — (آفر, آفریدن) — უფრო ხშირად;

ყველა სხვა შემთხვევაში ეს ი ამოვარდება ხოლმე.

მაგალითები:

پرسیدن — پرس — გამოკითხვა, შეკითხვა: زای — زاید — ზომა, ბადება;
فهمیدن — فهم — გაგება:

II ჯგუფი.

დაბოლოება — تن.

ს. - ت დაბოლოების მოვარდნისას, მის წინ მდგარი თანხმოდანი გაუღენით იცვლება და ღებულობს თავის პირვანდელ სახეს; ამასთანავე მისი წინამდელი ბგერა:

ა) خ (დაბოლოებაში — ختن) იქცევა:

1) -აღ: ش

فروش — გაყიდვა — فروختن; دوش — წველა — دوختن;

شناس — ს. — شناختن — ცოდნა — ცოდნა — شناختن

2) ყველა სხვა შემთხვევაში: -დ: ز

سوختن — აფრავ — აფრავ — سوختن; آموز — სწავლა — آموختن
سوز — წვა — سوختن

სახელზმნაში — پختن — ხარშვა, დუღება — იცვლება ძირის ხმოვანი: --
گسل — ფორმას — ფორმას — گسل; پز — მტერევა, ტეხვა — კი — گسیختن; پز

ბ) س (დაბოლოებაში — ستن) იქცევა:

1) -აღ შემდეგ ზმნებში:

رستن — خواه — სურვება, ნდომა, خواستن; جه — ხტომა — جستن.
გათავისუფლება, თავის დაღწევა — ره;

خیز — ფორმას — ფორმას — خیز; کاه — კლევა — کاستن

2) იგივე س იქცევა -აღ შემდეგ ზმნებში:

پيوند — შეერთება — پیوستن; بند — შეკვრა — بستن

3) -აღ ზმნებში:

نشین — ჯდომა — نشستن; شکن — ტეხვა, ტეხვა — شکستن

4) -თ ზმნებში:

پیرای — მომზადება — پیراستن; آرای — მოკაზმვა, მოკაზმვა — آراستن

5) ხმოვნის დაგრძელებით სახელზმნებში:

روى — ზრდა — رستن; جوی — ჭებნა — جستن
شوی — (აგრეთვე — شور);

ყველა სხვა შემთხვევაში სتن მთლიანად ვარდება.

მაგალითად:

بايستن - آج - შერკობა, შერკა - آج - دان - ცოდნა - دانستن - ვალდებულად ყოფნა - باي და სხვ.

გ) ش (დაბოლოებაში — شتن):

1) ხელუხლებლად რჩება ზმნაში کشتن - კელა — کش;

2) იქცევა -ად ს-ს ზმნებში:

ليس - ლოკვა - لشتن; نویس - წერა - نوشتن; ریس - რთვა - رشتن;

3) იქცევა -დ ზმნაში: افراز - აწევა, ამაღლება — افراشتن;

4) -ად ზმნებში: رد -

گشتن - نور - გადამბრუნება, მობრუნება — نور دادن (ნაწავაძინ) - نوشتن - გაბდობა, ქცევა — گرد;

5) ყველა სხვა შემთხვევაში იქცევა -დ: انباشتن - შევსება, ავსება — گذار - დაღება, დატოვება - گذاشتن; دار - ქონება — داشتن; انبار - და სხ.

დ) ف (დაბოლოებაში — فتن):

1) რჩება ხელუხლებლად ზმნებში:

باف - პოვა, ქარგვა — بافتن; شکاف - პობა — شکافتن;

2) იქცევა -ად ზმნებში:

رو - წასვლა - رفتن; کاو - თხრა — کافتن;

3) იქცევა -ბ ზმნებში:

تافتن - روب - გვა - ხვეტა, როفتن - آشوب - აღელვება — آشفتن - მოხსნა, წვა, გრეხა — تاب - شتافتن; სწრაფება — شتاب - მოტყუება — فریب - მიგნება — فریب - პოვნა, იაფთა — یافتن; كوب - ნაყვა — کوفتن; فرب - მიღება — پذیرفتن; گوی - თხრობა — گوی - ლაპარაკი, თქმა — گفتن; پذیر - მიღება — پذیرفتن;

4) დაბოლოება — فتن - სულ მთლად ვარდება:

گیر - მოტაცება, წაღება, აღება — گرفتن;

گوی - მიღება — پذیرفتن; მიღება — پذیرفتن;

III ჯგუფი.

ზოგიერთ ზმნაში შემონახულა — ت და ამნაირად, აწმყო დროის ფუძე სრულიად არ განირჩევა ნამყოფ ფუძისაგან:

خفت - დაძინება (ძილი) --- خفت :

سفت - ასხმა, აცმა (მძივის) --- سفت :

نهفت - მალვა, ფარვა --- نهفت ;

ეს ზმნები ღღეს უკვე მოძველებულია, ცოცხალ ენაში აღარ იხმარება, მაგრამ ენა ამ მხრით თვით იკადვას გზას და მიისწრაფის გამართიერებისაკენ. ასე მაგალითად. აწმყო დროის ყველა უკანონო ფუძისაგან შეიძლება ვაწარმოოთ განუსაზღვრელი ფორმა يدن idan დაბოლოების მიმატებით. სახელზმნა خواب — خفتن ამჟამად მომქმედენაწი იხმარება უკვე ფორმით خوابیدن — ძინება (ძილი). აგრეთვე, جه — جستن ; كوب — کوبیدن — ნაყუა-ს ნაცვლად იხმარება جستن — ნაყუა-ს ნაცვლად იხმარება ფორმა: جهیدن — და სხვ.

ზმნის ფორმების წარმოება

ჩვენ გავიცანით უკვე სპარსული სახელზმნის ორი მთავარი ფუძე: ა) ნამყო დროისა და ბ) აწმყოში; ნამყო დროის ფუძე თავისი ფორმით წარმოადგენს: ა) ნამყო დროის მესამე პირს. کردن kardān-ისაგან ნამყო დროის ფუძეა — کرد kard — აკეთა, გააკეთა. ბ) როგორც ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი იგი ნიშნავს „კეთება“-ს და, როგორც ასეთი, იგი გამოყენებულია მეორე მყოფადისთვისაც. ამნაირად, کرد არის ბოლომოკვეცილი ინფინიტივიც და ნამყო დროის მესამე პირიც, რომელსაც დაბოლოება არასოდეს არა აქვს. ამ ნამყო დროის ფუძეზეა აგებული ნამყო დროის ყველა მარტივი ფორმა, აწმყო დროისაზე კი კონიუნქტივის ანუ კავშირებითი კილოს ფორმები. აწმყო დროის ფუძე თავისი ფორმით იგივეა, რაც ბრძანებითი კილო — کن kon-აკეთე. იგივე ფორმა აქვს აწმყო დროის პირველსახეობით მძღვობასაც, რომელიც ცალკე არასოდეს არ იხმარება და გამოყენებულია მხოლოდ მთელი რიგი რთული სიტყვების ბოლო ნაწილად: رفتن raftan-წასვლა, აქედან رو راز არის: ა) წმინდა ძირიც (აწმყოში ფუძე) და 2) აწმყო დროის პირველსახეობითი მძღვობაც, რადგანაც გვაქვს რთული სიტყვები: پیشرو — წინამავალი ანუ წინამორბედი და پیرو — კვალში მიმყოლი ანუ მიმდევარი. აგრეთვე ზმნისაგან فروختن — فروش — გაყიდვა — გვაქვს: میوه فروش — ხილის გაყიდველი, მეხილე.

პირთა დაბოლოებანი

პირის დაბოლოებათა სრულ სახეს წარმოგიდგენს ე. წ. „არსებითი ზმნა“—verbum substantivum:

მს. რ. 1. ام am მრ. რ. 1. ایم im

2. ای i 2. اید id

3. است ast 3. اند and

მაგრამ მას აქვს მხოლოდ აწმყო დროის ფორმები; დანარჩენი ფორმები კი შიილება ზმნისაგან بودن-ყოფნა. ამ პირის დაბოლოებათათვის იხმარება დამატებითი მახვილი. თვითეული ამ დაბოლოებათაგანი უერთდება წინა სიტყვას (ქვემდებარეს) და ამასთანავე ძირგული ! ან გამოვარდება, ან იქცევა ჰამზად:

მს. რ. 1. منم (= من ام) მე ვარ.

2. تویی (= تو ای) შენ ხარ.

3. اوست (= او است) ის არის.

მრ. რ. 1. مائیم (= ما ایم) ჩვენ ვართ.

2. شمايد (= شما ايد) თქვენ ხართ.

3. آنها اند -ისინი არიან.

ასევე ერთად იწერება ყველა ეს ფორმა ყოველ მათ წინა სიტყვას: თან, რის დროსაც ალფი ან გამოვარდება ან და, ხმოვანთა შემდეგ. იქცევა ჰამზად.

მაგალითად:

پردلست (= او پردل است) -ის გულადია;

تو ماه روئی (= تو ماه رو ای) -შენ პირმთვარე ხარ;

უ ლ ე ბ ა

ა) ფორმები, რომლებიც მიიღებიან აწმყო დროის ფუძისაგან:
ზნა—کردن-კეთება; აწმყო დროის ფუძე —کن.

1. ბრძანებითი.

შხ. რ. کن -გააკეთე! შრ. რ. کنيد -გააკეთეთ!

შენიშვნა. დანარჩენ პირთათვის გამოყენებულია კავშირებითი კილოს პირთა ფორმები.

2. აწმყო.

შხ. რ. 1. ام am შრ. რ. 1. ام im

2. اي id 2. اي id

3. اد ad 3. اند and

მ ა გ ა ლ ი თ ა დ :

შხ. რ. 1. كنم konam შრ. რ. 1. كنيم konim

2. كني koni 2. كنيد konid

3. كند konad 3. كنند konand

ან აწმყო დროის ფორმებს უმეტეს შემთხვევებში წინ მიუძღვის პრეფიქსად ნაწილაკი می-mi:

1. ميكنم mikonam

2. ميكني mikonī

3. ميكند mikonad

3. აწმყო დროის მიმღეობა.

აწმყო დროის მიმღეობას სამნაირი დაბოლოება აქვს: 1. **ان** , **اندا** , **اندا** , რომლებიც უერთდებიან აწმყო დროის ფუძეს; ამნაირად, ზმნი-საგან **اندا**-ხედვა, ხილვა, გვაქვს: 1. **بينا** 2. **بينان** და 3. **بينند** , რომლებიც ძლიერ მკაფიოდ განიხილვიან ერთი-მეორისგან მნიშვნელობით. სახელდობრ, პირველი იხმარება, როგორც ზმნიზედელი მიმღეობა ან როგორც ზედსართავი: **بينا** - **binā**—ხედვის უნარის, ან ნიჭის მექონი, მხელი, მხედველი; **پرسا** - **forsā**—გამოკითხვით, გამომკითხე, გამომკითხავი, მკითხე; **سزا** - **sazā**—შესაფერი, საკადრისი, ფერი; **را** - **ravā**—საკადრისი, დასაშვები (შეად. **ترسا** **tarsā**—ქრისტიანი. მრ. რ. **ترسايان** **tarsaijān**). მეორე არ იბრუნვის და იხმარება, როგორც შემასმენელი ან ზმნიზედებრი მიმღეობა: **بينان** **binān**—ხედვით, ცქერით, ყურებით (რუს. **деятельно**). მესამე იხმარება, როგორც წმინდა ზედსართავი ან არსებითი სახელი: **بينند** - **binanda**—მხედველი, მხილველი, თვალი. მრ. რ. **بينندگان** ; **پرسند** - **forsanda**—მკითხველი. მიმღეობის ეს სამივე სახე კიდევ უფრო მკაფიოდ განსხვავდება ახალ სპარსულში.

1) **گوياند** **gujānda** - მოლაპარაკე (საზოგადოდ) 2) **طوطي گويا** **tutij-i-gujā** - მოლაპარაკე თუთიყუში; 3) **گويان** **gujān** - ლაპარაკით, საუბრით. ასევე: **افتان و خيزان** - **oftān o xīzān** - ძირს დაცემით და აღგოპით, წაბორძიკებით.

შენიშვნა. შემოკლებულია აწმყო დროის მიმღეობის დაბოლოება **اندا** შემდეგ ფორმაში: **مانند** - მგვანი, მსგავსი, ებრი,—ზმნისაგან **مانستن** - მგვანება; იხმარება იზაფეთით: **مانند شير** - ლომებრ, ლომივით; აგრეთვე პოეზიაშიც—**مانند شير**; გვხვდება რთული სიტყვის მეორე ნაწილადაც:—**مانند شير** (იმავე მნიშვნელობით). თიარღოუსი ხშირად ხმარობს: **کودک نارسيد** - მოუშწიფებელი ბავშვი; **سالمخورا** - უხუცესი; **ساکرا** **sākzād** - კეთილშობილი. შეად. ამათ კიდევ უფრო შემოკლებულ ფორმა: **ميرزا** , რომელიც **اميرزاده** - საგან არის მიღებული; 4. **კავშირებითი კილო**.

კავშირებითი კილო მიიღება აწმყო დროის ფუძისათვის **به** პრეფიქსით მიმატებით და გამოხატავს აგრეთვე განუსაზღვრელ დროს, ანუ

ეგრეთწოდებულ აორისტს^{*}. თუ ჰ უშუალოდ უერთდება ფუძეს, იმ შემთხვევაში „ჰაჰ ჰეესი“ მოვარდება. ამნაირად, ზმნისაგან کَن — მიიღება აორისტი, რომელიც შინაარსით მყოფადიც არის.

მხ. რ. 1. بکن	მრ. რ. 1. بکنیم
2. بکنی	2. بکنید
3. بکند	3. بکنند

ასევე, უპრეფიქსოდ ხმარებული کَنم, کَنی, کَند, کَندیم და ა. შ., იგივე აორისტია.

5. ნატვრითი კილო.

ნატვრითი კილო მიიღება აწმყო დროის ფუძესა და პირის დაბოლოებას შორის ალფის ჩართვით.

მაგალითად:

کند — „დე ქმნას“ (გააკეთოს).

ბ) ფორმები, რომლებიც მიიღებიან ნამყო დროის ფუძისაგან.

1. მარტივი ნამყო.

მარტივი ნამყოს პირის ნიშნები იგივეა, რაც აწმყო დროისა, ოღონდ მესამე პირს არა აქვს დაბოლოება. იგი მიიღება, როგორც ეს ზევითაც აღენიშნეთ, ინფინიტივისათვის უკანასკნელი მარცვლის (کَند) მოკვეცილ. ამნაირად, ნამყო დროის პირის ნიშნებია:

მხ. რ. 1. مَکَند	მრ. რ. 1. مَکَندیم
2. مَکَندی	2. مَکَندید
3. —	3. مَکَندند

* აორისტი ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს განუსაზღვრელ დროს.

მაგალითად:

მზ. რ. 1. کردم მრ. რ. 1. کردیم

2. کردی 2. کردید

3. کرد 3. کردند

2. می mī პრეფიქსის საშუალებით მიიღება განმეორებითი მოქმედების შინაარსი. მაგ. می کردم ვაკეთებდი, ვიქმოდი; მაგრამ, می کردم ვაკეთებ. ვქმენ.

მარტივი ნამყო იძლევა შესრულებული მოქმედების გაგებას, მაგ. کرد - გააკეთა, ე. ი. ერთხელ და სამუდამოდ, ან და გამოხატავს ისეთ მოქმედებას, რომელიც გრძელდებოდა წარსულში ან მეორდებოდა რამდენიმეჯერ. ასეთი გაგების მოცემა ხერხდება ზმნის ფორმისათვის می პრეფიქსის წამძღვარებით. სადაც მთავარ მახვილს ღებულობს პრეფიქსი. და dād - მისცა, მაგრამ: می میدادم - აძლევდა. ხშირად می ნაწილაკი უშუალოდ უერთდება ზმნის ფორმას.

მაგალითად:

1. میدادی 2. میدادم და სხვა.

გ) ფორმები, რომლებიც იწარმოებიან ინფინიტივისაგან.

1. ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი, რომელიც მიიღება ინფინიტივისათვის ى დაბოლოების წართმევით (ფორმით უდრის ნამყო დროის ფუძეს და დამოუკიდებლად არ იხმარება); მაგალითები: رفت, آمد და სხვ.

2. ნამყო დროის მიმღობას, რომელიც მიიღება ინფინიტივის ى დაბოლოებაში ფათჰის შემდეგი ى - ის მუნჯი „ჰაე ჰევისით“ შეცვლის სახით ან აწმყოს ფუძისათვის ფათჰით წამძღვარებული მუნჯი ا - ს მიმატებით, აქვს როგორც მოქმედებითი, ისე საშუალო და ვნებითი მნიშვნელობა. მაგ., می کردم ვაკეთებდი. (აგრეთვე: გააკეთა რა, ან ზმნის რთულ ფორმებში—მკეთებელი, კეთებულის); შეად. می رسیدی - ჰკითხა რა, მკითხველი, ნაკითხი, დაკითხული; می رسیدی - შეშინდა რა, შეშინებული; می آید - მოვიდა რა, მოსული; می آید - ნახა რა, ნახული, ნანახი, მნახველი, მხედველი, თვალი (მრ. آیدگان); می گفت - თქვა რა, მოქმედი, ნათქვამი, თქმული.

3 მყოფადი დროის მიმღეობა, რომელიც მიიღება ინფინტივის ჯაბოლოებისათვის ც-ს მიმატებით და ამ უკანასკნელზე მახვილის გადასვლით. ამ ც-ს „შესაფერისობის იაჲ“ ეწოდება: کردنی — საკეთებელი; پرسیدنی — საკითხავი; رفتنی — წასასვლელი.

დ) მეშვედი ზმნებით წარმოებული ფორმები.

აღწერითი წარმოებანი ანუ ზმნათა რთული ფორმები ნამყო დროის მიმღეობისაგან.

ა) „არსებობა“ ზმნის, ანუ გადასაბმელი ზმნის შემწეობით: ნამყო სრული (perfectum).

მხ. რ. 1. کرده ام	მრ. რ. 1. کرده ایم
2. کرده ای	2. کرده اید
3. کرده است	3. کرده اند

ბ) მარტივი ნამყოს შემწეობით ზმნისაგან بودن - ყოფნა. ნამყო შესამე (plusquamperfectum).

მხ. რ. 1. کرده بودم	მრ. რ. 1. کرده بودیم
2. کرده بودی	2. کرده بودید
3. کرده بود	3. کرده بودند

გ) ზმნის აწყო დროის შემწეობით მიიღება მეორე მყოფადი.

მხ. რ. 1. کرده باشم	მრ. რ. 1. کرده باشیم
2. کرده باشی	2. کرده باشید
3. کرده باشد	3. کرده باشند

ეს ფორმა იხმარება მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც უნდა განოთქვან ექვი, ფიქრი ან დაურწმუნებლობა იმაში, აქვს თუ არა სინამ-

დვილში ფაქტს ადგილი, ანდა აღნიშნონ მოქმედება, როგორც უნდა შესრულდეს მომავალში და ან კიდევ—შეპირობებულაჲს რაიმე ფაქტი.

მაგალითები:

1) اگر کرده باشم -agar kardā bāšam—მე რომ გავაკეთებლე (მაგრამ საქმე ის არის, რომ ნამდვილად მე არაფერს გავაკეთებ).

2) هر چه میل داشته باشید -- ყველაფერი, რაც კი უნდა მოგესურვოთ (მაგრამ მე არ ვიცი, თქვენ რა გსურთ, ან გსურთ რაინც საერთოდ, თუ არა). შეადარეთ ფრაზასთან: هر چه میل دارید -- ყველაფერი, რაც თქვენ გსურთ (მე მართლაც ვიცი, რომ თქვენ რაღაც გსურთ).

3) شما نداشته باشید -ის, რაც თქვენ არასოდეს აქ უნდა გქონებოდეთ (მე არ ვიცი, გქონდათ თქვენ რაიმე თუ არა). შეადარეთ ფრაზასთან: شما هرگز نداشته‌اید -ის, რაც თქვენ არასოდეს გქონებიათ (მე ნამდვილად ვიცი, რომ ეს თქვენ მართლაც არასოდეს გქონებიათ).

(d) პირველი მყოფადი მიიღება საუღლებელი ზმნის ბოლომოკცეტილი ინფინიტივისათვის خواستن - خواه (ნდომა) ზმნის აწმყო დროის მიხმარებით.

მაგალითად:

მხ. რ. 1. خواهم کرد	მრ. რ. 1. خواهیم کرد
2. خواهی کرد	2. خواهید کرد
3. خواهد کرد	3. خواهند کرد

e) ენებითი გვარი მიიღება საუღლებელი ზმნის ნამყო დროის მიწლეობის დამხმარე ზმნა شدن ან گشتن (გრძიდნ) -თან. შეერთების გზით. რასაკვირველია, იუღლება მხოლოდ დამხმარე ზმნა.

მაგალითად:

ინფინიტივი: گشتن -გაკეთებულ ქმნა; მოკლულ ქმნა; ბრძანებითი კილო: گشته شو -მოკლულ იყავ; აწმყო: گشته -მას კლავენ; მარტივი ნამყო: شده -მოკლულ იქმნა;

മിഥുന രാശി :

„მან ნითხრა: ეს სამეფო წიგნი, შენგან რომ იქნება თქმული, მე-
ვეებს ჟანდერძო!“

უარყოფა ზმნებში გამოიხატება ზმნის ფორმის წინ **ა**- ნაწილაკის დაწებით, ან ამავე ნაწილაკის შეერთებით, უკანასკნელ შემთხვევაში „**ჰაჰ ჰევესი**“ განოვარდება ხოლმე და წინიდან მიეზმის ზმნის ფორმას **ა** ან **ჰ** სახით (ამ უკანასკნელი სახით ხმოვნის წინ); ბრძანებითი და ნატვრითი კილოები კი მიიღებენ **ჲ** ნაწილაკს ან შეერთებით **ჲ** ან **ჲ** სახით, როგორც მაგ. **نپرس** *naforsam* - არ გკითხავ, არ ევკითხები, ან არ გეკითხები; **نگفت** *nağoft* - მან არ თქვა, ან არ უთხრა (მითხრა, გითხრა); **است** *ist* - ის არ მოვიდა; ბრძ. კ. **مپرس** *mafors* - ნუ მკითხავ, ან ნუ ჰკითხავ (არ მკითხო ან არ ჰკითხო!); **مآيست** *maīst* - ნუ დგახარ, არ დადგე! **ما** *māja* - ნუ მოხვალ, არ მოხვიდე.

მიგაწილები:

ნ ა წ ი ლ ა კ ე ბ ი

წინსართები: ه می ان

ბოლოსართები: ی ، ا

ه და می ნაწილაკების წამძღვარებით ზმნის ფორმებთან, იცვლება ამ უკანასკნელთა ძირითადი მნიშვნელობა.

1. ه (ჰ) შეიძლება შეუერთდეს ყოველი ზმნის ფორმას, თუ ნას (ზმნას) არა აქვს ნაწილაკი می ან უარყოფის მაჩვენებელი لا:

მისი დანიშნულებაა, აღნიშნოს მოქმედების დაუსრულებლობა. ეს ნაწილაკი თითქმის მუდამ უერთდება ბრძანებით კილოს, როველიც უძისოდ არასოდეს არ იხმარება. მაგალითად: بکن bekon-ქმენ, გააკეთე; بخر bexirs - ჰკითხე (მკითხე); بگو beğu - თქვი. بیا bejā - მო! მოდი! შემოიარე!

აწმყო დროის ფორმასთან შეერთებით, იგი აძლევს მას კავშირებითი კილოს მნიშვნელობას: بخرsam bexorsam-რომ ვკითხო (გკითხო), რათა ვკითხო (ან დე-ვკითხო); بکنm bekonam-რომ ვქნა, რათა ვქნა: باید بروم bajad beravam-უნდა წავიდე: نخواه که بخری naxāham, ke bexorsī-მე არ მსურს, რომ შენ გკითხო! (ან ჰკითხო ნას).

ყველაზე ხშირად ه მიერთვის ნამყოს ფორმებს, მაგრამ იგი მათ მნიშვნელობას ვერ უცვლის: بخرید bexorsīd-მან ჰკითხა, ან გკითხა (ერთხელ), სრულიად იგივეა, რაც بخر forsrīd; ასევე სულერთია: بگفت და گفت-მან თქვა. მაგრამ ه-ს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ეძლევა კავშირებითი კილოსათვის: فرمود که بیاورند far-mud ke bejāverdand-ბრძანა მოიტანათ, ე. ი. თუ ბრძანება შესრულებულია, მაშინ პრეტერიტია შედარებით შემდეგ ფრაზასთან: فرمود که بیاورند-ბრძანა მოიტანონ (შესრულებულია ეს თუ არა, არ ჩანს).

ბ) ნაწილაკები — می და ه (mi და ha) აძლევენ ზმნის ფორმას მოქმედების ხანგრძლივობის და მასთან მოქმედების დაუსრულებლობის გაგებასაც. ისინი თითქმის ყოველთვის აწმყო დროის ფორმებს მიერთვიან (გამონაკლისს შეადგენს داشتن-ქონება — ზმნა). ჩვეულებრივ ისინი დაისმიან ზმნის ფორმის წინ (პოეზიაში ზმნის შემდეგაც): میبخرم ან بخرم - ვკითხავ (გკითხავ) და აგრეთვე: — ვკითხავ ან გკითხავ ხოლმე.

უარყოფა ჩვეულებრივ می-ს წინ არის (მაგრამ პოეზიაში: می نشانند - mi-našamaraund. მეტის მეტად მკაცრად განიჩევა ერთი-მეორისაგან mi-ანი და მის გაოგნე ნახმარი ფორმების მნიშვნელობა: میگفت - იგი ამბობდა, მაგრამ - گفت - მან თქვა.

მოთხრობის (მოყოლის) ی

მოთხრობის (მოყოლის) ی - საც დამატებითი მახვილით იმგვარი-ვე მნიშვნელობა აქვს როგორც می-ს. მას یای حکایت ანუ یای استمراری - jāji istimrārī — განგრძობილობის იდეა წოდება, მაგრამ მას უმეტესად ნატვრითი ანუ პირობითი კილოს მნიშვნელობა აქვს: یای تنها - ნატვრის; ی; ან ერთად, یی شرط - პირობისა და შედეგის; ی:

ამნაირად: 1. یی رسیدی pūrsidī - იგივეა რაც می رسیدی — ჰკითხავდა ან ეკითხა მაინც, ნეტავ ეკითხა: ასევე: کردمی kardamī - იგივეა, რაც می کردم mīkardam - ვაკეთებდი ხოლმე და სხ. მაგრამ ყველა ამ ფორმას მეტწილად ნატვრითი ან პირობითი კილოს მნიშვნელობა აქვს.

არაგვხსნა, ანეგდოტებსა და ისტორიულ ამბებში ზას ყოველთვის jāji istimrārī - ს ან jāji hekājat - ის მნიშვნელობა აქვს. .

მაგალითად:

1. საადიდან:

یکی از فضلا تعلیم ملک زاده کردی

و ضرب یسحابا زدی و زجر یقیاس کردی

„ერთი არისტოკრატთაგანი ერთი უფლისწულის ვაჟსა ზრდიდა და უდიერად სცემდა მას მუჯღუგუნს და უზომო შეურაცხებას აყენებდა“.

2. ომარ ხაიამიდან:

ابلیس اگر باده بخوردی یکدم * کردی دو هزار سجده پیش آدم

„ეშმაკს რომ ერთხელ მაინც დაეღია ღვინო, ის ორიათას მეტანიას შეასრულებდა ადამის წინაშე“.

ეს ყველ კლასიკურ მწერლებთან ჩვეულებრივ გვხვდება მხოლოდ რიცხვის I პირსა და მხ. და მრ. რიც. III პირში. მხ. რიცხვის II პირში კი, იშვიათად. ის არ იღებს მახვილს და დაერთვის ბოლოში მარტივ ნამყოს; აღნიშნავს იგი მოქმედების ხანგრძლივობას ან მის განმეორებას.

ე. ი. მას აქვს სწორედ იმგვარივე მნიშვნელობა, როგორც **ي** ნაწილაკს. თანამდროვე ენაში ეს **ي** უკვე აღარ იხმარება.

الف اشباع - გულდასმით გამოსათქმელი ალფი

ეს **ا** ემატება მესამე პირს მხ. რიცხვში აწმყოსა და პრეტერიტუმში; აწმყოში უძველეს პოეტებს აქვთ ნახმარი, პრეტერიტუმში კი მხოლოდ ერთი შემთხვევაა: — **كأن** - მან თქვა; უფრო ხშირად ძველად გვხვდებოდა ნატვრითში, აწ კი გვაქვს მხოლოდ: **إياك** - იყოს! (დე იყოს!) და **إياك** - ნუ იქნება! ღმერთმა ნუ ქნას! (შორისდებულია). აგრეთვე გვაქვს 2 შემთხვევა მეორე პირშიაც: აწმყო **أنت** - დან **أنت** - თითქოს და **إياك** (ფირდოუსი) და **إياك** (ხაყანი), მაგრამ ის შეიძლება გაგებულ იქნას აგრეთვე, როგორც აწმყო დროის მიმღეობა.

კაუზატივი

კაუზატივი იწარმოება აწმყო დროის ფუძისათვის ან მარცვლის დართვით, რომელსაც უკვე უერთდება ინფინიტივის დაბოლოება **ان** ან **يدن** — რასთანაც ზმნა ამის შემდეგ იუღლება უკვე, როგორც სწორი ზმნა. იძულებითი გვარის მოქმედება გარდაუვალ ზმნას აქცევს გარდაბელად. მაგალითად:

1. **راسيدان** rasidan — მიღწევა, აწმყო დროის ფუძეა **راس** - ras: აქედან ან მარცვლის მიმატებით მივიღებთ **راسان** ფორმას და თუ დავუერთავთ ბოლოში ინფინიტივის დაბოლოება **ان** - ს, მივიღებთ ზმნას — **راساند** - მიწოდება. ანაირად, გარდაუვალი ზმნა **راسيدان** - მიღწევა, იქცა გარდამავლად — **راساند** - მიწოდება.

2. ამგვარადვე — ზმნა **مردان** mordan (აწმყოს ფუძე **مير**) - კვდომა. ე. ი. გარდაუვალი ზმნა, იძლევა: **ميراندن** - mir-an-dan-ს, რაც ნიშნავს მოკვლას, მოკვდინებას, ე. ი. იგი გარდამავალია. ამგვარადვე: **خور** — კვება-სმა — იძლევა **خوراندن** ფორმას, რაც ნიშნავს კვება, კვებას, ე. ი. გარდამავალი ზმნა „კვება“ იქცა ორმაგ გარდამავლად: **خوراندن** - კვება, კვება.

იძულებითი გვარის ზმნების გამოხატვის ძველი ნიშნები შემოუნახავთ შემდეგ ზმნებს:

„დატოვება“ — گذاشتن — გარება;

„ხატვა“ — نگاشتن — ყურება;

„დასმა“ — نشستن — ჯდომა;

„ბრუნება“ — گشتن — ბრუნვა;

შენი შენა. — ران — გარეკვა, გადენა — არის შემოკლებული — روان — ისაგან, რომელიც წარმოშობილია ზმნისაგან: رو — წასვლა.

უპირო ზმნები

უპირო ზმნა ორია: — بایستن — „საეალდებულო ყოფნა“, „სათანადო ყოფნა“ და — شایستن — „ფერობა“. იხმარება ერთიცა და მეორეც მხოლოდითი რიცხვის მესამე პირში, როგორც აწმყოში, ისე ნამყოშიაც.

— باید — უნდა, სათანადოა, საჭიროა, სავალდებულოა; — شاید — ფერობს, შესაძლოა (ძვ. ქართ. — ხამს); აგრეთვე ნამყოში: — بایست — უნდა ყოფილიყო და — شایست — შეჰფეროდა, შესაძლო იყო. ხშირად — شایستن — ის ნაცვლად იხმარება ზმნის: — سزیدن ან سزائیدن — ღირსეულად, წესიერად, მოხდენილად ყოფნა; — მესამე პირი. ყველა ამათ შემდეგ ხმარობენ კავშირებს: — تـ, که, تا, اگر, რომ, რათა; ოღონდ პირი ყოველთვის მიცემითს ბრუნებაშია რა დაბოლოებით, იშვიათად — به — პრეფიქსით.

პირის ნაცვლად ნაცვალსახელებთან იხმარება ნაცვალსახელობითი სუფიქსები — ت, ـش, ـا, — და სხვ. მაგ., — باید کرد — „უნდა გააკეთდეს“, „გაკეთება უნდა“; — باید ترا ანدا — „უნდა გააკეთო“, ან კიდევ: — کنی — „საჭიროა, რომ შენ გააკეთო“, „შენ უნდა გააკეთო“, „გეკუთვნის გაკეთება (გააკეთო)“; — شاید — „შეგიძლია გააკეთო“.

კავშირებითი კილოს ნაცვლად შეიძლება იდგეს ბოლომოკვეცილი ინფინიტრვი, რასთანაც პირი, რომელსაც ეკუთვნის ან მართებს რამე, იღებს რა ნაწილაკს; მაგალითად: — بامکتب باید رفت — „მოწაფე

სკოლაში უნდა წავიდეს“; აგრეთვე, განგრძობითი პრეტერიტუმი: ترا-
میشایست کرد - „შენ შეგედლო გაკეთება“, „შენ გეკუთვნოდა გაკეთება“.
ანდა „შეგფეროდა გაკეთება“.

ზმნა توان — توانستن „შეძლება“, რომელსაც აქვს ყველა
პირები და მთავარი დროები, თავისი აწმყო დროის ფუძით იძლე-
ვა უპირო—ზმნას—توان - „შეიძლება“, „შესაძლებელია“, რომელიც მო-
ითხოვს ბოლომოკვეცილ ინფინიტივს. (ძველად სრულ ინფინიტივ-
საც); میتوان فہمید - „არ შეიძლე-
ბა გაგება“, ანდა: توان رفت - „შეიძლება წასვლა“. სრული უღლების შემთ-
ხვევაში توانستن შეიძლება შეერთებულ იქმნას, როგორც ბოლომოკვე-
ცილ ინფინიტივთან, ისე თხრობით კილოსთანაც: نمیتوانم بروم - „არ
შემიძლია წავიდე“ ან نمیتوانم بگویم - „არ შემიძლია ვთქვა“ (ან თქმა);
نمیتواند رفت - „არ შეუძ-
ლია თქმა“.

ნასახელარი ზმნები

მთელი წყება ზმნებისა სპარსულში შეიძლება მიღებულ იქნას არ-
სებითი სახელებისაგან (როგორც სპარსული ისე არაბული სახელები-
საგან) ნათთვის ინფინიტივის დაბოლოების ـیدن ـის მიმატებით; წე-
დგად მიიღება წესიერი ზმნა; მაგალითად, چوبان - ჩობანი, მწყემსი. აქე-
დან: چوبانیدن - ჩობნობა. ნასახელარი ზმნები, ჩვეულებრივ, სწორად
იუღვლიან ხოლმე.

მეშველი ზმნები

უმთავრესი მეშველი ზმნებია:

1. უკვე ნაჩვენები — است: 2. هست 3. بودن - ყოფნა: 4. شدن -
გასდომა, მისი სინონიმებით: گشتن ან آمدن და گردیدن 5. خواستن -
ნდომა, სურება.

1. არსებობის აღმნიშვნელ ზმნას „არის“ — აქვს პარალელური
ფორმა هست, რომელსაც ახალ ენაში მიეცა არსებობის მნიშვნელო-
ბა, ასე რომ است ნიშნავს „არის“ (შემოკ. „ა“ ქართულში) და იხმა-
რება, როგორც გადასაბმელი ქვემდებარისა ზედსართოვან შემასმენელ-
ზე. حقیقت هست კი ნიშნავს „არსებობა“-ს, „მოიპოვება“-ს. მაგ.,
حقیقت هست — ნამყოს — ქვეშარიტება არსებობს. ასევე მესამე პირი هست —
ნამყოს ფუძის ანალოგიით, არის საწყისი ფორმა აწმყო დროის დანარჩენი პირე-
ბისათვის და მას მიეგმის პირის დაბოლოებები. ვაუღლოთ ზმნა هست
ყველა პირში:

მხ. რ. 1. هستم

მრ. რ. 1. هستيم

2. هستی

2. هستيد

3. هست

3. هستند

که نا ცეალსახელებთან და ნე უარყოფასთან შეერთებით, როგორც هست است იძლევა შემდეგ ფორმებს: کیست, چیست და نیست (ვინ? რა? და არ არის). ცოცხალ სასაუბრო ენაში هست შორის მკაცრი განსხვავება უკვე აღარ არის. ასე მაგალითად, ამბობენ: گرسنه هستم - მშიერ-მწყურვალ ვარ, თუმცა گرسنه ام უფრო სწორია. აქ ამ არის კავშირზმნა.

2. بودن — ყოფნა.

აწმყო დროის ფუძე — باش; ბრძ. კილო (ძველებური) — بو

მხ. რ. 1. بوم 2. بوی 3. بود

აწმყო.

მრ. რ. 1. بويم 2. بويد 3. بوند

(ნატვრ. باد, ძვ. ბრძან. კ. მეორე პ. მრ. რ. بيد და არაჩვეულებრივი بويد — არასწორი ფორმებია). განსაკუთრებულ ფორმებს წარმოადგენენ პირობითი კილო და პირველი მყოფადი: باشی, باش, باشد და სხვ. ბრძ. კ. მხ. რ. 2. باش მრ. რ. 2. باشيد. ამ ზმნის აწმყო დრო კავშირზმნასთან შედარებით, იძლევა ექვრის ანუ დაუოწმუნებლობის მნიშვნელობას: چيز ميباشد — ეს რა უნდა იყოს? შედარებით კითხვასთან: اين چه چيز است — ეს რა არის? ყველა ეს ფორმა იხმარება ნაწილაკებით.

3. მეშველი ზმნა خواستن — იხმარება მხოლოდ I მყოფადის შესადგენად.

4. شدن — რადმე ქცევა. გახდომა (ძველად — წასვლა), სინონიმებით: گشتن — გრდیدن — გრდ — ბრუნვა, „რადმე გახდომა“ და აწ უკვე აღარ ხმარებული: آمدن — მოსვლა (ფირდოუსისთან: گرت — თუ შენგან თქმულ იქნას, ხელმწიფეებს მი-ართვია), იხმარება ვნებითი გვარის საწარმოებლად. ხალხურ ენაში შემ-

ველის როლშია აგრეთვე ზმნა داشتن — არა - ქონება, ქერა. ამ ზმნის აწმყო-
სა და საუღლებელი ზმნის განგრძობითი აწმყოსაგან მიიღება დაუყო-
ნებლივ შესასრულებელი მყოფადი: دارد — „ეხლავ აცეკვდე-
ბა“. აგრეთვე ამავე ზმნის პრეტერიტუმისაგან შემდგარია ნამყო, რომე-
ლიც დაუყოვნებლივ, ეს-ეს არის მოხდა: داشت رفت — „ეს-ეს არის
წავიდა“.

ზმნების პარადიგმათი

ზმნების ფუძეები და მათზე აგებული მარტივი ფორმები

ა. სახელზმნა رفتن - წასვლა.

აწმყო დროის ფუძე — راف rav.

ნამყო დროის ფუძე — رفت

აწმყო. ფუძე — راف

პირის დაბოლოებები:

მხ. რ. 1. رف am; 2. رفی ī 3. راد ad

მრ. რ. 1. رفیم im; 2. رفید id 3. راند and

ასე რომ, მივიღებთ:

მხ. რ. 1. رف ravam მრ. რ. 1. رفیم ravim

2. رفی ravī 2. رفید ravīd

3. راد ravad 3. راند ravand

ეს მარტივი ფორმა უპრეფიქსოდ იხმარება კავშირებითი და პი-
რობითი კილოებისათვის და ბრძანებითის ყველა პირისათვის; ასე რომ,
მისი მნიშვნელობა ასეთია:

მხ. რ. 1. ravam — მივდივარ, წავიდე, ვიარო;

2. ravī — მიდიხარ, წახვიდე, იარო;

3. ravad — მიდის, წავიდეს, იაროს;

- მრ. რ. 1. ravim—მივდივართ, წავიდეთ, ვიაროთ;
 2. ravīd —მიდიხართ, წახვიდეთ, იაროთ;
 3. ravand—მიდიან, წავიდნენ, იარონ;

ჩვეულებრივი აწმყოს ფორმებს აუცილებლად უნდა ჰქონდეს პრეფიქსი *می* mi.

მაგალითი:

მხ. რ. 1. <i>میروم</i> mīravam	მრ. რ. 1. <i>میرویم</i> mīravīm
2. <i>میروی</i> mīravī	2. <i>میروید</i> mīravīd
3. <i>میرواد</i> mīravad	3. <i>میروند</i> mīravand

კავშირებითი კილო მიიღება ამავე მარტივი აწმყო დროისათვის. *ب* პრეფიქსის წამძღვარებით.

მაგალითი:

- მხ. რ. 1. *بروم* beravam — წავიდე ან წავალ;

2. *بروی* beravī — წახვიდე ან წახვალ;

3. *برود* beravad — წავიდეს ან წავა;

- მრ. რ. 1. *برویم* beravīm — წავიდეთ ან წავალთ;

2. *بروید* beravīd — წახვიდეთ ან წახვალთ;

3. *بروند* beravand— წავიდნენ ან წავლენ;

ბრძანებითი კილო, მხ. რ. II პირისა თავისი ფორმით იგივეა, რაც აწმყოს წმინდა ფუძე *رو* rav, იმ განსხვავებით, რომ ამ უკანასკნელს მიერთვის წინ *ب* პრეფიქსი; ასე რომ ბრძანებითი კილო იქნება:

برو — berav — წადი, იარე!

იგივე ფორმა *ro - rav* ატარებს აწმყოს პირველსახეობითი მიმღეობის აზრს, მაგრამ არა ცალკე, დამოუკიდებლად, არამედ იგი შედის. როგორც მეორე შემადგენელი ნაწილი რთულ სიტყვაში:

* *پیشرو* (= *پیش* - წინ და *رو* - მავალი) - წინამორბედი;

پرو (= *پز* - კვალი, ფეხი, და *rav* - მავალი) - კვალში მიმდევარი.

მაშასადამე, აწმყოს ფუძის საშუალებით იწარმოება შემდეგი მარტივი ფორმები:

1. მარტივი აწმყო: *روند* და *سب*.
2. აწმყო: *میروند* და *سب*.
3. კავშირებითი კილო: *بروند* და *سب*.
4. პირველსახეობითი მიმღეობა: *رو** - „მავალი“.
5. ბრძანებითი კილო II პ.: *برو* - პრეფიქსით — *berav* - წადი!
6. ამავე *رو* - იდან ნაწარმოები აწმყოს სამგვარი მიმღეობა:

a. *روا* - a; b. *روان* - an; c. *روند* - and.

ბ. *روان* - an; *روان* - an; *روان* - an.

1. მარტივი აწმყო.

მ. რ. 1. *روان* 2. *روان* 3. *روان*

მ. რ. 1. *روان* 2. *روان* 3. *روان*

* შესაძლებელია *رو* ფორმა თავდაპირველად აღნიშნავდა ბრძანებას და, მაშასადამე, *پیشرو* უნდა გავიგოთ: წინ იარე! ე. ი. ეს *رو* იგივეა. რაც ბრძანებითი *برو* - პრეფიქსით.

** იხმარება, როგორც რთული სიტყვის შემადგენელი მეორე ნაწილი.

2. აწმყო.

მკ. რ. 1. მიამ 2. მიაი 3. მიად

მრ. რ. 1. მიამ 2. მიად 3. მიად

3. თანხმობითი ანუ კავშირებითი კილო.

მკ. რ. 1. მიამ 2. მიაი 3. მიად

მრ. რ. 1. მიამ 2. მიად 3. მიად

4. ბრძანებითი კილო. მხ. რიცხვი -- ან აი; პრეფიქსით --

5. აწმყო ღროის სამგვარი მიმღეობა.

1. აია 2. აიან 3. აინდე

გ. ფროს - ფროსი.

1. მარტივი აწმყო.

მკ. რ. 1. ფროსი 2. ფროსი 3. ფროსი

მრ. რ. 1. ფროსი 2. ფროსი 3. ფროსი

2. აწმყო.

მკ. რ. 1. მიფროსი 2. მიფროსი 3. მიფროსი

მრ. რ. 1. მიფროსი 2. მიფროსი 3. მიფროსი

3. კავშირებითი კილო.

მკ. რ. 1. ბფროსი 2. ბფროსი 3. ბფროსი

მრ. რ. 1. ბფროსი 2. ბფროსი 3. ბფროსი

4. პირველსახეობითი მიმღეობა.

ფროსი - მიფროსი, მიფროსი - მიფროსი, მიფროსი - მიფროსი.

5. ბრძანებითი კილო. მხ. რიცხვი فروش; به (؟) პრეფიქსით — بفروش - გაყიდე!

6. ამავე ფუძიდან იწარმოება აწმყო დროის სამგვარი მიმღეობა.

1. فروشا 2. فروشان 3. فروشنده

დ. خواندن — კითხვა, გალობა, დაძახება.

1. მარტივი აწმყო.

მხ. რ. 1. خوانم 2. خوانی 3. خواند

მრ. რ. 1. خوانیم 2. خوانید 3. خوانند

2. აწმყო.

მხ. რ. 1. میخوانم 2. میخوانی 3. میخواند

მრ. რ. 1. میخوانیم 2. میخوانید 3. میخوانند

3. კავშირებითი კილო.

მხ. რ. 1. بخوانم 2. بخوانی 3. بخواند

მრ. რ. 1. بخوانیم 2. بخوانید 3. بخوانند

4. აწმყო დროის პირველსახეობითი მიმღეობა — خوان

5. ბრძანებითი კილო მხოლოდითი რიცხვის მეორე პირისა — بخوان

6. აწმყო დროის სამგვარი მიმღეობა:

1. خوانا 2. خوانان 3. خواننده

ნამყო დროის ფუძეზე აგებული ფორმების ნიმუშები

رو - წასვლა. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ნამყო დროის ფუძე არის رفت (მიიღება ინფინიტივისთვის ბოლო ۚ მარცხლის მოკვეცით).

ნამყო დრო იწარმოება ნამყოს ფუძისთვის პირთა დაბოლოებების შეერთებით. პირის ნიშნები იგივეა, რაც აწმყოსი, იმ განსხვავებით, რომ მხ. რიცხვში მესამე პირს ა დაბოლოება აღარ ემატება: ასე რომ. ფუძე رفت და მესამე პირი ფორმით ერთი და იგივე იქნება.

1. მარტივი ნამყო. ფუძე—رفت

პირთა დაბოლოებები შემდეგია:

მხ. რ. 1. م 2. ی 3. არა აქვს

მრ. რ. 1. يم 2. يد 3. زد

მაგალითი:

მხ. რ. 1. رفت 2. رفتی 3. رفت

მრ. რ. 1. رفتیم 2. رفتید 3. رفتند

2. ნამყო უსრული.

იწარმოება ისევე, როგორც მარტივი ნამყო, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ მის ფორმებს ემატება პრეფიქსი می; ეს პრეფიქსი გამოხატავს მოქმედებას, რომელიც გრძელდებოდა წარსულში და მეორდებოდა რამდენიმეჯერ. ამ პრეფიქსზე გადადის მთავარი მახვილიც: رفت-წავედი, მაგრამ—میرفتم-მივდიოდი (ძვ.—ვიდიოდი).

მხ. რ. 1. میرفتم მრ. რ. 1. میرفتم

2. میرفتی 2. میرفتید

3. میرفت 3. میرفتند

შენიშვნა. თუ უარყოფა ი (შეერთებით-) უზის წინ ზმნის ფორმას, რომელიც ხმოვნით იწყება, ამ ნაწილაკს შემდეგ j (:) ბგერას ჩაუერთავენ ხოლმე. ამგვარი ფორმისათვის می მი პრეფიქსის დანშის დროს, გრძელი ۲ ნაწილდება i-j-ზე. ასე რომ, ზმნისაგან آمدن—آ ان آی amadān—ā(āj) მიიღება ნამყოს ფუძისათვის ნაწილაკების ۲ na და می mi-ს მიმატებით, შემდეგი ფორმები:

نیاامد *ni-j-āmadam*—მე არ მოვედი, ან میامدم *mi-j-amadam*—მოვდიოდი (დავდიოდი), ან აწმყო: نیایم *ni-j-ājam*—არ მოვიდე. თუ ზმნის ფორმას უკვე აქვს მირთული ნაწილაკი *mi*, იმ შემთხვევაში უარყოფა *na* დაისმის *mi*-ს წინ. აწმყო: *ni-mi-ājam*—არ მოვდივარ.

3. ნამყო დროის მიმღეობა.

ამავე ნამყო დროის ფუძისაგან, რომლის მონახვაც ადვილია, იწარმოება ნამყო დროის მიმღეობაც; ამისათვის საკმარისია მიეშუშოთ ნამყოს ფუძეს დაბოლოება—*o* (*i*). *کردن* *kardan*—კეთება; ნამყო დროის ფუძე—*کرد* *kard*; აქედან ნამყოს მიმღეობა იქნება *گردد* *karda*; აგრეთვე: *گفتن* *giftan*—თქმა, ლაპარაკი. ნამყო დროის ფუძე *گفت* *gift*; დაბოლოების მიმატებით მივიღებთ ფორმას *گفتا*. ასევე ზმნისაგან *دادن* *dadan*—მიცემა (ფუძე—*داد* *dād*) მიიღება *دادا*;

4. ბოლომოკვეცილი განუსაზღვრელი ფორმა (ინფინიტივი).

ზოგიერთი რთული ზმნის ფორმაში შედის, როგორც შემადგენელი ნაწილი ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი, რომელიც მიიღება ჩვეულებრივი ინფინიტივისთვის ბოლო *ن*—*მარცვლის* მოკვეცით. ასე რომ, ფორმალურად ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი, ნამყოს ფუძე და მარტივი ნამყოს მხ. რიცხვის *III* პირი ერთი და იგივეა. ამნაირად ზმნისაგან *کردن* *kardan*—მიიღება ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი *گرد* *kard*, რომელიც ფორმალურად სრულიად ემთხვევა ნამყოს ფუძეს (ეს უკანასკნელი კი არის იგივე მარტივი ნამყოს მხ. რიცხვის მესამე პირი).

მყოფადი დრო

ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი, როგორც უფრო მოკლე, მარტივი და ადვილსახმარი ფორმა, გამოყენებულია ენაში პირველი ანუ მარტივი მყოფადისათვის. იწარმოება იგი შემდეგნაირად: აიღება აწმყო დროის პირის ფორმები მეშველი ზმნისაგან: *خواستن*—*خواه* *xāstan* (*xāh*). იუღლება, მხოლოდ დამხმარე ზმნა და თვითეულ ფორმას მიერთვის საუღლებელი ზმნის ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი. მაგ., ზმნისაგან *رفتن*—*წასვლა*, ბოლომოკვეცილი ინფ.—*رفت* *raft*. 1-ლი მყოფადი იქნება *رفت خواه* *xāham raft*, *خواهی رفت* *xāhī raft* და სხვ. ამ ზმნის უღლების სრული ცხრილი ასეთია:

მხ. რ. 1. *رفت خواه*—მე წაველ

2. *خواهی رفت*

3. *خواهد رفت*

34. 1. خواهيم رفت

2. خواهيد رفت

3. خواهند رفت

xāham raft უნდა ითარგმნოს ერთი სიტყვით „წავალ“ და არა „მინდა წავიდე“; ეს უკანასკნელი სპარსულშიც ასევე ითქმის: mīxāham beravam.

მაგალითად:

من فردا بکوتایس خواهيم رفت — man fardā be Kutājs xāham raft—მე ხვალ ქუთაისს წავალ.

من فردا بکوتایس ميخواهم بروم — man fardā be Kutājs mīxāham beravam—მე ხვალ ქუთაისს მინდა წავიდე.

უარყოფა მიერთვის არა ძირითადს და უცვლელად დარჩენილ ზმნას, არამედ მეშველ ზმნას. მაგალითად: na xāham raft—არ წავალ.

არ უნდა შევეუროთ ერთი-მეორეში: xāham raft და mīxāham beravam. პირველი ნიშნავს „წავალ“ და მეორე კი—„მინდა წავიდე“.

აგრეთვე:

دادم خواهيم xāham dād—მივცემ.

ميخواهم بدهم mīxāham bedeham—მინდა, მსურს მივცე (ისე როგორც ამას ქართულად იტყვიან).

ასევე:

گفتم خواهيم xāham goft—ვიტყვი;

მაგრამ:

ميگويم خواهيم mīxāham begujam—მინდა ვთქვა.

მოქმედებითი და საშუალო ზმნების სამი მთავარი
დროის ფორმების გამოხატვის ნიშნები

ზმნა خردن — خر — ყიდვა.

აწმყო დრო. ფუძე — خر პირის დაბოლოებებით.

მარტივი აწმყო (უპრეფიქსო, თანხმობითი ან მეორე მყოფადის მნიშვნელობით).

მხ. რ. 1. خرم xaram

მრ. რ. 1. خریم xarīm

2. خری xarī

2. خرید xarīd

3. خرد xarad

3. خرید xarand

ჩვეულებრივი აწმყო (ყოველთვის می mi პრეფიქსით).

მხ. რ. 1. میخرم mīxaram

მრ. რ. 1. میخریم mīxarīm

2. میخری mīxarī

2. میخرید mīxarīd

3. میخرد mīxarad

3. میخرند mīxarand

კავშირებითი კილო (ب prეფიქსით ხმარებული).

მხ. რ. 1. بخرم bexaram

მრ. რ. 1. بخریم bexarīm

2. بخری bexarī

2. بخريد bexarīd

3. بخرد bexarad

3. بخرنند bexarand

ბრძანებითი კილო.

მხ. რ. 2. بخر bexar - იყიდე!

მრ. რ. 2. بخريد bexarīd - იყიდეთ!

აწმყო დროის მიწეობები: პირველსახეობითი خر *xar* ფორმალურად იგივეა; რაც აწმყოს ფუძე; ცალკე ანუ დამოუკიდებლად არ იხმარება.

1. خرا *xarā* 2. خزان *xarān* 3. خرنده *xarānda*

წამყო დრო. ფუძე — خرید (ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი).

მს. რ. 1. خریدم *xarīdam* — ვიყიდე.

2. خریدی *xarīdī* — იყიდე.

3. خرید *xarīd* — იყიდა.

მრ. რ. 1. خریدیم *xarīdīm* — ვიყიდეთ.

2. خریدید *xarīdīd* — იყიდეთ.

3. خریدند *xarīdand* — იყიდეს.

წამყო უსრული* (می პრეფიქსით).

მს. რ. 1. میخریدم *mīxarīdam* — ვყიდულობდი.

2. میخریدی *mīxarīdī* — ყიდულობდი.

3. میخرید *mīxarīd* — ყიდულობდა.

მრ. რ. 1. میخریدیم *mīxarīdīm* — ვყიდულობდით.

2. میخریدید *mīxarīdīd* — ყიდულობდით.

3. میخریدند *mīxarīdand* — ყიდულობდნენ.

წამყო დროის მიმღეობა: خرید *xarīda*.

* ანუ განგრძობითი, განმეორებითი.

ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი—خريد xarīd -ყიდვა (მიიღება ინფინიტივისთვის ბოლო ن an მარცვლის მოკვეციტ).
 1 მყოფადი (იწარმოება ბოლომოკვეცილი ინფინიტივისთვის خواستن -xastan მეშველი ზმნის აწმყო დროის ფორმების დართვით).

მს. რ. 1. خريد خواهم — xāham xarīd-ვიყიდი.

2. خريد خواهی — xāhī xarīd

3. خريد خواهد — xāhad xarīd

მრ. რ. 1. خريد خواهیم — xāhīm xarīd

2. خريد خواهید — xāhīd xarīd

3. خريد خواهند — xāhand xarīd

მყოფადის მიმღეობა (იწარმოება სახელზმნისათვის ی-ს მიმატებით).
 خریدنی xarīdanī -საყიდელი.

ზმნა فروش — გაყიდვა.

მარტივი აწმყო. فروش —

მს. რ. 1. فروشم მრ. რ. 1. فروشیم

2. فروشی 2. فروشید

3. فروشد 3. فروشند

ჩვეულებრივი აწმყო (می პრეფიქსით).

მს. რ. 1. میفروشم მრ. რ. 1. میفروشیم

2. میفروشی 2. میفروشید

3. میفروشد 3. میفروشند

კავშირებითი კილო.

მხ. რ. 1. بفروشم beforušan	მრ. რ. 1. بفروشیم beforušim
2. بفروشی beforuši	2. بفروشید beforušid
3. بفروشد beforušad	3. بفروشند beforušan

ბრძანებითი კილო.

მხ. რ. 2. بفروش beforuš

მრ. რ. 2. بفروشید beforušid

აწმყო დროის მიმდებარეობა.*

1. فروشا foruša

2. فروشان forušan

3. فروشنده forušanda

ნამყო დრო. ფუძე فروخت (ბოლო მოკვეცილი ინფინიტივი).

1. მარტივი ნამყო.

მხ. რ. 1. فروختم foruxtam

მრ. რ. 1. فروختیم foruxtım

2. فروختی foruxti

2. فروختید foruxtid

3. فروخت foruxt

3. فروختند foruxtand

* პირველსავე პირობითი მიმდებარეობა فروش foruš ფორმალურად იკავებს, რაც აწმყო დროის ფუძე. დამოუკიდებლად აქ იხმარება. მხოლოდ შედის, როგორც მეორე შეხად-გენელი ნაწილი, როდესაც სიტყვებში. როგორიცაა: میوه فروش mivāforuš—ხილის გამყიდველი ანუ მეხილე; کتاب فروش kitāb foruš—წიგნის გამყიდველი ანუ ბუკის-ნისტი; حلوا فروش halvāforuš—ტკბილეულობით მოვაპრე.

2. ნამყო უსრული.

მს. რ. 1. می فروختم - mīforuxtam - ვყიდი.

2. می فروختی - mīforuxtī

3. می فروخت - mīforuxt

ნამყო დროის მიმღეობა: فروخته foruxta - გაყიდული, გაყიდვ-
ლი, გაყიდა რა.

ბოლომოკვეცილი ინფინიტივი: فروخت - foruxt;

პირველი მყოფადი.

მს. რ. 1. خواهیم فروخت xāhain foruxt

2. خواهی فروخت xāhī toruxt

3. خواهد فروخت xāhad foruxt

მს. რ. 1. خواهیم فروخت xāhīm foruxt

2. خواهید فروخت xāhīd foruxt

3. خواهند فروخت xāhand foruxt

მყოფადის მიმღეობა: فروختنی --საყიდელი (საკადრისობის ی).

მეშველი ზმნების შემადგენით წარმოებული ფორმები

აღწერილობითი წარმოებანი და ზმნათა
რთული ფორმები

ა) აწმყო დროის მიმღეობისა და მეშველი ზმნისაგან.

پرسا است forsa ast — მკითხე-ა || შემკითხველია || გამომკითხველია.

بود پرسا forsa bud — მკითხე იყო, ანდა კიდევ: پرسان است — შემკით-
ხველია, გამომკითხავია, მკითხეა. აგრეთვე, روان است — წამავალია;

6. ი. აბულაძე

است — შემკითხველია, მკითხეა; ravanda ast — მიმავალია, წამავალია. აგრეთვე: بود ان روند بود — და სხვა.

ბ) მყოფადის მიმღობისა და მეშველი ზმნისაგან.

ام رفتنی — მე უნდა წავიდე, ანუ წასასვლელი ვარ (შეად. ძველი ქართული — წასვლად ვარ); رفتنی بود — მე უნდა წავსულიყავ (წასასვლელი ვიყავი): است — საშიშია, საშიშარია.

ზმნების რთული ფორმები

გ) საუღლებელი ზმნის მიმღობისა და მეშველი ზმნის პირის ფორმებისაგან.

1. است - ის საშუალებით:

ნამყო სრული (პერფექტუმი). ზმნა — رفتن - წასვლა.

მე. რ. 1 رفته ام მე. რ. 1 رفته ایم

2 رفته ای 2 رفته اید

3 رفته است 3 رفته اند

ასევე: 1. پرسیده ام

2. پرسیده اید

3. پرسیده است

არსებობს აგრეთვე პარალელური ფორმა: پرسیدست porsid-ast, სადაც შემოკლებულია მიმღობა: پرسیده (ამგვარი შემოკლებული მიმღობა გვხვდება ძველ პოეტებთანაც). ამ პარალელური ფორმისაგან پرسیدست მიიღება ახალი ფუძე მე-2-ე ნამყო სრულისათვის, რომელსაც ვხვდებით აღრიცხულ პოეტთა ნაწერებში:

მე. რ. 1. پرسیدستم - მკითხე. მე. რ. 1. پرسیدستیم

2. پرسیدستی 2. پرسیدستید

3. پرسیدست 3. پرسیدستند

ნამყო მე-2-ე (პლუსქუამპერფექტუმ I).

მ. რ. 1. رفته بودم - წავსულვითყავ. მ. რ. 1. رفته بودیم

2. رفته بودی

2. رفته بودید

3. رفته بود

3. رفته بودند

ნამყო მე-3-ე (პლუსქუამპერფექტუმ II).

მ. რ. 1. رفته بوده - წასული ვყოფილვარ.

2. رفته بوده ای

3. رفته بوده است

მ. რ. 1. رفته بودم ایم

2. رفته بودم اید

3. رفته بودم اند

მყოფალი მე-2-ე ანუ კავშირებითი კილო.

მ. რ. 1. پرسیده باشم - ვეკითხავ, რომ მეკითხა, ნე-
ტევი შეკითხა.

2. پرسیده باشی

3. پرسیده باشد

მ. რ. 1. پرسیده باشیم

2. پرسیده باشید

3. پرسیده باشند

შენიშვნა 1. არსებობს აგრეთვე იშვიათი ინფინიტივი: پورسیده بودن *poršida budan*-შეითხელ ყოფნა, გამოშეითხავად ყოფნა.

შენიშვნა 2. ძველს პოეზიაში ნაწილაკი به ამ შემთხვევაშიაც გვხვდება; ასე მაგალითად, ხმარობენ: پورسیده باشم, پورسیده ام! და სხვა.

შენიშვნა 3. უარყოფითი ნაწილაკი უერთდება მიმდგომას: نکرده باشم, نکرده بودم და სხვა.

ვნებითი გვარი

ვნებითი გვარი იწარმოება ამავე ნამყო დროის მიმდგომისა და მეშველი ზმნის—شدن *šadan*-გახდომა, გადაქცევა რადმე,—პირის ფორმებისაგან. მის მაგივრად იხმარება აგრეთვე მეშველი ზმნა — گردیدن *گردیدن* იმავე მნიშვნელობით, რაც აქვს شدن *ს.*

ამნაირად მიიღება განუსაზღვრელი ფორმა ანუ ინფინიტივი پورسیده شدن: რულდება მხოლოდ მეშველი ზმნა — گردیدن *šudan-šav* ან گردیدن *گرد*, ძველი گشتن *გ.*

მაგალითისათვის ავიღოთ ზმნა شدن *კთხე* — „მოკლულ ყოფნა“:

ბრძან. კ. მხ. რ. — شدن *კთხე* *ბ.*

ნატვრითი კ. მხ. რ. — شود *კთხე* *ნ.*

მარტივი აწმყო — شوم *კთხე* *მ.*

აწმყო კავშ. — بشوم *კთხე* *მ.*

აწმყო განგრძ. — میشوم *კთხე* *მ.*

პრეტერიტუმი — شدم *კთხე* *მ.*

პრეტ. თანხმ. — بشدم *კთხე* *მ.*

პრეტ. განგრძ. — میشدم *კთხე* *მ.*

პერფექტი I — شده *კთხე* *მ.*

პერფექტი II — شده *კთხე* *მ.*

ნაყო III — بود *კთხე* *მ.*

პირობითი კილო—باشم كشته شده

პირველი მყოფადი—خواهم شد

უფრო ადრე, ძველს ენაში ვხედებით აგრეთვე მეშველი ზმნის როლში ზმნას آمدن—آي-მოსვლა.

შედგენილი ზმნები

სპარსულ ზმნათა უმეტესობას მიზრდია აწ გამჭრალი პრეფიქსები. სანიშნოდ საკმაოა ზოგიერთი მათგანის დასახელება:

آ-ძვ. ā-მო: آمدن-მოსვლა, آوردن-მოყვანა, მოტანა.

اف-ძვ. abi-მდე: افروختن-აგზნება ანთება, افگندن-ასროლა, გატყორცნა.

او-ძვ. ava-მდე: اوftادن (ان)-დავარდნა, ძირს დაცემა.

ان-ძვ. ham-თან: انباشتن-ავსება, انگیختن-აღელვება.

پی-ძვ. pati-ზე || მო: پذیرفتن-მიღება, بزمردن-მოქცნობა, پیوستن-შეკავშირება, მიბმა, მიხორცება, შეერთება.

پ-ძვ. para-გარდა: پرداختن-შესრულება.

پرا-ძვ. para + ā-გან: پراگندن-მიმოფანტვა, მიყრა-მოყრა.

ز-ძვ. uz-ალ: زدودن-გაწმენდა, წარხოცვა.

فر-ძვ. fra-წინაშე: فرستادن-გაგზავნა, برداشتن-გაღება.

گ-ძვ. vi-გან: گشادن-გაღება, گزیدن-არჩევა.

ن-ძვ. ni-ძირს, ქვე: نوشتن-დაჯდომა, نشستن-წერა.

შენიშვნა. არსებობს ძველ ფალაურ სუფიქსთა მოვარდნის შემთხვევები, რისი კვალიც შენახულა ბგერით ცვალებადობასა და დიალექტურ ფორმებში.

მაგალითად:

شمردن-თელა, იგივეა, რაც ფალ. šmirdān (abi + hmar);

شتافتن-ჩქარობა, იგივეა, რაც ფალ. štaftān-štaftān;

یافتن-პოვნა, მონახვა, იგივეა, რაც ფალ. ajāftān (ā + aფ) და სხვა.

დამოუკიდებელ ზმნიზედათა და წინდებულთა

შეერთება ზმნებთან

ყველაზე უფრო ხმარებული ზმნიზედებია:

1. „ახლად“, „უკან“: باز آوردن-მოყვანა; باز دیدن-გადახილვა ან ნახვა. 2. „გან“: باز کردن-გაღება; باز دانستن-გარჩევა.

وا იხმარება ამავე მნიშვნელობით:

დად-მიცემა; وا کردن-გაღება; وا-ჩვენება, საჩვენებლად გამოთენა.

بر-„ზე“, „ზევით“: برداشتن-აწევა; برآمدن-ამოსვლა, გამოსვლა; برآشفتن-გაშმაგება, გაცხარება, აპილპილება.

برون-„გარეთ“: برو رفتن-გარეთ გასვლა; برو کردن-გამოგდება, გამოძევება.

پیش-„წინა“: پیش آمدن-წინ გამოსვლა; پیش خواندن-წინ ხმობა.

در (უფრო ძვ. اندر) — „ში“, „შიგნით“: در کشیدن-შეზიდვა. შენთქმა: اندر شدن.

فرا-„უკან“: فرا رفتن-უკანხევა.

فراز-„შეხვედრა“, „პირისპირ“: فراز آمدن.

فرو-„ჩამოსვლა“, „ჩირს“: (فرواد წინ ხმოვანთა) فرو.

შენიშვნა. აღდგებილური მნიშვნელობით ზმნიზედა პოეზიაში ზოგჯერ ზმნის ფორმის უკანაც იხმარება: پیش-გამოვიდა შესახვედრად; گشت باز-უკანვე დაბრუნდა. ამგვარ შემთხვევებში ზმნის ნაწილაკები ზმნის ფორმებსა და მათ შორის დაისმის ხოლმე: در می-„შემოდის, შედის; برو-ჩაყლაპა; برو-გარეთ არ გამოდის. თუმცაღა ხალხურად ამბობენ: در می-და სხვ. ფირდოუსიც ხმარობს: مبر تاب روی-პირს ნუ იბრუნებ, ნაცვლად برمتاب روی-სა.

ფრაზეოლოგიური ზმნები

მეტად მრავალრიცხოვანია ისეთი შეერთებანი, რომლებშიც პირველი შემადგენელი ნაწილია სახელი, მათ შორის არაბული მასდარი და მიმღეობა, ხოლო მეორე—ზმნა; სახელდობრ:

ა) მოქმედებითი გვარის მნიშვნელობით:

تعجب کردن-შეკრება; رها کردن-გათავისუფლება; گواهی کردن-გაკვირება; تمام نمودن-გათავება; جمع آوردن-„გაერთიანება“ (სა) და სხვა.

ბ) ვნებითი გვარის მნიშვნელობით:

انجم شدن-„შეკრებილ ყოფნა“ (გახდომა, ქცევა).

შენიშვნა. ასევე ზმნიზელის მნიშვნელობით იხმარება ბევრი არაბული გამოთქმა: *الان* - აწ, ახლა; *الحق* - ქეშმარიტად; *بالكلية* - მთლიანად, სულმთლად; *محض* - მხოლოდ, მარტოდ-მარტო. მეტისმეტად ხშირია არაბ. შემასმენლობითი ბრუნვა. მაგრამ თენვინი *ان* „ან“ უფრო ხშირად არ გამოითქმის. მაგალითები: *حالا* - აწ, ახლა; *أحياناً* - ხანდახან, ზოგჯერ, და სხ.

ზმნიზელათა შესადგენი სუფიქსები

ان, *ان* და *انه*, რომელთა ხმარებაც განისაზღვრება შემდეგი გამოთქმებით:

بار - *بارها* - ჯერები, ბევრჯერ;

ديرها - დიდი ხანია;

تن - *تنها* - მარტოდ-მარტო, ცალკე (იხმარება აგრეთვე როგორც ზედსართავი);

بهار - *بهاران* - გაზაფხულზე;

بامداد - *بامدادان* - განთიადისას;

صبحگاهان - *صبحگاه* - დღიან - ადრეიან;

ناگاه - *ناگاهان* - ანაზღად, მოულოდნელად, უეცრად;

شبانروز - *شبانروز* - დღისით და ღამით, დღედაღამ;

ملوكانه - *شاهانه* - მეფურად;

روزانه - დღიურად;

ماهانه - თვიურად;

سالانه - წლიურად; ყოველწლივ.

კიდევ ნამდვილი ზმნიზელები

ა) ადგილის: *ايدر* - აქ (მოძველებულია); *كو*, *كجا* - სად.

ბ) დროისა: *كي* - როდის, როგორ; *تاكي*, *تابكي* - სადამდე. რა დრომდე; აგრეთვე: *اکنون*, *کنون* (نون) - აწ, ახლა; *هنوز* (نوز) - კიდევ, უარყოფით — ჯერ კიდევ არა; *نيز*, *نيز* - კიდევ, ხელმეორედ.

3) მიზნობრივი:

ზ) შიგნითა:

...காசு, காசுகே, காசுகே, காசுகே.

տ) ընդունա:

სა-სანამ; ზე-ზოგორ; ა-როდის; ა-ჟონ

ბ) კონტინგენტი:

[illegible]

შორისდებულაი

შორისდებულთა შორის ზოგი არაბული წარმოშობისაა.

წაკატარებო:

افسوس — აფსუსს! ვაჟ რა დასანანია! სამწუხაროა რომ.

საუკუნოება! - აი დრეგ, დრეგა!

დაბ. خف , خيفا. საცოდავია! ვაი საწყალო! დასანანია!

ქახილის დროს იხმარება:

ეგრეთაა, ნახე, აინკ! - ეგ - პაიპა, ზაღა . ალა . აია . აი

! 363 . 1 363

გასაფრთხილებლად:

هان , هين - იცოდე! თვალი გეჭიროს! ფრთხილად იყავ!

هى , هاى - აბა! زينهار ან زينهار - უფრთხილდი! ხაბარდა!

მწუხარებისას:

آ-ოჰ, ახ! واى , واى , اى , ايواء - ვაჲ, აი ვაჲ!

ზიზლის გამოსახატავად:

تفو - ფუი, ფუ!

სიხარულის და აღტაცების გამოსახატავად:

با , به , بخ , ببرك الله - ბარაქალა! ყოჩაღ! ვაშა!

آفرين - აფერუმ, გამჩენის კირიმე! ვაშა!

სიტყვათ - წარმოება

სიტყვათ - შედგენა

რთულ სიტყვათა ნაწილებად სპარსულში გამოყენებულია მეტყველების ყველა ნაწილი, თვით ზმნის ფუძეებიც კი.

არსებობს რთულ სიტყვათა შემდეგი ჯგუფები:

1. Composita copulativa, რომელთა ნაწილები ურთიერთის მიმართ სინტაქსურ კავშირში იმყოფება; ეს კავშირი ხშირად ორი ნაწილაკითაა გამოხატული, ზოგჯერ კი იგი იგულისხმება.

ა) რთული სიტყვის ორივე ნაწილი უცვლელადაა წარმოდგენილი ერთი მეორის გვერდით, შემდეგნაირად:

كاو (აწყოს ფუძე ზმნისა - თხრა) - კვლევადიება;

آمدشدن (სიტყვა-სიტყვით: „მოსვლა და წასვლა“) - მისვლა-მოსვლა, და სხვ.

ბ) რთული სიტყვა კავშირით, ან წინდებულებით به , ب , تا , با , و

خرید و فروش - ყიდვა-გაყიდვა;

دادوستد - ალემბიცემობა, ვაქრობა;

روارو - (ხმნა - რფსნ) - ლაშქრობა, და სხვ.

ეს რაც შეეხება სახელებს. განვიხილოთ ახლა ზმნიწედები:

جو بجو - მარცვალ - მარცვალ;

يك به يك - ცალკე. განცალკევებულად, ხალვათად.

سراسر || سر بسر || سر تا سر - (თავი - სრ) - სრულიად, სავსებით.

შენიშვნა. აქვე უნდა მოვიტანოთ ე. წ. الفاظ. اتباع - დამ-
სგავსებით შეთანხმებული სიტყვები: ترومار • ترومرت •
დაფანტული, დაბნეული, შეწუხებული, და სხვ.

2. Composita determinativa. რომელშიც პირველი წევრი ყოველ-
თვის დამოკიდებულია მეორეზე ან დაახლოებით განმარტავს მას მისარ-
თის სახით. ეს პირველი წევრი არის ან არსებითი სახელი, რომელიც
ბრუნვით დამოკიდებულებაშია მეორესთან, ან ამ უკანასკნელის განმარ-
ტავი ზმნიზედა, ან იშვიათად, არსებითი ან რიცხვითი სახელი. ამი-
ტომ გვაქვს ორი ჯგუფი, რომელთაგან თვითეული, თავის მხრით, გა-
ნიყოფება არსებით და ზედსართავ სახელებად. ცხადია, რომ ყოველი
ასეთი ზედსართავი სახელი შეიძლება იხმარებოდეს, როგორც არსები-
თი სახელი.

გარკვეულ ბრუნვით დამოკიდებულებაში მყოფი რთული სახელები

ა) არსებითი სახელი არსებით სახელთან, ძველი გენეტივის სახით
შეთანხმებული: მსაზღვრელი გენეტივი წინ უძღვის საზღვრულს.

მაგალითად:

شاهنامه - მეფის წიგნი;

وطن آس - სამშობლო, და სხ.

ბ) ზედსართავი: მიმდგომია, რომელსაც წინ უძღვის არსებითი სახე-
ლი ან შემასმენლობითი ბრუნვა, როგორც დამატება ან, როგორც ზმნი-
ზედა ანდა როგორც ადგილის გარემოება:

دل آزار - გულის მტანჯველი;

تخت نشین - ტახტზე მჯდომი;

فیروزشاد - ძლევით მორკმული, გახარებული.

გ) რომელიმე მისართით განმარტებული რთული სახელი:
არსებითი სახელები:

زبرجد جام - ზურმუხტის თასი;

صواب - ვერცხლის წყალი, ქეზაფი.

ზედსართავი სახელები:

خوش نویسی - კარგად მწერი;

نادان - არამცოდნე, უვიცი;

ناپاك - უწმინდური;

ناشته - დაუბანელი, გაურეცხელი;

نورسید - ახლად მომწიფებული, ახალგაზრდა;

همشین - თანამჯდომი, თანამზრახველი.

დ) რთული ზედსართავეები, რომლებშიც მეორე ნაწილი ყოველთვის არსებითი სახელია, მაგრამ მაინც კიდევ ინარჩუნებენ ზედსართავთა მნიშვნელობას.

აღსანიშნავია აქ ზედსართავთა ორი ჯგუფი:

A. კუთვნილებითი რთული სახელები, რომელთაც გააჩნიათ მფლობელობის ნიუანსი:

شیردل - ლომის გული, ლომგული;

چهارپا - ოთხფეხი;

ناكنا - საწადელ-აუსრულებელი (მკ სურვილი).

B. წინდებულებიანი რთული სახელები.

ძალიან ბშირია წინდებულები: لا, به - თან, ერთად, ით, და, و, რომელნიც არსებითი სახელის წინ წამძღვარებულები გამოხატავენ საკუთრების მჩვენებელ რთულ ზედსართავ ან არსებით სახელს:

باوفا - ერთგული (ერთგულებით მყოფი);

بازور - ძლიერი (ძალით მყოფი);

بی حیا - უსირცხვილო.

სიტყვათ-წარმოება

ვინაიდან ძველად მომქმედი სიტყვათ-წარმოების სუფიქსები მეტწილად უკვე მოსწორდნენ და გაქვედნენ, ენას უნდა შეეკმნა ახალი საშუალებები სიტყვათა საწარმოებლად. ეს საკმაოდ დიდ ნაწილში ოდესღაც დამოუკიდებელი სიტყვები და ის, რასაც აწ თვლიან სიტყვათ-წარმოებად, თავდაპირველად იყო სიტყვათ-შედგენა. ამგვარი შეხედულება არკვევს ასალ-სპარსული სიტყვათ-წარმოების ყველაზე მეტად ხმარებულ სუფიქსთა ქვემოთ მოტანილ მიმოხილვას.

შენიშვნა. ყველა ის სუფიქსი, რომელთა შესახებ ლაპარაკი იყო მორფოლოგიაში, აქ გამოტოვებულია.

ახალი სუფიქსები

ახალი სუფიქსები ნაწილდება ცნობილ საერთო კატეგორიებად. რომელთაგან აღსანიშნავია:

ა) ადგილის სახელწოდებათა მაწარმოებელი სუფიქსები:

لاخ : بار - شن - سار : زار : نان : عتي - ستان

ترکستان — თურქეთი; رخسار — ლოყა, ღაწვი;

خارسان — მაყვლოვანი; زنگبار — ზანგეთი;

گلزار — სავარდე; جامه‌دان — ჩემოდანი;

ბ) არსებით, მეტწილად პიროვნებათა, სახელების მაწარმოებელი სუფიქსები:

وانه , وان , اندا بان , بد - ზე. ზათი - ბატონი, და

მაგალითად:

اسپید , سپید - მხედართმთავარი (საჰ - ჯარი და ბდ - უფალი);

باغبان — მებაღე;

شتروان — მებაღე;

سایه بان , سایه وان — ქოლგა, სევანი.

გ) დაუფლებისა და დამოკიდებულების გამომხატველ ზედსართავ სახელთათვის:

مان, (مند و مند: უფრო ძველი), يار, اور, وار, آور

მაგალითები:

دلاور — გულადი;	اميدوار — იმედის მქონებული;
نامور — სახელოვანი;	رنجور — დაღონებული;
بختيار — ბედნიერი;	شهر يار — ქვეყნის მპყრობელი, ხელმწიფე;
شادمان — მხიარული;	خرمند — კევიანი;
خوشاوند — თავისიანი.	خشمگين, خشناك — მრისხანე.

დ) მსგავსების მაჩვენებელ ზედსართავთა:

وار — وش, فش — دس, ديس — سار, سان, سا, آسا

და ფერებთან وام, فام

მაგალითები:

شیر آسا — ლომებრი;

پیل سا — სპილოს მსგავსი;

پلنگسان — ჯიქებრი, ვეფხვებრი;

ديوسار — საეშმაკო, ეშმაკური;

شرمسار — დარცხვენილი, სირცხვილეული;

خوردیس — მზის მსგავსი;

شاهفش — მეფური; ماهوش — მთვარის მსგავსი;

بزرگوار — დიდებული; سیاه فام — მოშავო;

مشکوام — მუშკის ფერი, შავი.

ზედსართავ და არსებით სახელებს, რომლებიც გამოხატავენ მოქმედ პირს, დაერთვის შემდეგი სუფიქსები: **კარ** (ნიშნავს საქმეს, სამუშაოს ანდა ძველ ნაზმნარ ზედსართავს — *karā*-მკეთებელი, მსაქმობი), **გარ**, **გრ**

მაგალითები:

شتابكار — გაფოცებული, გაფაციცებული;

آفريد گار — შემოქმედი, გამჩენელი;

• **ستمگار** — მტარვალი;

آهنگر — მკედელი;

داد گر — მართლმსაჯული.

ძველი სუფიქსები

ა) კნინობითი სახელებისათვის გამოყენებულია სუფიქსები: **კ** და **ჯე**

მაგალითები:

مردک — კაცუნა;

اسبک — ცხენუკა.

ახალ სპარსულში იტყვიან აგრეთვე **კ**-ს ჩართვით **ს**-ს წინ:

بنديک — მონუკა, გოშია;

خواجیک — ბატონუკა.

აგრეთვე ზედსართავთაგან:

گرمک — მოცხელო;

باغچه — ბაღი, და სხვ.

ბ) მოქმედების აღმნიშვნელი სახელები გამოისახება აწმყო დროის ფუძისათვის ش (ხალხური شت 'شن) სუფიქსის მიმატების საშუალებით:

پرورش — აღზრდა;

کنش — მოქმედება;

فرمایش — ბრძანება.

შენიშვნა. ეს სუფიქსი შეიძლება მიემატოს მხოლოდ აწმყო დროის წმინდა ფუძეს. თუ იგი შეადგენს საკუთრებითი რთული სახელის მეორე ნაწილს, მაშინ განყენებულ სახელთა გასახვის სუფიქსად შეიძლება იყოს მხოლოდ ی, ამიტომაც მაგალითად, بدکنش-ბოროტება, — არის მოცემული პირველადი რთული სიტყვა, მაშინ როდესაც داوری-შორსმხედველობა — არის მეორადი რთული სიტყვისაგან: داوری-შორსმხედველი.

გ) تار და دار სუფიქსების საშუალებით იწარმოება მოქმედი პირის სახელები. ამასთანავე ზნის ფუძე ემორჩილება იმავე ბგერით ცვლილებებს, როგორც ინფინიტივის გასახვის დროს.

მაგალითები:

خریدار — მატყუარა; فریفتار — მყიდველი.

ამასთან ერთად, ამგვარი წარმოების ცალკე სიტყვებს ვნებითი მნიშვნელობა აქვთ.

მაგალითად:

گرفتار — დაკერილი; رستار — გათავისუფლებული.

ანდა წარმოადგენენ „მოქმედების სახელებს“.

მაგალითად:

خواستار — ძიება; کردار — სიტყვა; گرفتار — მოქმედების სახე.

დ) ზედსართავები, უმთავრესად ნივთიერობითნი, იწარმოებიან — ين და — ينه სუფიქსების საშუალებით.

მაგალითები:

زرّين, زرينه — ოქროსი; ديره — ძველი, დიდიხნის;

دوشين — გუშინდელი; دستينه — სამაჯური.

და.ბოლოს აღსანიშნავია კიდევ შემდეგი სუფიქსები:

ა) ۴ — აწარმოებს;

ა) არსებით სახელებს სახელთა და ზმნათა ფუძეებისაგან.

მაგალითები:

چشمه — წყარო (چشم — თვალი);

کوهه — კუზი (کوه — მთა);

پنجه — ხუთეული, თათი (پنج — ხუთი).

ზოგჯერ ძირითადი ფორმის მნიშვნელობა უცვლელად რჩება ხოლ-
მე. მაგ., كين — კინე - შურისძიება; دختره — ქალწული, შვილი.

ბ) ზედსართავებს, სიტყვებისაგან, რომლებიც აღნიშნავენ დროს, ან
ისეთი რთული სიტყვებისაგან, რომლებშიაც პირველი ნაწევარი არსებით-
თი სახელია:

دوروي — ორპირი, ცბიერი;

روزه — დღიური მარხვა (მაჰმადიანები ღამით არ მარხულობენ).

ბ) ۱ და ۲ აწარმოებენ განყენებულ არსებით სახელებს ზედ-
სართავთაგან:

گرما — სითბო; فراخا — სივრცე.

ღ ხშირად იჭერს ۴-ს ადგილს.

მაგალითად:

ياره — يارا — შეიძლება (يارستن ზმნა);

گنده — گندا — ცუდი სუნი, მყარალი (گنديدن ზმნა).

გ) ك اწარმოებს:

ა) არსებით სახელებს ზმნის თუქთაგან:

تپاك — აფუცხუნება (ზმნა تپیدن);

خوراك — ჭამა (ზმნა خوردن).

ბ) ზოგიერთ ნასახელარს:

فراك — გასვრილი;

مفاك — ნახვრეტი, თხრილი, სამარე.

დ) ال ემატება არსებით სახელებს, ოღონდ მათ მნიშვნელობას არ უცვლის:

چنگال — კლანჭი, ჭანგი;

دُنبال — კული. || دُنب دم

ე) ان გამოხატავს:

ა) არსებით სახელებს მათი ძირითადი მნიშვნელობის შეცვლით.

ნ ა გ ა ლ ი თ ე ბ ი: جانان — საყვარელი, სულიკო (جان - სული);

كوهان — აქლემის კუზი, კეხი.

ბ) ადგილის სახელწოდებებს:

بيابان — უდაბნო, ურწყული;

توران — თურანელთა ქვეყანა.

გ) მამის სახელებს უფრო ძველს ენაში:

اردشير بابگان — არდაშირ ბაბეკის ძე;

قارن كاوغان — ყარანი ჭავას გვარისა.

დ) ზოგიერთ ზედსართავს: جاويدان — სამარადისო, მარა-

დი; غرمان — მრისხანე (غرم - რისხვა).

შენიშვნა. ერთს შემთხვევაში ეს ان სუფიქსი თავისი ფუნქციით უახლოვდება მრავლობითი რიცხვის დაბოლოებას ძვ.

გენეტიკის მრავლობით რიცხვს $\bar{a}n\bar{a}m$, მეორე შემთხვევაში კი—
აწმყო დროის სუფიქსს.

ვ) ან აწარმოებს:

ა) ზმნიზედებს და ზედსართავეებს:

بزرگانه — დიდებული;

عاشقانه — მიჯნურთაებრ.

ბ) არსებით სახელებს პარალელური $\bar{a}n\bar{a}$ ფორმით:

پیشانی — შუბლი.

ზ) كان (საშ. სპ. $k\bar{a}n$) აწარმოებს არსებით სახელებს:

خدایگان — მეუფე.

بازارگان || بازار — ვაჭარი (بازار - ბაზარი), და სხვ.

თ) $\bar{a}n\bar{a}$ აწარმოებს:

ა) მიმართებით ზედსართავეებს, მათ შორის წარმოშობის აღსანიშნავ სიტყვებს; ამ $\bar{a}n\bar{a}$ -ს ეწოდება $\bar{a}n\bar{a}$ - დამოკიდებულების ანუ მიმართების $\bar{a}n\bar{a}$

მაგალითები: ایزدی — ლეთისა, საღმრთო;

خانگی — შინაური.

ბ) განყენებულ ცნებებს მეტყველების ყველა ნაწილიდან, გარდა აწმყო დროის ფუძისა:

მაგალითები: دوستی — მეგობრობა;

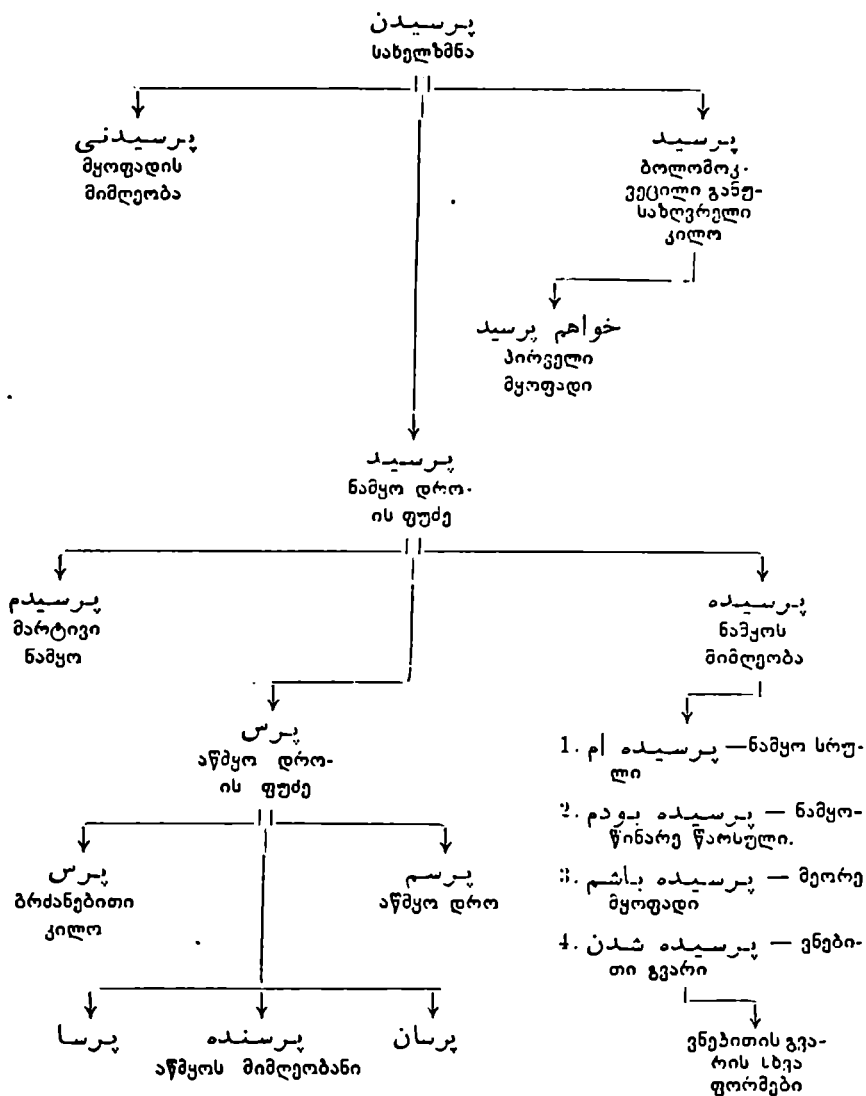
خوبی — სილამაზე;

گم شدگی — დაკარგულობა;

چگونگی — თვისება.

სპარსული ზმნის უღლების მოკლე სქემა

(პრსიდნ — შეკითხვა)

სპარსული ენის სინტაქსი

სპარსული ენა, მისი სინტაქსური წყობის შესწავლის მხრით, ქართველისათვის არაერთად სიძნელეს არ წარმოადგენს, რადგან მეტწილად შეესატყვისება ქართული ენის სტრუქტურას, თუმცა იგი,—განსაკუთრებით, თუ სახეში მივიღებთ დღევანდელ პრესის, ან სასაუბრო ენას,—არც დასავლეთ ევროპის ენათა სტრუქტურას არის ბევრად დაშორებული.

სიტყვების განლაგება სპარსულ წანადადებაში

ჯერ ავიღოთ მარტივი წინადადების პირველი სახე; მასში პირველი ადგილი უჭირავს ქვემდებარეს, მეორე—შემასმენელს.

მაგალითები:

1. **مرد میخندد** -კაცი იცინის.

2. **بچه میگرید** -ბავშვი ტირის.

3. **آتش میفروزد** -ცეცხლი გიზგიზებს.

მაგრამ პირდაპირდამატებიან წინადადებაში, ამ უკანასკნელს (აკუზატივს) მეორე ადგილი უჭირავს ქვემდებარის შემდეგ, შემასმენელს კი—მესამე.

მაგალითები:

گدا نان میخورد -მათხოვარი პურს ჭამს.

طالب کتاب را میخواند -სტუდენტი წიგნს ჰკითხულობს.

მიცემითი ბრუნვა წინ უძღვის პირდაპირ დამატებას (აკუზატივს).

მაგალითები:

معلم شاگردانرا درس میدهد -მასწავლებელი მოსწავლეებს გაკვეთილს აძლევს.

مادر بچه را نان میدهد -დედა ბავშვს პურს აძლევს.
დროს ფრაზაში მეტწილად პირველი ადგილი უჭირავს.

მაგალითები:

میرود بکوتایس فردا برادرم - ხვალ ჩემი ძმა ქუთაისს მიდის.

გუშინ - دیروز علی الصباح در تیلیسی زلزله ارض بود
დილაადრიან თბილისში მიწისძვრა იყო.

უკეთუ ზმნას დამატებად აქვს მთელი ფრაზა, ის მისდევს მას უკან.
მაგ., იხ. ბერტელსი. (E. M. Бертельс. Учебник персидского яз. 1932, გვ. 188).

دیدم که در وسط اطاق یک میزی واقع شده بود

„დავინახე, რომ ოთახის შუა ადგილას მაგიდა იდგა.“

თუმცა ეს წესი, როგორც ცოცხალ სასაუბრო ენაში, ისე კლასიკურ პოეტებთან ხშირად ირრევეა და ზმნა დაისმის დამატების წინ.

მაგალითები:

مادر کتابرا دادش - დედამ მას წიგნი მისცა.

میر را دادمش - მე მას ვაშლი მივეცი.

گفتم بش - მე მას ვუთხარ.

رفت خانه - შინ წაილა.

პროფესორ ე. ე. ბერტელსს მოაქვს საუკეთესო ნიმუში იმისა, როდესაც დამოკიდებული წინადადება შეკრილია მთავარ წინადადებაში, იმგვარად, რომ ორივე შუაზე წყდება, ამასთან ერთად, მთავარი წინადადების შემასმენელი ხვდება უკვე იმ ადგილას, სადაც თავდება დამოკიდებული წინადადება, რის შედეგადაც ორივე წინადადების შემასმენლები ერთი მეორის გვერდით არიან.

აი თვით ნიმუშიც:

حکومت بانتشار دادن این بیاننامه که باعبارات

فصیح نوشته شده بود راضی نبود

რაც უნდა ითარგმნოს ასე:

„მთავრობა ამ მანიფესტის გაერცელებაზე, — რომელიც მკვერმეტყველური გამოთქმებით იყო დაწერილი, — თანახმა არ იყო.“

საქმე ის არის, რომ ქართველისათვის ასეთი ნიმუში, სინტაქსური წყობის მხრით, არავითარ სიძნელეს არ წარმოადგენს, რადგან ეს სავსებით შეესატყვისება ქართული ფრაზის ბუნებას.

პირობითი წინადადება

არსებობს ორი სახის პირობითი წინადადება:

1. შეუძლებელი, ანუ ისეთი, რომელშიაც პირობა შეუძლებელია, ან შესაძლებელია მაგრამ ფაქტურად არ ყოფილა შესრულებული, ან მხოლოდ საგულებელია მისი შესრულება.

2. შესაძლებელი, ანუ ისეთი, რომელშიაც პირობა შეიძლება მომავალში შესრულდეს.

პირველი სახის, ანუ შეუძლებელი პირობითი წინადადება

ასეთ წინადადებაში სპარსული اگر უდრის ქართულ რომ-ს.

اگر این مدرس را پول بسیاری میبود این سه

صد کتاب را میخرید

ან კიდევ:

اگر این مدرس پول بسیاری میداشت تمام این سه

صد کتاب را میخرید

პირველ წინადადებაში ქვემდებარე მიცემით ბრუნვაშია, მეორეში კი — სახელობითში. ქართულად ორივე წინადადება ერთნაირად ითარგმნება:

„ამ მასწავლებელს რომ ბევრი ფული ჰქონოდა (ჰქონდეს), ამ სამას წიგნს მთლიანად შეიძენდა (იყიდდა).“

ეს შეუძლებელი პირობითი წინადადებაა, თუმცა მომავალში შესაძლებელია მისი შესრულება, იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებელი საკმაოდ ფულს იზოგნის.

ან და კიდევ:

اگر با ایشان هلاک میشدم بهتر می بود

„მეც რომ დავლუპულიყავ მათთან ერთად, უმჯობესი იქნებოდა.“

ზოგჯერ می დამოკიდებულ წინადადებაში, განსაკუთრებით კი სასაუბრო ენაში, გამოიყოფება ზოლმე **.

მაგალითად:

اگر من جای تو بودم این کار را نمی کردم

„მე რომ შენს ადგილზე ვყოფილიყავი, ამას არ ვიზამდი.“

می بودم - ის ნაცვლად შეიძლება ითქვას აგრეთვე بودم

* როგორც უკვე შევნიშნეთ აქვე, სპარსული اگر — თუ — ამ შემთხვევაში უდრის ქართულ რომ-ს ისე, როგორც კლასიკურ სპარსულში. იხ. აქვე გვ. 64-ზე ომარ ხაიამის დობეით-ი:

ابلیس اگر باده بخوردی یکدم * کردی دو هزار سجدہ بیش آدم

** E. Э. Бертельс. Учебник персидского языка. Ленинград, 1932 г.

მეორე სახის პირობითი წინადადება

1. მეორე სახის პირობითი წინადადება ისეთია, რომელშიაც პირობის შესრულება შესაძლებელია.

მაგ., ავიღოთ სპარსული წინადადება:

اگر این کتابرا پیدا بکنم نزد شما خواهم فرستاد

„თუ ვიპოვე ეს წიგნი, მე მას თქვენ გამოგიგზავნით.“

აქ უკვე ზუსტად არის დაცული სპარსული აგრ-ის ქართული შესატყვისობა—თუ. ზნა მთავარ წინადადებაში პირველ მყოფადშია, დანოკიდებულ წინადადებაში კი — კავშირებით კილოში.

სრულიად ამგვარივეა შემდეგი მაგალითიც:

اگر شما اطاق مرا به‌بینید البته تعریف خواهید کرد

„თუ თქვენ ნახავთ ჩემს ოთახს, უთუოდ მოგეწონებათ.“

2. ან და: هر کسی که შეიძლება შეიცვალოს გამოთქმით: هر کسی که ან და: هر چیزی که ყველა ვინც კი, ყველა რაც ან რაც კი. ყველა აგრეთვე მოითხოვს კავშირებით კილოს დამოკიდებულ წინადადებაში.

მაგალითად:

هر کسی که این کتابرا به‌بیند البته خواهد خرید

„ყველა, ვინც კი ამ წიგნს ნახავს, ალბათ იყიდის (კიდევ).“

ასეთ შემთხვევაში ზოგჯერ, როდესაც მთავარი წინადადების მოქმედება დასრულებულად ითვლება, პირველი მყოფადის ნაცვლად სპარსულში შეიძლება გაჩნდეს მეორე მყოფადი:

بهر قیمت بخری ارزان خریده باشی

„რა ფასადაც არ უნდა იყიდო, იაფად იყიდი.“

3. ისეთ შემთხვევაში, როცა პირობა არავითარ ექვს არ იწვევს, კავშირებითი კილოს ნაცვლად შეიძლება იყოს თხრობითი კილოს აწმყო დროც.

მაგალითად:

اگر معنی این حرفرا می‌دانی بمن بگو

„თუ იცი ამ სიტყვის მნიშვნელობა, მითხარ.“ (რის დროსაც მომქმედელი ფიქრობს, რომ მისმა მოსაუბრემ მართლაც იცის ეს).

4. ცოცხალ სასაუბრო ენაში ზოგჯერ ეხედებით ისეთ კონსტრუქციას, რომელშიაც გადმოცემულია სრული რწმუნება მოლაპარაკისა იმაში, რომ პირობა ასრულებდა; ის თითქოს ხედავს მას განხორციელებულს, რისთვისაც დამოკიდებულ წინადადებაში სვამს მარტივ ნამყოს; ამ შემთხვევაში კი სრული შეხვედრაა სპარსულსა და ქართულს შორის.

მაგალითად:

اگر پول بشما داد پیش من بیاورید

„თუ მან მოგცათ თქვენ ფული (ის უთუოდ მოგცემთ), მე მომიტანეთ.“

اگر فریاد زدی میکشم

„თუ განგაში ასტეხე, მყისვე მოგკლავ.“

დათმობითი წინადადება

დათმობითს წინადადებაში დამოკიდებული წინადადება შეიძლება შეთანხმებულ იქნას შემდეგი ნაწილაკებით: اگرچه - თუმცა; هرچه, باوجود آن - თუკი, როგორც; هرچند که - რამდენიც არ; ولو - და უკეთეს; باوجودیکه - მიუხედავად ამისა, მიუხედავად იმისა რომ; باینکه, حال آنکه - იმ დროს, როცა; گرفتیم - დაეუშეათ, რომ.

მთავარი წინადადება კი შეთანხმებულია ხოლმე ნაწილაკებით: باز, لیکن, اما, مگر - მაგრამ, მაინც, ხომ და სხვ.

საკუროებისდაგვარად დრო შეიძლება იყოს აწმყოც და ნამყოც.

მაგალითები:

اگرچه مرا نمی‌شناسی لیکن من ترا خوب می‌شناسم

„თუმცა შენ მე არ მიცნობ, სამაგიეროდ მე კარგად გიცნობ.“

اگرچه این حکایت طولانی است باز دلپذیر نیست

„თუმცა ეს ამბავი გრძელია, მაგრამ მაინც საინტერესო არ არის.“

برای شراب خوردن می‌میرید و حال آنکه آن امر

خلافی شریعت است

„თქვენ აკვდებით ღვინის სმას, მაშინ როცა ეს ზარიათით აკრძალულია.“

სიტყვის საქცევების ზმარება სპარსულ დამოკიდებულ წინადადებაში

1. სიტყვის საქცევები „როგორიც უნდა იყოს“ და „რა-ნაირიც არ უნდა იყოს“ (ან მეორე პირისათვის: „როგორიც გინდა იყოს“) სპარსულში შემდეგნაირად გადმოიცემა:

— هر طوری که بود — „პარ ყისმი ქე ბუდ“ ან და — هر قسمی که بود — „პარ თოური ქე ბუდ“.

2. საქცევი „რამდენიც უნდა იყოს“ (1 და 3 პირისათვის) ან „რამდენიც გინდა იყოს“ (მე-2 პირისათვის) სპარსულად გადმოიცემა სიტყვებით: هر قدر — „პარ კადრ“, რასთანაც ზნა დაისმის ჩვეულებრივ მეორე მყოფადში.

მაგალითები:

— هر قدر سعی کرده باشد — „პარ კადრ სა'ი ქარდა ბეშად“.
„რამდენიც უნდა (ან გინდა) ეცადოს.“

— هر قدر گفته باشد — „პარ კადრ გოფთა ბეშად.“

„რამდენიც გინდა (ან უნდა) ილაპარაკოს.“

3. აღრიხდელი ლიტერატურული ენა გაურბოდა ირიბი თქმის ზმარებას და ჩვეულებრივ გადმოგვცემდა პირდაპირი სახით, თუმცა სვამდა — گفت — „ს-ს“ ზმნის შემდეგ ნაწილად.

მაგალითი:

تاجر گفت که این جور قالی حاضر ندارم

„ვაქარმა თქვა: ასეთი ჯურის ნოხი არა მაქვს.“

აზნაირად, თარგმნის დროს ასეთ შემთხვევაში ნაწილაკი „კ“ შეიძლება გამოტოვებული იყოს. და მოცემულ იქნას პირდაპირი თქმა.

4. ქართულ თქმებს — ცოტადა აკლდა, ან ცოტადა დარჩომოდა, რომ უნდა მომკედარიყო, ან რომ უნდა დაცემულიყო, სპარსულში სრული ექვივალენტები მოეპოვება:

მაგალითები:

— قریب بود بمیرد — ახლოს იყო, რომ უნდა მომკედარიყო.

— کم مانده بود بمیرد — ცოტადა დარჩომოდა, რომ უნდა მომკედარიყო.*

* Е. Э. Бертольд, Учебник персидского языка. Ленинград, 1932. стр. 83-176, 179, 182, 184, 185.

ზოგინათი კაპიტული მითითება სპარსული ლექს-წყობის
ზოგათა წაქითხვის ასათვისებლად

სპარსული ლექს-წყობა აგებულია ძველი კლასიკური—ბერძნული და ლათინური—ლექს-წყობის მსგავსად, მარცვალთა რაოდენობასა და სიგრძე-სინოკლზე, იმ დიდი განსხვავებით, რომ სპარსული ლექსი გარითმულია, და ამ გარითმვაში გამოვლენებულია ირანელ კლასიკურ პოეტთა შეუდარებელი ოსტატობა გრძელი ანუ რედითიანი* რითმის მომარჯვებასა და სკანდირების ცოდნაში, რაც ხდება ლექსის ზომის შესავსებლად დახურული მარცვლის განაპირა თანხმოვანზე ხმოვან ე-ს წამატებით. მარცვლები განლაგებულია ამათუ იმ ზომის ლექსითი სტრიქონის ტერფებში და ისინი ორნაირია: გრძელი და მოკლე.

ბუნებით გრძელია ყოველი ღია მარცვალ მოკლე ხმოვნით; გრძელია ყოველი ღია მარცვალ გრძელი ხმოვნით, ან და დახურული მარცვალ მოკლე ხმოვნით; მაგრამ იგი შეიძლება იყოს ლექსის მოთხოვნით, როგორც მოკლე, ისე გრძელი:

მაგალითები:

5 (a), 6 (y იზაფეთი) და u (و, تو, دو, چو);

پدر — — (იკითხება მარჯვნიდან მარცხნით);

شیر — — ; دلیر — — ; خانه — — ;

من — — ; روی تو — — — — ; مادر — — ;

უკეთუ დახურულ მარცვალში მოკლე ხმოვანს ახლავს ორი თანხმოვანი, ან გრძელ ხმოვანს ერთი ან ორი თანხმოვანი, მაშინ მარცვალ შეიქნება გრძელზე მეტი (— —) იმ პირობით, თუ ეს თანხმოვანი, ან ამ ორთაგან პირველი, არ არის n, რომელიც სათვალავში არ მიიღება:

მაგალითად:

دست — — , گفت — — , کار — — , دوست — — , آفتاب — — — — ;

მაგრამ: خان — — , ماند — — , ماندن — — — — ;

სიტყვის ყოველი დამწყები ხმოვანი (გარდა y იზაფეთისა და კავშირ w-ისა, რომლებიც დამაბოლოებლად ირიცხება), შეიძლება გამოთქმულ იქმნას ჰამზით (spiritus lenis), ან შეუერთდეს წინა

* ლექს-წყობაში რედითი ეწოდება სიტყვას, რომელიც უშუალოდ მისდევს გრძელ რითმას (س-ساف) და წარმოადგენს მის მეორე აუცილებელ ნაწილს.

თანხმოდანს (120); პირველ შემთხვევაში ის იკერს პოზიციას, წინა მარცვალ კი ინარჩუნებს თავის თავდაპირველ ოდენობას.

მაგალითად:

— — — ရွာ-တံခါး-ဒဲ; အဲ — — — ခေပ် ဒဲ;

მეორე შემთხვევაში მოკლებმონიანი გრძელი მარცვლი იქცევა მოკლედ, გრძელზე მეტი კი—მხოლოდ გრძელად: ფა-დნ-რაზ, შა-ჰაზ.

ეს დამოლოებები იშლებიან ია, უა, აა და ავ—დამოლოებებად.

მაგალითად:

აბრეშ-ვაზი; — აბროვ — სა'დი·დაზი; — სედი — აზ

ᄒᄐ-ᄒᄐ — نوآز ᄒᄐᄐᄐ — وی آز

ორთანხმოენიანი გრძელზე მეტი დახურული მარცვლები არ იც-
 ელიან ოდენობას ხმოვნების წინ, რადგან სულ ერთია ა| سوا
 სკანდირებული იქნება დუ-სთ-აზ თუ დუ-ს³-თაზ-ის სახით, გამოდის
 ერთი და იგივე (— — —); მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ეს მარცვლები
 შეიძლება გაზომილ იქნას აგრეთვე, როგორც დაქტილი, და მაშინ
 დუ-ს³-თ³-აზ (— — —) განსხვავდება დუ-ს³-თაზ-ისაგან (— — —). სრუ-
 ლიად ასევე იზაფეთის წინ من سوا შეიძლება იყოს დო-სთე-მან
 (— — —) ან დო-ს³-თე-მან (— — —), თუმცაღა უკანასკნელი შემთხვევა
 იშვიათია.

სპარსელი პოეტები პროზოდის მოთხოვნით იყენებენ ორმაგ ფორმებს, რომლებიც ბლომად არის სპარსულში.

მაგალითად:

1) მეტწილად ჰაზ ჰევესით დაბოლოებულ სიტყვებს, რომელსაც წინ უძღვის გრძელი ხმოვანი, როგორც მაგალითად:

პადა — — —, ან პადა — — — (ვასლით, — — —), პადა
— — —; კო — — — (ვასლით — — —); კე (ვასლით — — —), და სხვ.

2) ორმაგ 2-თი (რ) დაბოლოებულ სიტყვებს.

زَرِين (زرین) زَر (პროზაში მეორე რ მოვარდება); შეად. زَر (دنب - زرين — და زرین), ზემოთი, და სხვ. აგრეთვე: دَم (შეად. دنب) — კუდი; كَمْ — ცოტა; سِيَحْ — სიციხე და სხვ.

3) ცალკე მდგარ სიტყვებს, როგორიცაა:

جو (—) და چون (—) როგორც; زینهار (— — —), زینهار (— — —) და بدن (—) — ფრთხილად!.. بودن (— —) — ზნეობა.

چیدن და چیدن — შეკრება, მოწყვეტა, მოგლეჯა, მოკრეფა, და — ნიღბი-ზე, ნიღბი-ზე (ფირდოუსი) და ნიღბი-ზე დაბოლოებულ იძულებით ზნეობს.

სკანდირების მაგალითები:

სკანდირება ყველგან აღნიშნულია პატარა ასო ენით.

1) მოთაყარიბი: — — || — — — || — — — || — — —

ფირდოუსი ა) یکی تنگ میدان فرو ساختند

بکوتاه نیزه همی باختند

„ ბ) بشمشیر هندی بر آویختند

همی زاهن آتش فرو ریختند

„ გ) بسیری رسانیدم از روزگار

دو لشکر نظاره بدین کارزار

„ დ) ستایش گرفتند بر کردگار

که او زنده بازآمد از کارزار

„ ე) کنون بر شگفتی یکی داستان

بپیوندم از گفته باستان

2) ჰეზეჯი: ≈ — — || — — — || — — —

გორგანი ა) ترا ازهر چه دارم برگزینم

بچشم دوستی جز تو نبینم

„ ბ) جهانرا رنگ و شکل بيشمار است

خردرا بافرینش کارزار است

გორგანი 2) بگردش زنده فيلان ستوده
 بپرخاش و دليري آزموده

3) ჰეზეჯი:

ای باده فدای تو بود جان و تن من
 کز بیخ بکندی زدل من حزن من
 ე ბადე | ჭედაჲ | თო | ბოვად ჯან ო | თანე მან
 ქაზ ბიხ | ბე ქანდი ზე | დელე მან ჰა | ზენე მან.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სპარსულმა არ იცის გაურითმავი ლექსი. რითმა ხშირად შემდგარია შვიდი მარცვლისაგან, რისი მაგალითიც მოგვაქვს აქვე ოპარ ხაიამის რომაიებიდან, სადაც სამ გარითმულ სტრიქონს მისდევს გასამეორებელი მარცვლები *من و تو*, როგორც დამატებითი რითმა, რასაც რელიფი ეწოდება.

از تن چو رود روان پاک
 خشی دو نهند بر مفاک
 انگاه برای خشت گور دیگران
 در کالبدی کشند خاک من و تو

მოგვაქვს მეორე მაგალითიც:

شادبها کن که در جهان خواهد بود
 شخص همه در خاک نهان خواهد بود
 تو باده خور غم جهان نميخور
 خود غم خورد که در جهان خواهد بود

აქაც აგრეთვე სამ გარითმულ სტრიქონს, როგორიცაა:

1. که در جهان 2. که در جهان 3. که در جهان 4. که در جهان
 خواهد بود

ყოველი ლექსი (بيت) შემდგარია ორი წყობილისაგან (مصراع), რომლებიც გაყოფილია ერთი მეორისაგან ცეზურით*.

ლექსის სხვადასხვა ტერფი ჩვეულებრივ ალინიშნება არაბული ძირიდან فعل წარმოებული შეერთებებით, რომლებისგანაც ძირითად ტერფებად ითვლება რვა, სახელდობრ:

1) فَعُولُنْ — — —

2) فَاعِلُنْ — — —

3) مَفَاعِيلُنْ — — — —

4) مُسْتَفْعِلُنْ — — — —

5) مَفَاعِلَتُنْ — — — —

6) مُتَفَاعِلُنْ — — — —

7) فَاعِلَاتُنْ — — — —

8) مَفْعُولَاتْ — — — —

რომელთაგანაც იწარმოება ყველა სხვა ტერფი:

9) فَعْ —

10) فاعْ ~

11) فَعْلُنْ — —

12) فَعْلَانْ ~ —

13) مَفْعُولُنْ — — —

14) مَفْعُولُ — — —

15) مُسْتَفْعِلَانْ ~ — — —

16) فَاعِلَانْ 66 فَاعِلَاتْ ~ — —

17) فَاعِلِيَّانْ ~ — — —

18) فَاعِلَاتُ — — — —

19) مُفْتَعِلُنْ — — — —

20) فَعْل — — —

* მეტწილად ორივე წყობილი გარითმულია, მაგრამ ზოგჯერ მათ საერთო რითმაც აქვს. მოგვცეს აქვე რითმის დიდი ოსტატის საადის ნიმუშები, როგორც ერთის, ისე მეორის საილუსტრაციოდ.

ა) ორივე წყობილი გარითმულია:

ს ა დ ა

— — — | — — — — — | — — — — —

شنیدم گوسفندی را بزرگی * رهانید از دهان و دست گرگی

شبانگه کارد بر حلقش بمالید * روان گوسفند از وی بنالید

ბ) ორივე წყობილის ერთი საერთო რითმა აქვს:

اگر صد ناپسند آید زدرویش * رفیکانش یگی از صد ندانند

وگر یگ ناپسند آید ز سلطان * ز اقلیمی به اقلیمی رسانند

21) فَعُولٌ — — —

22) مَفَاعِيلٌ ~ — —

23) مَفَاعِيلَان — — — — —

24) مَفَاعِيلٌ — — — — —

25) فَعُولٌ — — —

26) مَفَاعِلُنْ — — — — —

27) مَفَاعِلَان — — — — —

28) فَعِلُنْ — — — — —

29) فَعِلَاتٌ ~ — — —

30) فَعِلَاتُنْ — — — — —

31) فَعِيلِيَان ~ — — — —

32) فَعِلَاتٌ — — — — —

ამ ტერფებიდან შესაძლებელი ხდება ყოველგვარი ზომის ლექსთა ტერფების შედგენა, როგორიცაა ფირდოუსის „შაჰ-ნამეს“ მოთაყარიბი:

فعولن فعولن فعولن فعل

ან გორგანის „ეისორამინის“ ჰეზუჯი:

مفاعيلن مفاعيلن فعولن

ყველაზე მეტად ხმარებულია შემდეგი ლექსითი ფორმები:

ა) ე. წ. მესნევი, სადაც გარიტმულია ორივე წყობილი. გამოყენებულია ეს ფორმა ეპიკური, რომანტიკული და დიდაქტიური შინაარსის ლექსებისათვის. წყობილების რითმაა აა, ხხ, ცც და ა. შ.

ბ) ყასიდა—ხოტბა შეიცავს 12 ლექსზე მეტს და მეტწილად პანეგირიკულია. ერთი და იგივე რითმა ტარდება ორივე პირველში და თვითელს მეორეში შემდეგი წყობილებიდან: აა, ხა, ცა, ძა და ა. შ.

გ) უფრო მოკლე, მაგრამ მსგავსივე წყობილებისაა ლირიკული ლექსი, ე. წ. ლაზელი (غزل), რომლის შინაარსისა და ფორმის გასაცნობად იხილეთ ჰაფიზის გადმოღებები ჭეთის მიერ.

დ) ლაზელი, რომლის დაწყებითი ლექსი (شاه بيت) გაურითმავია. მას ეწოდება ნაწყვეტი (قطعه). ლექსი სხვადასხვა სიგრძისა და შინაარსისაა.

ე) ეპიგრამა ანუ ოთხეულები (رباعي), რომლის ზომა გარკვეულია, თუმცა ის ზოგჯერ იცვლება. იხ. ამის შესახებ ზევით ომარ ხაიამის რობაფები. მისი რითმაა: აააა ან ააბა. მისი ზომის სქემა მარჯვნიდან მარცხნივ ასეთია:

— — — — —
— — — — —

ვ) ჯერ კიდევ ირანულ ტომებს შორის მეტწილად დაცული და ხმარებულია ფოლკლორული ხასიათის ოთხეულები, რომლებიც იზომება არა მარცვალთა ოდენობის (სიმოკლის და სიგრძის) მიხედვით, არამედ მარცვალთა რიცხვის მიხედვით. იგი გვაგონებს ძველი ავესტის სტროფს— სპეფთამაინდუ-ს, რომელსაც აქვს აგრეთვე რითმა ააბსხ.* (მაგალითები იხ. В. А. Жуковский, материалы для изучения персидских наречий, I. СПб. 1888. 4^о, стр. 39, № 25 и 41, № 31).

ეს ლექსები ძალიან ემხრობა ზომით და ხასიათით, როგორც გორგანის „ვისორამინის“ ჰეზეჯს, ისე ამავე ზომის ქართულ აკაკისებურ ლექსებს, როგორიცაა:

„მიყვარს თარი გულსაკლავად მკენესარი,
მწუხარების უკუმყრელი ის არი.“

„ნახევარი ცხოვრების გზა გავლიე,
სიტკბოზედა მწარე მეტი დავლიე.“

„აღმართ-აღმართ წივდიოდი მე ნელა,
სერზედ შევდექე კმუნვის ალი მენელა.“

აქვე მოგვაქვს შედარებისათვის ერთი ოთხეული კ. ზალემანისა და ვ. ქუკოვსკის გრამატიკიდან:***

دوتا باریم که مرگ ازهم نبینیم * گلها خرمن کنیم سایه ش نینیم
گلها خرمن کنیم سایه ندارد * که درد عاشقی چاره ندارد

რაც ქართული ტრანსკრიფციით ასე გამოიყურება:

დო თა იარიმ ქე მარგ აზ ჰამ ნებინიმ || გოლჰა ხარმენ ქონიმ სადგე ნეშინიმ.
გოლჰა ხარმენ ქონიმ სადგე ნედარედ || ქე დარდე აშიკი ჩარა ნედარედ.***

* რომლის წყობილები გარიტმულია.

** იხ. op. cit. გვ. 83.

*** არა ნაკლებ საინტერესოა აგრეთვე შირაზელი პოეტის ჰაბიბალლაჰ ფარისის (დაიბადა 1807 წ. მისი ფსევდონიმიცაა ყაზანი) ლექსი, რომელიც ზომით ძალიან ემხრობა რუსთაველის ოთხეულის სტრიქონებს, რაზედაც სამართლიანად მიმითითა აწ განსვ. იური ნიკოლოზის ძე მარმა.

მოგვაქვს აქვე თვით ლექსი;

ساقی بده رطل گران ز آن می که دهقان پرورد
انده برد جان بشکرد شادی دهد جان پرورد

ლექსი, ზომის მხრით, სრულიად შეესატყვისება რუსთაველის ოთხეულის ზომას, მიუხედავად იმისა, რომ ქართული ლექსი ტონურ-სილაბურია..

დამატებით აქვე მოგვაქვს ორი რობაჲ მირზა ჯაფარის გრამატიკიდან,* როგორც რედუფის უალრესად განვითარების საუკეთესო ნიმუშები, სადაც რითმა قافیه აღარ მოდის წყობილის პირველი მარცვლის من-ის შემდეგ, რომელიც ერითმება შემდეგი წყობილის تن-ს; ყველა სხვა კი რედუფს წარმოადგენს:

من در غمِ هجر و دلِ بیدار تو خوش

تن در غمِ هجر و دلِ بیدار تو خوش

ناکی چشمِ سرشکِ حسرتِ ریزد

اندر غمِ هجر و دلِ بیدار تو خوش

მან დარ ღამე ჰიჯრო დელ ბე დიდარე თო ხოშ

თან დარ ღამე ბიჯრო დელ ბე დიდარე თო ხოშ

თა ქეჲ ჩეშმე სარიშქე ჰასრათ რიზად

ანდარ ღამე ჰიჯრო დელ ბე დიდარ თო ხოშ.

მეორე მაგალითში ნაჩვენებია, რომ ზოგჯერ პირველი ბეითის რედუფი უფრო გრძელია შემდეგი რედუფების ბეითზე:

در آ که در دل خسته توان در آید باز

بیا که در تن مرده روان در آید باز

بیا که فرقت تو چشم من چنان در بست

که فتح بابِ وصالت مگر گشاید باز

დარ ა ქე დელე ხასთა თევან დარ აჲად ბაზ

ბეჲა ქე დარ თანე მორდა რაენან დარ აჲად ბაზ

ბეჲა ქე ჭარყათე თო ჩეშმე მან ჩენან დარ ბასთ

ქე ჭათჲე ბაზჲე ეასნლათ მაგარ გოშაჲად ბაზ.

დასასრულ, საჭიროდ მიგვაჩნია აქვე მოვათავსოთ სხვადასხვა ზომის ლექსთა რანდენიშე ნიმუში „ბუთი-ნამედან“ და საადის „გოლეს-

* Грамматика Персидского языка, составленная Мирзой Джафаром с участием акад. Ф. Е. Корша. Москва, 1901 г. стр. 320.

ტანიდან“, რომლებიც ხალხურობით ხასიათდება და აგრეთვე ორი ნიმუში, რომლებიც ახალი სპარსული ენის წარმოშობის პირველსავე ხანაში უნდა შექმნილიყო.

ა) საადი. ზომა—ხატიფი: $\approx \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—}$

چون بود اصل گوهری قابل تربیت را دروائر باشد
هیچ صیقل نکو نداند کرد آهنی را که بد گهر باشد
سگ بدریای هفتگانه مشوی که چو تر شد پلیدتر باشد
خر عیسی گرش بمگه برزد چون بیاید هنوز خر باشد

ჩუნ ბოვად ასლე გოვჰარი ყაბილ || თარბიათ რა დარუ ასარ ბშად
ჰიჩ საყალ ნიქუ ნედნად ქარდ || შჰენი რა ქე ბად გოჰარ ბშად
საგ ბედარინჲ ჰაფთგანა მაშუჲ || ქე ჩუ თარ შოდ ფალილ¹ თარ ბშად
ხარე მსა გარაშ ბე მაქჰა ბარანდ || ჩუნ ბეაჲად ჰანუშ ხარ ბშად.

ბ) საადი. მოთაყარიბი: $\text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—} | \text{—} \text{—} \text{—}$

بیار آنچه داری زمردی وزور * که دشمن یای خود آمد بگور

გ) დან. -იდან. მოთაყარიბი.

بیا ای برادر حکایت شنو * زجام و زقلیان روایت شنو
چنین گفت قلیان بجام این سخن * زتو بهترم من بهر انجمن

ამ ორი უკანასკნელი დობეითის ქართული ტრანსკრიფცია ასეთია.

ბედჲ ე ბერადარ ჰეჲაჲათ შენუ

ზე ჯამო ზე ყალიან რაჲეჲაჲათ შენუ

ჩენრნ გოჲო¹ ყალიან ბე ჯამ ენ სოხან

ზე თო ბეჰთარამ მან ბე ჰარ ენჯომან.

დ) თუთი ნამედან. მოზარი: ~ — — | — — — — | — — — — | — — — —

ای بیک خوش‌خبر سخن از یار ما بگو

احوال گل به بلبل داستان سرا بگو

ე) ფეჟე ხოშხაბარ სოხან აზ იარე მზ ბეგუ

აჰნლე გოლ ბე ბოლბოლე დასთან სარო ბეგუ.

ვ) აბუ ჰაფსი სოლდელის — სახელით ცნობილი آهوی کوهی

მოზარის ვარიანტი: * ~ — — | — — — — | — — — — | — — — —

اهوی کوهی در دشت چگونه بودا

او نه دارد یار بی یار چگونه دودا

აჰუჲ ქუჰი დარ დაშტ ჩეგუნე ბოვადზ

უ ნედარედ იარ ბი იარ ჩეგუნე დევადაზ.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ, როგორც ქართულ ხალხურ ლექსს „ირემო მთასა მყვირალო“, ისე აბუ ჰაფსი სოლდელის სახელით ცნობილ ლექსს მთის ჯეირნის ველად ჩამოვარდნის შესახებ. ** — რონლებიც მეტიხმეტად წააგავან ერთი მეორეს, — პირადი შემოქმედების არა გააჩნია რა, რადგან ორივე ლექსი წმინდა ფოლკლორულ ხასიათს ატარებს, რაც მოწმობს იმას, რომ აბუ ჰაფსი, მართლაც ლექსიკოლოგია და არა პოეტი.

ასევე წმინდა ფოლკლორის ხასიათის მატარებელია ის ლექსიც, რომელიც IX საუკუნის გეოგრაფს, ხორდადბეჰს შეტანილი აქვს თავის ნაშრომში აბუ თაჟი-ოლ-აბას ბენ თარხანის სახელით და რომელსაც აკად. ვ.ე. ბარტოლდი აბას მარაველის ნაწარმოებად სთვლის.

ორივე დასახელებული სპარსული ლექსი, მათი ფოლკლორული ხასიათით, იმის დამადასტურებლად უნდა ჩაითვალოს, რომ ამა თუ იმ ზომის

* К. Г. Залескин, В. А. Икувский. Грамматика ново-персидского языка. 83. 84, 89.

** ჩვენ ადრევე გვქონდა შეტანილი სპარსული ლიტერატურის ისტორიის კურსში ორივე დასახელებული ლექსის შესახებ ცნობა, სადაც იმ თავიანთ მივჯთითხვდით მათ საოცარ მსგავსებაზე.

ლექსის შემქმნელი არა პირადი შემოქმედი პოეტია, არამედ თვით ხალხი.

საქიროდ მიგვაჩნია შევეხოთ IX საუკუნის გეოგრაფის ხორდად-ბეჰის მიერ მოტანილ ლექსსაც, რომელიც აკად. ვ.ვ. ბარტოლდს აბას ზარაველის შემოქმედებად მიაჩნია.*

მოგვაქვს ჩვენი წაკითხვა ჩვენივე შესწორებით:

سمرقند کندمند بزینت کی افگند

نو از شش نبی همیشه نجھی

სამარყანდე ქანდ მანდ ბე ზინეთ ქი აფგანდ
თო აზ შაშ ნე ბეჰი ჰამიშე ნე ჯეჰი.

თხრა, მდ. ზედსარ-კნდ არის ნამყოს ფუძე ზმნისაგან — თხრა, მდ. ზედსარ-თავ სახელთა მაწარმოებელი სუფიქსია; მაშასადამე, მდ. ნიშნავს სავესებით დაქცეულს. მეორე სტრიქონში სიტყვა „შაშ“ არის ან მთის სახელი თურქესტანში, ან ქალაქისა და ოლქის სახელწოდება შუა აზიაში (ახლანდელი ტაშკენტი),** ანდა ნიშნავს შარდს. ჩვენ პირველს ვაჯობებთ.

ამგვარად, ლექსი, ჩვენის აზრით, ასე უნდა ითარგმნოს:

სამარყანდი დაქცეული მთლიანად,

ვინ დაანხო ასე ჩუქურთმიანად;

შენ არ ღირხარ შაშადაც,

გამეჭევი ვერსად აწ!..

ლექსი მოთაყარიბის ზომით არის დაწერილი და ყველაფრიდან ჩანს, რომ იგი წარმოადგენს სალანძღავ შაირს მეშაირის მხრით, რომელიც გაშაირებია ვიღაც სამარყანდელს.

ლექსის ზომაა: — — — | — — — | — — — | — — —

فعولن فعولن فعولن فعولن

ამეარაა, რომ, როგორც აბუ ჰაფსის სახელით ცნობილი ლექსი, ისე ეს უკანასკნელიც „სამარყანდის შესახებ“, წმინდა ფოლკლორული ხასიათისაა, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს იმ აზრს, რომ ლექსის ზონის შემოქმედი არის ხალხი.

* ვს.ოგცხოვრებთ პროფ. დ. კობიძის ამონაწერით შრომაში — „ახალი სპარსული ლიტერატურა“. I. გვ. გვ. 35-36 და შემდგ., მაოლოდ ვასწორებთ მეორე სტრიქონის დასაწყისს ა-ს დარბოვით.

** ამავზე მიგვითითა ასპირანტმა რევაზ კიკაძემ. რისთვისაც მადლობას მოვხსენებთ მას.

ქვემოთ მოგვაქვს ყველაზე მეტად ხმარებული სპარსული ლექსის ზომები კ. გ. ზალემანის და ვ. ა. ჟუკოვსკის გრამატიკიდან* სეიფის და ბლოხმანის თანახმად**. ზომები ჩამოთვლილია დაწყებითი გრძელი მარცვლების რიცხვისამებრ. სქემები იკითხება მარჯვნიდან მარცხნივ, ტერ ფები კი არაბული ციფრებით.

ყველა გრძელი

a. مَدَارَكٌ || — — | — — | — — | — — 1.
11.

ოთხი გრძელი

b. هَزَجٌ || ≈ — — | — — | — — 2.
1. 22 2 13

ორი გრძელი

c. مَقَارِبٌ || — — — | — — | — — — | — — 3.
11

d. رَجَزٌ || — — — — | — — — — | — — — — 4.
4

id. || ≈ — — — — | — — — — | — — — — 5.
4. 15

e. مُضَارِعٌ || ≈ — — — — | — — — — | — — — — 6.
7. 17 7 14

id. || — — — — | — — — — | — — — — 7.
3 18

id. || ≈ — — — — | — — — — | — — — — 8.
2. 16 21

(ვარიანტი || ≈ — — — — | — — — — | — — — —)
14 7

id. || — — — — | — — — — | — — — — 9.
7 21 18

b. هَزَجٌ || — — — — | — — — — | — — — — 10.

f. قَرِيبٌ || — — — — | — — — — | — — — — 11.
7 24

b. هَزَجٌ || ≈ — — — — | — — — — | — — — — 12.
1. 22 25

id. || ≈ — — — — | — — — — | — — — — 13.

id. || — — — — | — — — — | — — — — 14.
3

* § 59, გვ. 84.

** The Persian metres by Saifi and a Treatise on Persian rhyme by Jami. Edited in Persian by H. Blochmann. Cale 1897. 8°

- b. هزج $\parallel \simeq \frac{\text{---}}{3. 23} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 39.$
- c. متقارب $\parallel \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 40.$
- id. $\parallel \simeq \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 41.$
- id. $\parallel \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 42.$
- e. مضارع $\parallel \simeq \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 43.$
- f. قريب $\parallel \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 44.$
- b. هزج $\parallel \simeq \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 45.$
- id. $\parallel \simeq \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 46.$
- c. متقارب $\parallel \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 47.$
- d. رجز $\parallel \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 48.$
- id. $\parallel \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 49.$
- b. هزج $\parallel \simeq \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 50.$
- u. مجتث $\parallel \simeq \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 51.$
- id. $\parallel \simeq \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 52.$

ორი მოკლე

- o. جديد $\parallel \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 53.$
- g. رمل $\parallel \simeq \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 54.$
- a. متدارك $\parallel \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} | \text{---} \text{---} \text{---} 55.$

ლიტერატურა

მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსთა ნაწარმოებები

К. Маркс и Ф. Энгельс. Немецкая идеология. 1934.

ფ. ენგელსი. ოჯახის, კერძო საკუთრებისა და სახელმწიფოს წარმოშობა. თბილისი, 1938.

ფ. ენგელსი. შრომის როლი მიმდინარეობის პროცესში. თბილისი, 1945.

В. И. Ленин. Философские тетради. 1947.

ი. ბ. სტალინი. მარქსიზმი და ნაციონალური საკითხი. თბილისი, ტ. 2. თბილისი, 1947.

ი. ბ. სტალინი. ნაციონალური საკითხი და ლენინიზმი. თბილისი, ტ. 11. თბილისი, 1950.

ი. ბ. სტალინი. მარქსიზმი და ენათმეცნიერების საკითხები. თბილისი, 1951.

ფონეტიკა და გრაფიკის შესახებ

. А. ფონეტიკის ზოგადი საკითხების შესახებ

Щерба Л. В. Фонетика французского языка. 3-е изд., М., 1948 (главы касающиеся общих вопросов фонетики): гл. I; гл. II, раздел А; гл. III, раздел А; гл. V; гл. X, раздел А.

Матусович М. И. Введение в общую фонетику, 2-е изд., Учпедгиз, 1948.

ბ. სპარსული ფონეტიკის შესახებ

Расторгуева В. С. очерк грамматики персидского языка. Приложение к „Персидско-русскому словарю Б. В. Миллера, М., 1950 (разделы „Фонетика“ и „Графика“).

Жирков Л. И. Персидский язык (элементарная грамматика), М. 1927 (разделы „Звук персидского языка“, „Персидское письмо“).

სპარსული ენის გრამატიკის შესახებ

Залеман Г. К. и Куковский В. А. Краткая грамматика новоперсидского языка, СПб, 1890.

Мирза Джафар. Краткая грамматика персидского языка, Казань, 1884.

- Мирза Джафар. Грамматика персидского языка, изд. 2-ое, М., 1901.
- Арепдс А. К. Краткий синтаксис современного персидского литературного языка. М.—Л. изд. АН СССР.
- Жирков Л. И. Персидский язык (элементарная грамматика), М. 1927.
- Бертельс Е. Э., Грамматика персидского языка, Л., 1926.
- Бертельс Е. Э. Учебник персидского языка. Л., 1932.
- Расторгуева В. С. Краткий очерк грамматики персидского языка. Приложение к словарю Б. В. Миллера. М., 1950.
- აბულაძე ი. ირანული ენის გრამატიკა, 1936.
- ხუბუა მ. პირობით წინადადებათა წარმოებისათვის კლასიკურ სპარსულში. საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის მოამბე, ტ. IX, № 6. 1950.

ლექსიკის შესახებ

- Пейси́ков Л. С. Краткий персидско-русский филологический словарь, М., 1949.
- Самедов А. Р. Персидско-русский словарь научно-технических терминов и неологизмов. Ученые записки Военного института иностранных языков.

ლექსიკონები

- Гаффаров М. А. Персидско-русский словарь, т. I, П. М. 1914—1927.
- Миллер Б. В. Персидско-русский словарь, М., 1950.
- Ягелло И. Полный персидско-арабско-русский словарь.
- Fr. Johnson. A. dictionary Persian, Arabic and English. London, 1952. 4°.
- Jo. Aug. Vullers. Lexicon Persico-Latinum etymologicum cum linguis maxime cornatis Sanscrita et Zendica et Pehlevica comparatum, e lexicis persice scriptis Borhāni Qatiū, Haft Qulzum et Bahāri agam et persico-turcico Farhangi-Shuūri confectum, adhibitis etiam Castelli, Meninski, Richardson et aliorum operibus et auctoritate scriptorum Persicorum adauctum. Accedit appendix vocum dialecti antiquioris, Zend et Pozend dictae. T. I. 1855. II. 1864. Bounal ad. Rh. 8° maj.
- Jul. Theod. Zenker. Dictionnaire turc-arabe-persan. T. I. 1866-1876. Lpz. 4°.

کتاب برهان قاطع Boorhani Qatiu a dictionary of the Persian language explained in Persian; alphabetically arranged according to the system of European lexicons; by Moohummud Hoosueen ibni Khulaf oot Tubreezee, poetically styled Boorhan, to which is added an appendix... The whole arranged,... by Thom. Roebuck. Calc. 1818. fol.

ქრესტომათიები

Болдырев А. Персидская хрестоматия, пзд. 2-е т. I, II (персидские тексты), III (словарь). М., 1833 — 1834.

Путурдзе В. С. Начальная хрестоматия персидского языка (тексты и персидско-грузинско-русский словарь), М.—Л. 1935.

ფუთურიძე ვ. სპარსული ენა. სავარჯიშო მასალა. ნაკვეთი I, თბილისი. 1936.

ფუთურიძე ვ. სპარსულის ქრესტომათია ლექსიკონითურთ. ნაწ. I, ქრესტომათია, თბილისი, 1946.

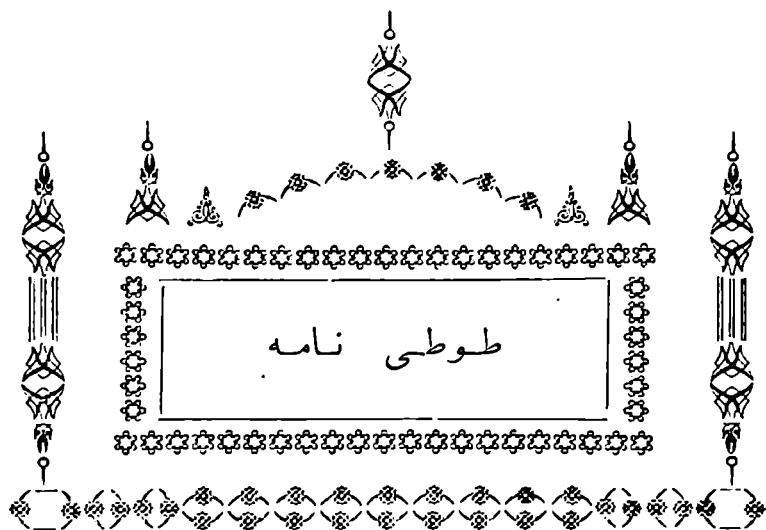
დამატებითი ლიტერატურა

Фрейман А. А. Среднеперсидский язык и его место среди иранских языков. Восточные записки, т. I. Л., 1927.

Миллер Б. В. Труды русских ученых в области иранского языкознания, Ученые записки МГУ, вып. 107, т. III, книга II. М., 1946.

ხუბუა მ. სარიტმო ერთეულგებისათვის სპარსულ ბაგთებში. საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის მოამბე, ტ. IV, № 5, 1943.

სპარსული ტექსტები

حمد بیحد و ثنای بیحد و سپاس مجدد سزاوار کسی است
 که طوطی ناطقه را در پس آینه تفکر بشکرافتانی دوازده گانه
 بیاموخت و درود نامحدود بر مرقد خواجه کایات و اشرف
 مخلوقات محمد مصطفی و تحیة زاکیات بر قد و قامت شهسوار
 میدان لا فتنی و زاهد مسجد عبادت صبح و ما یمنی علی مرتضی
 و اولاد اطهار او صلوات الله علیهم اجمعین باد و بعد چنین گوید این
 بی بضاعت عباد الله فقیر که هر کسی را علم و فهم باید که چند کلمه
 از احوالات خود تقریر نماید بموجب کلم الناس علی قدر عقولهم بجهت
 یادگاری که در این زمانه باشد اما چون مایه نداشتیم طوطی ناطقه
 را در میان آوردم که از شنیدن این حکایات متعوف باشند اما
 نفهمه سرایان زیباخصال و طوطیان شکرشکن شیرین مقال حکایت
 کرده اند که در ممالک هند تاجری بود که نام او خواجه خداداد

بود و او را مال بسیاری بود اما زن نگرفته بود هر چند مردم او را نکایف میکردند به زن قبول نمیکرد تا روزی پیره زالی بنزد او آمد پرسید که ایخواجه چرا زن قبول نمیکنی خواجه گفت من زنی میخواهم که هیچکس نداشته باشد بجهت اینکه زنیکه قوم و خویش داشته باشد باعث ملال میشود و آمدوشد قومان باعث بدنامی است پیره زال گفت دختری که تو میخواهی من سراغ دارم در محله ما دختری هست مانند قرص آفتاب اما نه پدر دارد نه مادر مادر او مرد پدر او را بزنی داد که از برای خود بزرگی کند و پدر او هم بمرد آن زن او را بزرگی کرده بغیر از او کسی را ندارد خواجه گفت باین شرط او را میگیرم که آن زن هم آمدوشد نکند پیره زال گفت من خبر او را می آورم پس از جای بر خاست و بخانه آن زن شده احوالات را گفت آن زن گفت من صد تومان میگیرم و دختر باو میدهم و شرط میکنم که هر گز پدر خانه او نروم پیره زال نزد خواجه آمد و احوالات را بگفت خواجه گفت بسیار مبارك است پس صد تومان پول بر داشته روانه خانه دختر شد و پول را تسلیم آن زن نمود و دختر را عقد کرده و بخانه خود آمد و نصرف کرد اما آن خواجه عمارتی داشت و در آنجا بیش و عشرت مشغول بود چون چند روزیکه گذشت روزی دختر به خواجه گفت که تو هر روز بشهر میروی و من تنها میمانم يك جفت طوطی از برای من بخر که مرا مونس باشند خواجه گفت بدیده منّت دارم علی

الصَّباحِ بشهر رفت و يك جفت طوطی سخن گوی خریدم آورد بدختر داد طوطیان مونس دختر بودند بعد از چند روز دیگر خواجه بجهت امتحان ارادهٔ سفر کرد و بدختر گفت میتوانی چند روزی خود را نگاه داری تا من از سفر باز گردم دختر گفت این چه حرفست که میگوئی من يك موی ترا بسلامی نمیدهم همه کس را شوهر حساب نمیکنم خواجه گفت در هر صورت متوجه طوطیان باش و نزد طوطیان آمده پنهانی سفارش دختر را نموده روانهٔ سفر شد چند روزی که از رفتن خواجه گذشت روزی دختر دلش تنگ شد بیالای قصر آمد و سیر دریا میکرد از قضا پسر پادشاه گجرات بسفر رفته بود گذارش بدر قصر دختر افتاد دختر نگاه کرد جوانی دید مانند قرص آفتاب تبری از کمان ابروی شاهزاده جستن نمود بر سینهٔ دختر آمد اما دختر سنگ ریزهٔ بر داشت و بر کتف شاهزاده زد شاهزاده سر بالا نمود دختری دید چون ماه تابان بکدل نه صد دل عاشق او گردید و آهی کشید و از مرکب فرود آمد غلامان او را بخانه در آوردند پسر بیتاب شد هر چند او را دلداری کردند چارهٔ نشد پس فرستادند چند پیره زال آوردند که شاید ایشان چارهٔ درد پسر را بکنند پیره زن ها هیچ يك قبول نکردند مگر آنکه دختر را بجهت خواجه جسته بود گفت ای پسر غم مخور که این دختر را بتو میرسانم پسر گفت اگر تو این چنین کاری بکنی من هموزن تو زر بتو میدهم و بکشت زر به پیره زال داده گفت آنچه سعی داری بکن پیره زال گفت منت

دارم و روانه خانه دختر گردید دررا کوید دختر آمد و دررا باز کرده
پیره زال دید که رنگ ارغوانی دختر بزعفران مبدل گشته القصه نشست
و از هر طرف گفت و شنود نمود نا آنکه از دختر پرسید که چرا
رنگ تو زرد شده اگر از برای خواجه غمکین گشته سودی ندارد
و اگر درد دیگر داری بگو دختر گفت بغیر از گفتن چاره ندارم
و درد دل خود را بیان کرد پیره زال خوشحال شده گفت ای
خجسته بانو اگر من ترا بسر برسانم چه بمن میدهی دختر دست
کرد عنبرچه از گردن بدر آورد و به پیره زال داد پیره زال
بر خاست و گفت رقتم که کار تو را بسازم و از آنجا بخدمت شاهزاده
آمد و گفت رقتم و هر چه سعی بود کردم رام شد و فردا بخدمت
می آورم شاهزاده او را نوازش کرد بسر و دختر هر دو در آن شب
به اضطراب بودند که چون وقت صبح میشود که ما بوصال یکدیگر
برسیم چون صبح شد آفتاب عالمتاب بر آمد پیره زال بر خاست و
عصای حیل در دست گرفته روانه خانه دختر شد و گفت ای خجسته
بانو اگر بدانی که دیشب از عشق تو بر شاهزاده چه گذشته خود را
هلاک میکنی از اول شب تا صبح در گریه و زاری بود القصه آتش
عشق دختر را گرم کرده که دختر بر خاست و خود را زینت کرده
و چادر بر سر کرده و بنزد طوطی آمد و گفت ای مونس من
متوجه خانه باشید تا عصر که من بخانه پیام طوطی تر بسخن آمده
گفت بکجا میروی دختر گفت بدیدن دوست میروم طوطی تر گفت

غلط میکنی هر گاه فردا خواجه می آید باو میگویم تا ترا هلاک
کند بجهت آنکه روزیکه میرفت ترا بدست ما سپرد دختر چون این
درشتی را از طوطی نر شنید آشفته شد و طوطی نر را از قفس بیرون
آورد و سر او را کند و بدور انداخت و در ساعت از کشتن طوطی
پشیمان و دلگیر شده به پیره زال گفت که من بسیار غمگین شدم
و با دل غمگین بخدمت شاهزاده رفتن صورتی ندارد امروز برو فردا
یا که بدیدن دوست برویم پیره زال روانه خانه شد که ناگاه
ملازمان شاهزاده در رسیدند و او را بنزد شاهزاده بردند شاهزاده گفت

ای پیک خوش خبر سخن از یار ما بگو
احوال گل به بلبل دستان سرا بگو

ای مادر چرا دیر آمدی و چرا آن سرو خرامانرا نیاوردی
گفت ای شاهزاده بدانکه امروز دلدردی بدختر عارض شده و ممکن
نشد که یابد فردا او را بخدمت شاهزاده می آورم و ترا از گرداب
غم نجات میدهم شاهزاده گفت من دیگر طاقت ندارم و هر شب زاری
میکرد و میگفت

ای نسیم سحر آرام گه یار کجا است
منزل آن بت عاشق کش عیار کجا است

الفصّه شاهزاده آتش را با هزار درد و محنت بسر برد و چون روز
دیگر شد پیره زن بر خاسته روانه خانه دختر شد و سر گذشت

را نقل کرد دختر داش باحوال پسر بسیار بسوخت و آتش عشق او تیزتر گردید بر خاست و خود را بهفت قلم آرایش کرد و جادر بر سر کرده گفت بروم طوطی را دلداری بدهم بجهت آنکه جفت او را کشته ام پس نزد طوطی آمد و گفت ای مونس من هر گاه با من بکرنک شوی من جفتی بهتر از آن بجهت تو میگیرم و اگر طوطی تر با من درشتی نمیکرد کشته نمیشد و تو هم بوصال میرسیدی طوطی باو گفت حال راز خود را بمن بگو که چاره درد ترا بکنم دختر گفت ای مونس من امروز دو روز است که عاشق جمال ماه پیکری شده ام و روز گذشته خواستم که بدیدن او بروم و دوست را دیدن کنم که دیگر طاقت ندارم طوطی ماده بسخن در آمده گفت ای خجسته بانو درد تو را من میدانم و من هم بدرد عشق گرفتار شده ام و بسیار رسوائی کشیدم و آخر پشیمان شدم ای صنم من ترا مرخص کردم بشرط آنکه نقل پادشاه دمشق نکنی که از بیفکری باز دولت را کشت و دولت از دستش برفت و پشیمان شد و پشیمانی گذشته سودی نداشت و از کرده خود پشیمان شوی دختر گفت چه گونه بوده است آن

حکایت

طوطی گفت آورده اند که پادشاهی بود بازی داشت که او را باز دولت میگفتند و او را بسیار دوست میداشت روزی بعزم شکار از

شهر بیرون آمد و همه جا سیر میکرد تا آنکه یبای کوهی رسیدند
 پادشاه خواهش کباب کرد غلامان کباب حاضر کردند پادشاه آب طلب
 کرد غلامان از پی آب رفتند تشنگی بر پادشاه غلبه کرده خود سوار
 گردید یکه و تنها رو به یابان نهاد همه جا می آمد تا بر سر
 کوهی رسید و سبزه‌زاری بنظر در آورد که آب روان از آنجا عبور
 میکرد اما رنگ آب زرد بود از تاب تشنگی جامرا بدر آورد از
 آب پر نمود که بخورد ناگاه آن باز بال بر افشاند و آب
 را بریخت پادشاه باز جام را پر کرد خواست که یاشامد آن حیوان
 زبان بسته باز بال زد و بریخت بار سیم پادشاه جامرا پر از آب
 نموده که آن حیوان پر فهم و شعور بال زد و آبر را بریخت پادشاه
 از تشنگی بیحال بود در غضب شد و باز را بر زمین زد و باز بهر
 پادشاه با خود گفت بروم سر چشمه به بینم که چرا آب زرد شده
 اندکی بالا رفت دید که ازدهائی بالای چشمه افتاده و آب میخورد
 و هر لحظه که لب را بر هم میزند آب زرد میشود پادشاه چون
 چنان دید بترسید و رفت که مرکب را می کند که آن ازدها بوی
 آدمی بر دماغش خورد و نفس را قلابه کرد که او را بدام خود برد پادشاه
 بنیاد گریختن کرد و قدری راه که رفت خسته شد و از اسب پیاده
 شد و در گوشه بنشست و رو بدرگاه قاضی الحاجات کرد و مناجات میکرد
 که سواران رسیدند چون چشمش بر سواران افتاد خوشحال شد اما از
 کشتن باز بشیمان شد و بشیمانی سودی نداشت چون سخن بدینجا رسید

عصر بود دختر به پیره زال گفت امروز دیر شد فردا به همراه هم میروم پیره زن بر خاست و روانه شد و با خود میگفت که امروز طوطی خرمگس معرکه شده و نگذاشت که من دختر را ببرم و رفت خدمت شاهزاده و گفت که دختر چادر بر سر کرد که باید خدمت شما که ناگاه چند زن از خوشان او بهمانی آمدند نشد که امروز بیاید اگر توفیق باشد فردا او را می آورم شاهزاده را طاقت نماند گریبان چاک زد آنشب را بآه و فغان گذرانید تا آنکه آفتاب عالمتاب بر آمد پیره زن بر خاست و روانه خانه دختر شد گفت ای نازنین شاهزاده میگوید بیت.

مرغ صیاد تو ام افتاده ام در دام عنق

با بکش یا دانه ده یا از قفس آزاد کن

اگر امروز نیایی خود را هلاک میکنم و خون من بگردن تو می ماند القصه دختر چون اینرا شنید بر خاسته خود را بهفت قلم آرایش کرده و چادر بر سر کرده بنزد طوطی آمد و گفت ای مونس مروز مرا مرخص فرما که بدیدن دوست بروم طوطی گفت ای خجسته بانو عیبی ندارد اما میترسم که از پی دل بروی و مانند آن پادشاه ظالم بشوی که حرف پسر را گوش نگرفت و برعیت ظلم کرد هر چند پسر او را منع نمود قبول نکرد آخر از کرده خود پشیمان شد و پشیمانی سود نداشت دختر گفت ای مونس چه گونه بوده است آن.

حکایت

طوطی گفت بدان و آگاه باش که پادشاهی بود بسیار ظالم و بر رعیت بسیار ظلم میکرد پسر او هرچند او را منع میکرد چاره نمی شد آخر الامر رعیت جمع گشته بر سر پادشاه ریختند پادشاه هراسان شده نعره بزد که ای پسر مرا در یاب پسر گفت ای پدر آنگاه که ترا منع میکردم حرف مرا نشنیدی حالا من چه کار کنم پدر گفت ای فرزند حال وقت این حرفها نیست اگر مردی داری بنما پسر دامن بر کمر زده و دست بشمشیر کرد چند نفس را بضرب شمشیر هلاک کرد چون رعیت بسیار بودند پسر زخمیدار گردیده پادشاه مضطرب شد فریاد کرد که ای رعیت ملک و مال از شما باشد بگذارید که از پی کار خود برویم ایشان قبول کردند پادشاه عیال خود را بر داشته و بای پیاده و بی توشه از شهر بیرون آمدند و همه جا می آمدند تا آنکه بولایتی رسیدند شاهزاده در پیش حاکم آنولایت گفت میتوانی از ما گرو بگیری و قدری پول و يك دست اسلحه و يك اسب بما بدهی با يك خانه حاکم قبول کرد اما شاهزاده برادر و پسر و عیال را بگرو داده و آنچه خواسته بود گرفت و عیال را در آنجا نشانده و خود با تن زخمیدار سوار مرکب گردیده و راه بیابان را در پیش گرفت و روانه شد

و نمیدانست که بکجا میرود و اشک ندامت از چشم میریخت و میگفت ای چاره‌ساز بیچارگان چاره در حق ما بکن و در این سخن بود که از میان بیابان گردی نمودار شد و از میان گرد سوار ی پدید آمد چون برسید شاهزاده با او مصافحه کرد اما آن سوار دید که آثار بزرگی از جمال او هویداست پس شاهزاده پرسید که ای جوان کیستی و بکجا میروی گفت ای‌مرد من نوکر فلان پادشاهم و مرا فرمان داده که در فلان ولایت رفته قلّی بگیرم و بر گردم حال این فرمانرا بتو میدهم و به همراه میرویم تو برادر بزرگتر و من برادر کوچکتر هر چه بما میدهند قسمت میکنیم انشاء الله مال بسیاری بما میدهند شاهزاده غنیمت دانسته فرمانرا گرفته و هر دو روانه شدند و قدری راه که رفتند ناگاه غباری بر خاست و روز مانند شب تار گردید ایشان یکدیگر را گم کردند بعد از ساعتی که هوا روشن شد آن سوار شاهزاده را ندید دست پشیمانی بر سر زد که چیرا فرمانرا از دست دادم اما چند کلمه از شاهزاده بشنو که چون قدری راه برفت تشنگی بر وی غالب آمد خود را بر سر چاهی رسانید و شال از کمر باز کرد که آب از چاه برون بیاورد که ناگاه فرمان در چاه افتاد شاهزاده رفت در میان چاه آب خورد و فرمانرا از میان چاه برون آورد و گشود که

خشك كند ديد نوشته اند كه برسیدن سوارِ اورا هلاك كنيد كه با پادشاه نمك بحرامی کرده است شاهزاده فرمانرا پاره پاره كرد و در آب انداخت و شكر خدا برا بجای آورده روانه راه گردید همه جا میسرفت تا بهای قصری رسید نظر كرد دید چند سر بریده بر كنگره قصر آویخته اند شاهزاده تعجب نموده رفت تا بدر خانه رسید فرود آمده زنی را در آنجا دید گفت ای مادر چند شب مرا در خانه خود راه بده كه من غریبم آنزن شاهزاده را در خانه خود جای داده و مانند پروانه بدور سر او میگشت اما شب بر سر دست آمد پسر از پیره زال پرسید كه این سرها كه بر كنگره قصر است از چیست پیره زال گفت ای فرزندی بدانكه این قصر از دختر پادشاه است هر كس بطلب این دختر میاید او چند مسئله سؤال میکند ایشانرا عاجز میکند پس ایشان را سر میبرد و بر كنگره قصر آویزان میکند و آن دختر بسیار زبردست است و صورتی دارد چون آفتاب بلکه از آفتاب روشنتر شاهزاده چون اینرا شنید گفت ای مادر این معامله برای من خوبست یا آنكه مانند این شاهزادگان خود را بكشتن میدهم یا آنكه گوهر مقصود را بدست میآورم پیره زال گفت ای مادر از این خیال در گذر كه آن نازنین بسیار زبردست است و تو چاره اورا نخواهی

کرد پسر گفت ای مادر من فردا میروم اگر خدا خواسته باشد با او مکالمه میکنم امّا تو مرا از دعای خیر فراموش مکن القصّه چون صبح شد خدارا بهزار و یک نام یاد کرده و کمر مردانگی را محکم در بست و از خانه بیرون آمد و خود را در برای وزیر رسانید و دعای ویرا بجای آورده بعد از آن شرح حال خود را بیان نموده وزیر در ساعت سوار گردید و روانه بارگاه شد بعرض پادشاه رسانید که پسر پادشاه مصر بدینجا آمده و توقع آن دارد که مرخص فرمائید که با دختر مکالمه فرماید پادشاه گفت اورا نزد من آورید در ساعت وزیر بر گشته شاهزاده را بر داشته روانه راه شد امّا شاهزاده چون بدرگاه رسید زبان به شنای پادشاه گشود چنان درافشانی نمود که احسن احسن از اهل مجلس بر خاست امّا چنان محبت پادشاه بر او افتاد که از حدّ بیرون بود اورا در برابر خود بر صندلی زرّین جای داده و از هرجا سخن گفتند تا آنکه شب بر سر دست آمد شاهزاده بمنزل خود رفت امّا پادشاه به وزیر گفت اگر این گیسو بریده راضی میشد بی مسئله اورا بعقد این پسر در میاوردم چرا که محبت پسر در دل من جا گرفته وزیر گفت اگر مرخص فرمائی بروم بدختر بگویم و جواب بیاورم پادشاه گفت ای وزیر از زبان من بگو که پدرت هم راضی میباشد پس وزیر سوار شد

و روانه خانه دختر گردید و شرح حال را با دختر گفت دختر جواب داد که این معنی ندارد هر کس جواب مسئله مرا بگوید من زن او هستم وزیر بر گشت و از برای پادشاه خبر آورد پادشاه غمگین شد و شاهزاده حاضر بود گفت پادشاه ملال بخاطر راه مده اگر لطف خداوند بر سرم باشد جواب او را میدهم بفرست تا بیاید از پی دختر فرستادند که بیاید دختر سفارش نمود که شما شریف بیاورید آن مرد بر گشت و خبر آورد پادشاه در تدارك رفتن بود که ناگاه دهنه بارگاه بر هم خورد پیاده پیدا شد عرض کرد که ده نفر دیو در فلان مکان آمده اند و تمام حیوانات مرا خورده اند و ضرر بسیار می‌رسانند در ساعت پادشاه با لشکر بیگران از شهر بیرون آمده و بجنگ آندیوها رفتند شاهزاده نقاب بر سر کشیده و سوار گردید و از دنبال لشکر بیرون رفت وقتی رسید دید که دیوان دست بر دار شمشادها کردند و در میان لشکر افتادند که پادشاه با لشکر رو بگیریز نهادند شاهزاده چون چنان دید هی بر مرکب زده و خود را بدیوان رسانید ضربتی بر کمر دیوی زد که مانند خیار تر بدو نیم گردید دیو ماده چنان دید بترسید و رو بگیریز نهاد شاهزاده سر در عقب او نهاد او را بخم کند بگرفت و بند بر یال او گذارد و او را برکاب پادشاه آورد اما پادشاه و لشکر در تعجب

مانده بودند که آیا این جوان که باشد پس پادشاه گفت ای جوان
 ترا بخدا قسم میدهم که تقاب از صورت بر دار تا بدانم که گل
 گلستان کیستی و نسب بکه میرسانی شاهزاده تقاب از صورت خود بر
 داشته چون چشم پادشاه بر صورت شاهزاده افتاد مانند جان شیرین او را
 در بنر گرفت و او را بر داشته روانه شهر شد و موجب پادشاه بر
 شاهزاده زیاده گردید القه چون صبح شد دختر مجلس آرائی کرده پادشاه
 از پی شاهزاده فرستاد و قاضی با وزیر و سروران دیگر همه سوار شده
 روانه خانه دختر گردیدند و داخل خانه شدند و جابجا قرار گرفتند
 که ناگاه دختر از پس پرده بی ادبانه بیرون آمد و گفت ای پسر
 ترا چه بر آن داشت که خواهی مکابره از من کنی شاهزاده گفت
 ای دختر اول آنکه کمال تو بر من ظاهر شد که دختر بی
 کمالی هستی دختر بهم بر آمده گفت چگونه مرا بسکمال
 پنداشتی شاهزاده گفت من کسیرا ندیدم که بر پدرش و
 قاضی سلام نکند و حال آنکه سلام از زن میباید دختر
 سر بزیر انداخت اهل مجلس مرحبا گفتند دختر دید که
 حریف و هم سخن او نمیشود از پس پرده بیرون آمد و بر
 کرسی زر قرار گرفت شاهزاده از زیر چشم نظری بر او
 انداخت صورتی دید که چشم جهان بین روزگار مانند آن نازنین
 ندیده که از يك نگاه نیم خواب خانهای مرد مرا خراب کردی
 شاهزاده نزدیک شد که از تخت بزیر افتد باز خودداری نموده و گفت

هر که دارد سر کج بیختی ما بسم الله

میکند میل بهمدستی ما بسم الله

ای دختر مطلبی که داری بگو تا جواب بگویم دختر گفت
آن چه یکی است که دو نمیشود پسر گفت آن خداوند
اکبر است که بیمثل و مانند است دختر گفت چه دو است
که سه نمیشود گفت شب و روز است گفت کدام سه است
که چهار نمیشود پسر گفت آن سه طلاق زنان است باز
دختر گفت کدام چهار است که پنج نمیشود پسر گفت آن
چهار عناصر است دختر گفت آن کدام چهارند که نهوشند و ننوشند و
نخورند تا روز قیامت زنده میباشند پسر گفت آن حضرت
خضر و الیاس و ادریس و عیسی میباشند دختر گفت کدامند
که آب و دانه خورند و ایشانرا پدر و مادر نبود پسر گفت
آدم صلی الله و حوا و گوسفند حضرت ابراهیم و عصای موسی
بود دختر گفت آن کدام است که دست و پا ندارد و مرده
او حلال است پسر گفت آن ماهی است دختر گفت آن کدام
رحمت است که مردم از او میگیرند پسر گفت آن باران است
دختر گفت آن کدام درخت است که دوازده شاخه دارد و هر
شاخه سی برگ دارد که يك طرف او سیاه و يك طرف او
سفید است پسر گفت آن سال است که دوازده شاخه اش دوازده
ماه است و هر ماهی سی روز است و طرف سفید او روز

است و طرف سیاه شب دختر گفت کدام حقست که مردم از او میگریزند و ترس دارند پسر گفت مرگ دختر گفت آن کدام مسجد گوشتی است که در آن نماز کردند پسر گفت دل ماهی است که بونس در آنجا عبادت کرد دختر گفت آن که باشد که او را دم است و نفس نیست پسر گفت آن دم صبح است دختر گفت قبول نمودم پسر گفت ای دختر اگر تا سه روز از من مسئله بپرسی جواب میگویم و امروز از صبح تا شام که مکابره کردیم هرچه گفتی جواب شنیدی من هم از تو سؤال دارم او را جواب بگو دختر گفت بگو پسر گفت آن چه کس بود که از مرگ اوّل گریخت و بدست مرگ دویم گرفتار شد و از مرگ دویم گریخت بمرگ سیم گرفتار شد دختر آنوقت در فکر شد و جواب نداد مهلت خواست همه اهل مجلس احسن احسن گفتند پس شاهزاده گفت امشب ترا مهلت دادم پادشاه پسر را برداشته روانه بارگاه گردید اما چون شب شد دختر در فکر شد و میگفت فردا جواب پسر را چه بگویم اگر با او مکابره نمیکردم بهتر بود پس برخاست و رخوت خود را بدل کرد و رخت خود را بکنیزان خود پوشانید و با دو کنیز روانه منزل شاهزاده شدند سلام کردند و جواب شنیدند دختر گفت ای پسر شنیده ام که امروز با دختر پادشاه مکابره کرده و او را خجالت داده ما بیار

خوشحال شدیم چرا که بسیار جوانان مردم را بقتل رسانیده است. پسر دانست که دختر است دختر گفت چه مسئله از او پرسیدی که عاجز شد و از تو مهلت خواست بما بگو پسر گفت اگر دل میدهید بشما میگویم دختر گفت دل بتو دادیم هر کدامرا میخواهی قبول نمای پسر گفت من ترا میخواهم دختر گفت از کمال تو عجب است که خانم را میگذاری و مرا قبول میکنی پسر گفت کار دل است نه کار گل و گفت بدانید که جواب مسئله که پرسیدم خودم میباشم که رعیت بر سر من و پدرم ریختند و خواستند مارا بکشند از ایشان گریختیم و در بین راه نامه قتل کسی را میاوردند بدست من آمد نزدیک بود که مرا بکشند نامه را پاره کردم این دو مرگ و مرگ سیم اینست که بدست دختر گرفتار شدم آیا چه شود یا آنکه سر ببازم یا دو جنب زلف اورا بدست آورم این برگفت و دست دختر را گرفته و گفت الوعهده وفا باید کام مرا بدهی دختر گفت آمدم بهتر کنم بدتر شد و گفت بگذار بروم سر آب و بیابم کام ترا بدهم پسر گفت اگر گرو میدهی میگذارم پس دختر و کنیزان آنچه از طلا آلات داشتند بشاهزاده گرو دادند شاهزاده تمام را از ایشان گرفت و ضبط نمود و آنها از پی کار خود رفتند چون صبح شد دختر خوشحال گردید که امروز جواب پسر را

میگویم و او را میکشم پس شاهزاده و اعیان دولت در مجلس حاضر شدند بعد دختر گفت ای پسر آن مسئله که از من پرسیدی خود میباشی که مرگ اوّل از دست رعیت و مرگ دوّم در بین راه نامه را پاره کردی و مرگ سیّم بدست من گرفتار شدی حال سرت را خواهم برید پسر گفت راست میگوئی کدام سه کبوتر ماده بودند که آمدند نزد کبوتر نر از پی آب و دانه و کبوتر نر از ایشان گرو گرفت و به ایشان آب و دانه داد یا جواب بده یا بلی بگو دختر پشیمان شد که چرا با او مکابره کردم پس در آنوقت گفت پدرم صاحب اختیار است این بگفت و از مجلس بیرون آمده که احسن احسن از اهل مجلس بر خاست پس پادشاه شاهزاده را در کنار گرفت و نوازش نموده دختر را عقد کرده به پسر دادند و هفت شبانه روز عروسی کردند پس شاهزاده بعد از مرارت بسیار بوصول دختر رسید چون چند مدّت گذشت از پادشاه مرخصی گرفته و لشکر بر داشته بر سر ولایت خود رفت و بضرب شمشیر ولایت را گرفت و کسانی که با او دشمن بودند بسزای خود رسانید و همه پشیمان بودند که چرا ما گذاشتیم در آن شب بروند که حالا تلافی کنند القصّه شاهزاده فرستاد در آن شهر که پدر و برادرش بودند ایشانرا آوردند و آن حاکمی که از

شاهزاده گرو گرفته بود پشیمان بود اما پشیمانی سودی نداشت چون طوطی سخن بدینجا رسانید عصر بود دختر چادر از سر بر داشت و گفت ای مادر امروز هم دیر شد برو فردا بیا که بدیدن دوست برویم پیره زال مانند برج زهر مار از خانه بیرون آمد و با خود گفت که تا این طوطی در حیانت نمیتوانم این دختر را ببرم باید اول فکر این طوطی را بکنم و بعد دختر را ببرم بنزد شاهزاده رفت و احوال را بگفت اما شاهزاده بسیار دلتنگ شده بنیاد گریه و زاری کرده و میگفت

گفتم که فراق را نه بینم دیدم
آمد ب سرم از آنچه میترسیدم
نوحی بهزار سال يك طوفان دید
من نوح نیم هزار طوفان دیدم

در آنوقت شاهزاده گفت ای مادر قدری زهر بتو میدهم بشکر بیامیز و بخورد طوطی بده و کار او را بساز و دختر را بیاور و مرا از بند غم آزاد کن پیره زال گفت بسیار خوب و قدری زهر از شاهزاده گرفت در خانه آورد و با شکر حب ساخته علی الصبح بر داشته و بخانه دختر آورده در پیش طوطی ریخت اما دختر فهمید که پیره زال میخواهد

طوطی را بکشد گفت ای مبادر چه آوردی گفت این شیرین زبان امروز سه روز است که از صحبت او خوش برده ام و امروز قدری دانه از جهت او آورده ام طوطی گفت ای خجسته بانو بدانکه این مکاره از پی شکست تو است و میخواهد که ترا رسوا کند، اول میخواهد مرا بکشد و بعد ترا یرد و سنگ بر شیشه عصمت تو زند اگر باور نداری قدری از این دانه هارا بمرغ بده تا بخورد و بر تو حالی شود پس یکدانه او را بمرغ داد و بخورد در همان ساعت آن مرغ بمرد پس طوطی گفت بر تو حالی شد حالا میروی برو اما از آن میترسم که مانند دختر پادشاه عراق و ناخدا و پدر آن دختر پشیمان شوی دختر گفت چگونه بود آن

حکایت

طوطی گفت بدانکه مردی دختری داشت که آن دختر را به پسر برادرش نامزد کرده بود از قضا پدر پسر بمرد بعد از چند مدت پسر نزد عمویش رفت و اظهار کرد که عمو حقدار مرا بده جواب او را بتلخی بداد و پسر ناامید بر گشته بنزد دختر آمده و گفت پدرت چنین گفت تو چه میگوئی دختر گفت ای پسر عمو من با تو یکرنگ میباشم و هرچه گوئی چنان کنم و هر جا که بروی همراه تو بیایم القصه هر دو با هم چنان قرار دادند که در شب از شهر

بیرون روند چون شب بر سر دست آمد دختر از خانه پدر یک
حقّه زر همراه خود بر داشته و دو اسب از طویله بیرون آوردند
و هر دو سوار شده رو به بیابان نهادند اما نمیدانستند که
یکجا میروند القصّه تا سه شبانه روز رفتند تا به کنار
دریا رسیدند کشتی خالی نبود آنشب را بزیر درختی بر
بردند چون صبح شد قدری زر بنا خدا دادند و هر دو در
کشتی نشستند ناخدا خواست که کشتی را روانه نماید
دختر گفت حقّه زر در زیر درخت مانده در ساعت پسر خود را
از کشتی بیرون انداخت رفت که حقّه زر را بیاورد که
چشم ناخدا بر دختر افتاد یک دل نه صد دل عاشق دختر
گردید و شرعاً بلند نموده که کشتی بروی آب روان
گردید دختر فریاد بر آورد که ای ناخدا تو از ما پول
گرفتی مرا میبری و شوهر مرا در بیابان تنها میگذاری
ناخدا گفت هیات که دیگر روی شوهرت را به بینی
دختر عاقله بود گفت اگر نیکو سلوک کنی از تو بهتر
که خواهد بود ناخدا گفت من قدم ترا بروی چشم
میگذارم القصّه چون بنزد ساحل رسیدند گفت ای دختر
بر خیز تا بخانه برویم دختر گفت سالی که نکوست از
بهارش پیداست این محبت تو بود که میخواهی مرا بیعت
میبری مگر قوم و خویش نداری برو در خانه و چند زن بر

دار بیاور و مرا بعزّت تمام بخانه ببر ناخدا گفت بدیده
 منّت دارم القصّه ناخدای احمق روانه خانه شد چون از نظر
 غایب شد دختر بر خاست و شرع کشتی را بالا برده روانه
 راه شد امّا چند کلمه از پسر بشنو که رفت در زیر درخت
 که حقّه زررا بیاورد چون حقّه را بر داشت بکنار دریا آمد
 دید که جای تر است و بچه نیست و ناخدا دختر را بر
 داشته و رفته است پسر نعره بزد و بیهوش شد بعد از زمانی بیهوش
 آمد گریبانرا چاک کرده بنیاد گریه و زاری گذاشت و با خود میگفت

دیدم که یار جز سر جور و ستم نداشت

بشکست عهد و نیز از آن هیچ غم نداشت

پس چند الف داغ بدست خود کشید و مجنون وار سر
 در بیابان نهاد امّا چند کلمه از ناخدا بشنو که در خانه
 رفته چند زن بر داشته باشتهای تمام آمد که دختر را ببرد دید که
 دختر کشتی را بر داشته و رفته است ناخدا دست بر سر زد و گفت
 دیدم که این نازنین را مفت از دست دادم و آنوقت پشیمانی
 سودی نداشت امّا چند کلمه از دختر بشنو که همه جا
 میامد تا بکنار دریا رسید غلامان پادشاه آنولایت آمدند
 دیدند که کشتی بکنار دریا رسیده امّا هیچ کس در آن
 نیست بغیر از يك دختر که مانند قرص قمر در کشتی

نشسته میباید خبر به پادشاه دادند که کشتی خالی بکنار دریا آمده و يك دختر ماه طلعتی در کشتی است و مرد همراه او نیست تا پادشاه چه حکم فرماید پادشاه گفت تا او را از کشتی بیرون آوردند و داخل حرم نمودند پادشاه از بارگاه بر خاسته بنزد دختر آمد و از او احوال پرسید دختر شرح حال را تمام و کمال گفت آن پادشاه خام طمع گفت سر من سلامت باشد ترا بمعقد خود در میاورم و بانوی حرم خود میکنم دختر به پادشاه گفت بشرط آنکه تا چهل روز مرا مهلت دهی اگر صاحب من نیامد از آن تو باشم القصه پادشاه عهد بست دختر گفت خدا کریم است شاید انشاء الله تا چهل روز جناب اقدس الهی سببی بسازد اما پادشاه با دختر عهد بست و با خود گفت باید عزم شکار چهل روزه کرد که مبادا شهوت زیادتی کند و عهدهی که بادختر بستهام خلاف شود و روانه شکار گردید اما دختر چنان شیرین زبان بود که تمام اهل حرم را مطیع خود نموده بود تا روزی در حرم سرا نشسته بود دختر گفت ای خاتونان میخواهید که بسیر دریا بروید همه قبول کردند در ساعت حکم کرده کشتی بسیار خوب آوردند پس بکنار دریا آمد و آنها را در کشتی نشانید و توشه راه بر داشته خدا را یاد نموده و شراع کشتی را بلند نموده کشتی روانه گردید اما پادشاه بعد از چهل روز از شکار وارد حرم

گردید دید که جا تراست و بچه نیست احوال برسید که اینها کجایند ملازمان عرص کردند که دختر آنها را بر داشته و بسیر دریا رفته آه از نهاد پادشاه بر آمد دانست که دختر ایشانرا فریب داده است دست بر سرخود زده می‌گفت

گفتم که فراقرا نه بینم دیدم

آمد بسم از آنچه می‌ترسیدم

بس آن‌هم از پادشاهی دست کشیده و از عشق دختر و زنها داغ فراق بر سینه خود کشیده رو به بیابان نهاد اما دختر و زنها همه جا می‌آمدند تا بکنار دریای حلب رسیدند ملازمان پادشاهرا خبر کردند که يك كشتی بکنار دریا آمده که چهل زن و يك دختر در او می‌باشند پادشاه بسیار خوشحال گردید و خود سوار شده بکنار دریا آمد و ایشانرا از كشتی بیررن آورده در حرم فرستاد و از دختر احوال پرسید دختر شرح حال را با پادشاه گفت اما پادشاه باعدالت بود بر خاسته و هر دو چشم دختر را بوسیده گفت تا من ترا بصاحب تو نرسانم آرام نگیرم القمه پادشاه آن چهل زن را محبت میکرد چون از این مقدمه مدتی گذشت روزی آن پادشاه باعدالت برخاسته بنزد دختر آمد و گفت ای فرزند من در باره شما چه کنم دختر گفت ای قبله عالم مقرر فرمائید که نقاشان چند دانه نقش ترکیب من بکشند و بر دروازه‌ها بیاویزند هر

کس بیاید این صورت را نظر کند و آهی بکشد اورا گرفته بنزد من آورند پادشاه مقرر فرمود نقاشان صورت دختر را کشیدند و بر در دروازه‌ها آویختند و فرمود که هر کسی بدین صورت نظر کند و آه بکشد اورا بنزد من بیاورید القعه تصویر را کشیدند چند روز از این مقدمه گذشت پدر دختر شهر بشهر و دیار بدیار در جستجوی دختر بود تا آنکه گذارش بر این ولایت افتاد داخل دروازه شد چشمش بر صورت افتاد که بمعینه دخترش بود آهی کشیده و بنیاد گریه و زاری کرد خواست که برود ملازمان سلطان نگذاشتند و اورا بخدمت پادشاه بردند پادشاه اورا به ملازمی سپرد بعد از چند روز ناخدای بیمروّت گذارش بر آن ولایت افتاد داخل شهر شد چون چشمش بر آن صورت افتاد آهی کشید و تف بر آن صورت کرد و خواست که بر گردد که ملازمان اورا گرفته بنزد سلطان بردند و اورا هم بدست شخصی سپردند و بعد از چند روز دیگر پسر از فراق دختر شهر بشهر و دیار بدیار و منزل بمنزل طی نموده پای علامت بنگ ملامت میزد و میامد تا اینکه بدین شهر رسید و داخل دروازه شد نظرش بر صورت دختر افتاد دید که گویا خود دختر میباشد نعره بزد و بیپهوش شد چون بهوش آمد اورا بنزد پادشاه بردند و شرح حال را گفتند پادشاه دانست که خود پسر میباشد گفت ای جوان راز دل خود را با من بگو تا بدانم

کبیتی و چرا اینقدر خون از دیده میباری پسر بگریه در آمده
و گفت پادشاه منم جگرسوخته باده فراق و منم مرغ آشیان
گم کرده منم که جان شیرینم را گم کرده ام و حال همچو مجنون
از پی او میگردم

مباد کس چو من خسته مبتلای فراق

که عمر من همه بگذشت در بلای فراق

پادشاه دلش با حوال پسر بسوخت اورا دلداری داد و گفت غم مخور که ترا
بوصال دختر میرسانم و از بسند غم آزادت میکنم پس اورا هم به یکی
سپرد بعد از چند روز دیگر پادشاه دمشق داخل دروازه شد صورت
را دید و آهی کشید اورا هم گرفته بیخدمت پادشاه بردند پادشاه
دختر را طلب نموده گفت الحال سه چهار کس آمده اند چه میگوئی
دختر گفت وقت آن رسیده که داد و عدل پادشاه در جهان شایع
گردد بفرمائید ایشانرا يك يك حاضر کنند دختر در پس پرده نشست
پادشاه پسر دختر را طلب نمود و گفت ای مرد تو کبیتی گفت
من فقیر هستم پادشاه گفت ای مرد ترا میشناسم تو پسر آن دختر
نیستی که دختر را بنامزدش ندادی و پسر اورا بر داشته گریخته
است و حقّ خود را صاحب گردیده است و این ننگ را بسر خود
آوردی چرا اوّل اورا بحقّدارش ندادی که حالا باید شهر بشهر
بگردی پس اورا بگوشه نشانیدند و ناخدای بیمروّت را پیش
آوردند پادشاه باو گفت که تو کبیتی گفت من مرد غریبی

هستم پادشاه از دختر پرسید که این کیست دختر گفت این ناخدای بیمروّت است که مرا باین درد و محنت گرفتار کرده است پادشاه گفت ای حرامزاده من ترا میشناسم تو آن ناخدای بیمروّت نیستی که دختر را بر داشتی و رفتی و شوهر او را در بیابان تنها گذاشتی حالا ترا بسزای خود میرسانم و فرمود تا او را بدار عبرت کشیدند و او را تیرباران کردند بعد از آن پادشاه دمشق را آوردند پادشاه باو گفت تو کیستی گفت مرد سوداگری میباشم پادشاه بدختر گفت که این کیست دختر گفت این پادشاه دمشق است پادشاه گفت تو پادشاه دمشق نیستی که يك دختر ترا ریشخند نسوده و زنهای تو را بر داشته و رفته است و پادشاهان باید عصمت پرست باشند بهر صورت او را هم در گوشه نشانید پس پسر را پیش آوردند پادشاه بدختر گفت این پسر کیست دختر گفت ای پادشاه عالم این پسر عم من است پادشاه گفت ای پسر تو آن نیستی که در کنار دریا رفتی حقّه زر را بیاوری و ناخدای بیمروّت زن ترا بر داشته و رفته است پسر گفت بلی پادشاه امر نمود تا پرده از روی دختر بر داشتند چون چشم آن دو وفادار بهم افتاد هر دو بر خاسته یکدیگر را در آغوش گرفتند و هر دو صیحه زدند و بیهوش شدند اما پادشاه باعدالت امر فرمود تا هر دو را بیهوش آوردند پدر دختر را طلب کرد و گفت ای مرد دختر تو در خانه من میباشد هر گاه مرا وکیل مینمائی که عقد دختر را از برای پسر عموش به بندم من دختر را بتو نشان میدهم

پدر دختر گفت که صاحب اختیارید بعد پادشاه دمشق را طلب نمود و او را خلعت داده و گفت ای پادشاه هر کس بجای من بود ترا سیاست میکرد اما چهل زن از تو در نزد من میباشند آنها را بر دایر و بولایت خود ببر پادشاه دمشق را بازنهها روانه ولایت خود نمود و پدر دختر را خلعت داد و دوباره عقد دختر را به پسر بستند و هفت شبانه روز عروسی کردند آنوقت پدر دختر از کرده خود پشیمان بود اما هیچکدام را سودی نداشت چون طوطی سخن بدینجا رسانید عصر بود چادر از سر بر داشت و پیره زال را گفت امروز هم دیر شد فردا بیا تا بدیدن دوست برویم القصه پسر عجزه از خانه بیرون آمد و مانند برج زهر مار لند میکرد و میگفت که من دیگر رو ندارم که بنزد شاهزاده بروم پس بیخانه خود رفته چون صبح شد چادر بر سر کرده روانه خانه دختر شد و چند افسانه بر دختر خواند که دل او را برفتن گرم کرد دختر چادر بر سر کرده و بنزد طوطی آمد و گفت ای مونس جان امروز مرا مرخص فرما که بدیدن دوست بروم طوطی گفت ای خجسته بانو من ترا مرخص کردم که بروی اما مانند آن خارکش نشوی که از کرده خود پشیمان میشوی دختر گفت چگونه بوده است آن

حکایت

طوطی گفت بدانکه مردی بود خارکش و هر روز صحرا و کوه میرفت و بشته خاری میکند و میآورد و میفروخت و

صرف عیال خود میکرد از قضا روزی بکوه رفت و خار
 بسیاری کند و در قوّه خود ندید که بشهر بیاورد پس در کوه
 در میان غاری گذاشت که فردا را بیاید و بیاورد از قضا سه چهار
 روز برف و باران بود و ممکن نشد که بیاورد اتفاقاً در آن برف
 و باران کاروانی از آنجا عبور کرد و آنخارها را بالتّمام آتش
 زده و رفتند بعد از آن هوا صاف شد و زمین خشک گردید مرد
 خارکش از خانه بیرون آمد و در کوه رفت دید که همیزم‌ها را
 آتش زده اند سررا بالا کرد و شکر حقراً بجا آورده که دید گویا
 سقف مغاره طلا گشته و کیمیا شده آن خارکش قدری از آن طلا
 برداشته و شکر حقراً بجای آورد و روانه خانه شد و قدری از
 آن طلا فروخت و عمارتی جهت خود بنا کرد و آمده باقی آن
 طلا را برده و صاحب دولت شد از جهت آنکه صبر و شکر داشت
 و بعد از آن خدای تعالی او را دو پسر عطا فرمود یکی را سعد و
 دیگری را سعید نام نهاد و آن طفلها بسنّ هفت و هشت سالگی
 رسیدند ایشان را بمکتب فرستاد و مرد خارکش هر روز در مسجد
 بعبادت مشغول بود از قضا روزی مرد خارکش در میان بازار
 گردش میکرد ناگاه مرد صیّادی داخل شد و مرغ پرخطّ و خالی
 در دست داشت خارکش آنمرغ را بجهت پسرانش خرید و بخانه
 خود آورد آن دو پسر هر روز با آن مرغ بازی میکردند بعد از
 سه روز آنمرغ بیضه گذاشت مانند گوهر شب چراغ مرد خارکش آن

بیضه‌ها بر داشته روانه بازار گردید هر چند او را گردانید کسی
 او را نخرید تا آنکه بدر دگان مرد یهودی رسید چون چشم یهودی
 بر آن بیضه افتاد مرد خارکش را صدا زد و بهر وضع که بود آن
 بیضه را به هزار تومان خرید و گفت دیگر داری یا نه گفت اگر
 مرغ بگذارد خواهم آورد پس آن یهودی در کتاب نگاه کرد دید
 که آثارش مرغ سعادت است و هر کس سر آن مرغ را بخورد پادشاه
 شود و هر کس جگر آن مرغ را بخورد شبی صد تومان بالای سرش
 باشد و بعد از مرارت بسیار او بوصال دوست میرسد آن هم پادشاه
 میشود و اما آن یهودی در فکر بود که بچه تدبیر آن مرغ را
 بدست بیاورد مرد خارکش تا چهار روز بیضه بیهودی فروخت
 و پول گرفت یهودی شبی در فکر بود که چگونه آن مرغ را بدست
 بیاورد که ناگاه پیره زنی از پی او برای مطلبی آمد گفت ای
 مادر فردا صبح در این شهر گردش کن و هر جا که مرغی بدین نام
 و نشان به بینی مرا خبر کن پیره زال گفت بدیده منّت دارم چون
 صبح شد آن مجوزه فرهادکش روانه شهر گردید و گردش میکرد تا بدر
 خانه خارکش رسید داخل خانه شد همان مرغ که مرد یهودی گفته
 بود در آنجا دید بنا کرد بحرف زدن تا آنکه زن خارکش بمحبت
 او گرم گردید پس بنزد یهودی آمد و گفت آن مرغ را در فلان خانه
 دیدم یهودی گفت اگر زن آن مرد را بجهت من راضی کردی هر چه
 میخواهی بتو میدهم آن پیره مگاره گفت بدیده منّت دارم یهودی

قدری زر به پیره زال داده و روانه بازار گردید و قدری میوه خریده روانه خانه خارکش برگردید زن خارکش از جا بر خاست و او را محبت بسیار کرده از هر طرف سخن میرفت تا آنکه دل زن را بخود نرم گردانید که ناگاه مرد خارکش از در آمد زن بر خاست و شوهر را اکرام کرد آن پیر عجزه گفت ای فرزند حین از تو نباشد که عمر خود را با این پیره مرد بسر میبری گفت ایخواهر چاره ندارم پیره زن گفت اگر با من قسم یاد میکنی من ترا بجوانی میرسانم که مثل و مانند نداشته باشد زن خارکش قسم یاد کرد که از سخن پیره زن بیرون نرود آنمگاره گفت من هم شرط کردم که ترا بجوانی برسانم که تا زنده باشی پای خود را به چشمش نگذاری و راه بروی و با هم عهد و پیمان کردند پیره زال بنزد یهودی رفت و گفت او را راضی کردم اما مبلغی پول خرج کرده ام یهودی گفت منت دارم همان ساعت دو مقابل باو داد پیره زال او را بر داشته آمد بنزد آن زن اما آن یهودی بسیار مقبول بود چنان افسانه به آن زن نمود که او را آتش بجان افکند و نزدیک بود که هلاک شود خواهش مطلب خود را نمود آن یهودی گفت اگر کام مرا میخواهی بیایی باید که آنمرغ را بکشی و بروی طعام بگذاری تا من قدری از آن طعام بخورم و کام ترا بدهم و من عصر خواهم آمد آن یهودی بحمام رفت و آن زن در همان ساعت آنمرغ را بکشت و به پخت و بروی طعام گذارد اما پسران خارکش در مکتب خانه بودند

و از مکتب بیررن آمدند و وارد خانه شدند دیدند که مادر آنها پیدا نیست و قاب طعامی در آنجا گذاشته است هر دو پسران آمدند و بر سر قاب طعام بنشستند و بطعام خوردن مشغول شدند از فضا سر آن مرغ را یکی خورد و جگر او را دیگری که ناگه مرد از در آمد و زن در سر کوچه انتظار او را میکشید دست او را گرفته هر دو داخل خانه شدند و زن او را در اطاق گذاشته و خود رفت در اطاق دیگر که طعام بیاورد دید که پسرهایش در سر قاب طعام نشسته اند و میخورند چون زن ایشانرا بدید آنها را بزد طفلها از ترس مادر گریخته و در گوشت پنهان شدند زن طعام نیمخورده را دست کباری کرده و بشزد یهودی آورد یهودی نگاه کرد دید نه سر مرغ است و نه جگر مرغ گفت باریک الله عجب مهمانداری کردی طعام نیمخورده آوردی از برای مهمان خود زن گفت معذورم دار که طفلها از مکتب آمده اند و ندانسته قدری از اینطعام خورده اند حال از برای تو درست خواهم کرد یهودی گفت مطلب دیگر دارم و مقصود من سر و جگر آن مرغ است و اگر نه صد چون تو آرزو دارند که ساعتی با من صحبت بدارند زن گفت ای مرد چه باید کرد یهودی افسوسنی خواند و بآن زن دمید و گفت اگر تو میخواهی بوصال من برسی باید پسرهایت را شکم پاره کنی و سر و جگر مرغ را بیرون بیاوری تا من بخورم و بعد از آن از من کام یابی که سر و جگر آن مرغ آب نشود و بعد مرا خبر کنی که بیایم و ایشانرا دوا بدهم

جاق شوند زن قبول نمود اما چند کلمه از گردش روز گار بشنو در
 وقتی که یهودی با زن حرف میزد سعید در پس پرده ایستاده بود
 شنید آمد بنزد سعد و گفت ایبرادر بیا تا فرار کنیم که مادر ما بمرد
 یهودی عاشق شده است و میخواهد که مارا بکشد و هر چه شنیده بود
 بجهت سعد نقل کرد القصه در همان وقت هر دو فرار کردند و رفتند
 تا آنکه در بیابانی رسیدند ایشانرا خواب گرفت اعتنا نکرده میرفتند
 اما اینها را در رفتن داشته باش چند کلمه از زن بشنو که هر چند
 گردش کرد پسرهارا نیافت شیون از خانه خارکش بلند شد آنوقت
 زن خارکش دست تاسف بر سر زد و میگفت دیدی که بر سر من چه
 آمد از بی حرف این پیره زن رفتم نه کام دیدم نه پسر را نگاه
 داشتم اما آن پسر ها هر دو راه بیابان را پیش گرفته میرفتند تا آنکه
 شب بر سردست آمد در کنار راه دست در گردن هم کرده بخواب
 رفتند چون صبح شد هر دو بر خاستند سعید دید که کیسه زری
 زیر سرش میباشد او را بر داشته ببرادرش داد و گفت نگاهدار که
 بکروز بکار می آید القصه آنروز تا ظهر راه میرفتند تا بر سر چشمه
 رسیدند و ساعتی آرام گرفتند بعد از آن سعد بر خاست و بگردد
 چشمه بگردش در آمد لوحی بنظر در آورد آنلوح را بر داشت و
 بخواند دید که نوشته اند ای بنی آدم هر گاه دو نفر بخواهند از این
 راه بروند هر دو هلاک میشوند باید یکی از طرف راست و یکی از
 طرف چپ برود و هر که از راست برود به پادشاهی میرسد و هر

که از چپ برود بعد از مرارت بسیار بوصال دوست میرسد اما آن هم پادشاه میشود پس سعد و سعید دست در گردن هم‌دیگر نموده و گریه بسیاری کردند و هر يك بطرفی رفتند اما سعید تا چهار روز میرفت تا آنکه شهری رسید پول همراه داشت داخل بازار شد اسب و سلاح و رخت خرید و روانه ولایت دیگر شد درنگ ننمود شهر شهر دیار بدیار میرفت تا شهری رسید دید که همه مردم بر در شهر ایستاده اند پرسید که چه خبر است گفتند که پادشاه اینولایت مرده است و قاعده اینولایت چنان است که بازی دارند او را می‌کنند باز بر سر هر که نشست او را پادشاه می‌کنند خواه غنی باشد خواه فقیر القصة مرکب بر انگیخت که شاید باز بر سر او نشیند اما لشکر و سپاه دو دفعه باز رها کردند هر دو دفعه بر سر دیوار نشست ایشان تعجب کردند دیدند يك سوار نمودار شد گفتند صبر کنید تا سوار برسد صبر کردند تا سعید خود را به آن سپاه رسانید آنوقت باز رها کردند باز آمد و بر سر سعید نشست القصة تا سه بار رها کردند در هر سه بر سر سعید آمد و قرار گرفت همه سر اطاعت به زیر انداختند و سعید را بر داشته بعزت تمام داخل شهر نمودند و خاتم پادشاهی بر او پوشانیدند و او را بر تخت زر نشانیدند و سعید بنیاد عدل و راستی نمود اگرچه خود رعیت زاده بود اما طریقه بزرگانرا پیش گرفت اما چند کلمه از سعد بشنو که وادی بوادی منزل بمنزل طی نموده و هر روز صد تومان در زیر سر داشت باندك زمانی صاحب

دولت شد القصّه شهر شهر و دیار بدیّار میرفت تا آنکه شهری رسید
 او را حلب میگفتند داخل شهر شد بدر خانه فرود آمد و در شهر گردش
 میکرد تا آنکه بپای قصری رسید دید که چهار نفر بر در قصر
 خاکتر نشین شده اند پس رفت در پهلوی آنها نشست و احوال پرسید که
 این چه قصر است گفتند ای جوان این قصر دلارام چینی است
 ما هر کدام از شهری آمده ایم و آنچه سرمایه داشتیم باختیم
 و حال دیگر روی ولایت را نداریم و این دل آرام شبی صد
 تومان میگیرد و کسیرا با خود مینشانند سعد گفت من که شبی صد
 تومان را دارم اینجا جای من است پس رفت و داخل قصر شد و شب
 بر سر دست آمد اما دلارام چهل کنیز داشت که همه بشکل خودش
 بردند القصّه هر شب یکی از آن کنیزان را میفرستاد که با او
 میخوابیدند الغرض تا چهل روز بدین قرار بخوشگذرانی مشغول بود
 بعد دلارام نظر کرد دید که سعد دست در زیر سر میکند و پول در
 میآورد و بهمخوابه خود میدهد دلارام دانست که سعد جگر مرغ
 سعادت را خورده است تدبیری بهخاطرش رسید گفت باید کاری کرد
 که جگر را از دل او بیرون آورد و جگر مرغ سعادت هضم نمیشود
 فرستاد قدری شراب کهنه آوردند و بخورد سعد داده او را بیهوش
 نمودند بعد که بهوش آمد استمفراغ کرد و لگدی بر پشت او زدند
 که جگر از حلقش بیرون آمد دلارام او را کباب کرده بخورد چون
 صبح شد سعد بر خاست دست زیر سر کرده دید که چیزی نیست

و از حال خود خبردار نبود گفت امروز پول حاضر نیست و از کار خود در تعجب بماند گفت حال میروم و پول میآورم و از قصر بیرون آمد با دل پر درد و چشم پراشك سر در بیابان نهاده میبرفت و میگفت دیدی چه بر سرم آمد الفرض خسته شد و بکنار راه نشست و دو نفر آمدند بگذرند دیدند که یکنفر در کنار راه سر در زانو گذارده و صدای پای آنها را شنیده سر بر داشت و ایشان از او احوال پرسیدند که از کجا میائی و بکجا میروی گفت من شاگرد قاضی شهرم و از او قهر کرده ام و میخواهم که بملك دیگر بروم آنها چون اینسخن شنیدند باو گفتند که ما دعوائی داریم پدر ما مرده و آنچه داشتیم قسمت کردیم مگر سه چیز نظر به آنکه هر يك خاصیتی دارد سعد گفت پدر شما که بود گفتند پدر ما شمعون یهودی بود گفت خدایا کی باشد که داد ما را از این سواران بگیری گفت اگر من آن سه چیز را از برای شما قسمت کنم چه چیز بمن میدهد گفتند هر کدام سه هزار درهم بنو میدهیم سعد قبول کرد و گفت آن سه چیز را بیرون بیاورید بیرون آوردند سعد دید انبانچه و سرمه دانی و غالبچه ایست سعد گفت هر کدام یکی از اینها را بر دارید گفتند ای پسر اینها هر کدام بیک خاصیتی دارد سعد گفت شما خاصیت اینها را بگوئید تا من بجهت شما قسمت کنم گفتند خاصیت غالبچه آنست که هر کس بر روی او نشیند و بگوید بحق حضرت سلیمان که مرا بفلان مکان برسان در ساعت بلند شود و در همانجا فرود آید و خاصیت انبانچه آنست که دست

در میان او کند از میوه و غیره هر چه بخواهد از میان او بیرون
 بیاورد و خاصیت سرمه‌دان آنست که هر که او را بچشم کشد همه
 کس را به بیند و کسی او را نه بیند سعد گفت من سه تیر در چله
 کمان میگذارم و هر یکرا بطرفی میاندازم هر کدام از شماها زودتر
 آورید هر سه از او باشد پس سه تیر در چله کمان گذاشت و
 هر کدامرا بطرفی انداخت ایشان سوار شده از پی تیران هر يك
 بطرفی رفتند چون از چشم غایب شدند سعد بر خاسته و خدا را
 یاد کرده و روی غالیچه نشست و غالیچه بلند شد بر اوج هوا که
 ناگاه سواران که از پی تیر رفته بودند برگشتند دیدند که غالیچه
 در روی هوا می‌رود دست تأسف بر سر میزدند که چرا خاصیت
 اینها را از برای سعد گفتند سعد از روی هوا فریاد میزد که ای
 جوانان تأسف مخورید که حق بحق دار رسید پدر شما میخواست که
 مرا بکشد اما خدای نخواست آنوقت سواران بشیمان شدند و برگشته
 بولایت خود رفتند اما سعد بیک ساعت بولایت دلارام رسید و در گوشه
 منزل نمود در همان ساعت میل سرمه در چشم کشید و داخل قصر
 دلارام گردید دید که آن بار بیوفا نشسته طعام میخورد اما سعد از
 دیدن آن شوخ عیار مدهوش و بیستاب گردید چون بهوش آمد گفت
 چو دیدم آن پری رورا دلم شد مبتلای تو

بشوخی میبری دلرا نو دانی و خدای تو

پس قدم پیش نهاد و بطعام خوردن مشغول گردید اما آن شوخ

سرمست' نظر بر گوشت قباب کرد دید که خالی است و ندانست که کسی همراه او طعام میخورد خوف کرد و آب طلب نمود آب بخورد و صدای نوش جان شنید خوفش زیادتیر گردید افتاد و بیهوش شد القصة سعد بر خاسته از خانه بیرون آمد چون صبح شد دانه سببی از میان انبانچه بیرون آورد بر داشته روانه قصر گردید دید که جمعی بدور قصر دلارام جمع شده اند هی بر ایشان زد که از خانه بیرون روید ایشان بیرون رفتند سعد در بالین دلارام نشست دلارام در دم بیهوش آمد دید که سعد در بالین او نشسته پس سعد گفت من رفتم در گلستان ارم و دوا از جهت تو آورده ام و نوکر من از گروه جنّیان میباشد در آبادی نیاید و من ایندفعه اینقدر مال و دولت آورده ام که حساب ندارد باید همراه من بیایی که من این ماله را تحویل تو نمایم دلارام پنداشت که سعد راست میگوید بر خاسته همراه سعد آمد اما سعد قدری میوه از انبانچه بیرون آورده در پیش دلارام گذاشته و او را بروی غالیچه نشانید و گفت بحق حضرت سلیمان که منارا در فلان موضع برسان غالیچه بلند شد و دلارام فریاد میکرد که مرا بکجا میبری سعد گفت غمگین مشو که بقصر میروم اما سعد دلارام را به هندوستان در جزیره که نام او برده بود فرود آورد سعد گفت ای دلارام یاد وطن را از سر بدر کن که دیگر روی وطن و قصر را نخواهی دید دست دراز کرده که کام دل از او بگیرد دلارام گفت ای سعد من دست تو نمیدهم سعد گفت مگر تو

خوابی من چهل شب در پهلوی تو خوابیدم گفت و الله که من
چهل بکنیز دارم و همه بشکل خودم میباشند هر شب یکی را
میفرستادم که در پهلوی هم میخوابید سعد گفت حال بهتر شد

چه خوش بود که بر آید بیک کرشمه دو کار
بسکیش مرگ رقیب و دویم رسیده بیار

دلارام دید که چاره ندارد گفت من بیعقد دست بتو نمیدهم سعد
گفت من خود عقد میخوانم و اگر راضی نشوی ترا بدریا اندازم
دلارام ناچار تن بقضا در داد و سعد او را تصرف کرد البقعه تا چهل
روز در آن جزیره بسر بردند اما دلارام از راه مکر و ریشخند با سعد
مهربانی میکرد تا آنکه عقل او را گرو کرده و از خاصیت آن سه
چیز مطلع گردیده از پی فرصت بود از قضا

خدنگ مارکش با مار شد جفت
قضا هم خنده زد هم آفرین گفت

از قضا سعد برهنه شد و در آب فرو رفت که خود را بشوید دلارام
فرصت یافته سرمه‌دان و انبانچه و رختهای سعد را بر داشته و بروی
غالیچه نشسته و گفت بحق حضرت سلیمان مرا بقصر برسان که ناگاه
غالیچه بلند شد و در ساعت دلارام بقصر خود رسید اما سعد چون از
آب بیرون آمد دید که حریف رفته است دست غم بر سر زد و برهنه
در میان جزیره میگردید بعد از آن واقعه سه شبانه‌روز یگه و تنها

بسر میبرد و میوه میخورد و شب و روز بدرگاه خدا ناله و زاری میکرد و سر بسوی آسمان کرده و میگفت

خداوندا خداوند جهانی * خداوند زمین و آسمانی

بفریادم برس و در پای درختی نشست و سر بسوی آسمان کرد و بعد سر برانوی غم گذاشته بچشم خواب و بدل بیدار که ناگاه قادر قدرت نما قدرت نموده سه کبوتر از هوا پروازکنان آمده و بر سر آندرخت نشستند یکی از آنها گفت ایخواهران اینجوانرا می شناسید گفتند نه او گفت این جوان سعد عاشق دلارام است اما دلارام او را نمیخواهد و بزبان او را ریشخند میکند و سعد از راه محبت سری که داشت باو گفت و او هم بیوفائی کرده او را در این جزیره حیران و سرگردان کرده و رفته است اما او هم بسزای خود میرسد کابوتر دیگر گفت ایخواهر دیگر چاره دارد یا نه او گفت اگر بیدار باشد من بگویم او بشنود بمطلب میرسد اگر از پوست این درخت بکند و بر پای به پیچد از دریا بگذرد و اگر برگ این درخت را بر چشم کور کشد روشن شود و اگر باز این درخت را به دماغ دیوانه کشد عاقل شود و اگر ترکه ایندرخت را بر آدم زند خر شود و اگر بر خر زند آدم شود و بار این درخت را بر چشم کشد کسی او را نه بیند اینرا که گفتند هر سه پرواز کردند اما سعد بیدار بود و آنچه کبوتران گفتند همراه شید بر خاسته و شکر خدا را بجا آورده القصه آنچه کبوترها در بالای درخت گفته بودند سعد همه را بجای آورده و پوست آن درخت را بر پای پیچیده و خدا را

یاد کرده بدریا زد و از آب گذشته بساحل رسید و رو براه نهاد
 منزل بمنزل آمد تا شهری رسید که پادشاه آنشهر دخترش دیوانه بود
 و پادشاه شرط کرده بود که هر کس او را عاقل کند دختر مال او
 باشد سعد بنزد پادشاه رفت و عرض کرد که دختر را عقد کن و بمن
 بده اگر او را چاق کردم مال من باشد و اگر چاق نکردم مرا بقتل
 برسانید پادشاه قبول کرد سعد بار آندرخت را بر دماغ او ریخت در
 ساعت دختر عطفه کرد و بهوش آمده گفت ای مرد تو کیستی که بنزد من
 مییابی سعد گفت فدای تو شوم شوهر تو ام خبر از برای پادشاه بردند
 بفرمود تا طلب بشارت کوبیدند و هفت شبانهروز عروسی کردند و دختر را
 بعد دادند سعد بوصال دختر رسید و بعد از چند روز بخدمت پادشاه آمده
 و گفت مرخص فرمائید که بروم کسی بر من جبر کرده تلافی
 کنم گفت چه قدر لشکر میخواهی سعد گفت لشکر ضرور نیست يك
 غلام سیاه کافست پادشاه گفت اختیار خود داری پس سعد از پادشاه
 مرخص شد و يك غلام سیاه بر داشته روانه شهر دلارام شد آمد داخل
 شهر شده در کاروانسرائی فرود آمد و شب را در آنجا بسر برد چون
 صبح شد بر خاسته روانه قصر دختر گردید غلامان و دربانان او را
 منع کردند سعد ترکه را بر آنها اشاره نمود همه خر گردیدند و خود را
 بعمارت دلارام رسانید اما دختر چون سعد را دید در غضب شده
 گفت ای بی ادب ترا که راه داد که بی رخصت من در اینجا بیائی سعد
 گفت آمدهام تا ترا سوار شوم گفت بگیری این بی ادب را کس جواب

نداد بر خاست دید از کنیزان و غلامان هیچکس آنجا نیست اما
 خر بسیاری در آنجا هستند دلارام در تعجب ماند سعد بیش
 آمد و ترکه بر او زد و در ساعت خر شد سعد سوار گردیده
 از قصر بیرون آمد و داخل منزل خود شد غلامرا گفت يك جوانی
 در پشت این خر بینداز و از بیوون کاروانسرا خاك بکش و در این
 کودال بریز که پر شود غلام گفت بدیده منت دارم پس او را بزیر
 خاك کشی انداخت تا شب آمد قدری کاه و جو بنزد او گذاشت
 اما چون دلارام بنواز و نعمت پرورده بود نگاه بر کاه و جو میکرد
 و از گوشه چشم اشك میریخت القمه تا سه شبانه‌روز دلارام
 بدین منوال گذران میکرد روز سیم سعد دلش بر احوال دلارام بسوخت
 بنزد او آمد و گفت احوالت چگونه می‌باشد هر گاه سرمه‌دان
 و انبانیچه و غالیچه را میدهی خلاص خواهی شد هر چند خری سر
 بجناب و بعد ترکه باو زد دلارام آدم شد و او را خلعت داد و نوازش
 نمود و هر دو داخل قصر گردیدند و آنچه مال داشت همه را تسلیم
 نمود بعد شراب کهنه خورده و قی نمود و جگر مرغرا بیرون آورد
 و هر چه داشت تحویل نمود سعد دلارامرا بر داشته روانه ولایت
 شد که دختر پادشاهرا گرفته و آنجا که خاکستر نشینها بودند همه را
 خرجی داده روانه ولایت خودشان گردانید و پدر و مادر سعد
 هر دو کور شده بودند و سعد از برگ درخت بچشم ایشان کشید و هر دو
 بینا شدند و بمادر خود گفت که خوب کردی ما را در بدر

نمودی اما خدا با ما یار بود آنچه گذشته بود برای پدر و مادرش نقل کرد اما مادر از کرده خود پشیمان بود ولی سودی نداشت و بعد فرستاد سعید را از آمدن خود خبر نمود و سعید بدیدن آمد و چندی مشغول عیش و عشرت بودند و بعد پدر زن سعد بمرد و سعد در جای او پادشاه شد چون طوطی سخن بدینجا رسانید عصر بود دختر چادر از سر بر داشت و گفت امروز هم دیر شد برو فردا بیا که بدیدن دوست برویم پیره زن مثال انبائه پر باد پف و پف میکرد و میرفت چون صبح شد چادر مگارگی بر سر کرده بنزد دختر آمد و او را برفتن ترغیب مینمود دختر چادر بر سر کرده بنزد طوطی آمد و گفت ایمنونس باید امروز مرا رخصت دهی که بدیدن دوست بروم طوطی گفت ای خجسته بانو بدیدن دوست رفتن مایه شادمانی و باعث بدنامی است میترسم که بروی و مانسد پادشاه قندهار از کرده خود پشیمان شوی و آنوقت سودی نداشته باشد دختر گفت چگونه بوده است آن

حکایت

طوطی گفت بدانکه در قندهار پادشاهی بود بسیار عاقل و زیرک و در فکر آن بود که علم بیاموزد از قضا روزی در بارگاه نشسته بود که ناگاه درویش زردمویی داخل بارگاه شد اما پادشاه با درویشان بسیار الفت داشت او را نوازش نموده نگاه

داشت اما پادشاه آنچه میدانست از علم و صنعت در نزد درویش بکار برد درویش بخندید و گفت ای پادشاه اینها بکار نمی آید اگر تو از قالب خود بدر رقی و بقالب دیگر شدی و باز بقالب خود رجعت کردی اورا هنر میگویند پادشاه گفت چگونه میباشد درویش گفت تا مرغرا آوردند و درویش اورا خفه کرده از قالب خود بیرون آمد و در قالب آنمرغ رفت و بگردش در آمد بعد از قالب مرغ بیرون آمد و رفت در قالب خودش جای گرفت پادشاه گفت باید اینرا بمن بیاموزی درویش آن نیرنگ را بپادشاه آموخت بعد خامت گرفته روانه ولایت خود شد اما پادشاه این نیرنگ را در بارگاه میکرد وزیر پادشاه در پی آن بود که آنرا بیاموزد روزی گفت ای پادشاه از شما قبیخ میباشد که در مجلس چنین نیرنگ نمائی گفت مرا یاد ده که هر روز در مجلس تو نیرنگ کنم پادشاه با آن همه زیرکی فریب وزیر را خورد و ندانست که چه کند

مرغ زبرك كه ميرميد از قيد

با همه زبركي بدام افتاد

القصه وزیر این نیرنگ را از پادشاه آموخت و هر روز در مجلس بکار میبرد اما در پی فرصت بود که روزی پادشاه بیعقل خواهش شکار نمود و از شهر بیرون آمد و همه جا سیرکنان میرفتند تا به بیابانی رسیدند که پادشاه آهومرده بنظر در آورد بوزیر گفت که در جلد این آهو برو وزیر گفت مگر شما غیر از این نیرنگ زیاده

بمن یاد داده‌اید پادشاه گفت نه وزیر گفت پس چگونه بروم باید
 شما بروید و من بیاموزم پادشاه احمق از مرکب بزیر آمد و از
 قالب خود بیرون شده در قالب آهو رفت وزیر هم فرصت یافته
 در ساعت از قالب خود بدر آمده و در قالب پادشاه رفت و به اسب
 سوار شده داخل شهر گردید و بمردم گفت که و زیر را اسب بر
 زمین زد بروید اورا بیاورید و دفن کنید غلامان رفتند و اورا آوردند
 امّا وزیر که پادشاه شده بود داخل حرم گردید و دست‌درازی
 به اهل حرم نمود همه دست دادند و راضی شدند مگر آنکه يك زن که
 عاقله و زیرك بود بفراست در یافت که او پادشاه نمیباشد دست به
 او نداد القصّه چند کلمه از پادشاه بشنو چهل شبانه‌روز در جلد
 آهو بود و همه جا میرفت تا بکنار دریائی رسید دید که طوطی
 مرده در کنار دریا افتاده است پادشاه از جلد آهو بیرون آمده
 و در جلد طوطی رفت و پرواز نمود و در میان جنگل گردش
 میکرد طوطیان چون این طوطی را دیدند اورا بزرگ خود نمودند از
 قضا صیادی دامی گذارده بود که طوطیان را بگیرد پادشاه که در جلد
 طوطی رفته بود با طوطیان گفت که مرا بخاطر رسیده چنان کنم که
 باعث نجات ما باشد و گفت همین که صیاد آمد همه خود را بمردن
 اندازید همه قبول کردند چون صیاد آمد که دامرا ببیند از دید که همه
 طوطیان مرده‌اند امّا آن يك طوطی را که پادشاه باشد بر داشت و
 برفت که ناگاه طوطیان پرواز کردند و رفتند آنوقت صیاد بشیمان شد

که چرا فریب خوردم القصه طوطی که پادشاه باشد گفت ای صیّاد
اگر تو مرا به شهر قندهار برسانی من صد تومان بتو میرسانم صیّاد دید
که عجب طوطی سخن گوئی است اورا بشهر قندهار برد طوطی گفت
ای صیّاد مرا به بازار ببر و هر که خواهد که مرا بخرد بگو صد
تومان قیمت او میباشد صیّاد هر جا که برد کس اورا نخرید آمد
بدر خانه قاضی قاضی گفت ای صیّاد این طوطی را چند میدهی گفت
صد تومان قاضی گفت ایمرد هرگز طوطی صد تومان شده است
باین قیمت بکار من نمیخورد برو و طوطی گفت يك ساعت صبر کن از
قضا مردی و زنی آمدند و دعوا داشتند زن گفت ای قاضی ایمرد
در خواب با من جماع کرده است و هر شبی صد تومان حق من
میباشد و حال من حق خود را میخواهم قاضی گفت ایمرد چرا حق
زنرا نمیدهی مرد گفت من در خواب با او جمع شدم در بیداری
چرا پول بدهم قاضی گفت شما چگونه مطلبرا بمن بیان کنید تا
من حالی شده حکم نمایم مرد گفت من عاشق جمال اینزن بودم
و اظهار مطلب نمودم گفت من شبی صد تومان میگیرم و در پهلوی
تو میخوابم من پنجاه تومان داشتم دادم قبول نکرد تا يك هفته هر
قدر اظهار نمودم راضی نشد تا آنکه شبی بر گشتم و آمدم بمنزل
خود و دست بدعا برداشتم و گفتم بار خدایا حبّ این زنرا از دل
من بیرون کن یا آنکه پول بمن برسان خوابیدم در عالم خواب
دیدم که با آن زن جمع شدم چون صبح بر خاستم دیدم که دلم

سرد شده است دیگر از پی آنزن نرفتم بعد از چند روز آنزن مرا پیدا کرد و از من احوال پرسید که چرا بسر وقت من نیامدی من شرح حالرا از برای او نقل کردم که در خواب دیدم با تو جمع شده ام و از آنجهت دلم از تو سرد شده که ناگاه زن گریبان مرا گرفت که بیا صد تومان حق مرا بده قاضی گفت راست میگوید چرا حق او را نمیدهی مرد گفت ایها القاضی من با او در خواب جمع شده ام چگونه در بیداری پول باو بدهم قاضی گفت اینکم را من نمیکم بروید در خانه عرف خواستند که بروند طوطی آواز داد که ای قاضی اگر اینحکمرا من بکنم بمن چه میدهی قاضی گفت ترا بخدمت پادشاه میفرستم که تورا صد تومان بخرد و در بازار زیاد نگردانند طوطی گفت بسیار خوب پس رو بمرد کرد و گفت برو صد تومان بیاور تا من دیوان شمارا بکنم اما خاطر جمع باش که من پول شمارا میدهم آن مرد رفت پول را درست کرده آورد بنزد طوطی گذارد آنگاه طوطی گفت يك آئینه بیاورید آورده در برابر پول گذاردند طوطی گفت اینزن دست دراز کن و پولی که در میان آئینه میباشد بر دار و برو القصة زن سر را بزیر انداخت و برفت از پی کار خود و بعد قاضی طوطیرا بآدم خودش داد که این طوطیرا بر دار بخدمت پادشاه ببر و بگو که اینطوطیرا شما بصد تومان بخرید که بسیار عاقل و زیرک است و امروز همچنین دیوانی کرده است پس طوطیرا باخدمت پادشاه بردند پادشاه صد تومان داد و طوطیرا خرید

اما طوطی چشمش بر وزیر افتاد که در بارگاه نشسته و بجای او پادشاهی میکنند آه سرد از دل پر درد بر کشید و با خود گفت ای نمک بحرام کی باشد که من داد خود را از تو بگیرم القصه پادشاه که وزیر بود گفت اینطویرا خواهم فرستاد در نزد آن زن که دست بمن نمیدهد چون این طوطی خوش‌زبان میباشد شاید آئین بمن راضی شود القصه طوطیرا جهت آن زن فرستاد اما چون طوطی داخل شد زن و فرزندانش را دید آهی کشید اما يك زنش را دید که ملول نشسته طوطی گفت ای خانم چرا ملول نشسته اگر دردی داری بگو تا علاج نمایم گفت ابوطوطی

مرا دردست اندر دل اگر گویم زبان سوزد

اگر پنهان کنم ترسم که مغز استخوان سوزد

و درد مرا غیر از خدای تعالی کس علاج نتواند کرد طوطی گفت اگر چه من مرغم و ایکن در جزیره هندوستان بسیار گشته‌ام و تمهیدات میتوانم نمود امروز هم خانه قاضی چنین دیوان کردم زن دید که طوطی بسیار زیرک و عاقل میباشد گفت ابوطوطی بدان و آگاه باش که من زن پادشاه بودم روزی شوهرم با وزیر بشکار رفتند بعد از آنکه از شکار برگشتند من بگفتار و کردار او نگاه کردم و دانستم که او پادشاه نیست وزیر میباشد و بلائی بر سر پادشاه آورده من به او دست ندادم و باقی حرم پادشاه دست داده اند من از آنروز تا بحال ملول نشسته‌ام طوطی گفت خدا از تو راضی باشد بدانکه من پادشاه شوهر

توأم آنروز که با وزیر بشکار رقتم در صحرا يك آهوی مرده بنظر در آوردم از جلد خود بیرون رقتم و در جلد آهو شدم آن ناباک از جلد خود بیرون شده در جلد من رفت و چهل شبانهروز در صحرا میان جانوران میگشتم تا آنکه در قالب طوطی مرده رقتم و بعد از مرارت بسیار خود را بدینجا رسانیدم زن چون این سخن را شنید بسیار خوشحال شد و شکر حق را بجای آورد پس طوطی گفت که پادشاه نمک بحرام امشب که میاید اورا بسیار محبت بکن و بعد که میخواهد بوصال تو برسد خواهش کن که نیرنگ را از برای من بنما که سیر کنم بعد دست وصال بتو میدهم القصه چون شب شد آن وزیر پادشاهنما فکر کرد که امروز طوطیرا فرستادم و زنرا عاشق خود کردم بروم بوصال او برسم القصه داخل حرم گردید و بعد از صحبت بسیار خواهش نمود زن گفت بدیده منت دارم اما بشرط آنکه نیرنگ را در برابر من بکنی که من سیر نمایم و بعد کامیاب شوید گفت بسیار خوب مرغرا بیاوردند و خفه کردند وزیر از قالب پادشاه بیرون آمده در قالب مرغ رفت و بنا نمود در میان حرم گردش کردند و پادشاه در ساعت از قالب طوطی بیررن آمده بقالب خود زفت و نشست و شکر خدا را بجای آورده و گفت ابحرامزاده ناباک وزیر من بتو چه بدی کرده بودم صاحب دولت نبودی و نیرنگ را بتو نیاموختم گناه من چه بود که مرا از خانواده من آواره کردی در ساعت پادشاه حکم کرد که دیگی را در سر آتش آب پر

کرده بگذارند تا بجوشد چون دیگ بجوش آمد پادشاه حکم فرمود که وزیر را که در قالب مرغ بود بدیگ انداختند وزیر از کار خود پشیمان بود ولی سودی نداشت القصه وزیر در دیگ بجای خود رسیده و بدرک واصل گردید و پادشاه هم از کرده خود پشیمان بود که چرا نیرنگ را بوزیر آموختم حال ای خجسته بانو پشیمانی جهت هیچکس سودی ندارد چون طوطی سخن بدینجا رسانید عصر بود دختر جادر از سر بر داشت و گفت ای مادر امشب تو در اینجا مهمان باش امروز هم دیر است تا فردا بدیدن دوست برویم القصه پیره زن گفت امشب بهر حيله که باشد دختر را راضی خواهم کرد از قضا در همان شب خواجه خداداد از سفر آمد و در را زد دختر رفت در پس در گفت تو کیستی خواجه گفت شوهرت خواجه خدادادم دختر در را باز کرد چون چشمش بر خواجه افتاد رنگش تغییر کرد خواجه داخل خانه شد دید آن پیر عجوزه نشسته گفت ایمگاره ترا که گفت که بدینجا یائی که ناگاه طوطی بزبان آمد گفت ایخواجه شکر حق میکنم که آمدی حال این امانت تو از شومی این پیر عجوزه جفت من کشته شده و میخواست که بر شیشه عصمت تو سنگ جفا زند من اورا بسرگذشتی نگاه داشتم تا آنکه امروز تو آمدی خواجه طوطیرا از قفس بیرون آورده و نوازش بسیاری نموده و بعد پیره زال را بدریا انداخت وزن را هم سیاست کرده از خانه بیرون نمود و طوطیرا بر داشته راه بیابان را پیش گرفته قلندروار میرفت تا از دار دنیا راحت نمود

جنگ جام و قلیان

بیبا ای برادر حکایت شنو
 چنین گفت قلیان بیجام اینسخن
 باعزاز و اکرام جنبم ز جا
 چه آبت نباشد نگونت کنند
 چو تنها بمانی تو اندر سرا
 توئی یزبان و منم خوشکلام
 ز بلخ و بخارا و هندوستان
 ز مشرق ز مغرب ز ایران و روم
 هر آنکس که شد تابع دین من
 بمحفل بمجاس بهر انجمن
 ابا پادشاه و وزیر و گدا
 بقیقه بخندم بابشان بی
 که همراز خوبان عالم منم
 چه یاران بر دوستان میرسند
 بی مهربانی بقلیان کنند
 مقدم منم بر همه چیزها
 کسیرا که در دل بپاشد غمی
 سخنرا چه کردم بدینجا تمام
 چه جام اینسخن ز قلیان شنید
 بقلیان بگفتا که هرزه مگو
 زجام و زقلیان روایت شنو
 ز تو بهترم من بهر انجمن
 نه چون تو بروم کنند از سرا
 بعد خواری از در برون کنند
 خورند آب از تو سگ و گربهها
 سخن با بزرگان بگویم مدام
 گرفتم تمامی بتیغ زبان
 ز گبر و ز ترما بهر مرز و بوم
 دگر بر نکرد ز آیین من
 کنم بابزرگان همیشه سخن
 حکایت نمایم بشیرین ادا
 نه یم از بزرگان نه خوف از کسی
 بابشان بی طعنها میزنم
 در اول تواضع بقلیان کنند
 دگر خوردنیا پس از من خورند
 بر مردمان خوب دارم بها
 در آن غم نمایم باو همدمی
 تو هم زود بر گو جواب کلام
 بجوشید و خود را بهم در کشید
 از این هرزه گوئی برفت آبرو

از این است روی تو گشته سیاه
 کنند نیم گز چوبت اندر بحلق
 پس آنگاه چوبی بحلق کنند
 چه ابلیس مردم ز ره میبری
 ز من سود بینند از تو زیان
 در این حرف بودند که خوانچه رسید
 سخنهای خود عرضه کردند تمام
 که حرف شما هست صدق و صواب
 ز حرفم نباید شما سر کشید
 دگر قصه خوانست قلیان مدام
 مگوئید با هم سخن بعد از این
 روید و نشینید بر جای خوش
 مگوئید با هم دگر این سخن
 شمارا سر از تن جدا میکنم
 بگویم شما را بشنند زبان
 بحق کوه ندارد خلل
 بدوشاب صاف و بحلوای تر
 بماست و بچرما بطق بنیر
 بماست چکیده که دارد مزه
 شمارا سر از تن جدا میکنم
 روید و نشینید بر جای خوش

نه آزره داری نه شرم و حیا
 ز بس هرزه گوئی تو در پیش خلق
 حکایت تو چون نباشد پسند
 چه قهوه کنی کیسه‌ها را تهی
 توئی هرزه گوی و منم بی زبان
 چه این گفتگو شد میانشان پدید
 برقند و کردند بخوانچه سلام
 چنین گفت خوانچه بایشان جواب
 ولیکن حکایت ز من بشنوید
 منم پادشاه و وزیر است جام
 بیایید صلحی دهمتان چنین
 دگر هرزه گوئی مگیرید پیش
 شما هر دو باشید در حکم من
 اگر زین حکایت دگر بشنوم
 بسوز کباب و بارواح نان
 بتاج مربا بشهد و غسل
 بقند و کلاب و بشیر و شکر
 بدوشاب صاف و بقیماق شیر
 بارواح بالوده و خربزه
 اگر زین حکایت دگر بشنوم
 دگر هرزه گوئی مگیرید پیش

شیخ سعدی

شیخ سعدی مردی بوده است بسیار کامل. او در شهر شیراز تولد کرده و در آنجا وفات یافته است. گویند شیخ علیه الرحمه صد و چهارده سال عمر کرده است. کتاب گلستان و بوستان از تصنیفات اوست. وقت تصنیف گلستان و بوستان شش صد و پنجاه شش سال بعد از هجرت بوده است. در این باره خودش میفرماید:

در آن مدت که مارا وقت خوش بود
ز هجرت شش صد و پنجاه شش بود

از گلستان سعدی حکایت

از صحبت یاران دمشق مالائی بیدید آمده بود دهر در بیابان. قدس نهادم و با حیوانات انس گرفتم تا وقتی که اسیر قید فرنک شدم در خندق طرابلس با جهودانم بکارکال بداشتند تا یکی از رؤسای حلب که سابقه معرفتی میان ما بود گذر کرد و مرا بشناخت گفت این چه حالتست و چه گنه گذاری گفتیم

قطعه

همی گریختم از مردمان بکوه و بدشت که از خدای نبودم بدبگری پرداخت
 قیاس کن که چه حال بود در این ساعت که در طوله نامردم ببايد ساخت
 بای در زنجیر پیش دوستان به که با بیگانگان در بوستان
 برحالت من رحم آورد و بده دینار از قید فرنکم خلاص کرد
 و باخود بحلب برد دختری داشت در عقد نکاح من آورد بکابین
 صد دینار چون مدتی بر آمد دختر بدخوی بود و ستیزه جوی و نافرمان
 زبان درازی کردن گرفت و عیش مرا منقص داشتن چنانکه
 گفته اند.

مثنوی

زن بد در سرای مرد نکو هم درین عالمت دوزخ او
 زینهار از قرین بد زینهار و قنار بنا عذاب النار
 باری زبان تعنت دراز کرده همی گفت تو آن نیستی که
 پدر من ترا از قید فرنک بده دینار باز خرید گفتم بلی بده
 دینار باز خرید و بصد دینار بدست تو گرفتار کرد.

مثنوی

شنیدم گوسفندی را بزرگی رهانید از دهان و دست گرگی
 شبانکه کارد بحلقش بمالید روان گوسفند ازوی بنالید
 که از جنگال گرگم در ربودی چو دیدم عاقبت گرگم تو بودی

از بوستان

جکایت

ندانم کجا دیده‌ام در کتاب - که ابلیس را دید شخصی بخواب
 ببالا صنوبر بیدار حور - چه خورشیدش از چهره می‌تافت نور
 فرشته نباشد بدین نیکوئی - فرشته نباشد بدین نیکوئی
 تو کین روی داری بحسن قمر - چرا در جهانی بزشتی سمر
 ترا همگین روی پنداشتند - بگرمابه دز زشت بنگاشتند
 چرا نقش بندت در ایوان شاه - دژم رو و کزدست و زشت و تباه
 شنید این سخن بخت بر گشته دیو - بزاری بر آورد بانگ غریو
 که ای نیک بخت! آن نه‌شکل من است - ولیکن قلم در کف دشمن است

گفتار در عشق پروانه باشمع

کی گفت پروانه‌را کای حقیر - برو دوستی در خور خویش گیر
 رهی رو که بینی طریق رجا - تو و مهر شمع از کجا تا کجا
 سمندر نشی گرد آتش مگرد - که مردانگی باید آنگه نبرد...
 ز خورشید پنهان شود موش کور - که جهلت با آهین پنجه زور
 یکیرا که دانی که خصم تو اوست - نه از عقل باشد گر قن بدوست
 ترا کس نگوید نکو میکنی - که جان در سرکار او میکنی
 گدایی که از پادشه خواست دخت - قفا خورد و سودای بیهوده بخت
 کجا در حساب آورد چون تو دوست - که روی ملوک و سلاطین دروست
 مبیندار کو در چنان مجلسی - مدارا کند با چو تو مفلسی
 و گر با همه خلقی نرمی کند - تو بی چاره با تو گرمی کند
 نگه کن که پروانه سوز ناک - چه گفت ای عجب گربسوزم چه باک
 مرا چون خلیل آتشی در دلست - که پنداری این شعله بر من گل‌است
 نه دل دامن گلستان میکشد - که مهرش گریبان جان میکشد
 نه خود را بر آتش بخود میزنم - که زنجیر شوقست در گردنم

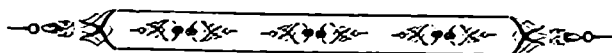
دوست بی وفا

شخصی مرتبه بزرگ یافت. یکی از دوستان برای تهنیت بنزد او آمد. صاحب منصب چون دوست قدیم خود را دید از شناختن او اغماض کرده پرسید: «تو کیستی چرا آمده؟» مهمان شرمند شده گفت: «مرا نمیشناسی؟» میزبان گفت که نه! گفت «من دوست قدیم توام شنیدم که کور شده برای تعزیت آمده‌ام.» پس از جای خود برخاسته رفت.

قطعه

دلا یاران سه قسمند ار بدانی
 زبانی اند و نانی اند و جانی
 بنانی نان بده از در برانش
 نوازش کن بیاران زبانی
 ولیکن یار جانی را بدست آر
 بجانش جان بده ار میتوانی

بهرام گور

منم آن پیل دمان و منم ان شیریلہ

دلارام چنگی

نام بهرام ترا و بدرت بوجبلہ

در قصر شیرین

هژیرا بکیهان انوشه بزی
جهانرا بدیدار توشه بزی

پسر یعقوب لیث صفاری

غلطان غلطان همی رود تالب کو

حکیم ابو حفص سفدی

آهوی کوهی در دشت چگونه بودا
او ندارد یار بی یار چگونه دودا

ابراهیم ادهم

بود درد سر ما بر سر ما افر ما
شد کلاه نمدی افر درد سر ما

خواجه ابو العباس مروزی

ای رسانیده بدولت فرق خود بر فرقدین
 کسترانیده بفضل و جود در عالم بدین
 مر خلافت را توشایسته چومردمک دیده را
 دین یزدانرا تو بایسته چو رخ را هردو عین
 کس بدین منوال پیش از من چنین شعری نگفت
 مر زبان ببارسی را هست تا این نوع برین
 ایک از ان گفتم من مدحت ترا تا این زبان
 کیرد از مدح و تنای حضرت تو زیب و زین

شقیق بلخی

صوفی که بخرقه دوزیش بازاری است
 گر بخیه بفقر میزند خوش کاری است
 ور خواهش نفس دست او جنبانند
 هر بخیه و رشته اش بت و زناری است

حنظله بادغیسی

مہتری گر بکام شیردر است
 رو خطر کن ز کام شیر بجوی
 یا بزرگی و ناز و نعمت و جاه
 یا که مرداست و مرگ رو باروی

محمود وراق

نکارینا بنقد جانست ندهم
 گرانی در بها ارزانت ندهم
 گرفتستم بجان دامن وصلت
 نهم جان از کف و دامانت ندهم

ابو سلیک گرگانی

بمژه دل زمن بدزدیدی
 ای بلب قاضی و بمژگان دزد
 مزد خواهی که دل زمن بردی
 ای شگفتا که دیده دزدی و مزد

ابو شکور بلخی

کرا دوست مهمان بود یانه دوست	شب و روز تیمار مهمان براوست
بدشمن برت مهربانی مباد	که دشمن درختیست تلخ از نهاد
درختی که تلخش بود گوهرها	اگر چرب و شیرین دهی مرورا
همان میوه تلخ بدر آرد بدید	ازو چرب و شیرین بنخواهی مزید

شهید بلخی

اگر غمرا چو آتش دود بودی	جهان تاریک بودی جاودانه
در این گیتی سراسر گر بگردی	خرده‌مندی نیابی شادمانه

خسروانی

تاباک کردم از دل زنگار حرص و طمع
زی هر دری که روی نهم در فراز نیست
جاهست و قدر و منفعه آنرا که طمع نیست
عز است و صدر و مرتبه آنرا که آز نیست

※

چهار گونه کس از من بمعجز بنشستند
کزین چهار بمن ذره شفا نرسید
طیب و زاهد و اخترشناس و افسونگر
بدارو و بدعا و بطالع و تعویذ

※

جوانی من از کودکی یاد دارم
دریغ از جوانی دریغ از جوانی

فضل بن عباس بخارانی

مرثیه نصر بن احمد و تهیه

نوح بن منصور

پادشاهی گذشت خوب نژاد	پادشاهی نشست فرخ زاد
زان گذشته زمانیان غمگین	زین نشسته جهانیان دلشاد
بنگر اکنون بچشم عقل نکو	کانچه از ما گرفت ابزد داد
گر چراغی ز پیش ما برداشت	باز شمع می بجای او بگذاشت

ابو عبد الله خفیف شیرازی

هر کسی و کار خویش و هر دلی و یار خویش
صیرفی بهتر شناسد قیمت دینار خویش

رود کی

هن كه نامخت از گذشت روزگار
هيچ ناموزد زهيچ آموزگار

*

شادی زی با سیاهچشمان شاد	که جهان نیست جز فسانه و باد
زآمده شادمانه باید بود	و زگذشته نکرد باید یاد
من وان جمع موی غالیه بوی	من و ان ماهروی حور نژاد
نیکبخت آن کسی که داد و بخورد	شوربخت آنکه او نخورد و نداد
باد و ابر است این جهان افسوس	باده پیش آر هر چه بادا باد

*

من موی خویش را نه از آن میکنم سیاه	تا باز نو جوان شوم و نو کنم گناه
چون جامه‌ها بوقت مصیبت سیه کنند	من موی از مصیبت پیری کنم سیاه

مجتث مقطوع مخبون

زمانه بندی آزاده‌وار داد مرا	زمانه‌را چو نکو بنگری همه بندا است
بروز نیک کسان گفت غم مخور زهار	با کسا که بروز تو آرزومند است

از قصیده که در تحریک

امیر نصر گفته بود

بوی جبوی مولیان آید همی	با دیار مهربان آید همی
ریک آمو با درشتیهای او	زیر پا چون پرنیان آید همی
آب جیهون با همه پهناوری	خنک مارا تا میان آید همی
ای بیخارا شاد باش و شاد زی	شاه نزدت میهمان آید همی

میر ماهست بخارا آسمان ماه سوی آسمان آید همی
میر سرو است بخارا بوستان سرو سوی بوستان آید همی
آفرین و مدح سود آید ترا گر بگنج اندر زبان آید همی

*

مرا بسود و فروریخت هر چه دندان بود
نبود دندان لابل چراغ تابان بود
سپید و سیم زده بود و در و مرجان بود
ستاره سحری بود قطر باران بود
یکی نماند کنون زان همه بسود و بریخت
چه نحس بود همانا که نحس کیوان بود
نه نحس کیوان بود و نه روزگار دراز
چه بوده راست بگویم قضای یزدان بود
جهان همیشه چنین است گرد گردان است
همیشه تا بود آتش گرد گردان بود
همان که درمان باشد بجای درد شود
و باز درد همان کز نخست درمان بود
کهن کند بزمانی همان کجا نو بود
و نو کند بزمانی همانکه خلقان بود
بساشکته بیابان که باغ خرم گشت
و باغ خرم گشت آن کجا بیابان بود
همی چه دانی ای ماهروی غالیه موی
که حال خادم تو پیش از این بیچه سان بود
بزلف چو گانی نازش همی کنی تو مدام
ندیدی او را آنکه که زلف چو گان بود
شد انزمانه که او شاد بود و خرم بود
نشاط او بفزون بود و سیم بی نقصان بود

همی خرید و همی ساخت بشمار درم
 بشهر هر چه بکی ترک نار پستان بود
 بسا کنیزک نیکو که میل داشت بدو
 بشب زیارت او نزد او به پنهان بود
 نبید روشن و دیدار خوب و روی لطیف
 اگرگران بدر من همیشه ارزان بود
 همیشه شاد ندانستی که غم چه بود
 دلم نشاط طرب را فراخ میدان بود
 بسا دلا که بسان حریر کرد بشعر
 از آن پس که بکردار سنگ و سندان بود
 همیشه چشم زین زلفگان چابک بود
 همیشه گوشم زین مردمان سخندان بود
 عیال نی زن و فرزندی مؤنت نی
 از این همه تنم آسوده بود آسان بود
 تورود کی را ای مخ کنون همی بینی
 بدان زمانه ندیدی که زین خسیان بود
 بدان زمانه ندیدی که در جهان رفتی
 سرود گویان گفתי هزار دستان بود
 شد انزمانه که شعرش همه جهان نشست
 شد انزمانه که او شاعر خراسان بود
 کرا بزرگی و نعمت ازین و آن بودی
 مرا بزرگی و نعمت ز آل سامان بود
 بداد میر خراسان چهل هزار درم
 وزان فزونی يك پنج میر پاکان بود
 ز اولیاش پراگنده نیز هشت هزار
 بمن رسید بدان وقت حال خوبان بود
 کنون زمانه دگر گشت و من دگر گشتم
 عصا بیار که وقت عصا و انبان بود

ابو منصور محمد دقیقی

از گشتاسب نامه

بادشاهی گشتاسب و آمدن زردشت پیغمبری

چو گشتاسب را داد لهراسب تخت
ببایخ گزین شد بدان نوبهار
مر انجانه را داشتندی چنان
بدانخانه شد شاه یزدان پرست
به بست آن در آفرین خانه را
بپوشید جامه پرستش پلاس
ببفکنند یاره فرو هشت موی
نیایش هم میکرد خورشید را
چو گشتاسب بر شد به تخت پدر
سر بر نهاد آن پدر داده تاج
مرا ایزد پاک داد این کلاه
بدان داد مارا کلاه بزرگ

فرود آمد از تخت و بر بست رخت
که یزدان پرستان امروزگار
که مر مکه را تازیان این زمان
فرود آمد آنجا و هیکل به بست
در آن خانه نگذاشت بیگانه را
خدایا چنین داشت باید سپاس
سوی روشن داد گر کرد روی
چنان برده بد راه جمشید را
که فر پدر داشت بیخت پدر
که زیبنده باشد بر آزاده تاج
منم گفت یزدان پرستنده شاه
که بیرون کنیم از رمة میش گرگ

هزج مقصور

جهانرا خلعت اردی بهشتی	بر افکند ای صنم ابر بهشتی
درخت آراسته حور بهشتی	بهشت عدن را گلزار ماند
بلک آهو نگیرد جز بگشتی	چنان گردد جهان برسان که گوئی
بجای نرمی و جای درشتی	جهان طاوس گونه گشت بنگر
مشال دوست بر صحرا نوشتی	بدان ماند که گوئی از می و مشک
که بنداری گل اندر گل سرشتی	ز گل بوی کلاب آید از ان سان
بگینی از همه خوبی و زشتی	دقیقی چار خصلت بر گزیده است
می خون رنک و دین زردشتی	لب باقوت رنک و ناله چنک

رمل مقصور

یا مرا هجران ان لب نیستی	کاشکی اندر جهان شب نیستی
گرورا زلف معقرب نیستی	زخم عقرب نیستی بر جان من
مونسم ناروز کوکب نیستی	ور نبودی کوکبش در زیر لب
جانم از عشقش مرکب نیستی	ور مرکب نیستی از نیکوئی
زندگانی کاش یارب نیستی	ور مرا بی یار باید زیستن

بحر مضارع

آری، دهم، ولیک بمر دگر دهد	گویند صبر کن که ترا صبر بر دهد
عمری دگر بپاید تا صبر بر دهد	من عمر خوشتن بصوری گذاشتم

حکیم ابو القاسم فردوسی از شاهنامه

رزم رستم با اشکبوس

همی بر خروشید بر سان کوس
سر هم نبرد اندر آرد بگرد
کدام از شما آید اندر نبرد
بدان تا برانم ازو جوی خون
خروشید و آمد چو دریا بجوش
بر ان نامور تیر باران گرفت
بخفتانش بر تیر چون باد بود
غمی شد ز پیگار دست سران
اگر چند می جست خود مرگ اوی
زمین آهنین شد سپهر آبنوس
کله خود او گشت زانزخم خرد
پیچید ازو روی و شد سوی کوه
بزد اسب کایید بر اشکبوس
که رهام را جام باده است جفت
میان یلان سرفرازی کند
سواری نهد کمتر از اشکبوس
من اکنون پیاده کنم کارزار
به بند کمر بر بزد تیر چند
خرامید و آمد بر اشکبوس
هم آوردت آمد مرو باز جای
غان را گران کرد و او را بخواند

دلیری که بد نام او اشکبوس
بیامد که جوید از ایران نبرد
خروشید کای نامداران مرد
که گردد باورد بامن درون
چو رهام را گفت آمد بگوش
کمانش کمین سواران گرفت
جهانجوی در زیر پولاد بود
بر آهیبخت رهام گرز گران
نید کارگر گرز بر ترگ اوی
بگرز گران دست برد اشکبوس
بزد گرز بر ترگ رهام گرد
چو رهام گشت از کشانی ستوه
ز قلب سپاه اندر آشت طوس
تهمتن بر آشت و باطوس گفت
بمی در همی تیغ بازی کند
کجا شد کنون روی چون سندروس
تو قلب سپه را به آیین بدار
کمانرا بزه بر بیازو فکند
یکی تیر در دست رنگ آبنوس
خروشید کای مرد جنگ آزمای
کشانی بخشدید و خیره بماند

بدو گفت خندان که نام تو چیست
 نهمن بدو گفت کای شوم تن
 مرا مام من نام مرگ تو کرد
 کشانی بدو گفت بی بارگی
 نهمن چنین داد پاسخ بدوی
 پیاده ندیدی که جنگ آورد
 شهر توشیر و پلنگ و نهنگ
 هم اکنون ترا ای نبرده سوار
 پیاده مرا زان فرستاد طوس
 کشانی پیاده شود همچو من
 پیاده به از چون تو سیصد سوار
 کشانی بدو گفت کویت سلیح
 بدو گفت رستم که تیر و کهان
 چو نازش با سب گرانمایه دید
 یکی تیر زد بر بر اسب اوی
 بخندید رستم به آواز گفت
 سزد گر بگیری سرش در کنار
 که نازیدنت بود با او بی
 کمانرا بزه کرد پس اشکبوس
 برستم بر آنکه ببارید تیر
 همی رنجه داری تن خویشرا
 نهمن به بشد کمر برد جنگ
 خذنکی بر آورد پیکلن چو آب
 بمالید چاچی کمانرا بدست
 ستون کرد چپرا و خم کرد راست
 چو سوفارش آمد بپهنای گوش

تن بی سرترا که خواهد گریست
 چه یرسی تو نامم دراین انجمن
 زمانه مرا پتک ترگ تو کرد
 بکشتن دهی تن بیکبارگی
 که ای بیهده مرد برخاشجوی
 سر سرکشان زیر سنگ آورد
 سوار اندر آیند هر سه بجنگ
 پیاده بیاموزمت کارزار
 که تا اسب بستانم از اشکبوس
 بدو روی خندان شوند انجمن
 برین دشت و این روز و این کارزار
 نه بینم همی جز فریب و مزیح
 ببینی کت اکنون سر آرد زمان
 کمانرا بزه کرد و اندر کشید
 که اسب اندر آمد زبالا بروی
 که بنشین بنزد گرانمایه جفت
 زمانی بر آسائی از کارزار
 ندارد چوتو نیز اوهم کسی
 تنی لرز لرزان و رخ سندروس
 نهمن بدو گفت بر خیره خیر
 دو بازو و جان بدانیشرا
 گزین کرد یک چوبه تیر خدنگ
 نهاده برو چار پر عقاب
 بچرم گوزن اندر آورد شست
 خروش از خم چرخ چاچی بیخاست
 زچرم گوزنان بر آمد خروش

گذر کرد از مهره پشت اوی
 سپهر آنزمان دست او داد بوس
 فلک گفت احسن ملک گفت. زه
 تو گفتی که او خود زمادر نژاد
 که کردند پیگار گردان نگاه
 بدان برز و بالا و آن زور و کین
 سواری فرستاد خاقان دمان
 همه تیر تاپرش در خون کشید
 مر آن تیر را نیزه پنداشتند

چو پیکان ببوسید انگشت اوی
 چو زد تیر بر سینه اشکابوس
 قضا گفت گیر و قدر گفت ده
 کشانی هم اندر زمان جان بداد
 نظاره بریشان دورویه سپاه
 نگه کرد کاموس و خاقان چین
 چو برگشت رستم هم اندر زمان
 کزان نامور تیر بیرون کشید
 میان سپه تیر بگذاشتند

پرسیدن پیران از آمدن رستم

پرسید از آن نامداران مرد
 که دشمن ندارد خردمند خرد
 تو گوئی که آهن همی بگسلند
 همی بر خروشنند از آن رزمگاه
 بیاید برطوس از ایران سوار
 زرهام و گرگین دلم چاک نیست
 فریرز و گرگین چو کاموس نیست
 بجویند هریک بدین نام خویش
 بنزدیک منشور و فرطوس رفت
 برفت و بدید آمد از میش گرگ
 برین خستگیا پر آزار کیست
 چنان بد که نام اندر آمد بتنگ
 وزان شادمان شد دل گیو و طوس
 کزو لشکر ما پر از بیم شد

بیامد پزاندیشه و روی زرد
 پیران چنین گفت هومان گرد
 بزرگان ایران گشاده دلند
 کنون تا بیامد از ایران سپاه
 بدو گفت پیران که هرچند بار
 چو رستم نباشد ازو باک نیست
 چنان دان که جنگی جز از طوس نیست
 سپه را چو رزم گرانست پیش
 و زانجایکه نزد کاموس تفت
 چنین گفت کامروز رزمی بزرگ
 به بینید تا چاره کارچیت
 بدو گفت کاموس کام روز جنگ
 برزم اندرون کشته شد اشکبوس
 دلم زبن پیاده بدو نیم شد

ببالای او بر زمین مرد نیست
 کمانش تو دیدی و تیر ایدرست
 همانا که آن سگری جنگ جوی
 پیاده بدین رزمگاه آمدست
 بدو گفت پیران که او دیگرست
 بپرسید پسر مرد بیدار دل
 که بر گوی با من که آن شیر مرد
 زبالا و زورش چه داری نشان
 چه گونه است مردی و دیدار اوی
 گراید ایدر او بدین رزمگاه
 بدو گفت پیران که این خود مباد
 یکی مرد بینی چو سرو سهی
 بسا رزمگاهان که افراسیاب
 گر آید ز راه بدین رزمگاه
 یکی رزمسازست خروپرست
 بکین سیاهش کند کارزار
 سلیح و را بر نتابد کسی
 برزم اندرون چون به بند میان
 نه برگیرد از جای گرزش نهنگ
 زهی بر کمانش بر از چرم شیر
 اگر سنگ خارا بجنگ آیدش
 برزم اندر آید بپوشد زره
 یکی جامه دارد زچرم پلنگ
 همی نام ببر بیان خواندش
 نسوزد بر آتش نه بر آب تر
 یکی رخش دارد بزیر اندرون

درین لشکر اورا هم آورد نیست
 به نیرو زشیر زبان برتر ست
 که چندان همی بر شمردی تو زوی
 به یاری ایران سپاه آمدست
 سواری سرافراز و کند آورست
 کجا بسته بود اندران کاردل
 چگونه خرامد بدشت نبرد
 چه گوید باورد با سرکشان
 چه گونه شوم من به پیگار اوی
 مرا رفت باید باورد گاه
 که او ایدر آید کند رزم یاد
 بدیدار با زیب و با فرهی
 ازو گشت پیچان و دیده پر آب
 مرا رفت باید باورد گاه
 نخست او برد سوی شمیر دست
 کجا او به پروردش اندر کنار
 کند آزمایش زگردان بسی
 تنش زور دارد چو شیر زبان
 اگر بفکند بر زمین روز جنگ
 یکی تیر و پیکان اوده ستیر
 شود موم و ز موم ننگ آیدش
 یکی جوشن از بر به بندد گره
 بپوشد به بر اندر آید بجنگ
 زخفتان و جوشن فزون داندش
 شود چون بپوشد بر آیدش پر
 که گوی روان شد که بیستون

همی آتش افروزد از خاک و سنگ
 سزد گر نداری تو اورا بمرد
 هنرمند باشی نباشد شکفت
 پیران سپرد انزمان چشم و گوش
 بر افروخت زین کار بازاراوی
 تو بیدار دل باش و روشن روان
 که خوردند شاهان بیدار پخت
 که زوشن شود زان دل ریش تو
 به نیرو و زور خداوند هور
 بر ایشان جهان چشم سوزن کنم
 که ای شاه بینا دل و راست گوی
 نماندست بسیار بیگوار ما
 بهر برده و خیمه گذشت
 همی گفت با هر کسی همچنین

نیارامد از بانگ هنگام جنگ
 ابا این شکفتی بروز نبرد
 براین شاخ و این یال و بازو و کفت
 چو بشنید کاموس بسیار هوش
 همانا خوش آمدش گفتار اوی
 به پیران چنین گفت کای پهلوان
 ببین تاجه خواهی ز سوگند سخت
 خورم من کتون زان فزون پیش تو
 که زین بر ندارم من از پشت بور
 مگر جان تو شاد و روشن کنم
 بسی آفرین خواند پیران بروی
 بکام تو گردد همه کارما
 و زانجایکه کرد لشکر بگشت
 بگفت این سخن پیش خاقان چین

ابو اسحق کسائی

چهارشنبه و سه روز باقی از شوال
 سرود گویم و شادی کنم بنعمت و مال
 که برده گشته فرزندم و اسیر عیال
 شمارخانه باصد هزار گونه و بال
 که ابتدش دروغست و انتهای محال
 نشانه حدانام شکار ذل سؤال
 دریغ صورت نیکو دریغ حسن و جمال
 کجا شد آن همه نیرو کجاشد آن
 همه حال

رخم بگونه نیل است و زن بگونه نال
 چو کودکان بد آموزا نهیب دوال
 شدیم و شد سخن ما فسانه اطفال
 بکند بال ترا زخم پنجه و جنگال

به سید و چهل و یک رسید نوبت مال
 بیامدم بجهان تاجه گویم و چه کنم
 ستوروار بدنیا گذاشتم همه عمر
 بکف چه دارم از این پنجه شمرده تمام
 من بن شمار پاخر چگونه فضل کنم
 درم خریده آرم ستم رسیده حرص
 دریغ فر جوانی دریغ عمر لطیف
 کجا شد آن همه خوبی کجا شد
 آن همه عشق

سرم بگونه شیر است دل بگونه قیر
 نهیب مرگ بلرزاندم همه شب و روز
 گذاشتم و گذاشتم بودنی همه بود
 ایاکسائی پنجاه بر تو پنجه گذاشت

ابو علی سینا

رباعیات

۱

دل گرچه در این بادیه بسیار شتافت
اندر دل من هزار خورشید بتافت
یکموی نداشت ولی موی شکافت
و آخر بکمال ذره راه نیافت

۲

ایکاش بدانمی که من کیستمی
گر مقبلم آسوده و خوش زیستمی
سرگشته بعالم ازپی چیشتمی
ورنه بهزار دیده بگریستمی

۳

از قمر گل سیاه تا اوج زحل
بیرون جنم زقید هر مکر و حیل
کردم همه مشکلات گیتی را حل
هر بند گشاده شد مگر بند اجل

۴

با این دو سه نادان که چنان میدادند
خراباش که این جماعت از فرط خری
از چهل که دانای جهان آناستند
هر گونه خراست کافرش میدادند

۵

تاباده عشق در قدح ریخته‌اند
باجان و روان بو علی مهر علی
و ندر پی عاشق عشق انگیخته‌اند
چون شبروشکر بهم بر آمیخته‌اند

۶

کفر چومنی گزاف و آسان نبود
دردهر چومن یکی و آن هم کافر
محکمر از ایمان من ایمان نبود
بس در همه دهر یک مسلمان نبود

اسدی پدر

از مناظره شب و روز

بشنو از حجت گفتار شب و روز بهم
 سرگذشتی که زدل دور کند شدت و غم
 هر دورا خاست جدال از سبب بیشی و فضل
 در میان رفت فراوان سخن از مدحت و ذم
 گفت شب فضل شب از روز فزون است از آنک
 روز را باز زشب کرد خداوند قدم
 قوما سوی مناجات بشب برد کلیم
 هم بشب گشت جدا لوط ز پیداد و ستم
 قمر چرخ بشب کرد محمد بدو نیم
 سوی معراج بشب رفت هم از بیت حرم
 هر مہی باشد سی روز بفرقان شب قدر
 بهتر از ماه هزار است ز بس فضل و حشم
 ستر پوش است شب و روز نماینده عیوب
 راحت آراست شب و روز فراینده الم
 منم آن شاه که تخرم ز می است ابو ان چرخ
 مه سپردار و همه انجام سیار خدم
 آسمان از تو بود همچو یکی فرش کبود
 از من آراسته بر مثل یکی باغ ارم
 بر رخ ماه من آثار درستی است بدید
 بر رخ و چهره خورشید تو آثار سقم
 راست خورشید تو چندانکه بسالی برود
 کم بماهی برود ماه من از کیف و زکم
 روز کین از شب بشنید، شد آشفته و گفت

خامشی کن چه سر ائی سخن نا محکم
 روزرا عیب بطفه چه کنی کایزد عرش
 روزرا پیش زشب کرد ستایش بقسم
 روزه خلق که دارند بروز است همه
 محرم حج بروزت و هم آداب حرم
 روز خواهذبد بر خاستن خلق بحشر
 روز بد نیز وجود همه مر دم زعدم
 تو بماشق بر رنجی و بر اطفال نهیب
 درتن دیو دلی بردل بیمار و خم
 من باصل ازخور چرخم، تو بخس از دل خاگ
 من چونابان ضؤ و نارم چو تاریک فحیم
 روی آفاق بمن خوب نماید، تو زشت
 دیده خلق ز من نور فزاید، ز تو نم
 مر مرا گونه اسلام و ترا گونه کفر
 مر مرا جامه شادبست، ترا جامه غم
 تو بچهر از حبشی فخر بحسن از چه کنی
 حبشی را چه رسد حسن اگر هست صنم
 سبه و خیل و نجوم تو که باشند که پالک
 بگریزند چو خورشید من افراخت علم
 گر زماه تو شناسند همه سال عرب
 زافتاب من دانند همه سال عجم
 گرچه زرد آمد خورشید همو به زمهت
 گرچه زرد آمد دینار همو به زدرم
 ماد تو از ضؤ خورشید من افزاید نور
 وزپی خدمت خورشید کند پشت بخم

ابو الحسن فرخی

چون بر ند نیلگون بر روی بوشد مرغزار
 پر نیسان هفت رنگ اندر سر آرد کوهسار
 خاکرا چون ناف آهو مشک زاید بقیاس
 بید را چون پر طوطی برگ روید بشمار
 دوش وقت نیمشب بوی بهار آورد بار
 حبذا باد شمال و خرما باد بهار
 باد گوئی مشک سوده دارد اندر آستین
 باغ گوئی لعبتان جلوه دارد در کنار
 نسترن لوء لوء بیضا دارد اندر مرسله
 ارغوان لعل بدخشان دارد اندر گوشوار
 تا بر آمد جامه های سرخ بل برشاخ گل
 پنجه ها چون دست مردم سر بر آورد از چنار
 باغ بوقلمون لباس و شاخ بوقلمون نمای
 آب مروارید گون و ابر مروارید بار
 راست پنداری که خلعتهای رنگین یافتند
 باغهای پر نگاره از داغهای شهریار
 داغگاه شهریار اکنون چنین خرم شود
 کانندرو از خرمنی خیره بماند روزگار
 سبزه اندر سبزه بینی چون سپهر اندر سپهر
 خیمه اندر خیمه بینی چون حصار اندر حصار

هر کجا خیمه است خفته عاشقی بادوست مست
 هر کجا سبزه است شادان یاری از دیدار یار
 سبزه ها پر بانگ چنگ مطربان چرب دست
 خیمها پر بانگ نوش ساقیان میکسار
 عاشقان بوس و کنار و نیکوان ناز و عتاب
 مطربان رود و سرود و خفتگان خواب و خماری
 بردر پرده سرای خسرو پیروز بخت
 از بی داغ آتشی افروخته خورشیدوار
 داغها چون شاخهای بسد یاقوت رنگ
 هر یکی چون ناردانه گشته اندر زیر نار
 ریدگان خواب نادیده مصاف اندر مصاف
 مرکبان داغ نادیده قطار اندر قطار
 خسرو فرخ سیر بر باره دریا گذر
 با کمند اندر میان دشت چون اسفندیار
 همچو زلف دلبران خردساله تاجخور
 همچو عهد دوستان سالخورده استوار
 میر عادل بوالمظفر شاه پیوستگان
 شهریار شیرگیر و پادشاه شهسوار

منوچهری دامغانی

ابو النجم احمد

ای باده فدای تو همه جان و تن من
 خوبست مرا کار بهر جا که تو باشی
 باتست همه انس دل و کام حیاتم
 هر جایگاهی کانهجا آمد شدن تست
 و آنجا که بود مستی ایام گذشته
 ای باده خدایت بمن ارزانی دارد
 یا در خم من بادی یا در قدح من
 بوی خوش تو باد همه ساله بخورم
 آزاده رفیقان منا من چو بمیرم
 ازدانۀ انگور بسازید حنوطم
 در سایۀ رزاندر گوری بکنیدم
 کز بیخ بکندی زدل من حزن من
 بیداری من با تو خوش است و وسن من
 باتست همه عیش تن و زیستن من
 آنجا همه گه باشد آمد شدن من
 آنجاست همه رسم طلال و دمن من
 کز تست همه راحت روح و بدن من
 یا در کف من بادی یا در دهن من
 رنگ رخ توباد بر پیرهن من
 از سرخترین باده بشوئید تن من
 وز برگ وز سبز ردای کفن من
 تا نیکترین جائی باشد وطن من

شیخ نظامی گنجوی

از خسرو و شیرین

مناظره خسرو با فرهاد

یکی محرم ز نزدیکان در گاه
 که فرهاد از غم شیرین چنان شد
 ملک چون گوش کرد این داستانرا
 دو هم میدان بهم بهتر گرایند
 چنین فرمود خسرو مؤبدانرا
 همی رفتند اندر راه پویان
 یکی از قاصدان در گه شاه
 سلامی با مراعات تمامش
 بدو گفتا منم فرهاد رنجور
 فرو گفت این حکایت جمله باشاه
 که در عالم حدیثش داستان شد
 هوس در دل فزود آندلستانرا
 دو بلبل بر گلی خوشتر سرایند
 که حاضر کرد باید آن جوانرا
 همه یکدل شده فرهاد جویان
 نظر انداخت بفرهاد بناگاه
 بکرد و باز پرسید او ز نامش
 ز عشق روی شیرین زار و مهجور

که حلقش خواست آزریدن پیولاد
 اگر زین شرط بر گردهم نه مردم
 که هر کس خواند اکنون بیستونش
 بدان تنیدی روان تا بیستون شد
 بریدی کوه بر باد دلارام
 حدیث کوه کندن گشت مشهور
 در افتاده پش خلقی بانبوه
 چو شیران پنجه کرده در زمین سخت
 بهر گامی نثاری ساختندش
 جوابی هم بنکته باز میداد
 بگفت: از دار ملک آشنائی
 بگفت انده خزند و جان فروشد
 بگفت از جان شیرینم فرونست
 بگفت اندم که باشم مرده در خاک
 نیامد بیش پرسیدن صوابش
 نهاد الماس را بر سنگ بنیاد
 که مشکل می توان کردن بدان راه
 چنان کامد و شد مارا بشاید
 که بر دارم ز راه خسرو این سنگ
 بترک شکر شیرین یگوسد

چنان در خشم شد خسرو ز فرهاد
 بتمندی گفت آری شرط کردم
 بکوهی کرد خسرو رهنمونش
 چو شیری تند ز آن ایوان بیرون شد
 نیاسودی ز وقت صبح تا شام
 بگرد عالم از فرهاد رنجور
 در آوردندش از در چون یکی کوه
 نه در خسرو نگه گرد و نه در تخت
 ملک فرمود تا بنواختندش
 بهر نکته که خسرو ساز میداد
 نخستین بار گفتش کز کجائی
 بگفت: آنجا بصنعت در چه کوشند
 بگفتا: عشق شیرین بر نو چونست
 بگفتا: دل ز مهرش کی کنی پاک
 چو عاجز گشت خسرو در جوابش
 گشاد آنکه زبان چون تیغ فولاد
 که مارا هست گوهر بر گذرگاه
 میان کوه راهی کندن بیبابد
 جوابش داد مرد آهنین چنگ
 گر این کردم رضایم شه بجوید

وصیت کردن لیلی مادر را

از لیلی و مجنون

یکباره در نیاز بگشاد
 کاهو بره زهر خورد با شیر

برمادر خویش راز بگشاد
 کای مادر مهربان چه تدبیر

چون سست شدم مگیر سختم
 جان میکنم این چه زند گانیت
 کز دل بدهن رسید دردم
 گر راز گشاده گشت شاید
 بد رود! که راه در گرفتم
 خون من و گردن تو زینهار
 وز دوری دوست مرده باشم
 نیلیم زنیاز دوست در کش
 عظم زشمامه جگر کن
 کابور فشانم از دم سرد
 تا باشد رنگ روز عیدم
 بسپار بخاک پرده دارم
 کاواره شدم من از وطنگاه
 آید بسلام آن عماری
 مه جوید و لیک خاک ببیند
 نالد بدریغ و دردناکی
 از من ببر تو یادگار بست
 در وی نکنی نظر بخواری
 و این قصه که دانیش بگوئی
 تو نیز چو من عزیز دارش
 آن لحظه که می برید زنجیر
 بر یاد تو جان بپاگ میداد
 جان در سرکار عاشقی کرد
 باعشق تو از جهان بیرون رفت

در کوچگه او فتاد رختم
 خون میخورم این چه مهربانیت
 چندان جگر نهفته خوردم
 چون جان زلیم نفس گشاید
 چون پرده ز راز بر گرفتم
 در گردنم آر دست یکبار
 کان لحظه که جان سپرده باشم
 سرمه زغبهار دوست بر کش
 فرقم ز گلاب اشک تر کن
 بر بند خنوطم از گل زرد
 چون کن کفنم که من شهیدم
 آراسته کن عروس وارم
 آواره من چو گردد آگاه
 دانم که ز راه سوگواری
 چون بر سر خاک من نشیند
 بر خال من آنغریب خاکی
 یاریست و عجب عزیز یاریست
 از بهر خدا نکوش داری
 آن دل که نیابیش بجوئی
 من داشته‌ام عزیزوارش
 گو ایلی از این سرای دلگیر
 در مهر تو تن بخاک میداد
 در عاشقی تو صادقی کرد
 احوال چو پرسدت که «چون رفت»

სპარსულ-ქართული დექსიკონი

بَابَا -ს (ა), თან.

إِبْرَاهِيمَ არაბ. საკ. სახ. აბრაამ.

أَبْرُو წარბი.

أَبْلَه არაბ. სულელი, რეგვენი; შრ. ٱلْ
რეგვენნი.

إِبْلِيسَ არაბ. ეშმაკი, ეშმა, სატანა.

إِتْمَام არაბ. დასასრული, დასრუ-
ლება.

أَجْمَعِينَ არაბ. ყველანი, სუყველა.

أَحْسَن არაბ. კარგად კმნა; საუკე-
თესო; ყოჩაღ!

أَحْمَق არაბ. უგნური, სულელი.

أَحْوَال არაბ. მდგომარეობა, ვითა-
რება; შხ. რიც. حال.

إِخْتِيَار არაბ. მორჩევა. არჩევა,
ნება, თავისუფლება.

إِخْتِيَارُ أصحابِ სარულუფლებიანი.

أَدَا არაბ. ქირის გასტუმრება, გა-
დახდა; გამოთქმა, ხმა.

أَدَب არაბ. ზრდილობა, განათლება.

إِدْرِيسَ არაბ. საკ. სახ. იდრისი.

إِرَادَه არაბ. სურვილი, განზრახვა,
მიდრეკილება.

إِرَم არაბ. სამოთხის ბაღი.

أَرْغَوَانِي არღავენი გად. მნიშ. წი-
თელი.

أَرْكَان არაბ. შხ. რ. ركن სვეტე-
ბი, საბჯენები, ძეგანი: أَرْكَان

دَوْلَت - სახელმწიფოს სვეტები,
ვეზირები, დარბაისლები.

أَرْوَاح შხ. რიც. روح სული, სუნი.

أَز-გან; -ისაგან, برای -თვის.

أَز شُأ تქვენი საკუთრებაა,
თქვენია.

أَزْدَا ვეშაპი, ჟრჩხული.

أَسْبَد სხენი.

أَسْت არის.

إِسْتِخْفَاف არაბ. სიძულვილი, ზი-
ზლი, ათვალწუნება.

* არაბული სიტყვები აღნიშნულია არაბ.

استخوان ძვალი.

إِسْتِفْرَاغ არაბ. რწყვა.

كَرْدَن إِسْتِفْرَاغ წარწყვევა, პირის ღებვა, პირის საქმებვა.

أَسْلَحَ არაბ. საჭურველი, იარაღი, აბჯარი, მხ. ر. سَلَاح არაბ. სახელი.

إِشَارَةٌ არაბ. მითითება, ჩვენება.

كَرْدَن إِشَارَت ჩვენება, მითითება, ბრძანება, ნიშნება.

إِسْتِهَا არაბ. იშტა, მადა, ცხარე სურვილი.

أَشْرَف არაბ. უკეთილშობილესი.

أَشْك ცრემლი.

إِضْطِرَاب არაბ. მღელვარება, ფაცი-

ფუცი, წვალება, შფოთვა.

إِطَاعَةٌ არაბ. მორჩილება.

أُطَاق ოთახი.

أَطْهَار არაბ. წმინდანნი, ქველნი.

م. რიგ. طَاهِر.

إِظْهَار არაბ. მითითება, ჩვენება, გამოაშკარავება.

كَرْدَن إِظْهَار გამოაშკარავება, ჩვენება.

اِعْتِنَا არაბ. ყურადღება. اعتنا

كَرْدَن ყურადღების მიქცევა რამეზე.

إِعْزَاز არაბ. პატივისცემა, პატივით მოპყრობა.

أَعْيَان არაბ. დიდებულები, დარბაისლები, წარჩინებულები. მხ.

რიგ. عَيْن.

أَفْتَدَان ზრმ. კ. ზმნისაგან: დაღემა ან დავარდნა მიწაზე.

أَفْسَانე ზღაპარი, მომხიბლავი რამ,

მომხიბლულობა. اَفْسَانِه

მომხიბლვა, გულის დატყვევება.

أَفْءُون ჯადოსნობა, გრძნეულება, კუდიანობა.

أَفْءُون خَوَانْدَن შელოცვა, მოჯადოება, გრძნეულება.

أَفْءَان ზრმ. კ. ზმნისაგან: აფშან თესვა, ბნევა, ფანტვა, გაშლა (ფრთებისა).

أَفْءَنْდَن ზრმ. კ. ზმნისაგან: საროლა.

أَفْءَس არაბ. უწმინდესი.

أَقْل არაბ. უნარჩევისი, არარა, უმნიშვნელო.

أَكْبَر არაბ. უდიდესი.

إِكْرَام არაბ. პატივი, პატივისცემა.

أَكْر თუ, თუმცა.

أَلْف არაბ. ასო | (ა-ნი). პირდა-

პირი ხაზი. اَلْف كَشِيدَن
ტანზე პირდაპირი ხაზების და-
ლის დასმა. შეტყ. ძლიერი
მწუხარება.
اَلْف არაბ. მეგობრობა, სიყვა-
რული.

اَللَّه არაბ. ღმერთი.

اَلْهَى ღმრთეებრი, ღმრთისა.

اَلْيَاس არაბ. საყ. სახ. ილია.

اَلْم არაბ. მაგრამ, ხოლო.

اَمَانَت არაბ. მინდობილობა, შესა-
ნახად მიბარებული ნივთი, ამა-
ნათი; სიძარტლე, სისწორე.

اِمْتِحَان არაბ. გამოცდა, გამოცდი-
ლება.

اِمْرُوز დღეს.

اِمْشَب ამაღამ.

اُمِيد იწედი, სასოება, მოლოდინი.

اَنْبَاه ტყავის ტომარა.

اَنْبَانِچე პატარა ტომარა (ტყა-
ვისა).

اِنْتِظَار არაბ. მოლოდინი, ცდა.

اِنْتِظَار كَشِيدَن ცდა, ლოდინი.

اِنْتِقَام არაბ. შურისძიება, შურის-
გება.

اَنْجَمَن კრება, ყრილობა, საზო-
გადოება.

اَنْدَاخْتَن სროლა, ტყორცნა, გა-
დაგდება.

اَنْدَاز პრძ. ყ. ზმნისაგან: ანდაზ

اَنْدَر შიგ, შიგნით, -ში.

اَنْدَك ცოტა, მცირედი.

اَنْدَكِي სიმცირე, სიცოტავე, ოდ-
ნავე.

اِنْ شَاءَ تَوْ ნებავეს, თუ
ინება. არაბ. შდრ. اِنْ شَاءَ اللّٰه

بَر اَنْگِيخْتَن ნ ანგِيخْتَن
გახელება, შენთება, აბირება.

اَنْگِيخْتَن პრძ. ყ. ზმნისაგან: ანგის-
აუ იგი, ის.

اَوْج არაბ. მწვერვალი, წვერი.

اَوَّل არაბ. პირველი, დასაწყისი,
პირველად.

اَوَّلَاد არაბ. ბავშვები, ჩამომავლობა.

وَلَد შს. რიგ.

اِهْتِمَام არაბ. ზრუნვა.

اَهْل არაბ. ხალხი, ადამიანები.

اَهْل حَرَم ჰარემის ქალები.

اَي ჰე, ეი!

اِيْرَان ირანი, სპარსეთი.

اِستادن ზრძ. კ. ზმნისაგან: აისტ
დგომა, გაჩერება.

ايشان ისინი.

اينجا ის. აქ.

اها ზრძ. ჰე!

آمدن ზრძ. კ. ზმნისაგან: ამდნ
მოსვლა.

آب წყალი. آب شدن წყლად ქცე-
ვა, დნობა, ლლობა.

آوردن წყლის სმა, დაღევა.
آبادی დასახლებული ალაგი, ოა-
ზისი, სოფელი, შენი.

آبرو პატივი, ღირსება, დიდება.
სახელი.

آبنوس აბანოზი.

آتش ცეცხლი. آتش زدن ცეც-
ხლის შენთება ან დანთება, წვა.
آثار ზრძ. კვალნი, ნაკვალევნი,

ნიშნები. მხ. რიც. اثر.

آخر ზრძ. უკანასკნელი, ბოლო,
ნაბოლარა.

آخر الامر დასასრულ, დაბო-
ლოს, ბოლოს.

آدمი ზრძ. ადამი, ადამიანი, კაცი;
მოახლე, მხლებელი, ხელზე მო-
სამსახურე.

آدمی კაცური, ადამიანური.

آوردن ზრძ. კ. ზმნისაგან: არ
სიმშვიდე, მუდროება, სიწ-
ყნარე, დუმილი; დასვენება.
آرام گرفتن არამ დასვენება, მოსვენ-
ება.

آرامگاه დასასვენებელი ადგილი.

آرایش სამკაული, მორთულობა.
آرائی მოკაზმულობა, მორთუ-
ლობა.

آرزو სურვილი, ნდობა, მისწრა-
ფება.

آزاد თავისუფალი, აზადი.

آزرم სირცხვილი, მოკრძალება;
შეშფოთება, შეწუხება.

آسمان ცა.

آشامیدن ზრძ. კ. ზმნისაგან: აშამიდნ

სმა, ლევა.

آشفته აღელვებული, შეწუხებუ-
ლი, აღშფოთებული, გახცვიფ-
რებული, დაფანტული.

آشيان ბუდე.

آغوش გულის ფიცარი. آغوش کردن ჩახუტება, ჩაკონება.

آفتاب მზე.

آفرین ვაშა, ყოჩაღ, გამჩენის ქი-
რიმე!

آگاه ყურადღების მქონე, ფხიზე-
ლი, ფრთხილი.

آلات ზრძ. ხელსაწყოები, ნივთები.

آمدن მოსვლა. بر آمدن ამოს-
ვლა (მზისა), გამოცხადება, გა-

მოჩინება, აღმოხდომა; بدر آمدن
გარეთ გამოსვლა.

გუ-
ლის მოსვლა, გაგულისება; بكار
საქმისთვის გამოდგომა,
საქმისთვის გამოყენება, ვარგო-
ბა; آمدن خوش მოწონება, სა-
სიამოვნოდ ყოფნა; در آمدن
შესვლა, ფეხის შედგება, დაწყე-
ბა, შედგომა. آمدوشد მისვლა-
მოსვლა ერთმანეთთან, ნახვა
ერთი-მეორისა.

آموزش სწავლა, დასწავლა.

آموزش ბრძ. კ. ზმნისაგან: آموزش

آمیزش შეერევა, არევა, მორევა.

آمیزش ბრძ. კ. ზმნისაგან: آمیزش

آن იგი. آنجا იქ, იქითკენ.

آواره მოყიალე, მაწანწალა.

آواز ხმა, ხმაური. بلند آواز მა-
ღალი ხმა.

آوردن ბრძ. კ. ზმნისაგან: آوردن არ. ბრძ. კ. ზმნისაგან: آوردن

بجا آوردن მოტანა, მოყვანა. بجا آوردن
ან კიდევ آوردن შესრუ-
ლება; بدر آوردن გამოთრე-
ვა, გამოღება; در آوردن ამო-
ღება, შეტანა, შესვლის იძულე-
ბა; بدست آوردن დაუფლე-
ბა, ხელში ჩაგდება, მიღება;
در میان آوردن წარმოება, მოხ-

დენა, გამოძიება, გამორკვევა.
آویختن დაკიდება, ჩამოკიდება.
آویزند ბრძ. კ. ზმნისაგან: آویختن
آویزان کردن დაკიდებული. آویزان
დაკიდება.
آه ოჰ!

آه کشیدن ამოოხვრა, ამოკენესა.

آهو ველური თხა, შველი.

آمدن ბრძ. კ. ზმნისაგან: آمدن
آیا ჰე, ეი!

آیین ჩვეულება, წესი, კანონი,
სახე.

آئینه სარკე.

ب

ب შემოკ. به -ში, -ზე, -თვის, -ად,
-ით, -ს.

با-სთან, თანა.

باختن თამაშობა; წაგება, რისკი.

سرباختن თავის გაწირვა, თავის
დაღება.

باد ქარი.

باد დე იყოს! ზმნისაგან: بادی
ყოფნა.

باده ღვინო.

بار ტვირთი, სიმძიმე, ბარგი; ნა-
ყოფი.

ბარი ერთხელ, თუმცაღა, დაბო-
ლოს.

ბარ ზრძ. კ. ზმნისაგან: **باریدن** წვიმა.
باران წვიმა.

اللَّهُ არაბ. აკურთხოს ღმერ-
თმა! ბარაქალა, ყოჩაღ!
بارگاہ სასახლე.

بارہ ერთხელ. **دوبارہ** მეორე, მე-
ორედ, ხელმეორედ; დამოკიდე-
ბულედა. **در بارہ من** ჩემ შე-
სახებ, ჩემდა მომართ.

باریدن წვიმა, სხმა.

باریک წვრილი.

باز ზრძ. კ. ზმნისაგან: **باختن**
1) მიმინო. 2) ხელახლად, ისევ,
კვლავ, მეორეჯერ; უკან. **باز**
დაბრუნება უკან, უკანვე
მოსვლა. 3) ღია, გაღებული,

გახსნილი. **باز کردن** გაღება,
გახსნა.

بازار ბაზარი.

بازو მკლავი, ხელი მხრამდე,
წყრთა.

بازی თამაში. **کردن بازی** თამა-
შობა.

باطل ცალიერი; ამაო, ყალბი,
არა ნამდვილი; უაზრო, გაუქ-
მებული, ბათილი.

باعث არაბ. მიზეზი.

باغ ბაღი. აქედან კნინობითი:
باغات ბაღი. არაბ. მრ. რ. **باغات**
ბაღები.

باقی არაბ. უცვლელი; დანარჩენი,
სხვა, ნაშთი.

بال ფრთა. **بال افشاندن** ფრთე-
ბის გაშლა.

بالا ზედა, ზემოდან; -ზე; მაღალი,
ზევითა, სიმაღლე (ტანისა).

بالین სასთუნალი, ბალიში.

بانو ქალბატონი, ბანოვანი.

باور კეშმარიტება, სარწმუნოება,
ნდობა, რწმენა. **کردن باور**
და **داشتن باور** რწმუნება.

باید ხამს, საჭიროა (ზმნისაგან:
بایستن).

بِت ბუთი, კერპი.

بچه ბავშვი, ყრმა.

بخارا ბუხარა.

بد ცუდი, ბედითი, ავი.

بدر გარეთ. **بدر کردن** — გარეთ
გაგდება, გადაგდება, გადას-
როლა.

بدل შეცვლა, შეეცვლება. **بدل کردن**
შეცვლა, გამოცვლა.

بدنامی სახელის გატეხა, ცუდი
სახელი.

بہ-დმი, -ზე, ზედა, ზევიდან, ზემო-
დან, -ში, -თვის, ახლოს, -თან;

در بر کردن გულის ფიცარი. **در**
გულში ჩახუტება, გულში ჩა-
კონება.

ბრ ბრძ. კ. ზმნისაგან: بُرَدَن.

ბრ ბრძ. კ. ზმნისაგან: بُرِيدَن

ბრ სწორი, მსგავსი, პირის-პირი.

ბრ. برابر در პირდაპირ, პირისპირ.

ბრ. برابر შედარება.

ბრ. برابر.

ბრ. از-ბრ. -თვის, -გულისთვის. -თვის.

ბრ. کوشی, ბურჯი.

ბრ. برخاستن ადგომა, მაღლა ასვლა, ზევით აწევა.

ბრ. برخاستن ბრძ. კ. ზმნისაგან: بُرَخِيزَن

ბრ. بُرَدَن (ბრძ. კ. ბრ.) წაღება, წაყვანა.

ბრ. بُرَدَن გამოცეცება, მიხმარება საქმეზე; შესრულება.

ბრ. 1) გული. 2) ხსოვნა. 3) გულ-მკერდი; წიაღი.

ბრ. برف თოვლი.

ბრ. برگ ხის ფოთოლი.

ბრ. برهنه შიშველი, ტიტველი.

ბრ. بُرِيدَن მოჭრა, ჭრა; ბრძ. კ. ბრ.

ბრ. بُزُرْگ დიდი; სრულწლოვანი; დიდებული.

ბრ. بُزُرْگی სიდიდე; სრულწლოვანება; დიდებულება.

ბრ. بَرَزَ ბრალი, ცოდვა, დანაშაული.

ბრ. بَسْتَنَ შეეკრა, შეერთება, შეკავშირება; დაკეტვა.

ბრ. بَسی მრავალი, ბევრი.

ბრ. بسیار ბევრი, მრავალი; მრავალრიცხოვანი; ფრიაღ, ძლიერ, მეტად, ძალიან.

ბრ. بَشَارَت არაბ. სასიხარულო ამბავი.

ბრ. بَعْضَى არაბ. ზოგიერთი.

ბრ. بعد از შემდეგ. შემდეგ. დგომად, შემდეგ.

ბრ. بَگَرَد გარშენო, ირგვლივ.

ბრ. بلا უბედურება, განსაცდელი, ფა-თერაქი.

ბრ. بَلْبَل ბულბული.

ბრ. بلخ ბალხი. ქალაქია შუა აზიაში.

ბრ. بلند მაღალი, გრძელი; მქუხარი (ხმა).

ბრ. بلي დიამ.

ბრ. بنا ბინა, შენობა, სადგომი სახლი; დასაწყისი. بنا کردن დაწყება.

ბრ. بستَن ბრძ. კ. ზმნისაგან: بُسْتَن

ბრ. بند ბანდი, კავშირი; ბორკილი.

ბრ. بندე შეკრული; მონა, ტყვე.

ბიშლ. უბადლო, უტოლო, სწორ-
უპოვარი.

بِمَرُوت უკაცური, ულმობელი.

بَيْن არაბ. შორის, შუა; შუაგული.

بَيْن შუაგული.

ბინ ბრძ. კ. ზმნისაგან: بَدِن

بِمَا მხედველი, თვალხილული.

بِيَوْفَا ფიცისგამტეხი, გამწირავი,

დაუნდობელი, ვერაგი, ცბიერი,
მატყუარა.

بِيَوْفَا ცბიერება, ვერაგობა, გამ-
წირაობა.

بِيَهْش უქელო, რეგვენი, უცნო-
ბო, უგრძნობო. بِيَهْش شدن

გულის წასვლა, გარდაქცევა,
დაბნედა; بِيَهْش کردن უცნო-
ბო ქმნა.

ბ

بَا და پای ფეხი, კვარცხლბეკი.

بَادِشَاد ხელმწიფე, მეფე, მონარქი.

بَادِشَاهِي ხელმწიფობა, ხელმწი-

ფედ ყოფნა. بَادِشَاهِي کردن
ნეფობა, ხელმწიფობა, ხელის
უფლებით სარგებლობა.

بَارَد ნაწილი, ნაჭერი. بَارَد کردن
დაგლეჯა, დაფლეთა, დახევა,
ნაწილ-ნაწილ ქცევა.

بَاკ წმინდა, სუფთა.

بَاكِيზე წმინდა, სუფთა, ფაქიზი,
ლამაზი.

بَالَوَد თალუდა, ერთგვარი ცივი,
განზავილებელი სასმელი.

بَانَزَد ხუთმეტი (15).

بَانَصَد ხუთასი (500).

بُخْتَن (ბრძ. კ. بَخْر) ხარშეა, ცხობა.

بَدَر მამა.

بَدِيد ცხადი, თვალით ნანახი.

بَدِيد آمدن გამოჩენა, გამო-
ცხადება.

بَذِير ბრძ. კ. ზმნისაგან: بَذِيرُ

მიღება, აღება.

بَذِيرُ ავსება. بَذِيرُ کردن

ბარდა, საფარველი, ჩამოსა-
ფარებელი.

بَرَسِيدნ ბრძ. კ. ზმნისაგან: بَرَسِيد

პრსტიდნ ბრძ. კ. ზმნისაგან: بَرَسِيد

პრსტიდნ პატივისცემა, გაღმერ-
თება, თაყვანის ცემა.

პრსიდნ (პრძ. კ. پرس) გამოკით-

ხვა, დაკითხვა, კითხვა.

პროა ნასუქა, ნაპატიები.

პროა ფრენა, გაფრენა, მფრენი.

პროაზ კრდნ ზევით წევა.

პროან ფარვანა, სანთლის პეპელა.

პროზდნ პრძ. კ. ზმნისაგან: პროზდნ

კვება, ზრდა, აღზრდა, ზრუნვა.

პრი ფერია, კეთილი სული, ან-

გელოზი, ალი, ლამაზი არსება.

პრი რო ფერიისებური, ფერიის

სახისა.

პრს შენდღე, მერე; მაშინ; დასას-

რულ. პრს დრპს უკან, კვალს უკან.

პრს ვაფი, ვაფიშვილი, ყმაწვილი,

ყმა, მოყნე, კაბუკი, ვაჯკაცი.

პრსდნ პრძ. კ. ზმნისაგან: პრსდნ

მოწონება, მოსაწონი; საამო.

პრსდნ (პრძ. კ. پسند) მოწონება.

პრსტ ზურგი.

პრსტ ერთი შეკვრა ზურგზე წა-

მოსაკიდი ფუთა.

პრსმან დანანებელი, მონანიე.

პრსმანი მონანიება, დანანება.

პრსფ ბუზლუნი, ღრენა.

პრსჯ ხუთი (5).

პრსჯა ორმოცდაათი (50).

პრსაშტნ პრძ. კ. ზმნისაგან: პრსაშტნ

ფიქრი, რაცხვა.

პრსაჰი ფარული, მალული, იდუ-
მალი.

პრსირ ყველი.

პრსოსტ კანი, ქერქი.

პრსოშ პრძ. კ. ზმნისაგან: პრსოშ

პრსაშან პრძ. კ. ზმნისაგან: პრსაშან

ჩაცმევა, ცმევა.

პრსოშან ჩაცმა, დაფარვა.

პრსოლ ფული.

პრსოლ გვერდი. პრსოლ გვერდით.

პრსი ფეხი, კვალი;-თვის; კვალში,
უკან.

პრსი კვალში, კვალს უკან; შესა-

ხებ, კვალდაკვალ. პრსი ან ბოდ

სულ იმის ფიქრში იყო, რომ...

სულ იმას ცდილობდა...

პრსი ქვეითი, ფეხით, ფეხ-და-ფეხ.

پيد بر. ج. فميساغ: پيچيدن
 پيچيدن لუნვა, შეხვევა, დრეკა.
 پيدا ცხადი, თვალთ ნანახი, გა-
 მოცხადებული. پيدا سدن გა-
 მოცხადება, გამოაშკარავება, გა-
 მომჟღავნება, გამოვლენა.
 پيدا کردن მოძებნა, მონახვა.
 پير მოხუცი, ბერი; ძველი.
 پير زال და پير زال დედაბერი.

پيش წინ, - კენ, წინაშე, - თან.
 پيام ამბავი, ხარება.
 پيك ფაიქი, ფარანდა, მოციქუ-
 ლი, შიკრიკი, მოახლე.
 پيكر პირისახე, ფიზიონომია, ფი-
 გურა.
 پيمان პაემანი, პირობა, შეპირე-
 ბა, კავშირი, ხელშეკრულება.

ت

تا-მდის; ასე რომ; რათა.
 تاب ძალა, ძლიერება.
 تا بر. ج. فميساغ: تافتن.
 تابان მბრწყინავი, ბრწყინვალე.
 تابع მიმდევარი, მორჩილი, მიმ-
 ყოლი.
 تاج თავი, გვირგვინი.
 تاجر არაბ. ვაჭარი, მოვაჭრე.
 تاجرى ვაჭრობა, ვაჭრად ყოფნა.
 تار წყვდიადი, ბნელი, სიბნელე.
 تاريخ ისტორია, ეპოქა, თარიღი.
 تاريخ ბნელი, უკუნი, მოლუ-
 შული.
 تاسف არაბ. მწუხარება, დარდი,
 ყვედრება, ჩივილი. تاسف خوردن
 წუხვა, გლოვა, ჩივილი, ყვედ-
 რება.

تافتن (ბრ. ج. تاب) 1) წვა. ბუგვა,
 ბრწყინვა, ელვარება. 2) ლუნვა,
 გლესა.
 تحويل არაბ. გადაცემა, გადა-
 თარგმნა, გადაყვანა.
 تحيت მიგებება, მისალმება, მი-
 ლოცვა.
 تخت ტახტი, დავანი, სკამლო-
 გინი.
 تخم კვერ-
 ცხი. تخم مرغ.
 تدارك არაბ. მზადება, სამზადისი.
 შერ. თადარიგი.
 تدبير არაბ. განკარგულება, წესი,
 ზომები, თათბირი.

تر სველი, ნესტიანი, ნოტიო, ნა-
მიანი.

ترس შიში.

ترس ზრპ. გ. ზმნისაგან: ترسیدن
ترسان და ترسان ქრისტიანი.

ترسیدن შიში.

ترغيب არაბ. ძლიერი სურვილი,
ცხარე სურვილი, სურვილის
აღძვრა.

تركة სახრე, წნელი.

تركيب არაბ. აკრეფა, შედგენა,
შეკრება, მოწყობა; სახე, გამო-
ხედვა, მანერა, შეხედულება.

تسليم არაბ. მიგება, მორჩილება;
ნიცემა, ჩაბარება; تسليم کردن
ნიცემა, ჩაბარება.

تشریف კეთილშობილება; პატი-
ვისცემა. تشریف آوردن მობრ-
ძანება, მოსვლა.

تشنگی წყურვილი.

تصرف არაბ. ფლობა, დაუფლება.
تصرف کردن დაუფლება.

تصوير არაბ. გამოხატულება, სუ-
რათი.

تعالى არაბ. იყავნ დიდებულ! უდი-
დებულესი, ფრიად მაღალი.

تعجب არაბ. გაკვირვება, განცვი-
ფრება.

تغيير არაბ. ცვლილება, ცვალება.

تغيير کردن ვნ. გვ. ვიცვლები.
تف ფურთხი, ნაფურთხი. تف
کردن ფურთხება.

تفكر არაბ. ფიქრი, დაფიქრება,
ჩაფიქრება.

تقرير არაბ. რწმუნება, დადასტუ-
რება; ამბავი, თხრობა.

تكليف არაბ. 1) თავზე დადგმა,
დადგომა ზევიდან. 2) წინადა-
დება. تكليف کردن — და-
ვალება, წინადადების მიცემა,
ჩიგევა.

تلافي არაბ. გასწორება; დაჯილ-
დოვება, დასაჩუქრება, დაკმა-
ყოფილება, გარდახდა. تلافي
کردن გარდახდა (სამაგიეროსი).

تلخي სიმწარე, სიმკაცრე, სიტ-
ლანჭე.

تمام არაბ. მთელი, სულმთელი;
გათავებული; სრულიად. بالتتمام
სრულიად, მთლიანად.

تمامي სისრულე, მთლიანობა.

არაბ. განწყობილება, მოწყობა, გაწყობა, მოწყობილობა.

ტანი; ტანადობა, ტანის სიმაღლე, ნაზარდობა. تن در دادن და दान بقضا დათანხმება, იძულებით მიღება.

ტენდ მკაცრი; ტლანქი; ჩქარი; მაგარი.

ტენგ ვიწრო, შევიწროებული.

ტენა ერთი, ხალვათი, მარტოკა, განმხოლოებული.

ტო შენ.

არაბ. სიმდაბლე, თავმდაბლობა, მორჩილება, კრძალულება, თავაზი.

არაბ. ახსნა, განმარტება, გამოაშკარაება.

არაბ. توانستن. ვ. ზმნისაგან: توانستن შეძლება.

თოშ საგზალი.

არაბ. თოფიყ. შემწეობა; სახელმძღვანელო, ღვთის წყალობა.

1) თოუე მოლოდინი. 2) იმედი, სასოება. 3) თხოვნა, არზა, სათხოვარი.

თომა თუმანი.

თეი ცარიელი.

თირ ისარი.

თირ ბარან. ისრის წვიმა, ერ-

თად გასროლა, ტყვიის დაშენა.

თირ ბარან დახვერტა.

თირ მახვილი; ნწეავე, სუსხიანი.

თიხ ხმალი, სამართებელი.

ث

არაბ. თიბტი. სიმტკიცე, სიმაგრე; სინამდვილე.

თიბტი დამტკიცება, დაწერა.

არაბ. თნა. კურთხევა, ღიღება.

თნა კრდნ — ქების შესხმა.

არაბ. თნაბ. საჩუქარი, ჯილდო.

ج

აღგილი. جابجا სხვადასხვა აღგილას, აქა-იქ. جابجا კრდნ გალაგება, დაწყობა.

ჯამი, თასი.

ჯანი შირინ. სული.

ფასი სული, ტკბილი სული.

جانور ცხოველი, მხეცი, ნადირი.

جای ادغیلي. آوردن შესრულება.

جبر არაბ. ძალა; ძალადობა, შევიწროება.

جدا განოყოფილი, მოცილებული.

كدن جدا მოშორება, მოცილება, დაშორება.

جز გარდა, [მის] გარეშე.

جزا არაბ. 1) მუქაფა, ნაცვალის, საწვავიერო. 2) ჯილდო, საჩუქარი. 3) სასაჯელი.

بجزای დამსახურებული

خود رسیدن სასაჯელის მიღწევა.

جزیره კუნძული.

جستجو ძიება, ძებნა, გამოძიება, გამოკითხვა.

جستن ხტუნვა, ხტომა, ხლდომა,

ჰენება. ზრმ. კ. جَه

جستن ზრმ. კ. جوى ძებნა.

جفا არაბ. სიმკაცრე, სიაცე; შეურაცხება; ჯაფა.

جفت ჯუფთი, სწორი, ხედი ან ძუ, დედალ-მამალი. جفت شدن შეერთება, შეუღლება.

جگر ჯიგარი, შიგნეულობა, გული.

جلد არაბ. კანი; ყდა; ტომი.

جمادی اول ჯემადი-ი-ვეველ — მაჰმადიანური წელიწადის მე-5-ე თვე.

جمع جمع არაბ. შეერთება (ჰალვაჟისა).

جمال არაბ. სილამაზე, სიტურფე, მშვენიერება.

جمع جمع არაბ. კრება, ბრბო, სიმრავლე.

جمع شدن შეკრება,

თავმოყრა; جمع کردن შეკრება

خاطر جمع بودن მშვიდად ყოფნა.

جناب არაბ. გვერდი; მხარე; ეპითეტი, რომელსაც მიუერთავენ ღმერთს ან საპატიო პირებს; მათი პიროვნება.

جنب ზრმ. კ. جنبیدن:

جنبانیدن ზრმ. კ. جنبانیدن: რხევა, ქანება.

جنبیدن მიმორხევით მოძრაობა, მიმორხევით სიარული.

جنگ ომი, ჩხუბი, დავა, ცილობა, კამათი, ჯანყი.

جنگل ტყე, ჯუნგლი.

جبي არაბ. სული, ანგელოზი, სატანა.

جَو ქერი.

جَو ზრძ. კ. ზმნისაგან: جُستَن.

جَوَاب არაზ. პასუხი.

جَوَال ტომარა.

جَوَان ახალგაზრდა, ქაბუკი, ყრმა.

جَوْر არაზ. ძალადობა, შეურაცხე-
ბა, შევიწროება.

جُوش დუღილი; მღელვარება,
აღელვება.

جُوش آمدَن აღუღება; აღელვება.

جُوشيدَن ზრძ. კ. ზმნისაგან: جُوش

აღუღება; აღელვება.

جُستَن ზრძ. კ. ზმნისაგან: جَوِي

جُستَن ზრძ. კ. ზმნისაგან: جَه

جَهან ქვეყანა, სამყარო; ცა და
ქვეყანა.

جِهَت არაზ. საშუალება, მიზეზი.

بجِهَت მიზეზით,-თვის.

چ

چادر ჩადრი, წამოსაბურავი. چادر

چَرْدَن ბრ სრ ჩადრის თავზე წა-
მოხურვა.

چَارَه საშუალება, წამალი, შემწე-
ობა, ჩარა.

ساز چَارَه დახმარების აღმომჩენი,
მკურნალი, ექიმი.

چاق چاق شدن გა-
ჯანსაღება, გამომრთელება; چاق
کردن ფეხზე დაყენება, გან-
კურნება, მორჩენა.

چاك დაგლეჯილი, გაგლეჯილი.
შუა-გახლეჩილი. چاك کردن

چاك کردن შუა-გახლეჩა, დაფ-
ლეთა, დაგლეჯა.

چاه ჭა, ორმო.

چَب მარცხენა.

چَرَا რატომ? რისთვის?

چِرَاკე იმიტომ, რომ...

چِرَاغ ჩირაღდი, ლამპარი, კრაქი.

چِشم თვალი.

چِشمه წყარო, წყაროსთვალი.

چَكِيدَن ზრძ. კ. ზმნისაგან: چَك

چَكِيدَن წვეთა, ჟონეა, გადენა,
დენა.

چَگونگی გარემოება, შემთხვევა.

چَه مშვილდის ლარი, მშვილდის
ლამბა.

چَنان იმის მსგავსი, ისეთი, ისე,
იმგვარად.

جنبړ რკალი, სალტე, ბეჰელი;
კულულები (თმისა).

جنبړ რამდენი? რამდენია? ბევრი,
რამდენიმე. هرچندکه რამ-
დენიც არ...

جنبړ რამდენიმე, ერთი ოდენო-
ბა; რამდენიმე ხანი, ერთი ხანი.

جنگال ჩანგალი; კლანკი, ქანგი.

جنبړ ასე, აზის მსგავსად, ასეთი.

جنبړ ნ. چو.

جنبړ ჯოხი, ყავარჯენი.

جنبړ როდის, რადგან, მსგავსად,
როდის? როგორ?

جنبړ 1) რა? რა; როგორი. 2) იგი-
ვეა მნიშვნელობით, რაც جنبړ

جنبړ თუ; ...თუ.

جنبړ ოთხი (4).

جنبړ ორმოცი (40). چيل روزه
ორმოცი დღისა.

جنبړ ნივთი, საგანი, რამე.

جنبړ რამე.

جنبړ ჩინური.

ح

حاجات არაბ. საჭიროება, მოთხო-
ვნილება, სურვილები. მხ. რ.
حاجة აჯა, მოთხოვნილება,
სათხოვარი, არაბა.

حاضر არაბ. დამსწრე, გამოცხადე-
ბული, მზა, ხაზირი.

حاضر شدن გამოცხადება, მზად-
ყოფნა. حاضر کردن მომზად-
დება, მოყვანა.

حاکم არაბ. მმართველი, უფრო-
სი, მსაჯული.

حال არაბ. გარემოება, მდგომარე-
ობა; ამჟამად, აწ. حال ახ-

ალავე; الحال ამჟამად, ახლა.
حال აწ, ახლა, ამ ჟამად.

حالی ცხადი, კემშარიტი, გასა-
გები. حالي شدن ცხადად გახ-
დომა; حالي کردن ახსნა, გან-
მარტება.

حَب არაბ. აბი.

حَب არაბ. სიყვარული.

أزحد არაბ. საზღვარი.

گذشتن საზღვარს გადაცი-
ლება.

حرام არაბ. აკრძალული, ჰარამი,
უკანონო, სჯულის წინააღმდეგი.

حرامزاده უკანონოდ შობილი; არა-
მზადა.

حَرَامِي არაბ. აკრძალულობა, უკანონობა.

حَرْف არაბ. სიტყვა, თქმა; ასო.

حَرْف زَدَن ლაპარაკი, საუბარი, ბაასი.

حَرَم არაბ. ჰარემი, საქალებო; ცოლი, მეუღლე [ქალი].

حَرْيف მონაწილე, არიფი, ამხანაგი.

حِسَاب ანგარიში. حِسَاب كَرْدَن თვლა.

حُسَيْن არაბ. სჟ. სჟ. ჰუსეინი.

حَضْرَت არაბ. არსება მათი. ტიტული, რომელიც უღრის რუს. უდიდებულესობას.

حَق არაბ. ქეშმარიტება, უფლება, სამართლიანობა; მართებული,

საკადრისი, ახი. حَقَق ვფიცავ,

გაფიცებ. حَق სიტყვის თავში დართვით = მიმართებით, - დმი, -ზე, შესახებ.

حَقْدَار უფლების მექონი. ის, რაც ეკუთვნის ვინმეს უფლებით.

حَقَّة არაბ. კოლოფი, სკივრი.

حَقِير არაბ. უბადრუკი, აბუჩი, არარა.

حِكَايَات არაბ. ამბავი, თხრობა, მოთხრობა, შენთხვევა. შრ. რ. حِكَايَات

حَكْم არაბ. უფლება, გადაწყვეტილება, განაჩენი, გარჩევა, ბრძანება.

حَكِيم არაბ. ბრძენი, აქიმი.

حَالَل არაბ. ნებადართული, ალალი.

حَلَب არაბ. ქალაქი ალეპო.

حَلَق არაბ. ყელი, ხორხი.

حَلَوْا არაბ. ტკბილეული, ნამცხვარი, ჰალვა.

حَمَام არაბ. აბანო.

حَمْد არაბ. ქება.

حَوَا სჟ. სჟ. ევა.

حَيَا არაბ. სირცხვილი; კრძალულება.

حَيَات არაბ. სიცოცხლე.

حَيْرَان არაბ. გაკვირვებული, გაოცებული, განცვიფრებული.

حَيْف სინანული, მწუხარება; ვაი

საბრალო! ვაგლაზ! حَيْفَ أَزْتُ

თავი არ გეცოდება?!

შენ თავი შენი არ გებრალვის.

حِيلَة არაბ. ტყუილი, მატყუარობა, ცბიერება, ეშმაკობა, ცთუნება.

حَيَوَان არაბ. ცხოველი, საქონელი.

خ

خاتون ქალბატონი, ბანოვანი.

خار ნარი, ევალი.

خارکش ნარ-ეკლის და ძეძვის
დამტარებელი (გასაყიდად).

خاصیت განსაკუთრებული თვისე-
ბა, თავისებურება, ხასიათი.

خاطر 1) გული. 2) ჭკუა-გონე-
ბა. 3) სული; სულიერი გან-
წყობილება; მეხსიერება.

خاك მიწა, ნაცარ-მტვერი, ნაგა-
ვი; წხარე.

خاکستر ნაცარი. خاکستر

نشین شدن - ნაცარზე ჯდომა

მეჭ. ფათერაკში ჩავარდნა, დი-
დი მწუხარების ატანა.

خاك گشای ნაგვის ან მიწის

გათრევა گشای خاك

پیرزختن პირუტყვის ხმარება
ნაგვის გადასატანად.

خال ხალი.

خالی არა. ცარიელი; თავისუფა-
ლი, მოცლილი.

خام ნედლი, მკვამლე, დაუმწიფე-
ბელი, უმწიფარი; ტლანქი, ხამი

خام-طعمე ტლანქი სურვილების მე-

ქონი ადამიანი, ცუდი ვნებების
ადამიანი.

خانم ქალბატონი, ხანუმი.

خانواده ძველი კეთილშობილი
გვარის ჩამომავალი; სახლი, ოჯა-
ხობა, სახლობა; ქალბატონი.

خانه სახლი.

خبر არა. ამბავი, თხრობა.

خبر کردن შეტყობინება, ამ-
ბის ცნობება.

خبردار ცნობის მქონებელი.

خبردار بودن - რამის ცოდ-

ნა, გაგება; خبر دار شدن -
გება, შეტყობა, გამოკითხვა.

خجالت არა. სირცხვილი. خجالت

دادن - (გარდა. გვ.) რცხვენა.

خجالت کشیدن ვნ. გვ. ვრცხვე-
ბი.

خجسته ბედნიერი, სვიანი.

خداداد საკ. სახ. ხუდადად (შეად.
რუს. ბოგდან, ქარო. ღვთისა).

خداوند უფალი, მფლობელი, ხელ-
მწიფე.

خدای ღმერთი.

خدمت არაბ. სამსახური, მსახუ-
რება.

خدمتگ ისარი.

خر ვირი.

خر პრ. კ. ზმნისაგან: خريدن.

خراب არაბ. აკლება, აოხრება. აო-
ხრებული, მოოხრებული.

خرامان მიმომრხევი ტანისა, ტურ-
ფად მოგოგმანე.

خرابه ნესვი, საზამთრო.

خرج არაბ. ხარჯვა, ხარჯი. خرج
کردن ხარჯვა.

خرجی ის, რაც იხარჯება, სა-
ხარჯო. دادن خرجی სახარ-
ჯოს მიცემა ან სახარჯოდ მი-
ცემა.

خرامند ქვეიანი, გონიერი.

خرद ქუთა, გონება.

خرما ხურმა; ფინიკი.

خرمگس ტკიპი, ჯლიბა (მწერი),
ბუზანკალი, აბუზარა. აქედან

ანდაზა خرمگس معرکه شدن
ბრბოში ბუზანკალად, ტკიპად
ყოფნა; გარეკვა, დაშლა.

خریدن პრ. კ. خر - ყიდვა.

خسته დაკრილი, ავადმყოფი.
خشک მშრალი.

خشم რისხვა, მრისხანება.

خشمناك გარისხებული, გაბ-
რაზებული, მრისხანე.

خال არაბ. თვისებები; ნიჭიერე-
ბანი. მხ. خصله

خضم არაბ. მოწინააღმდეგე, მე-
ტოქე, მტერი.

خضر საკ. სახ. ზიზრი.

خط არაბ. ხაზი, სერელი, ზოლი,
წერის ხელი; ნაწერი.

خفه მოღრჩობა, მოგუდვა. خفه

شدن ვნ. ვიღრჩობი; خفه کردن
გარდ. ზ. ღრჩობა, გუდვა.

خلاص ხალასი; გათავისუფლება.

خلاص شدن ვნ. ვთავისუფლ-
დები; خلاص کردن გარდ. ზ.

გათავისუფლება.

خلاف არაბ. წინააღმდეგობა; სი-
ტრუე, ტყუილი.

خلافه ხალიფატი; ხალიფის ღირ-
სება.

خلعت არაბ. საპატრიო სამოსელი.

خلعت دادن აქედან: სამოსეარი. აქედან: ბოძება, ჩუქება.

خلق არაბ. ქმნილება; ხალხი.

خَلَل არაბ. დაშლა, გაფუჭება;
ნაკლი.

خَم ლუნი, ნაოკი, მრუდე.

خَنْد ზრძ. კ. ზმნისაგან: خَنْدِيدَن.

خَنْد სიცილი. زَدَن خَنْد

წ. გვ. ვიციანი. خَنْدَه کردن

სიცილი, გაცინება.

خَوَاب ზრძ. კ. ზმნისაგან: خَوَابِيدَن

ძილი.

خَوَابِيدَن ძილი, დაძინება.

خَوَاجَه მოხუცი, ბოჯა; პატრონი,
ბატონი; ვაჟარი.

خَوَاسْتَن ზრძ. კ. ზმნისაგან: خَوَاسْتَن
ნდომა, წადილი.

خَوَانْدَن ზრძ. კ. ზმნისაგან: خَوَانْدَن

მაგი-خَوَان ხონჩა, სუფრა.

خَه კნინობ. ნაწილაკი.

خَوَانْدَن ზრძ. კ. 1) خوان წვევა,
დაძახება. 2) გალობა. 3) კით-
ხვა (წიგნისა).

خَوَاسْتَن ზრძ. კ. ზმნისაგან: خَوَاسْتَن

დაი. خَوَاہَر

სურვილი, სათხოვარი,
ხოში.

خُوب კარგი, ლამაზი. აქედან:

خُوب زوی - ტურფა სახისა,
ლამაზი.

خُود თვით, თვითონ.

خُود دَارِي თავშეკაეებულობა, თავ-
დაკერილობა.

خُود دَارِي თავის დაკერა,
თავის დაუფლება.

خُور ზრძ. კ. ზმნისაგან: خُورْدَن

საკმელი.

خُورْدَن ჭამა. بَكَار خورْدَن გა-
მოდგომა რამედ, გამოყენება;

بَر دَمَآغ خورْدَن ცხვირის შე-
ხება, მიხლა, მირტყმა რაიმეზე.

خُوش კარგი, ლამაზი, მშვენი-
ერი. خُوش برردَن - დატყბო-
ბა, განცხრომა.

خُوشحال მხიარული, ბედნიერი.

خُوشخَبَر კარგი მოამბე; მახა-
რობელი.

خُوشزبان კარგი ენისა, ენა-
ტყბილი.

خُوش كلام - მოუბარი, ამო-
მთქმელი.

خُوش گُذراني საამოდ ღროს-
ტარება.

خُوف არაბ. შიში, საშინელება.

خَوْفِ كَرْدَنِ ვნ. გვ. ეშიშობ, ეუფრთხი.

خون სისხლი.

خویش თვით; ნათესავი.

خیار კიტრი.

خیال არაზ. ოცნება, წარმოდგენა.

خیر არაზ. სიკეთე, სარგებლობა.

خیگ ტიკი.

د

داخل არაზ. შემავალი, შინაგანი, შიგნით. داخل شدن შესვლა.

داد 1) სიმართლე, საშართალი.

2) უფლება. 3) ყვირილი, ხმა-ური.

دادن ბრძ. დე (წაიკ. დე) მიცემა,

ბოძება. در دادن გაცემა, მიცემა.

دار ბრძ. კ. ზმნისაგან: داشتن.

دار არაზ. სახლი, საცხოვრებელი,

სამყოფი, სადგომი. دار الخلافه

სატახტო (დედა) ქალაქი.

بدار کشیدن სახრხოზებლა. بدار ჩამოხრხოზება.

داشتن ბრძ. კ. ზმნისაგან: დარ-ქონება, ფლო-

ბა, პყრობა, ქერა, იძულება. بر

داشتن აწევა, აღება, აყრეფა.

باز داشتن - დაკავება, შეკავე-ბა, ქერა.

داغ დალი, ამოწვა გახურებული

რკინით, დაშანთვა; წყლული.

داغ شدن ვნ. გვ. ეხურდები და

ხურება (რკინის).

داغ کشیدن და დაღალვა, და-შანთვა.

دام ძუის მახე; ბაღე (საქერი).

دامن კალთა.

دانستن ბრძ. კ. ზმნისაგან: دانستن.

دانستن - ცოდნა, ჩათვლა, რაცხვა.

انه მარცვალი; ცალი.

دایم მუდმივი, მუდამ.

دختر ასული, ქალწული.

در - ში, -ზე; درپیش - წინ, -კენ.

در کارد - კარდა-კარ

სიარული, ხეტიალი, თრევა.

در مبالغه მარგალიტი. მარგალიტის თვა-ლი.

დრავ გრძელი; ხანგრძლივი.

دَرافشاني მარგალიტის ბნევა.

دربان მეკარე.

دَرَخانه სასახლე, სასახლის კარი,

დარბაზი, სადარბაზო ადგილი.

دَرَخانه عرق სახალხო სასამარ-

თლო, ხალხის საბჭო, სადაც
საქმეები ირჩევა და წყდება
აღათთა საფუძველზე.

دِرخت ხე.

دَرادმყოფობა, სენი, წვალემა.

دَراد کردن ატკივება; დრად

از گرفتن შურის გება, სა-

მაგიეროს გადახდა.

دَراد. შრ. რ. 1) დრადოს (სწავ-
ლა. 2) გაკვეთილი, ლექცია.

دَرست მრთელი, სრული, სწორი,
მართალი, ზუსტი, კეშმარიტი.

دَرست کردن დრესტკეთება, კმნა, მზა-
დება, მოსწორება, გასწორება.

دَرشتي 1) დიდი ზომისა. 2) სი-
ტლანჭე, სიმაკაცე.

دَرک არაბ. სიღრმე, ძრო, ჯურ-
ღმული; ჯოჯოხეთი.

دَرگاه სასახლე, დარბაზი.

دَرنگ სიზანტე, შენელება, გაჭია-
ნურება, გაჩერება.

دَرَوازه კიშკარი, ალაყაფის კარები.

دَرود სალამი, მიგებება, მისალმე-
ბა; ქება.

درويش დავრიში, საწყალი, მათ-
ხოვარი.

دَرهم ერთად.

دَرهم დრამა. ვერცხლის ფული.

دَریا ზღვა.

دَرَد ქურდი.

دَست ხელი; ძალა, უფლება; ცა-

ლი. دَستِ چارو. დასტა. دَست

دادن ვნ. გვ. ვეძლევი, ვნებდე-

ბი; دَست کردن ხელის გაშ-

ვერა; دَست دادن გამოშვება,

გაშვება; شب بَر سر دَست آمد დაღამდა.

دَستان ჰანგი, მელოდია.

دَرازی ხელის შორს წაღება

(გაშვერება); სიღალე, თავხედო-
ბა, ძალადობა.

دَست کاری საქმე, მუშაობა,

საწესწესო, ხელით გასწორება,

دَست کاری ხელით

გასწორება ან გაკეთება, ხელ-
საქმე.

دَشنم დუშმანი, მტერი.

دَشنام გინება, ლანძღვა.

დშოარ ძნელი.

دَا دარბ. ლოცვა; მისაღება.

دَاوَا 1) დავა, ჩხუბი, დავიდა-
რაბა, ცილობა. 2) საჩივარი,
ძიება.

دَاوَا -ჯერ. -გზის.

دَاوَا დამარხვა, დაკრძალვა, დაფ-
ლვა.

دَاوَا დუქანი.

دَاوَا 1) მეორე. 2) მე-
ორეჯერ, კვლავ, ისევ, კიდევ.

دَاوَا 1) გული. 2) გუცელი. دَاوَا
გულის ცემა.

دَاوَا დილარამ. სკ. სახ. ნიშნავს
გულის დამამშვიდებელს.

دَاوَا გულვიწრო; შეწუხებული.

دَاوَا გულის დაუფლება, დამ-
შვიდება. ახმარება کردن ფინას.
თან: کردن دَاوَا დანშვიდე-
ბა, განხნელება.

دَاوَا გულისტივილი, ტანჯვა.

دَاوَا გულწაღებული, დაღო-
ნებული, შეწუხებული, დანძი-
მებული.

دَا 1) სუნთქვა. 2) ქროლა, ბერ-
ვა. 3) წანი, მომენტ.

دَا ბრძ. კ. ფინისგან: دَا.

دَا 1) ტვინი. 2) ცხვირი.

3) კარგ ხასიათზე ყოფნა. 4) სი-
საღე, ჯანმრთელობა.

دَاوَا დამასკო, სირია.

دَا 1) ქროლა, ბე-
რვა, სუნთქვა, სულთქმა. 2) გაშ-
ლა (გვირცისა და სხვ.).

دَا კუდი; კვალი. دَا!
კვალში, კვალს უკან.

دَا კბილი.

دَا დუნია, ქვეყანა, ამ სოფლი-
ური ავლადიდება.

დო (2).

دَا წამალი.

دَا თორმეტი (12).

دَا წორეული, შორი.

دَا წრე, გარშემო რბენა, ირგ-
ვლივ. دَا ირგვლივ, გარშემო.

دَا დოსტი, მეგობარი, საყვა-
რელი. دَا ყვარება.

دَا დუწაბი, ბადაგი, გადაღუ-
ლებული ტკბილი.

دَا არაბ. ბედნიერება, სინდიდ-
რე, ძლიერება, უფლება; საბელ-
წიფო. دَا წილი-
დარი.

دَا მეორე (II).

და ათი (10).

და (წაიკ. და) პრ. კ. ზმნისაგან:
دادن.

და (წაიკ. და) სოფელი.

دَٰخَن 1) აღვირი, ავშარა, ლაგა-
ნი, ცხენის საკბილე, რახტი.
2) პირი. 3) ხერელი, ნაპრაღი.
4). გასაველი, გასაველელი (აღ-
გილი), შესაველი, შესასველელი,
ქაშკარი, ალაყაფის კარები.

دَٰخَر-ქარი-دَٰهَن ٢ بارگاہ برہم خُورْد
სასახლისა ახმეურდა (ერთი ნა-
ხევარი შეეხო მეორეს).

دَٰخَر არაბ. ქვეყნები; საცხოვრებ-
ელი ადგილები, მიწები. შხ. რ. دَار

بَدِيدَ ٢ ველი. مَنَّت دَارَ
მისმის! მორჩილი ვარ!

دَٰدَن პრ. კ. بَين ხედვა, ნახვა.

دَٰدَر გვიანი, დიდი ხნისა.
دَٰدَر გუშინდელი დღე, გუშინ.
دَٰشَب გუშინდელი ღამე.

دَٰبِგ ქვაბი, კარდალა.

دَٰبِგ მერე, მეორეჯერ, ხელმე-

ორედ, ისევ, კიდევ, შემდეგ,
მერმე; უფრო.

دَٰبِ ٢ არაბ. სარწმუნოება, რელიგია,
რჯული.

دَٰبِ ٢ დევი, დემონი. ზღაპრული
არსება; გოლიათი, ბოროტი
სული, მავნე, ქაჯი.

دَٰبِ ٢ ქედელი.

دَٰبِ ٢ სამსაჯულო, საბჭო, საკრე-
ბულო. دَٰبِ ٢ ساچمის
გარჩევა, მოფიქრება, მოსაზ-
რება.

دَٰبِ ٢ უკუყო, გიჟი, შმაგი, შტე-
რი, სულელი, რეგვენი.

ر

راز საიდუმლო.

رَٰسَت მართალი, კეშმარიტი, მარ-
თებული, სწორი.

رَٰسَتِ სისწორე, სიმართლე, სა-
მართლიანობა.

رَٰსِ ٢ არაბ. კმაყოფილი, მორჩი-
ლი, ჩუმი, დაკმაყოფილებული.

თანახმა. رَٰسِ ٢ داتან-

ხმება; رَٰსِ ٢ دაცოლი-
ება, დამორჩილება.

რა გზა. رَٰსِ ٢ دან გაშვება; რა

پیش گرفتن გზას გადგომა,
გამგზავრება.

رَبَا და رِبَاي ზ. რაბუნა, გამოტაცება, წაღება, მოზიდვა.

رَجَعْتُ არაბ. დაბრუნება.

رَحَلْتُ არაბ. 1) გამგზავრება.

2) სიკვდილი.

رَحِمْتُ არაბ. მოწყალება, გულშემატკივრობა, სიბრალული, შებრალება.

رَحِمَنْ არაბ. მოწყალე, შემბრალე-ბელი.

رَحِيم არაბ. მოწყალე, სახიერი.

رَحْت სამოსელი; ავეჯი. رَحْت

خواب - საწოლი ტახტი.

رُحِصْتُ არაბ. დათმობა, თავაზი, ნებართვა; გაშვება, გათავისუფლება.

رَسْ ზრძ. კ. ზმნისაგან: رَسِيدَنْ.

رَسَان ზრძ. კ. ზმნისაგან: رَسَانِيدَنْ

მოდგეგინება, მიყვანა.

رَسَا გაბასრული, გაკიცხული, პატივ-აყრილი, შერცხვენილი.

رُسُوَائِي — აუგის ატანა, სირცხვილის ქამა.

رَسِيدَنْ ზრძ. რს მოსვლა ან მისვლა, მიღწევა. رَسِيدَنْ დრეგე-ე ნიშნეგლობა აქვს.

رِضَا არაბ. თანხმობა, კმაყოფილება, ნებართვა.

رَعِيْتُ არაბ. 1) ქვეშევრდომი.

2) ხალხი. 3) მიწის მუშა, მი-

წათმოქმედი. رَاعِيَةً ქვე-

შევრდომის შვილი, მდაბიო, მდაბალი გვარისა.

رَفَاتٍ საქციელი, ყოფაქცევა, მიმოსხრა.

رَفْتَنْ - რძ. კ. რს წასვლა, განშო-

რება, გამგზავრება. رَفْتَنْ

გარეთ წასვლა, გამოსვლა გარეთ, გათრევა.

رَفِيق არაბ. ამხანაგი, მეგობარი.

رَكَاب არაბ. უხანგი.

رَم ზრძ. კ. ზმ. رَمِيدَنْ.

رَمِيدَنْ დაფრთხობა, შიშით გაქცევა.

رَنْجِيدَنْ ზრძ. კ. رَنْج. შეურაცხების გრძნობა, წუხება, შეკირებება.

رَنْგ ფერი, საღებავი.

رَو ზრძ. კ. ზმ. رَوْتَنْ.

رَو 1) პირისახე, ფიზიონომია.

2) გარეგნობა, ზედაპირი.

3) ნამუსი. رَو داشتَنْ სინილისის, ნამუსის, სირცხვილის

ქონება. رُو کردن პირისახის
აწვეა, ახედვა ზევით, გამოხედ-
ვა, თავისაწვეა. رُونَدَن პირის
ქმნა საითკენმე. ვნ. გვ. გავსწევ,
გავეწვები.

رَوَان მიწავალი, გამვლელი, მიმდი-
ნარე, მზა.

رَوَان სული.

رَوَان იგივეა, რაც رَوَان—მიმავალი.

رَوَانِه شدن გამგზავრება, გზას
გადგომა; رَوَانِه کردن გაგზავ-
ნა, გამგზავრება, გზად გაშვება.

رَوَايَت ამბავი, გადმოცემა.

رُوز დღე.

رُوزگار დრო; ბედი; საწუთრო.

رُوزِي დღიური საზრდო, საკვები.

رُوشَن ნათელი, ბრწყინვალე.

رُوم ბიზანტია.

رَاه გზა ნ. راه.

رَاهَا გათავისუფლებული, თავის-
უფლად, ნებაზე.

رَاهَا كَرْدَن გაშვება, გათავისუფ-
ლება, მიტოვება.

رِيختَن ზრდ. კ. رِيَز-დაღვრა, და-
ბნევა. ვნ. ვიღვრები, ვიბნევი;
ვეცემი.

رِيختَن ზრდ. კ. ڤ. رِيَز.

رِيَزَه დაწვრილებული, წვრილი,
დაფხხვნილი, დაფხვნილი, ხემსი,
ფენჩხა, ნამუსრევი.

رِيَزَه خور ფინჩხების ან ნათხვე-
ნების მკამელი; წუწკი.

رِيَشَخَنَد პირმოთნეობა, დაცინ-
ვა. رِيَشَخَنَد کردن საცინად აგ-
დება, დაცინვა.

ز

زَادე ნაშობი, შობილი. შერ. حرام
და حرامزاده.

زَارِي ტირილი, ქვითინი, მოთქ-
მა, ზარი.

زَاكِيَات არაბ. წმინდანნი, უმწიკ-
ვლონი; ნართალი. მხ. რ. زَاكِيَت

زَانُو მუხლი.

زَاهِد არაბ. ბერი, მეუღდაბნოე, გან-
დეგილი.

زَبَان ენა. بَسْتَه زبان ენადაბ-
მული, მუნჯი.

زَبْر ზევიდან, ზემოთ, ზევით.

زَبْرَسْت ხელის ზევით მქონებელი, უფროსი, ზედამხედველი; მკაცრი, მრისხანე, ავი, უწყალო, შეუბრალებელი.

زَحْمَت არაბ. შრომა, უსიამოვნება, მოუსვენრობა. زَحْمَت كَشِيدَن შრომის წევა, შრომა.

زَحْم წყლული, კრილობა.

زَحْمَدَار კრილობის მქონე, დაკრილი.

زَدَن ზრბ. კ. — ცემა. زَدَن بَدْرِي ზღვაში გადაშვება, გადავარდნა, შესეღა ზღვაში.

زَر ოქრო; ფული.

زَرَد ყვითელი.

زَشْت უშნო, გონჯი, საძაგელი.

زَعْفَرَان ზაფრანა.

زُف ზილფი, კულუღი.

زَمَان დრო, საუკუნე; ქვეყანა, საწუთრო.

زَمْتَان ზამთარი.

زَمِين მიწა.

زَن ზრბ. კ. ზ. —

زَن ქალი, ცოლი.

زَنْد ცოცხალი.

زَوْد ჩქარი, სწრაფი, სწრაფად, მარდად.

زَوْر ძალა, ღონე.

زَهْر შხამი, გესლი.

زِيَاد არაბ. გადიდება, მიმატება, ბევრი.

زِيَاد და زِيَادَت მიწამატი, მიმატება, ზედმეტი, მომეტებული. زِيَاد گرديد გადიდება, მატება, მომატება, ზრდა.

زِيَان ზიანი, ზარალი.

زِيَا ლანაზი, მშვენიერი, მოწიბლავი, განწვენებული. زِيَا خصال

მშვენიერი თვისებების, მშვენიერი მიდრეკილების (მქონე). زِيَا ძირს, ქვეშ.

زِيَاك მიმხედრი, მახვილგონიერი, კეკიანი, სწრაფი, მოსწრებული.

زِيَاكِي ცქუა, გონებაჩახვილობა, განმკრიახობა, მხხედრილობა. زِيَان უნაგირი.

زَيْنَت არაბ. სანჯალუღი, ნორთულა, მოკაზმულობა.

ژ

ژიან მძვინვარე, გაათფარებული, გაშმაგებული.

ژიან შირ - მძვინვარე ღონი.

ს

საჩლ ნაპირი, ზღვის ნაპირი, სა-
ნაპირო.

საჩლ ზრმ. კ. ზ. სა-კეთება, შექ-
ნა, მოწყობა, მორიგება.

საჩლ არაბ. უფროსები, თავადე-
ბი და შთამომავლები მუჰამე-

დისა. მხოლ. რ. سَيِّد.

საჩლ ზრმ. კ. ზ. ساختن.

საჩლ არაბ. საათი. دَرَسَاعَتْ მა-
შინვე, მყისვე, იმჟამსვე.

საჩლ წელიწადი.

საჩლ ჰასაკი, წლოვანება.

საჩლ ჩრდილი, აჩრდილი.

საჩლ არაბ. მიზეზი, საბაბი.

საჩლ მწვანელი.

საჩლ მწვანელოვანი მდელო,
ბალახ-მორეული, მინდორი.

საჩლ ქება; ლოცვა.

საჩლ ლაშქარი, სპა. سپاهی

ჯარისკაცი, მეომარი.

საჩლ ზრმ. კ. ზ. سپردن მინდობა,

ჩაბარება, გადაცემა, რეკომენ-
დაციის მიცემა, წარდგენა.

საჩლ სპერ. سپر.

საჩლ ვარსკვლავი.

سِتَادَن ზრმ. კ. ზ. ستان.

საჩლ ალება, მილება, წალება.

საჩლ სიმკაცრე, ძალადობა, შეუ-
რაცება.

საჩლ არაბ. განთიადი, ალიონი,
ციცქარი, შღრ. საარი.

საჩლ სიტყვა. در آمدن. सुख
ალაპარაკება.

საჩლ სიტყვების მოქმედი.

საჩლ თავი; მწვერვალი; დასაწყისი;

საჩლ სურვილი, განზრახვა. سر بَازِير

საჩლ თავის ჩაღუნვა, თავის

დახრა; سر بُردَن გატარება

დროისა. سر كَشِيدَن პირის

ბრუნება; سر نِهَادَن გამგზავ-

რება, წასვლა.

საჩლ სერ-ზე, ზედ. سر مِيز მაგიდაზე.

საჩლ სერ-გაკვეთილზე.

საჩლ არაბ. საიდუმლოება.

საჩლ სასახლე, კარი, სრა.

საჩლ ცნობა, ამბავი. აქედან:

سراغ داشتَن სახეში მაქვს, ვი-
ცი, შეგულება.

სრაიდნ ზრპ. კ. სრავ გალობა.

سرخ წითელი.

سرد ცივი.

سرگذشت შენამთხვევი, თავა-
დასავალი, ავანტიურა, ზღაპარი.

سرگردان გაციფრებული, გა-
კვირვებული, გაშტერებული,
აღელვებული.

سرما სიცივე, სუსხი.

سرمايه მთავნი, კაპიტალი, თან-
ხა, სახსარი, შეძლება.

سرمنست მთვრალი, გახურებული.

سرمد სურმა, გუნდა-ლახოსტაქი,
წარბების საღებავი.

سرمدان და სურმადანი,
სასურამე, სურმის კოლოფი.

سرو სარო, კვიპაროზი.

سرور უფროსი, თავი.

سرور არაბ. სიხარული, მხიარულე-
ბა, კმაყოფილება, სიამოვნება.

سزا ღირსი, დამსახურებული,
გარდახდა, დამსახურებული სას-
ჯელი.

سزاوار ღირსი, დამსახურებული.

سعادت არაბ. ნეტარება, ბედნიე-
რება.

سعد არაბ. 1) ბედნიერება- 2) საკ.
სახელია.

سعي არაბ. მეცადინეობა, ზრუნვა.

سعيد არაბ. 1) ბედნიერი. 2) საკ.

სახელია.

سفارش მინდობილობა, რეკომენ-

დაცია, შეკვეთა, დაკვეთა.

سفر არაბ. გზავრობა.

سفيد თეთრი. سفيدگر მკი-
ლაღი.

سقف სახურავი; თალი; ქერი.

سگ ძაღლი.

سلاح იარაღი, აბჯარი, საპურ-
ველი.

سلام არაბ. მშვიდობა, სალამი, მი-
გებება. سلام دادნ

კრდნ მისალმება, სალამის მი-
ცემა.

سلامت არაბ. ჯანმრთელობა, სიმ-
რთელე, უვნებლობა, ხსნა, გა-
დარჩენა.

سلوك არაბ. სელა, ქცევა, ყოფა-
ქცევა.

سليمان საკ. სახ. სოლომონი.

سين ასაკი, წლოვანება; კბილი.

سنة არაბ. წელიწადი.

سنگ ქვა.

سو გვერდი; მხარე. بسو მხრივ,
მხრით, მხარეზე, -კენ.

سوار ცხენოსანი, მხედარი.
 شَدَن سوار ცხენზე შეჯდომა.
 سوال არაბ. საკითხი, კითხვა, სათ-
 ხოვარი.

سُوختَن ბრძ. კ. სოფელადგება, ტან-
 ჯეცა, ტკივება.

سَد سარგებლობა, სარგებელი.

سوداگر ვაჭარი, სოფელაგარი.

سُورათ ხერელი, ღრუ.

سوز არაბ. კ. წ. سوختَن.

سوز სიცხე, ალი.

سه სამი (3).

سی اوცდაათი (30).

سیاست არაბ. გამკლავება; დასჯა.
 سیاه შავი, ბნელი.

سبب ვაშლი.

سیر არაბ. მიმოსვლა; ჰერეცა,
 ცქერა, თვალის სეირი; სეირი.

سیر کردن მიმოსვლა, სეირ-
 ნობა, ცქერა.

سیر მაძლარი.

سیم و سیوم შესამე.

سینه გულის ფიცარი, მკერდი.

ش

شَاخ ხის ტოტი, შტო.

شادمانی მხიარულება, სიხარული.

شاگرد მოწათე, შეგირდი, ში-
 ნაღმა.

شال შალი, მატყლეული; სარტ-
 ელი.

شام ღამე; ვახშამი.

شاه შაჰი, ხელმწიფე.

شاهزاده შაჰის შვილი, უფლისწუ-
 ლი, ბატონიშვილი.

شاید შესაძლებელია, შეიძლება;
 ეგების, ხამს, მართებულია; მარ-

თებს. ზნისაგან: شایستن

شایع არაბ. გავრცელებული, ცნო-
 ბილი.

شبانگه از شبان گاه ღამე. შიბან-
 საღამოყამი.

شبانہ روز და شبانروز დღედა-
 ღამე, დღეღამე.

شبحزراغ მანათობელი, ღამით
 მნათი.

شبنہ ცვარი, ნამი.

شتر აქლემი.

شخص არაბ. პიროვნება, კაცი,
 მავანი.

شو ბრძ. კ. شَو ყოფნა, რადმე

· გახდომა, წასვლა, მოხერხება,
შესაძლებლობა.

شراب არაბ. ღვინო.

شرع იალქანია.

شرح არაბ. ახსნა, მოყოლა, თხრობა.

شرط არაბ. პირობა.

شرم სირცხვილი, კრძალულება,
ნაწესი, მორცხვობა.

شُرْمَنْد დარცხვენილი.

شُستَن ბრძ. კ. შ. რეცხვა.

شُور არაბ. ჭკუა, გონება, მეხსი-
ერება, მიხვედრა.

شفا არაბ. წაშალი; გაწკურნება,
გაჯანსაღება.

شكار ნადირობა.

شكر შაქარი (შაქრის ლერწმი-
საგანი).

شكر არაბ. მადლობა. ჭება, მად-
ლის გადახდა.

شكر افشاني შაქრის ბნევა,
გვეგრძელებს.

شكر شاكري შაქრის მტვრეველი,
მლოკავი.

شكست მუსრვა, კრეხა, აკლე-
ბა, გაწყვეტა.

شكستن ბრძ. კ. შ. მტვრევა,

დამარცხება, შემუსვრა, გაწ-
ყვეტა.

شكل არაბ. სახე, პირისახე, ფი-
გურა.

شكم საშო, მუცელი, სტომაქი.

شكن ბრძ. კ. შ. შკნ.

شما თქვენ.

شهاد წიფელა (წიფელის ხე).

شمشير ხმალი.

شمعون სკ. სახ. შამუნი.

شناختن ბრძ. კ. შ. ცოდნა,
ცნობა, რაცხვა.

شناس ბრძ. კ. შ. ცნობა.

شنيدن ბრძ. კ. შ. ცნობა.

شنيدن სმენა, გაგონება, მოსმენა.

شُدن ბრძ. კ. შ. ცნობა.

شوخ მხიარული; თავხედი; ლალი.
თვითნება, ნებიერი, საყვარელი.

شوخی ხუმრობა, მასხრობა, ლა-
ლობა.

شُور ბრძ. კ. შ. შორ.

شور მარილიანი, მლაშე.

شومي უბედურება.

شوهر ქმარი, მეუღლე (მამაკაცი).

شوى ბრძ. კ. შ. შოი.

شهد არაბ. თაფლი.

شهر ქალაქი.

شهر არაბ. ახალი მთვარე; თვე.

شهرت არაბ. დიდება, სახელის მოხეცვა.

شوار თავგამეტებული, თამაზი; მხედარი.

شير რძე.

شیرین ტკბილი.

زبان شیرین ტკბილმოუბარი, ენა-ტკბილი.

شیرین مقال ენაწყლიანი, ტკბილმოუბარი.

شیشه შუშა, შუშის ბოთლი, მინა.

شیرین ღალადი; კენესა.

ص

صاحب არაბ. ბატონი, პატრონი, მფლობელი. دُولَت صاحب მდიდარი კაცი.

صاف არაბ. წმინდა, სუფთა, ნათელი, ცხადი, გამჟღავნებელი.

على الصبح არაბ. დილა. دِيلَت დილით, დილას.

صبح არაბ. დილა, განთიადი.

صبر არაბ. მოთმინება.

صحبَت არაბ. ამხანაგობა, საუბარი, მუსაიფი, ლაპარაკი.

صَحْوَا არაბ. მინდორი, ველი.

صد ასი (100).

صدا არაბ. ხმა.

صَدَارَدَن ძახილი, ყვირილი.

صَدَايَ نُوشِ جَان ბოყინი, სლოკინი.

صدق არაბ. გულწრფელობა, სიწრფე, სიმართლე, მართალი.

صرف არაბ. ხარჯვა, დანახარჯი. خَرَف ხმარება, ხარჯვა.

صَفِي წმინდა, გულწრფელი, მეგობარი. صَفِي اللّٰه ღვთის მეგობარი, ადამის ეპითეტია.

صُلح არაბ. მშვიდობა, შერიგება, თანხმობა.

صَلَوَات არაბ. ლოცვა, ვედრება. صَلَوَات შხ. რიც.

صَدَلِي სკამი, სავარძელი.

صَنَعَت არაბ. ხელოსნობა.

صَنَم არაბ. კერპი.

صَوَاب არაბ. მართებული; ქეშმაკი; ქეშმარიტება, სიმართლე.

صُورَت არაბ. სახე; ფიგურა; პი-
როვნება; სახეობა; შემთხვევა;
საბაბი.

صُورَت در ყოველ შემთხვევა-
ში, როგორც უნდა იყოს. صُورَتِي
აზრი არა აქვს.

صَيَّاد არაბ. მონადირე.

صَيِّد არაბ. ნადირობა; ალაფი, ნა-
ნადირევი.

صَيِّحَة არაბ. ყვირილი, ოხვრა,
კენესა, ლალადი.

ض

ضَبَط არაბ. კერა, დაცვა, მართვა,
კონფისკაცია.

ضَرْب არაბ. ცემა, დაცვრა.

ضَرْبَت არაბ. ნაკრავი.

ضَرَر არაბ. ენება, ზიანი, ზარალი.

ضَرَر رَسَائِدَن ზიანის მი-
ყენება, დაზიანება.

ضُرُور არაბ. საჭიროება, მოთხოვ-
ნილება; საჭირო.

ضَعِيف არაბ. სუსტი, უძლური.

ضَعْف არაბ. რიც. ضَعْفًا ანდა ضِعْفًا

ط

طَاقَت არაბ. ძალა, შეძლება.

طَبْل არაბ. ბარაბანი. طَبْل كَوَيْدَن
ტაბლაკის კერა, ბარაბანის კერა.

طَرَف არაბ. მხარე, ბოლო, კუთხე.

طَرِيقَت არაბ. გზა, ნიშნუში, წესი,
საშუალება, ხერხი, სწავლა;
კლასი.

طَعَام არაბ. საკმელი, შეკამადი.

طَعَنَة არაბ. ცემა; საყვედური, ყვე-
დრება, დამცირება; ლანძღვა,

შეურაცხება. طَعَنَهُ زَدَن გინე-
ბა, ლანძღვა, ტუქსება.

طِفْل არაბ. ბავშვი, ბაღლი.

طَلَا ოქრო.

طَلَّاق არაბ. გაყრა.

طَلَب არაბ. ძიება, მოთხოვნა, სა-

თხოვარი, სურვილი. طَلَبُ کردن
მოთხოვნა, ძიება, მოწვევა.
طَلَعَتْ არაბ. სახე, გარეგნობა, პი-
რისახე.
طَمَعٌ არაბ. გაუმადლობა, სიხა-
რბე; სურვილი, გულისთქმა.
طَوَّرَ არაბ. ვითარება, მდგომარე-
ობა; ხერხი; სახე.

طُوطِي თუთიყუში.
طُوفَانٌ არაბ. ქარიშხალი, წარ-
ღვნა.
طَوِيلَةٌ თავლა, საჯინიბო.
طَى არაბ. დახვევა, ხვევა, ნაოჭი.
طَى کردن ხვევა; გარება
(გზისა).

ظ

ظَالِمٌ არაბ. მრისხანე, მწვალებე-
ლი, ტირანი, მკაცრი, მტარ-
ვალი, გულქვა.
ظَاهِرٌ არაბ. გარეგნული, აშკარა,

ცხადი, თვალსაჩინო.
ظَلَمَ არაბ. შეურაცხება, სიმკაცრე.
ظَهَرَ არაბ. შუადღე.

ع

عَاجِزٌ არაბ. სუსტი, უძლური.
عَادِلٌ არაბ. სამართლიანი.
عَارِضٌ არაბ. შესამთხვევი, მოსა-
ვალი რამ.
عَاشِقٌ არაბ. შეყვარებული.
عُكْشٌ შეყვარებულთა მკვლეელი.
عَاقِبَتٌ ბოლო, შედეგი, დაბო-
ლოს, დასასრულ.

عَاقِلٌ ზღ. სქ. عَاقِلَةٌ არაბ. კვეიანი,
გამჭრიახი, გონიერი.
عَالِمٌ არაბ. ქვეყანა, სამყარო.
عَالِمَتَابٌ ქვეყნის მანათობელი.
عَادَ არაბ. მონები, მსახურნი. მხ.
عَبْدٌ.
عِبَادَتٌ არაბ. ღვთის თაყვანისცე-
მა, ღვთისმსახურება.

عَبْرَتْ არაბ. სამოძღვრო მაგალი-
თი, მისაბაძი მაგალითი.

عُبُور არაბ. გადასვლა, გასვლა, გა-
რება.

عَجَب არაბ. გაკვირვება, განკვირ-
ვება, საკვირველი.

عُجُوز არაბ. დედაბერი.

عَدَالَتْ არაბ. სიმართლე, მართლმსა-
ჯულება. باعدالت სამართ-
ლიანი, მართლმსაჯული:

عَدَد არაბ. რიცხვი.

عَدْل არაბ. სიმართლე, მართლმსა-
ჯულება.

عُذْر არაბ. ბოდიშის მოხდა.

عِرَاق ერაყი.

غَرَض არაბ. წარდგენა, მოხსენება.

عَرَض არაბ. განცხადება, არზა,
თხოვნა, სათხოვარი.

عُرْف არაბ. ჩვეულება, ადათი.

عَرُوسِي არაბ. ქორწილი. აქედან:

کردن عروسی ცოლის შერ-
თვა, დაქორწინება, გათხოვე-
ბა, ქორწილის გადახდა.

عَرَّت არაბ. დიდება, პატივი, ღირ-
სება, პატივისცემა.

عَزَم არაბ. განზრახვა, გადაწყვე-
ტილება.

عَزِيز არაბ. ძვირფასი, საყვარელი,
იშვიათი, აზიზი.

عَل არაბ. თათლი.

عَشْرَتْ არაბ. განცხრომა, კმაყო-
ფილება, სიამოვნება, შვება.

عشق არაბ. სიყვარული.

عَصَا არაბ. ჯოხი, ყავარჯენი, კვერ-
თხი.

عَصْر არაბ. საღამოს ეამი, მზის
ჩასვლის დრო; დრო, საუკუნე.

عَصَمَتْ არაბ. უმანკოება, უზიწო-
ება, სიქალწულე. აქედან: عَصَمَتْ

უმანკოების პატივმცე-
მელი.

عَطَا არაბ. საჩუქარი, ჯილდო.

عَطْف არაბ. ცხვირის ცემა, მცხიკ-
ვება.

عَفْو არაბ. პატიება, მიტევება,

შეწყალება. کردن عفو პატი-
ება, შენდობა.

دَرَعَقَب კვალი, ნაკვალევი. درعقب
კვალს უკან.

عَقْد არაბ. კავშირი, აქტი, ხელ-

შეკრულება. عقد کردن პირო-
ბის შედგენა (ქალის გათხოვე-
ბის შესახებ, ქალის გარიგება,

მითხოვება). عقد خواندن ჩვე

ულებრივი ფორმულების წარ-
მოთქმა საქორწილო ხელშეკ-
რულების დროს.

عقل მრ. რიც. عقول არაბ. კეჟუა,
გონება.

عس არაბ. ანარეკლი, ლანდი.
علاج არაბ. კურნება, წანალი, სა-
შუალება, ილაჯი.

عَلَمَات არაბ. ნიშანი, განსაკუთრე-
ბული თვისება.

عالم არაბ. ნიშანი, ალამი, დროშა.

علم არაბ. ცოდნა, მეცნიერება.

علي საჯ. სახ. ალი.

على არაბ. -ზე, ზედ; თანახმად, შე-
ფარდებით.

عَمَارَت არაბ. შენობა, სადგომი,
სასახლე.

عمر არაბ. სიცოცხლე.

عمل არაბ. საქმე, საქციელი.

عمو ბიძა (მამის მხრივ).

عناصر არაბ. ელემენტები; სტი-

ქიები. მხ. რიც. عنصر.

عَنْبَرَجَه ერთგვარი ყელის სამკა-
ული ქალთა.

عَوْن არაბ. შემწეობა, დახმარება.

عهد არაბ. პირობა, დაპირება,
ვალდებულება, ხელშეკრულება,
აღთქმა.

عِيَار არაბ. თავხედი, თამამი, ლა-
ლი, ცბიერი, ვერაგი; მაწანწალა.

عِيَال არაბ. ჯალაბობა, ცოლ-შვი-
ლი, სახლობა.

عَيْب არაბ. ნაკლი, ბიწიერება.

عَيْسى იესო.

عَيْش არაბ. სიამოვნება, კმაყო-
ფილება, განცხრომა, მხიარუ-
ლება, შვება.

عَيْن არაბ. თვალი; არსებითობა,

არსებითი მხარე; بَعَيْنُه არსე-
ბითად, სახელდობრ. სინამდ-
ვილემი.

غ

غار არაბ. კლდე, გამოქვაბული.

غالب არაბ. მძლეველი, მჯობნი.

غَالِيَه ხალიჩა, პატარა ნოხი.

غَايِب არაბ-არდამსწრე, ფარული;
უხილავი, მალული.

غُبَار არაბ. მტვერი.

غرض არაბ. მიზანი, განზრახვა.

الغرض ამნაირად, მოკლედ რომ ვთქვათ, ერთი სიტყვით.

غريب არაბ. მგზავრი, უცხო, ყა-
რიბი; არაჩვეულებრივი.

غسل არაბ. დაბანა, ბანა; რიტუა-
ლური დაბანა.

غصه არაბ. მწუხარება, გულის
ტკივილი, დარდი.

غضب არაბ. მრისხანება, რისხვა.

غلام არაბ. მსახური; მონა; ყმაწ-
ვილი.

غلبه არაბ. ჯობნა, გადამეტება,
ძლევა.

غلط არაბ. შეცდომა, ცოუნება,
ღალატია.

غم არაბ. მწუხარება, წუხილი,
დარდი. غم خوردن წუხვა,
ურვა.

غمگين შეწუხებული, მწუხარე,
მოწყენილი, დაღვრემილი.

غنى არაბ. მდიდარი.

غنيمت არაბ. ალაფი, ნაშოვარი,
მონაგები. داشتن

მოგების ნახვა, სასარგებლოდ,
ხელსაყრელად ცნობა.

غیر და غیر از სხვა. მეორე, სხვა.

غیر از გარდა, გარეშე (რი-
სამე).

ف

فتی არაბ. ქაბუჯი, ყმა, მოყმე.

فدا არაბ. გამოყიდვა; მსხვერპლი.
فرار არაბ. გაქცევა.

فراست არაბ. მიხედომა, მოსაზრე-
ბა, აღლო, გამჭრიახობა.

فراق არაბ. განშორება.

فراموش დაფიწყება. فراموش
کردن დაფიწყება.

فربه მსუქანი. (წაიკ. ფარბიჰ).

فردა სხალ.

فرزند შვილი, ბავშვი.

فرستادن ზრძ. ზ. წ. წაგზავნა.

فرستادن, გაგზავნა.

فرصت არაბ. შემთხვევა, მარჯვე
დრო.

فرمایند ზრძ. ზ. წ. წმინდან:

فرمودند.

ნე-ბრძანება; დასტური, ნე-ბართვა.

فرمای برآمدن. ჯ. فرما და فرمود
ბრძანება.

فرو رفتن. ქვევით. فرو
ჩაშეება ძირს, ჩასვლა, დაღრ-
ჩობა, ჩაყურყურელება, წყალ-
ში ჩაძირვა.

فروختن. ჯ. فروش გაყიდვა.
فروختن. ჩაშეება, ძირს ჩასვლა.

فروختن. ჯ. فروش.

فروختن. ჯ. فروش.

فروختن. ჯ. فروش.

فروختن. ჯ. فروش.

فروختن. ჯ. فروش.

ხილზე მიბრუნა; გამოცხადება, შევლა.

موتی فریب. ცოტუნება, შეც-
დენა. فریب. მოტყუება,
შეცდენა ვინმესი.

موتی فریب. ცოტუნება, შეც-
დენა. فریب. მოტყუება,

موتی فریب. ცოტუნება, შეც-
დენა. فریب. მოტყუება,

موتی فریب. ცოტუნება, შეც-
დენა. فریب. მოტყუება,

موتی فریب. ცოტუნება, შეც-
დენა. فریب. მოტყუება,

موتی فریب. ცოტუნება, შეც-
დენა. فریب. მოტყუება,

موتی فریب. ცოტუნება, შეც-
დენა. فریب. მოტყუება,

موتی فریب. ცოტუნება, შეც-
დენა. فریب. მოტყუება,

موتی فریب. ცოტუნება, შეც-
დენა. فریب. მოტყუება,

ق

قاب. ვაზა, ქურქელი.

قاب. ღლიერი, მძლავრი, შემ-
ძლებელი.

قاب. მსაჯული, ყადი.

قاب. საფუძველი, წესი,
ჩვეულება.

قاب. ქარაიანი; წყება; ძეწ-
კვი.

قاب. ღლიერი, მძლავრი, შემ-
ძლებელი.

قاب. მსაჯული, ყადი.

قاب. საფუძველი, წესი,
ჩვეულება.

قاب. ქარაიანი; წყება; ძეწ-
კვი.

قبله არაბ. ყიბლა. მხარე, საით-
კენაც მიმართავენ ლოცვის
დროს.

قبول მიღება, მოწონება, თანხ-
მობა. قبول کردن დათანხმე-
ბა, მიღება, მოწონება.

قبیح არაბ. უშნო, უგვანი, საძა-
გელი.

قتل არაბ. მოკვლა, მკვლელობა.
قتل رسانیدن მოკვლა, მო-
კვდინება.

قد არაბ. ტანადობა, ანაგები ტა-
ნისა, სიმაღლე.

قدر არაბ. ღირსება, ღირებულება,
ოღენობა, ფასი, ხარისხი.

قدر არაბ. განგება, ბედის წერა;
ზომა; ოღენობა.

قدرت არაბ. ძალი, ძლიერება, ღონე.

قدری ცოტა, ერთი ოღენობა.

قدم არაბ. ფეხის გული, ფეხი; ბი-
ჯი, ნაბიჯი, კვალი. قدم پیش

წინ წასვლა, გამგზავრება,
ფეხის გადადგმა.

قرار არაბ. სიმტკიცე, მუდმივობა,
უცვლელობა. قرار دادن დამტ-
კიცება, გადაწყვეტა, დადგენა;
قرار گرفتن დამყარება, და-

ფუძნება, ფეხის მოკიდება.

قرض არაბ. წრე, რგოლი; ბაჟი
(მთვარისა ან მზისა).

قرض ფიცი. خورذن დაფი-
ცება, دادن დაფიცება;
შეზღუდვა, წყევლა.

قصد არაბ. გაყოფა, ნაწილი, გა-
ნაყოფი. قصد کردن გაყოფა.

قصر არაბ. სასახლე, ციხე-დაბა-
ზი, კოშკი, სრა-პალატი.

قصه არაბ. ისტორია, ამბავი,
თხრობა. قصه خوان მოაწუ,
ამბავთა მთქმელი.

قضا არაბ. ბედისწერა, ბედი, შემ-
თხვევა. از قضا შემთხვევით.

قفص და قفس არაბ. ჯალია.

قلاّب არაბ. დუგმა, ანკესი.

قلق ხარკი, ჯარიმა, კულუხი.

قلم არაბ. კალამი, ქანდი.

گرددن قلمی დაწერილ იქმნა.

قلندر მაწანწალა, მოყიადე,
მწირი.

قلیان ყალიონი.

قمر არაბ. მთვარე.

قند შაქარი.

قندهار ქ. ყანდაარი.

قوم არაბ. ხალხი, ადამიანები,

ტონი. قوم و خویش ნათესავე-
ბი, თავისიანები.

قوم ძალა, სიმტკიცე.

قوم არაბ. ძალა, ძალადობა, რის-

ხეა. قهر کردن გულის მოსე-
ლა, წყენა, გარისხება, გაგუ-
ლისება.

قهر ხა, ხა, ხა (ხმის მბადე-).

قوم არაბ. ყავა.

قى გერემა, გულის ყრა, პირის წა-
ლებინება, რწყევა.

قيامت არაბ. აღდგომა; მეორედ
მოსვლა.

قیمت ნაღები, ღო.

قیمت არაბ. ფასი, ღირებულება.

قیم რიც. قیم

ک

کار საქმე, მეცადინეობა, შრომა.

کارخانه ქარხანა. შრ.

کارخانه ნუ სპარ-

სული. کارخانه ქარხნები.

کار დანა.

کاروان ქარავეანი.

کاروان ქარავასლა, ქარავენის
გასაჩერებელი სახლი.

کافی არაბ. საკმაო, დამაკმაყო-
ფილებელი.

کام 1) სურვილი, მისწრაფება.

2) სასა. کام دادن სურვილის

შესრულება; کام رسیدن სურ-
ვილის მიღწევა.

کامیاب საწადელის მიმღწევი,
ბედნიერი.

کاه ჩალა.

کاینات არაბ. არსებანი. შხ. რიც.

کاینه.

کباب არაბ. შემწვარი, მწვადი და-
კეპილი ხორცისაგან, ქაბაბი.

کباب کردن შეწვა (შამფურ-
ზე).

کبوتر მტრედი.

کتاب წიგნი.

کنت მხარი, ბეჭის ფრთა.

کج გაღუნული, მრუდე.

کجیختی ბედნიერების დარღ-

ვევა, ბედის მწარედ ქცევა,
გამწარება.

كُجا სად? საით? از كُجا საიდან?

كُدام რომელი? როგორი? هَر

كُدام ყოველი, როგორი; ყველა,
ვინც.

كُراهِتْ ან كُراهِتْ არაბ. ზიზ-
ლი, ზიზლის თვალი.

كُردار მოქმედება, საქციელი,
ქცევა.

كُردن ზრძ. კ. ზ. კეთება, ქმნა.
კრძ ქმნული, გაკეთებული, მოქ-
მედება, ქცევა, საქციელი.

كُرسِي სკამლოგინი, ტაბურეტი.

كُرشمე თვალის ქნევა, თვალით
ნიშნება.

كُرم არაბ. სულგრძელობა, სიქვე-
ლე, სიუხვე, მადლი.

كُره კარაქი.

كُرم არაბ. მრ. რიც. كُروم ვაზი.
كُرم მატლი, ქია, ბობოლა.

كُرم-يِهله აბრეშუმის ჭია.

كُريم არაბ. უხვი, სულგრძელი,
გულუხვი, მოწყალე.

كُس პიროვნება, მავანი, ვინმე.

كُس ყოველი, თვითოეული.

كُشيدَن ზრძ. კ. ზ. კ. კ.

كُشتَن ზრძ. კ. ზ. კ. კ.

كُشتَن მოკვლა.

كُشتِي გემი, ხომალდი, ნავი.

كُشتِي ბრძოლა, კიდილი.

كُشيدَن ზრძ. კ. ზ. კ. კ. — გაწევა, თრე-
ვა, გასმა, გაყვანა (ხაზისა).

كُشيدَن بَرَم ნოღუშვა.

كُلام არაბ. სიტყვა.

كُلمه არაბ. სიტყვა (წარმოსათ-
ქმელი).

كُმ ცოტა, მცირედი.

كُمال არაბ. სისრულე, სავსება,
სრულადობა.

كُمان მშვილდი.

كُمر სარტყელი, ქამარი; ტან-
დობა.

كُمر بَستَن სარტყლის შერტ-
ყმა, წელშერტყმა ე. ი. გამზა-
დება, მომზადება, მზად ყოფნა.

كُمند ქამანდი, სასროლი, საგ-
დებელი თოკი.

كُندَن ზრძ. კ. ზ. კ. კ.

كُردَن ზრძ. კ. ზ. კ. კ.

كُنار გვერდი, მხარე, ნაპირი; გუ-
ლის ფიცარი; ნოხვევა, მკერდს

مِيكُرا در كُنار گِرفتن ჩახუ-
ტება.

კნდნ ზრძ. კ. კნ თხრა, ამო-
თხრა, ამოგლეჯა.

კნშრ გალავნის ქონგური, ცი-
ხე-კონგი.

კნზრახლე, გამდელი. მხევალი.

კობ ზრძ. კ. კობიდნ.

კობიდნ კვრა, ცემა; ნაყვა, ქრა.

კოთა მოკლე.

კოჯკ პატარა.

კოჯე ქუჩა.

კორ ზრძ.

კო მთა.

კე ვინ? რომელი? რა? იმიტომ,
რომ.

კენე ძველი.

კი როდის?

კე ვინ ხარ
შენ?

კესა, ტომარა, ტომსიკა.

კიმია დარბ. აღქიმიია.

კ

კო 1) ძროხა. 2) ხარი,
ნოზვერი. 3) ხბო.

კო დრო; ადგილი.

კოგებრი, ცეცხლმსახური; ურწ-
ნეშო.

კოგერათი, მხარის სახე-
ლია ინდოეთში.

კო მათხოვარი, გლახაკი.

კოგნა ზრძ. კ. კოგნა.

კოგნა.

კოგნა რამის გარება; გასავალი
(ადგილი); გასასვლელი, გასა-
რები (ადგილი).

კოგნა შესრულება, გადახდა
(ქირისა).

კოგნა დატოვება, დადება,
დაწყობა, ნების მიცემა, ნებარ-
თვა, დაშვება.

კოგნა ზრძ. კ. კ. კოგნა.

კოგნა ზრძ. კ. კ. კოგნა.

კოგნა გატარება; ცხოვრება, სახ-

სარი, საშუალება. კოგნა
დროის გატარება; ცხოვრება.

კოგნა გატარებინება, გატა-
რება; ცხოვრება.

კოგნა ზრძ. კოგნა გავლა, გარე-
ბა. კოგნა იგივეა.

აგრ ანე გრ თუ.

გრან მძიმე; ძვირფასი.

გრზე კატა.

გრდ მრგვალი, სიმრგველე, ხ.

ბგრდ

გრდინ და გშტნ ზ. ზ. გრდ

გრდაბ მორევი.

გრდან ზ. ზ. გრდანიდნ

გრდანიდნ გადაბრუნება, ბრუნება.

გრდშ ბრუნვა, მოძრაობა, გა-

სეირნება, სეირნობა. გრდშ

ბგრდშ სეირნობა; დრ გრდშ

ამდნ ამოძრავება, ტრიალის ან

ბრუნვის დაწყება, აბრუნება.

გრდნ კისერი.

გრდინ ზ. ზ. გრდ ტრიალი,

ბრუნვა, სეირნობა; ქმნა, გარ-

დაქცევა, გახდომა.

გრსნე ნეშეირი.

გრფტნ-ზ. ზ. გრ ალება, წა-

ლება; დაწყება.

გრმ ცხელი, თბილი.

გრო გირაო, წინდი.

გრო ბრბო, სიმრავლე, გროვა.

გრბან საყულო.

გრბხტნ ზ. ზ. გრბხტნ

გრბხტნ ზ. ზ. გრბხტნ

ტირილი.

გრ ზეტრი; ზომა.

გრადნ ზ. ზ. გრადნ

გახსნა, გაშლა.

გრადნ ზ. ზ. გრადნ

გრადნ ზ. ზ. გრადნ

ბრგშტნ ტრიალი, ყიალი; ქმნა.

გრბხტნ დაბრუნება,

უკან მობრუნება.

გრადნ ზ. ზ. გრადნ

გრადნ სიტყვა, საუბარი.

გრადნ საუბარი, ბაასი; კანათი,

ცილობა, დავა.

გრადნ ზ. ზ. გრადნ თხრობა, ლა-

პარაკი, თქმნა, წოდება. გრფტ

გრადნ ბაასი, ლაპარაკი.

გრ ტალახი, ტლაპო, თიხა, ნიწა.

გრ ვარდი, ყვავილი.

გრადნ ვარდის წყალი.

გრადნ ვარდნარი, გულისტანი.

დაკარგული. დაკარგული. დაკარგული.
დაკარგული. დაკარგული. დაკარგული.
დაკარგული. დაკარგული. დაკარგული.

განა ცოდვა, დანაშაული, ცთონილება.

۱۰۴. گفتن ۳. ۴. ۵. ۶. ۷. ۸. ۹. ۱۰. ۱۱. ۱۲. ۱۳. ۱۴. ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸. ۱۹. ۲۰. ۲۱. ۲۲. ۲۳. ۲۴. ۲۵. ۲۶. ۲۷. ۲۸. ۲۹. ۳۰. ۳۱. ۳۲. ۳۳. ۳۴. ۳۵. ۳۶. ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰. ۴۱. ۴۲. ۴۳. ۴۴. ۴۵. ۴۶. ۴۷. ۴۸. ۴۹. ۵۰. ۵۱. ۵۲. ۵۳. ۵۴. ۵۵. ۵۶. ۵۷. ۵۸. ۵۹. ۶۰. ۶۱. ۶۲. ۶۳. ۶۴. ۶۵. ۶۶. ۶۷. ۶۸. ۶۹. ۷۰. ۷۱. ۷۲. ۷۳. ۷۴. ۷۵. ۷۶. ۷۷. ۷۸. ۷۹. ۸۰. ۸۱. ۸۲. ۸۳. ۸۴. ۸۵. ۸۶. ۸۷. ۸۸. ۸۹. ۹۰. ۹۱. ۹۲. ۹۳. ۹۴. ۹۵. ۹۶. ۹۷. ۹۸. ۹۹. ۱۰۰. ۱۰۱. ۱۰۲. ۱۰۳. ۱۰۴. ۱۰۵. ۱۰۶. ۱۰۷. ۱۰۸. ۱۰۹. ۱۱۰. ۱۱۱. ۱۱۲. ۱۱۳. ۱۱۴. ۱۱۵. ۱۱۶. ۱۱۷. ۱۱۸. ۱۱۹. ۱۲۰. ۱۲۱. ۱۲۲. ۱۲۳. ۱۲۴. ۱۲۵. ۱۲۶. ۱۲۷. ۱۲۸. ۱۲۹. ۱۳۰. ۱۳۱. ۱۳۲. ۱۳۳. ۱۳۴. ۱۳۵. ۱۳۶. ۱۳۷. ۱۳۸. ۱۳۹. ۱۴۰. ۱۴۱. ۱۴۲. ۱۴۳. ۱۴۴. ۱۴۵. ۱۴۶. ۱۴۷. ۱۴۸. ۱۴۹. ۱۵۰. ۱۵۱. ۱۵۲. ۱۵۳. ۱۵۴. ۱۵۵. ۱۵۶. ۱۵۷. ۱۵۸. ۱۵۹. ۱۶۰. ۱۶۱. ۱۶۲. ۱۶۳. ۱۶۴. ۱۶۵. ۱۶۶. ۱۶۷. ۱۶۸. ۱۶۹. ۱۷۰. ۱۷۱. ۱۷۲. ۱۷۳. ۱۷۴. ۱۷۵. ۱۷۶. ۱۷۷. ۱۷۸. ۱۷۹. ۱۸۰. ۱۸۱. ۱۸۲. ۱۸۳. ۱۸۴. ۱۸۵. ۱۸۶. ۱۸۷. ۱۸۸. ۱۸۹. ۱۹۰. ۱۹۱. ۱۹۲. ۱۹۳. ۱۹۴. ۱۹۵. ۱۹۶. ۱۹۷. ۱۹۸. ۱۹۹. ۲۰۰. ۲۰۱. ۲۰۲. ۲۰۳. ۲۰۴. ۲۰۵. ۲۰۶. ۲۰۷. ۲۰۸. ۲۰۹. ۲۱۰. ۲۱۱. ۲۱۲. ۲۱۳. ۲۱۴. ۲۱۵. ۲۱۶. ۲۱۷. ۲۱۸. ۲۱۹. ۲۲۰. ۲۲۱. ۲۲۲. ۲۲۳. ۲۲۴. ۲۲۵. ۲۲۶. ۲۲۷. ۲۲۸. ۲۲۹. ۲۳۰. ۲۳۱. ۲۳۲. ۲۳۳. ۲۳۴. ۲۳۵. ۲۳۶. ۲۳۷. ۲۳۸. ۲۳۹. ۲۴۰. ۲۴۱. ۲۴۲. ۲۴۳. ۲۴۴. ۲۴۵. ۲۴۶. ۲۴۷. ۲۴۸. ۲۴۹. ۲۵۰. ۲۵۱. ۲۵۲. ۲۵۳. ۲۵۴. ۲۵۵. ۲۵۶. ۲۵۷. ۲۵۸. ۲۵۹. ۲۶۰. ۲۶۱. ۲۶۲. ۲۶۳. ۲۶۴. ۲۶۵. ۲۶۶. ۲۶۷. ۲۶۸. ۲۶۹. ۲۷۰. ۲۷۱. ۲۷۲. ۲۷۳. ۲۷۴. ۲۷۵. ۲۷۶. ۲۷۷. ۲۷۸. ۲۷۹. ۲۸۰. ۲۸۱. ۲۸۲. ۲۸۳. ۲۸۴. ۲۸۵. ۲۸۶. ۲۸۷. ۲۸۸. ۲۸۹. ۲۹۰. ۲۹۱. ۲۹۲. ۲۹۳. ۲۹۴. ۲۹۵. ۲۹۶. ۲۹۷. ۲۹۸. ۲۹۹. ۳۰۰. ۳۰۱. ۳۰۲. ۳۰۳. ۳۰۴. ۳۰۵. ۳۰۶. ۳۰۷. ۳۰۸. ۳۰۹. ۳۱۰. ۳۱۱. ۳۱۲. ۳۱۳. ۳۱۴. ۳۱۵. ۳۱۶. ۳۱۷. ۳۱۸. ۳۱۹. ۳۲۰. ۳۲۱. ۳۲۲. ۳۲۳. ۳۲۴. ۳۲۵. ۳۲۶. ۳۲۷. ۳۲۸. ۳۲۹. ۳۳۰. ۳۳۱. ۳۳۲. ۳۳۳. ۳۳۴. ۳۳۵. ۳۳۶. ۳۳۷. ۳۳۸. ۳۳۹. ۳۴۰. ۳۴۱. ۳۴۲. ۳۴۳. ۳۴۴. ۳۴۵. ۳۴۶. ۳۴۷. ۳۴۸. ۳۴۹. ۳۵۰. ۳۵۱. ۳۵۲. ۳۵۳. ۳۵۴. ۳۵۵. ۳۵۶. ۳۵۷. ۳۵۸. ۳۵۹. ۳۶۰. ۳۶۱. ۳۶۲. ۳۶۳. ۳۶۴. ۳۶۵. ۳۶۶. ۳۶۷. ۳۶۸. ۳۶۹. ۳۷۰. ۳۷۱. ۳۷۲. ۳۷۳. ۳۷۴. ۳۷۵. ۳۷۶. ۳۷۷. ۳۷۸. ۳۷۹. ۳۸۰. ۳۸۱. ۳۸۲. ۳۸۳. ۳۸۴. ۳۸۵. ۳۸۶. ۳۸۷. ۳۸۸. ۳۸۹. ۳۹۰. ۳۹۱. ۳۹۲. ۳۹۳. ۳۹۴. ۳۹۵. ۳۹۶. ۳۹۷. ۳۹۸. ۳۹۹. ۴۰۰. ۴۰۱. ۴۰۲. ۴۰۳. ۴۰۴. ۴۰۵. ۴۰۶. ۴۰۷. ۴۰۸. ۴۰۹. ۴۱۰. ۴۱۱. ۴۱۲. ۴۱۳. ۴۱۴. ۴۱۵. ۴۱۶. ۴۱۷. ۴۱۸. ۴۱۹. ۴۲۰. ۴۲۱. ۴۲۲. ۴۲۳. ۴۲۴. ۴۲۵. ۴۲۶. ۴۲۷. ۴۲۸. ۴۲۹. ۴۳۰. ۴۳۱. ۴۳۲. ۴۳۳. ۴۳۴. ۴۳۵. ۴۳۶. ۴۳۷. ۴۳۸. ۴۳۹. ۴۴۰. ۴۴۱. ۴۴۲. ۴۴۳. ۴۴۴. ۴۴۵. ۴۴۶. ۴۴۷. ۴۴۸. ۴۴۹. ۴۵۰. ۴۵۱. ۴۵۲. ۴۵۳. ۴۵۴. ۴۵۵. ۴۵۶. ۴۵۷. ۴۵۸. ۴۵۹. ۴۶۰. ۴۶۱. ۴۶۲. ۴۶۳. ۴۶۴. ۴۶۵. ۴۶۶. ۴۶۷. ۴۶۸. ۴۶۹. ۴۷۰. ۴۷۱. ۴۷۲. ۴۷۳. ۴۷۴. ۴۷۵. ۴۷۶. ۴۷۷. ۴۷۸. ۴۷۹. ۴۸۰. ۴۸۱. ۴۸۲. ۴۸۳. ۴۸۴. ۴۸۵. ۴۸۶. ۴۸۷. ۴۸۸. ۴۸۹. ۴۹۰. ۴۹۱. ۴۹۲. ۴۹۳. ۴۹۴. ۴۹۵. ۴۹۶. ۴۹۷. ۴۹۸. ۴۹۹. ۵۰۰. ۵۰۱. ۵۰۲. ۵۰۳. ۵۰۴. ۵۰۵. ۵۰۶. ۵۰۷. ۵۰۸. ۵۰۹. ۵۱۰. ۵۱۱. ۵۱۲. ۵۱۳. ۵۱۴. ۵۱۵. ۵۱۶. ۵۱۷. ۵۱۸. ۵۱۹. ۵۲۰. ۵۲۱. ۵۲۲. ۵۲۳. ۵۲۴. ۵۲۵. ۵۲۶. ۵۲۷. ۵۲۸. ۵۲۹. ۵۳۰. ۵۳۱. ۵۳۲. ۵۳۳. ۵۳۴. ۵۳۵. ۵۳۶. ۵۳۷. ۵۳۸. ۵۳

گودال ჩაღრმავებული ადგილი,
ჯუღრღმული, ორმო, ნაპრაღი.

გოფენდი ცხვარი.

აღა. გოს კრდ. ყური. გოშ
 ნენა. გდება, ყურის გოშ დან
 ბორცი. გოშტ.

დაბად. 1890 წ. გომ. სოფ.

გოშე ყურე, კუთხე.

جَگُونَه. جَگُونَه. جَگُونَه. جَگُونَه.
 რაგვარად, როგორ, რანაირად,
 რა სახით.

1) ძვირფასი ქვა, მარგალი-
ტის თვალი. 2) არსება, თვისება;
გვარი, ჯიშო.

گويا თითქოს, ვგონებ, ვითამც.

گاہ. گہ

گرفتَن. ۵. ج. ۶. گیر

گيو دالალი, კავი (თმისა).

დაქრ- დალალ - გიშო ბრძე-
ლი (ქალის სალანძღავი სიტ-
ყვა).

ل

لافتى إلا على . ۵۴۵ . ۵۴۶ . لا

„არ არის ქაბუკი გარნა აღისა.“

اَعْرَاب. გამხდარი, ხმელი, სუს-
ტი, მკლე.

لَبْ بَر. ნაპირი; ტყე; ბაგე, لَبْ

ტუჩების ცმაცუნი,
ხერხული.

لَحْظَةً არაბ. წამი, თვალის დახამ-
ხამება.

ᠳᠠᠨ. ᠪᠠᠳᠤ ᠰᠠᠨ

ლაშქარი, მხედრობა, ჯარი.

اُطف. მაღლი, წყალობა, სა-
თნობა, კეთილ-განწყობილება.

აღ წიხლი, ხელის კერა, ხე-
ლით დარტყმა. اَدَّوْ წიხ-
ლის კერა.

ბუზლუნი, დრტვინვა,
დრენა, ლუღლუდი.

დაფა. დაფა. ლოხ

2

ს ჩვენ.

مادر დედა.

ماده დედალი.

مار გველი.

ماست جگیده მაწონი.

დაწურვილი მაწონი.

مال ქონება, სიმდიდრე, საკუთრება.

مالیدن ზრბ. კ. مال სობა, ვლება, წასობა, გასობა.

مان ზრბ. კ. ۵. مانند დარჩომა, ჩამორჩომა.

مانند მსგავსი, მგვანი.

ماء მთვარე; თვე.

ماء طغت მთვარის სახისა, პირ-მთვარე.

ماء طغت იგივეა, რაც ماء طغت

ماي თევზი.

مايه ფუძე, კაბატალი, მთავნი, წყარო, საშუალებანი; ძალა.

مباد და مبادا ნუ იქნების! ღმერთმა ნუ ქნას!

مبارك არაბ. კურთხეული, კეთილდღიანი, ბედნიერი, მორკმული.

مبتلا არაბ. ფათერაკში ჩაყარდნილი, უბედური, შეწუხებული, გამწარებული.

مبدأ არაბ. დასაწყისი.

مبدل არაბ. გამოცვლილი, შეცვლილი.

مبلغ არაბ. ფულის თანხა, საერთო ჯამი.

مبتوجہ არაბ. ყურმახვილი, ყურცქეტი, ფრთხილი.

مثل არაბ. მსგავსება, მგვანება, მსგავსი.

مجتمع არაბ. შეკრებილი, შენაკრები.

مجدد არაბ. განახლებული.

مجلس არაბ. კრება, სხდომა, საკრებულო, მეჯლისი.

مجنون არაბ. საკ. სახ. მეჯნუნი; ხელი, შმაგი; მიჯნური.

محبب არაბ. სიყვარული.

محفل არაბ. კრება, საზოგადოება, საკრებულო.

محكم არაბ. მაგარი, მტკიცე, მკვიდრი.

محله არაბ. გაჩერების ადგილი, კვარტალი.

مَحَمَّدُ არაბ. საკ. სახ. მუჰამედი.

مَحْنَتُ არაბ. უბედურება, ფათე-
რავი, განსაცდელი, მწუხარება,
ჯაფა.

مَخْلُوقَاتُ არაბ. ქმნილებები, ადა-
მიანები. მხოლოდით რიცხვში:
مَخْلُوقَةٌ.

مَدَامُ არაბ. მუდმივი, შეუწყვეტე-
ლი, მუდამ.

مَدَّةُ არაბ. გაგრძელება, დრო,
გრძელი დრო.

مَدْهُوشُ არაბ. განცვიფრებული,
უგუნური.

مَرَادُ არაბ. სურვილი.

مَرَارَتُ არაბ. სიმწარე, მწუხარება,
ვაება, სიძნელე.

مَرَبَّاءُ მურაბა.

مَرْتَضَى არაბ. საყვარელი; აღის
ეპათეტი.

مَرْحَبَا არაბ. კეთილი იყოს თქვე-
ნი მობრძანება! ვაშა! ჩინებუ-
ლია!

مَرْحُوصُ არაბ. ნებართვის მიმღე-
ბი, შვებულებაში მყოფი. مَرْحُوصٌ
ნებართვის მიცემა, შვე-
ბულების მიცემა.

مَرْحُوصِي شَهِيدٌ შვებულება. مَرْحُوصِي
შვებულების მიღება, დათხოვნა.

مَرْدُ კაცი, ადამიანი.

مَرْدَانْگِي სიმზნე, გულადობა.
مَرْدَمُ ადამიანები, ხალხი.

مَرْدَنُ ბრძ. مِيرُ კვდომა.

مَرْدَهْ მკვდარი, მძორი, ლეში.

مَرْدِي კაცობა, ვაჟკაცობა, სი-
მარდე.

مَرَزُ საზღვარი, მიწა; მხარე,
კუთხე.

مَرْغُ ქათამი; ფრინველი.

مَرْقَدُ არაბ. სარეცელი, საწოლი,
ლოგინი; სამარე, საფლავი.

مَرْكَبُ არაბ. სახედარი, პირუ-
ტყვი.

مَرْگُ სიკვდილი.

مَرَوْتُ არაბ. ადამიანობა, დიდსულ-
ოვნება, სულგრძელობა.

مَرِهْ გემო; საუცხოვო რამ.

مَسَا არაბ. საღამო.

مَسْجِدُ არაბ. მეჩეთი, მიზგითა.

مَسْئَلَهْ არაბ. ამოცანა, მასალა.

مُشْتُ მუშტი, მუჭი, პეშვი.

مَشْرِقُ არაბ. აღმოსავლეთი, მავ-
რიყი.

مَشْعُوفُ არაბ. გატაცებული.

مَشْغُول არაბ. დაკავშირებული, გა-
რთული.

مُصَادَرَة არაბ. კონფისკაცია.

مُصَافِحَة ერთმანეთის ხელის მი-
ცემა.

مِصر არაბ. მისირი, მისრეთი, ეგ-
ვიპტე.

مُضْطَغِي არაბ. რჩეული; მუჰამე-
დის ეპითეტია.

مُضْطَرَب არაბ. შემფრთხალი,
აღელვებული, შეძრწუნებული.

مَطْلَب არაბ. მოთხოვნა, თხოვნა;
საკითხი, განსაზღვრა; საქმე.

مَطْلَح არაბ. შემტყობი. განგები,
მიწვდომი, მიმხედლომი.

مَطِيْع მორჩილი, გაჰგონე.

مُحَامِلَة არაბ. საქმე; ურთიერთო-
ბა, საურთიერთო კავშირი.

مُحَانُور არაბ. საბოდიშო. مُحَانُور

داشتن დანაშაულის პატიება.

مَغْلُوم არაბ. გაგებული, ცნობილი,
ნაცნობი რამ.

مُعْلَمِين არაბ. მრ. რ. სიტყვისაგან

مُعْلَم მასწავლებელი.

مَعْنَى არაბ. აზრი, მნიშვნელობა.

مَعْرَكَة არაბ. ბრძოლის ველი;
კრება, ბრბო.

مَعَارَة არაბ. მაღარო, გამოქვაბული.

مَغْرِب დასავლეთი, მალრიბი.

مَغْز ტვინი.

مَغْت მუქთი, უფასოდ.

مَوْقَايل არაბ. მოპირდაპირე. مَقَابِل

ორჯერ მეტი, ორმაგი.

مَقَال არაბ. სიტყვა; წარმოსათქ-
მელი სიტყვა.

مَقْبُول არაბ. საამო, მოსაწონი,
ლამაზი.

مَقْدَم არაბ. წინწამოყენებული,
წინწაშვერილი.

مَقْدَمَة არაბ. წინასიტყვაობა; საქმე.

مَقْرَر არაბ. განსაზღვრული, დამ-
ტკიცებული. გადაწყვეტილი,
დანიშნული.

مَقْصُود არაბ. სურვილი, სასურვე-
ლი, წადილი, მიზანი, განზ-
რახვა.

مَكَايِر არაბ. დავა, ცილობა, ბაასი.

مَكَارَگِي ცბიერება. ვერაგობა,
ზაკვა, ბოროტ-მზრახველობა,
ეშმაკობა.

مَكَارَة ეშმაკი, ცბიერი, ვერაგი,
გაიძვერა.

مَكَان არაბ. ადგილი; ხარისხი.

مَكْتَب არაბ. სასწავლებელი,
სკოლა.

خَانِه სასწავლებელი.

مِکْر არაბ. ცხიერება, ვერაგობა, ეწმაცობა.

مَکْر განა, გარდა, გარნა.

مَکْس ბუზი.

مُزَلَم პირის ფარეში, ხალუში. მხლებელი, ანალათაგანი.

مَلال არაბ. მწუხარება, დარდი, ქმუწნეარება, სევდა, კაეშანი.

مَلَامَت გაკიცხვა, გასამართლება, საყვედური, გაკილვა.

مِلک არაბ. მეფე, მონარქი. مِلک زاد უფლისწული.

مُلک არაბ. საწეფო.

مُدول არაბ. შეწუხებული, ნაღვლიანი, დაღონებული, მწუხარე, მკმუწნეარე.

مَمَالِك არაბ. სამეფოები, კუთხეები, მხარეები. ქვეყნები მს. რ. مَمْلُکَة.

مُمْكِن არაბ. შესაძლებელი. مِنْ მე.

مِنْ წონის ზომა.

مُنَاجَات არაბ. ლოცვა, საიდუმლო მუსაიდვი.

مِنْت არაბ. წყალობა, სიკეთე, თა-ვაზიანობა, ხელის მომართვა.

مُنْتَظَر არაბ. მომლოდინე.

مَنْزِل არაბ. გასაჩერებელი ადგი-ლი, სადგური, ეჯი, ფარსანგი, მანძილი.

مَنْع არაბ. ხელის შეშლა, დაბრ-კოლება, უარის თქმა, დაკაეება.

مِنْوَال არაბ. სახე, ხერხი, მანერა. مُو თმა.

مُوجِب არაბ. მიზეზი, სტიმული.

بِمُوجِب მოთხოვნილებიისამებრ, თანახმად.

مُوسَى საკ. სახ. მოსე.

مَوْضِع არაბ. ადგილი.

مُؤَنَس არაბ. წრფელი, მეგობარი.

مِه 1) დიდი. 2) ღრუბელი, ნის-ლი. مِهْتَر მეითარი, თავი.

مِهْرَبَانِي არაბ. კეთილგანწყობი-ლება, გულკეთილობა, ალერსი, მოფერება.

مِهْلَت არაბ. ვადის გადადება.

مِهْمَان სტუმარი.

مِهْمَانْدَارِي სტუმართმოყვარეობა.

مِهْمَانِي გამასპინძელება, ლხინი.

مِيَان შუაგული, შორის.

მიდან არაბ. ფართობი, მოედანი;
სარბიელი, ბრძოლის ველი, ას-
პარეზი.

მიდან არაბ. უფროსი, მბრძა-
ნებელი; მუჰამედის შთამომავ-
ალი.

მიდან ბრძ. კ. მრდნ კედომა.

მილ არაბ. მისწრაფება, წადილი,
სურვილი.

მილ არაბ. სასურმავე ანუ საო-
ლავი. ჯოხი სურმის საგრემე-
ლი, სურმის საოლავი.

მიო ნაყოფი, ხილი.

ნ

ნა უარყოფის ნაწილაკი. -უ, არა.
ნა ამიდო.

ნაპაკ უწმინდური, ბინძური,
ფლიდი.

ნაჯარ უმწეო, უბედური; ძალაუ-
ნებურად, იძულებით.

ნაჰდა გემის უფროსი, გემის კა-
პიტანი.

ნაჰოშ ავადმყოფი.

ნადან უვიცი, უსწავლელი, ხამი.
ნაზ ალერსი, სინაზე, სიტუარფე.

ნაზკ ფაქიზი, ნაზი, ტურფა.

ნაზნინ საამო, საყვარელი, მზეთ-
უნახავი.

ნას არაბ. აღამიანები, მხ. რ. ანს

ნაჰატე არაბ. მეტყველი, მოლა-
პარაკე.

ნაგა უცებ, უეცრად, მყის.

ნაჰ კენესა, ოხვრა.

ნალინ ბრძ. კ. ნალ კენესა, აკ-
ენესება.

ნამ სახელი. ნამ ნამ სახელის.
წოდება.

ნამბრდნ სახელის წარმოთქმა, მო-
ხსენიება.

ნამზ დანიშნული, საცოლე (ქალი),
სახელდებული.

ნამგდო აურაცხელი.

ნამე წერილი; წიგნი.

ნან პური.

ნაჰატ არაბ. განთავისუფლება,
ხსნა, გადარჩენა.

ნადამტ არაბ. სინანული.

ნარ მამალი, ხედი.

ნარ ლბილი, ნაზი.

ნარდ მახლობლად, ახლო. თანდ-
კენ, -დმი.

بَنَزْد - თან, -კენ; წინაშე.

بَنَزْدِيკ მაზლობელი, ახლო, მაზლობლად.

بَنَزْع არაბ. მოშორება, ჩამოშორება, მოხსნა; აგონია.

بَنَزَاد წარმოშობა, დასაწყისი.

بَنَزْد 1) მწუხარე, მკმუნვარე.

დარდიანი. 2) ცბიერი, ვერაგი.

3) მრისხანე, საშინელი.

بَنَس არაბ. წარმოშობა, გვარტომობა, დამოკიდებულება, კავშირი, ნათესაობა.

بَنَسِم არაბ. ნიაფი, სიო, ზეფირი.

بَنَسَان ნიშანი, თვისება. بَنَسَان ნიშან ჩვენება მითითება.

بَنَسَانْدَن ზრბ. ნ. ნიშანდ.

بَنَسَانْدَن დასმა, დადგმა.

بَنَسَانْدَن ზრბ. ნ. ნიშანდ.

بَنَسَانْدَن ზრბ. ნ. ნიშანდ.

بَنَزَر არაბ. თვალი; გამოხედვა, შეხედვა.

بَنَزَر კრძნ შეხედვა.

بَنَزَر در آ. და بنظر آ. შენიშვნა, დანახვა, შემჩნევა.

بَنَزَر أَنَكِه იმისდამიხედვით, იმ მიზეზით, რომ...

بَنَزَر არაბ. ყვირილი, ლალადი.

بَنَزَر არაბ. კეთილდღეობა, ბედნიერება, წყალობა.

بَنَزَر არაბ. მელოდია, ჰიმნი.

بَنَزَر سَرَايَان მომღერალნი.

بَنَزَر არაბ. აღამიანი, პიროვნება.

بَنَزَر არაბ. სული, არსება, სურვილი, გულის თქმა. بَنَزَر خُود თვით, პირადად.

بَنَزَر არაბ. სულთქმა.

بَنَزَر არაბ. 1) უარყოფა, გაგდება.

2) გაძევება, გადასახლება.

بَنَزَر არაბ. ნილაბი, საბურველი, ზესახურავი, რიდე.

بَنَزَر نقاش არაბ. მხატვარი.

بَنَزَر نقل არაბ. გადაცემა, მოთხრობა,

ამბავი. بَنَزَر نقل მოყოლა, გადაცემა, თხრობა.

بَنَزَر نگاه ხედვა, თვალის მოკვრა, დაკვირვება, მოვლა, თვალყურის

დევნა. بَنَزَر نگاه ყურება,

ცქერა, ხედვა; داشتن

ყურის გდება, მოვლა, შენახვა, ზრუნვა.

გადაბრუნებული, თავდა-
ყირა დამხობილი, თავპირქვე.
ზამ. კ. ზმნიდან:
نمودن.

არაბ. ლოცვა, რომელსაც ას-
რულეზენ მუსლიმანები ხუთჯერ
დღეში.

ნამდ ნაბადი.

نمک بحرایی. მარილი.
კურმარილის ბოროტად
გამოყენება, კურმარილის და-
ვიწყება.

ნემოდარ შესამჩნევი, ხილული.
ზამ. კ. ნემად ჩვე-
ნება, წარდგენა, ცხადყოფა.

ننگ აუგი, სირცხვილი.

نوازش ფერება, აღერსი.
ნოჯ. სავ. ნოე.

نوش საამო სასმელი. ნოშ-
გაამოს! დღეგრძელ იყოს!

نوشتن. ზამ. კ. ზ. ნოშენ.

نوشتن. ზამ. კ. ნოშენ.

نوشتن. ზამ. კ. ნოშენ. სმა, ლევა.
ნოშენ მოახლე, მოსამსახურე, ნო-
ქარი.

نوشتن. ზამ. კ. ზ. ნოშენ.

ნე არა; არ.

نهادن. ზამ. კ. ზ. ნე.

ნე (9) ცხრა.

نهاد ბუნება, ჯიში, მოდგმა, თვი-
სება, ხასიათი.

نهادن. ზამ. კ. ზ. ნე. დება; ფიქრი,
დაშვება რაიმესი.

نهان ფარული, დაფარული, და-
მალული.

نہنگ ნიანგი.

نیاز საჭიროება.

نیرنگ კუდიანობა, მისნობა,
ცბიერება, ეშმაკობა, მატუ-
რობა.

نیز აგრეთვე, ხელ-ახლა.

نیست არ არის, არაა.

نیستی შენ არა ხარ.

نیک კარგი, მშვენიერი.

نیکو კარგი, მშვენიერი, კეთილი.

نیل 1) ინდიგო. 2) ნილოსი.

نیم მე არა ვარ.

نیمخواب ნახევრად მძინარი.

نیمخورد ნახევრად შეჭმული.

و

و دا, აგრეთვე.

و آله არაბ. ფიცის ნაწილაკი; ღმერთსა ვფიცავ! გეფიცებით!
وادی არაბ. ველი, ქალა.

وار მსგავსი, მსგავსად (დაისმის
არსებითი სახელის შემდგომ).

وارد არაბ. მომსვლელი, მომღწევი.
وَسَائِطُ არაბ. შრ. რიგ. ბოასპე
მიზენი, საშუალება; بَوَاسِطَهُ
საშუალებით.

وَاقِعَهُ არაბ. შემთხვევა, შენამთხ-
ვევი.

وَرَقٌ არაბ. ფურცელი, ვარაყი.

وَزَنٌ არაბ. წონა.

وَزِيرٌ არაბ. ვაზირი, მინისტრი.

وَصَالٌ არაბ. შეხვედრა, შეერთება;
კავშირი.

وَضَعٌ არაბ. მდგომარეობა, ვითა-
რება. رَأَى بَهْرَ وَضَعِ كَيْ بُود
არ უნდა იყოს.

وَطَنٌ არაბ. სამშობლო.

وَعْدَهُ არაბ. ვადა, პაემანი, აღთქმა.

وَفَا არაბ. ერთგულება, სისწორე,
მიცემული პირობის შესრულება.

وَفَادَارٌ ერთგული, პირიანი, ფი-
ცის ამსრულებელი, სიტყვის
ერთგული.

وَقْتُ არაბ. დრო.

وَكِيلٌ არაბ. რწმუნებული, თავ-
დები, დამცველი, ვეჟილი.

وَلَايَتٌ არაბ. მხარე, პროვინცია,
კუთხე.

وَلِيْكُنْ მაგრამ, მიუხედავად ამისა.

وَهَّابٌ არაბ. მიმნიჭებელი, მბოძე-
ბელი.

وَلِيْحَدِ ტახტის მემკვიდრე.

وَيِ ის.

•

هَانِ გასწი! გაეშურე! დაიკარგე!

هَجْرِي ჰიჯრის, ჰიჯრის შესახებ-

ბი; მუსულმანურ ერას მიკუთ-
ნებული.

هذا. არაბ. ეს.

هر ყოველი, ყველა, თვითთელი.
هَرَّاسَان მშიშარა, მფრთხალი,
მხდალი.

هَرَجَا ყოველ ალაგას, ყველგან.
ام-از هَرَجَا سُخْنُ گفتند
ბობდნენ ყველაფერზე.

هَرَجَنْد რამდენი არ; თუმცა.

هَرَجَه ყველა; რაც კი...

هَرْدُو ორივე, ორთავენი.

هَرَزَه სისულელე, სიცალიერე.

هَرَزْ شَگْوِي სისულელის ლაპარაკი.

هَرَقَدَر რამდენი; რამდენიც კი.

هَرَكْس ყოველი, თვითთელი.

هَر_گَاه რაკი, როგორც..., როდე-
საც, ყოველჯამს.

هَر_گَز ოდესმე (უარყოფით: არა-
სოდეს).

هَزَار ათასი (1000).

هَسْتَم მე ვიმყოფები, ვარსებობ,
ვარ.

هَشْت რვა (8).

هَضْم არაბ. მუცლის ხარშვა, მო-

ნელება, დადნობა. هَضْم شَدَن
ვნ. გვ. ედნები, ვიხარშები.

هَفْت შვიდი (7). هَفْت قَلَم შვი-
დი საგანი, რომელსაც ხმარო-
ბენ ქალები გასალამაზებლად
და მოსაკაზმავად: ინა, სურმა,
ვესმე, ფერუშარული, ოქროს
ფურცელი და სურნელოვანი
ნივთიერებანი.

هَفْتَه შვიდეული, კვირა.

هَلَاك არაბ. დაღუპვა, სიკვდილი.

هَلَاك شَدَن დაღუპვა.

هَم აგრეთვე, და, ერთად, თან.

هَم არაბ. ისინი.

هَمَان ნამდვილად იგი, სწორედ
იგი.

هَمَانَا ცხადია, სარწმუნოა, სა-
გულწმინდია, უპიკველია.

هَم_جَنَان ამგვარივე; აგრეთვე.

هَم_خَوَابَه თანამეცხედრე.

هَمْدَانِشْتან შეთქმული, თანამონა-
წილე. هَمْدَانِشْتَان შეთქმა,
თანამონაწილეობა.

هَمْدَنْت თანამშრომელი.

هَمْدَسْتِي ამხანაგობა, მხარის
დაქერა, ხელის შეწყობა, დახ-
მარება, თანამშრომლობა.

هَمْدِگَر და هَمْدِگَر ორივე,

ურთიერთს, ერთი მეორეს, ერ-
თიმეორის მიმართ. باهم ديگر
ერთმეორესთან, ერთმანეთთან.
همدی ინტიმური მეგობრობა.
همراز წრფელი მეგობარი, თანა-
მესაიდუმლე, გულითადი მეგო-
ბარი.
همراه თანამგზავრი; -თან, ერ-
თად.
هم سخن მოსაუბრე.
هم وزن ერთი წონისა.
همه ყველა, სულ, ყოველი.
هميشه ყოველთვის, მუდამ.
همين ეგვე, თვითონ ეს; ერთად-
ერთი, მხოლოდ, მარტოცა ეს.
هند ინდოეთი.

هندوستان ინდუსტანი.
هنر უნარი, სიქველე, ნიჭი.
هنوز კიდევ, ჯერკიდევ.
هوا არაბ. ჰაერი, ჰავა; ტაროსი.
بهوش آمدن ჰეშუ, გონება. გონსმოსვლა, მოსულიერება.
هویدا ცხადი, კეშმარიტი, გამო-
ჩენილი, აშკარა, თვალნანახი,
შეპყველი.
هی زدند لا هی کردند ჰაინს
ძახილი, შეძახება, გაკიდება.
هیچ არარა, სრულიადაც არა,
არარაობა.
هیچ არაფერი.
هیچیک არცერთი.
هیزم შეშა.
هیهات არაბ. შორს!

ی

یا 1) ანუ. 2) ჰე!
یا ۱. ۲. ۳. یافتن ხსოვ-
ნა. یاد کردن მოგონება.
یاد دادن სწავლება.
یادگیری მოგონება, იადგარი, სახ-
სოვარი, მოსახსენებელი.

یار მეგობარი, თანაშემწე.
یافتن ۱. ۲. ۳. მიღება, მო-
პოება. یاد گرفتن გაგება, შეტ-
ყობა.
یال ფაფარი.
یاور შემწე, მშველელი, მომხმარე.

يَنْحَ ყინვა.

يَزْدَانْ ღმერთი.

يَعْنِي არაბ. ესე იგი.

يَكْ ერთი. يَكْدِيْغَرَّ ერთი-მე-
ორე.

يَكْرَنْكَ ერთფერო; ერთი აზრისა.

هَ مარტოკა, მარტოდ-მარტო,
განმარტოებული.

يَكِي ერთი; ვინმე, ერთი პიროვ-
ნება, ერთი ვინმე.

يُونُس საკ. სახ. იონა.

يَهْدَى ებრაული; ებრაელი.

ادبیات ایران

برای دانشجویان دوره‌های ابتدائی و
متوسط زبان فارسی

منتخبات مدرس یوستین ابولادزد از تاریخ
ادبیات ایران در دانشکده خاورشناسی
دانشگاه دولتی شهر تبیلیسی
بنام ی. و. ستالین

مطبعه دانشگاه دولتی شهر تبیلیسی بنام ی. و. ستالین
تبیلیسی ۱۹۵۳

შემჩნეული შეცდომები *

გვერდი	სტრიქონი	დაბეჭდილია	უნდა
2	1 ქვემოდან	folgend	Folge
48	4	سى و	წიშალოს
40	16	იყო	იყოს
64	10	حزا	جزا
66	9	باى	باى
109	5 ქვემოდან	قريت	قريب
113	6	ქედამთო	ქედამთო
"	7	ზენე მან	ზანე მან
114	1 ქვემოდან	گريگ	گريگ
117	11	ბიჯო	ბიჯო
"	8 ქვემოდან	ქე დელე	ქე დერ დელე
"	15	ბე დიდო	ბედიდარე
118	9 ქვემოდან	بيای	بيای
173	5	و زيررا	وزيررا**
185	6	هژبرا	هژبرا
186	7	نى	بين
189	4 ქვემოდან	يا ديار	ياد يار
"	3 ქვემოდან	جيھون	جيھون
193	11	شب	شب
"	9	زردشتى	زردھشتى
206	8	نگه گرد	نگه کرد
"	5	ز رازبن	زازبر
"	5	بد رود	بدرود
"	3	پاگ	پاک
"	10	و ليک	وليک
248	9	قهقه	قهقه

* 115 გვერდზე, სტრიქონი მე 7, ჰაფიზის ლახელების პოეტ ფეთის მიერ გადმო-
ლებების შესახებ, იხ. კ. გ. ხალეშანის და ვ. ა. ქუკოვსკის გრამატიკაში გვ. 83., სტრიქ.
1. ც): მილიოება.

** گ — გიადზე დაშორებული ასოს მიბმა არ ხერხდება.

შენ.: გვერდები იკითხება მარცხნიდან მარჯვნივ.